

/projekt /

Uchwała Nr / /2017

Rady Gminy Michałowice

z dnia lutego 2017 roku

w sprawie przyjęcia „Lokalnego Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023”.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.) oraz w związku z uchwałą Nr XVII/196/2016 z dnia 17 października 2016 r. Rady Gminy Michałowice w sprawie przystąpienia do opracowania „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023” Rada Gminy Michałowice uchwala, co następuje:

§ 1

Uchwala się „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Michałowice.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik
do Uchwały Nr
Rady Gminy Michałowice
z dniar.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016- 2023

MICHAŁOWICE, STYCZEŃ 2017

Przygotowanie dokumentu:
Contract Consulting Sp. z o.o.

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Projekt pn. „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 oraz z budżetu państwa.

Spis treści

CZĘŚĆ I. Wprowadzenie	4
1. Wstęp do programu rewitalizacji	4
2. Etapy realizacji Programu Rewitalizacji gminy wraz z metodologią opracowania dokumentu	6
CZĘŚĆ II. Podstawa prawna programu rewitalizacji oraz horyzont czasowy	12
CZĘŚĆ III. Zgodność programu rewitalizacji z dokumentami i programami rozwojowymi	13
1. Strategie Unii Europejskiej i strategię krajowe	13
2. Dokumenty regionalne	14
3. Dokumenty Gminy Michałowice	17
CZĘŚĆ IV. Diagnoza społeczno-gospodarcza gminy.....	22
1. Wprowadzenie	22
2. Główne problemy rozwojowe	23
3. Metodologia wyznaczania obszarów kryzysowych	33
4. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych w gminie	35
4.1. Analiza wskaźnikowa degradacji	35
4.1.1. Sfera społeczna	35
4.1.2. Sfera gospodarcza	61
4.1.3. Sfera przestrzenno-środowiskowo-techniczna	64
4.1.4. Analiza badań ankietowych.....	75
5. Wybór obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji.....	75
1.1. Wprowadzenie	87
1.2. Obszary zdegradowane	87
1.3. Obszar wyznaczony do rewitalizacji	93
1.4. Szczegółowa charakterystyka obszaru rewitalizacji	99
CZĘŚĆ V. Analiza SWOT	110
CZĘŚĆ VI. Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji	113
CZĘŚĆ VII. Cele strategiczne, operacyjne oraz główne pola interwencji programu rewitalizacji.....	117
CZĘŚĆ VIII. Projekty rewitalizacji – klasyfikacja i zakres merytoryczny	120
1. Klasyfikacja projektów rewitalizacji.....	120
2. Lista projektów rewitalizacji	122
CZĘŚĆ X. Komplementarność przedsięwzięć w różnych aspektach działania	151
1. Przedsięwzięcia towarzyszące	151
2. Komplementarność działań rewitalizacyjnych	152

CZĘŚĆ XI. Indykatywne ramy finansowania projektów - źródła finansowania	162
CZĘŚĆ XII. Partycypacja interesariuszy Programu Rewitalizacji - docelowe grupy wsparcia oraz mechanizmy włączenia.....	171
1. Partycypacja interesariuszy	171
2. Docelowe grupy wsparcia.....	177
CZĘŚĆ XIII. System zarządzania, wdrażania, monitoringu i ewaluacji Programu Rewitalizacji	178
1. System zarządzania i wdrażania Programu Rewitalizacji	178
2. Współpraca z partnerami zewnętrznymi, promocja programu	188
CZĘŚĆ XIV. Wnioski	190
Spis rysunków	191
Spis tabel	192
Spis załączników	197

CZĘŚĆ I. Wprowadzenie

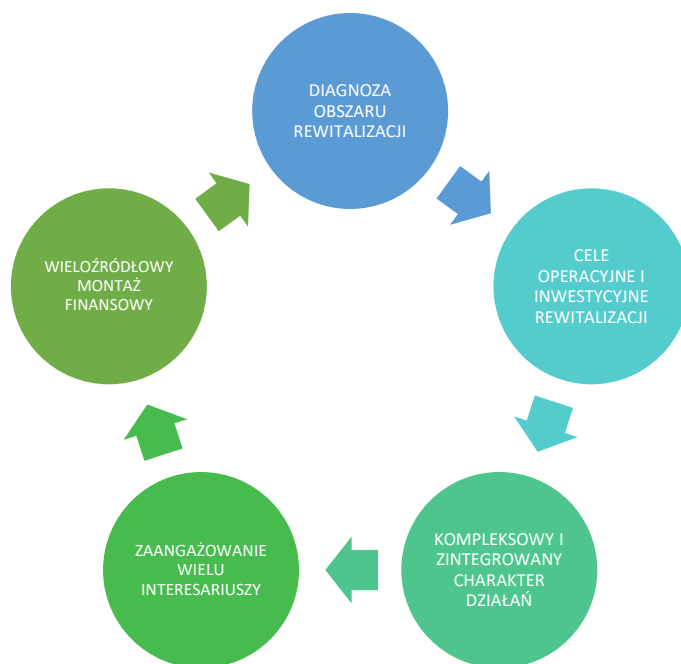
1. Wstęp do programu rewitalizacji

Dynamiczne przemiany społeczno-gospodarcze ostatniej dekady wymagają od władz samorządowych prowadzenia takiej polityki społeczno-gospodarczej na obszarze zarządzanym, aby jego rozwój przebiegał w najbardziej kompleksowy sposób i prowadził do utrwalenia pozytywnych skutków działań, a w konsekwencji wyznaczał rzeczywisty rozwój regionu w aspekcie zarówno społecznym jak i gospodarczym. Dlatego proces prowadzonej rewitalizacji powinien opierać się na efekcie synergii, która stanowi sumę realizowanych działań w wyselekcjonowanych obszarach, prowadzonych równolegle, we wzajemnym powiązaniu.

Zgodnie z przyjętą definicją, rewitalizacja to złożony proces przemian, które służą wyprowadzeniu obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego poprzez prowadzenie kompleksowych i zintegrowanych przedsięwzięć odnoszących się do sfery społecznej, przestrzennej, gospodarczej oraz środowiskowej. Rewitalizacja prowadzona jest przy współudziale wielu interesariuszy, zabezpieczając ich różnorodne potrzeby i interesy, a jednocześnie włączając ich w prowadzony proces dokonywanych zmian.

Program Rewitalizacji stanowi instrument umożliwiający prowadzenie zaplanowanych działań w sposób skoordynowany i zintegrowany, tak aby wyznaczone cele zostały osiągnięte. Wśród zdefiniowanych, istotnych elementów, które prowadzony proces powinien realizować znalazły się:

Rysunek 1 Elementy procesu rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 został opracowany i uchwalony na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.), wyznaczając w najbliższym horyzoncie czasowym plan działań odnoszących się do sfery społecznej, gospodarczej, przestrzennej, środowiskowej, technicznej,

umożliwiający zrównoważony rozwój Gminy, a jednocześnie stanowiąc skuteczne narzędzie planistyczne, integrujące i koordynujące wiele działań dla różnorodnych uczestników procesu rewitalizacji.

Wśród zagadnień, które Program Rewitalizacji obejmuje znajdują się między innymi:

- przeprowadzenie ogólnej diagnozy Gminy umożliwiającej zdefiniowanie wniosków kluczowych dla procesu rewitalizacji,
- wyodrębnienie obszaru zdegradowanego, a w konsekwencji obszaru rewitalizacji,
- dokonanie analizy szczegółowej obszaru rewitalizacji,
- opracowanie wizji obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji,
- wyznaczenie celów i kierunków działań w prowadzonym procesie rewitalizacji,
- opracowanie listy podstawowych i uzupełniających działań oraz projektów w zakresie prowadzonego procesu rewitalizacji,
- określenie szacunkowych ram finansowych dla działań i projektów w prowadzonym procesie rewitalizacji,
- opracowanie systemu zarządzania i monitoringu rewitalizacji.

Rewitalizacja, zgodnie z jej założeniami, powinna przeciwdziałać negatywnym i kryzysowym zjawiskom występującym na obszarze Gminy, aktywizować społecznie i gospodarczo jej mieszkańców, umożliwiać budowanie lokalnej tożsamości wśród mieszkańców, umożliwiać ochronę dziedzictwa kulturowego Gminy oraz prowadzić do jej zrównoważonego rozwoju.

Opracowanie i wdrożenie Programu Rewitalizacji na obszarze Gminy umożliwi nie tylko wprowadzenie działań naprawczych, ale skutkować będzie jej harmonijnym rozwojem i utrwaleniem wizerunku silnej, znakomicie prosperującej społecznie i gospodarczo jednostki terytorialnej, zapewniającej jej mieszkańcom i przedsiębiorcom doskonałe warunki dla rozwoju. Dzięki zaplanowanym działaniom i inwestycjom możliwe stanie się ubieganie o wsparcie z wielu dostępnych źródeł, w tym także z funduszy Unii Europejskiej.

Program Rewitalizacji stanowi spójny dokument strategiczny, który określa sposób wyprowadzenia ze stanu kryzysowego najbardziej zdegradowane obszary Gminy, poprzez konkretne projekty, prowadzone w sposób kompleksowy, w wieloletniej perspektywie.

„Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023” charakteryzują następujące cechy:

- **kompletność** – oznacza to, że dokument pozostaje w zgodzie z „Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020” i uwzględnia wszystkie niezbędne elementy przez nie wskazane,
- **kompleksowość** – oznacza to, że działania zawarte w dokumencie są całościowe i wielowymiarowe oraz uwzględniają aspekty społeczne, gospodarcze, funkcjonalno-przestrzenne, techniczne i środowiskowe funkcjonowania Gminy,
- **koncentracja** – oznacza to, że dokument skupia się na tych obszarach Gminy, na których skala problemów i zjawisk kryzysowych jest największa, i proponuje działania mające na celu poprawę sytuacji,
- **wewnętrzna spójność działań** – oznacza to, że projekty rewitalizacyjne zawarte w dokumencie są względem siebie komplementarne oraz są zintegrowane ze sobą, a także stanowią kontynuację, dopełnienie i rozszerzenie przedsięwzięć realizowanych przez władze Gminy w poprzednich latach,

- **zewnętrzna spójność działań** – oznacza to, że występuje komplementarność pomiędzy zapisami Programu Rewitalizacji oraz zapisami innych dokumentów strategicznych na poziomie Gminy i dokumentów wyższego rzędu,
- **partycypacja** – oznacza to, że dokument został opracowany przy udziale reprezentantów środowisk lokalnych – mieszkańców, przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych – obecnych na każdym etapie realizacji projektu.

2. Etapy realizacji Programu Rewitalizacji gminy wraz z metodologią opracowania dokumentu

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 (PR), jako dokument programowy został opracowany, we współpracy z zespołem pracowników Urzędu Gminy Michałowice, przez eksperta zewnętrznego firmę Contract Consulting Sp. z o.o. w ramach umowy nr UG- FZ/963/2016. Prace nad Programem trwały od września 2016 r. do stycznia 2017 r., w trybie eksperckim.

Pod względem wykorzystanej podczas prac nad programem metodologii, Program Rewitalizacji opracowany został na zasadach partycypacji społecznej, czyli w układzie szerokiego włączenia społeczności lokalnej, której członkowie – indywidualne osoby i przedstawiciele zainteresowanych organizacji i instytucji – w różnych formach wyrażali swe opinie, przedstawiali propozycje rozwiązań istniejących problemów oraz propozycje projektów umożliwiających wprowadzenie działań naprawczych.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 roku został opracowany w czterech etapach:

- ETAP I obejmował: prace przygotowawcze umożliwiające precyzyjne zaplanowanie przyszłych działań dotyczących opracowania dokumentu Programu Rewitalizacji,
- ETAP II obejmował: opracowanie diagnozy stanu Gminy w oparciu o badania i analizy statystyczne, zebrane wartości mierników kryzysu, wyznaczenie terenów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji,
- ETAP III obejmował: zdefiniowanie wizji, celów oraz zadań koniecznych do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji,
- ETAP IV obejmował: opracowanie systemu zarządzania, wdrażania, monitoringu i ewaluacji w ramach prowadzonego procesu rewitalizacji.

W części diagnostycznej w oparciu o różne źródła informacji i metody analizy przeprowadzono pogłębione rozeznanie problemów rozwojowych Gminy Michałowice, które mogą być rozwiązane za pomocą narzędzia, jakim jest przedmiotowy Program Rewitalizacji, zgodnie z zasadą, że działania rewitalizacyjne opierają się na zróżnicowanych i komplementarnych sferach interwencji. Zasadnicza rola sfery społecznej była punktem wyjścia do przeprowadzonych badań, a następnie zdefiniowanych działań, obejmujących poza działaniami ze sfery społecznej również działania w sferze gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej. W diagnozie posłużono się metodami opisowymi, analizą wskaźnikową, badaniem opinii publicznej, konsultacjami społecznymi oraz ocenami eksperckimi. W podsumowaniu diagnozy przedstawiony został zasięg przestrzenny obszarów zdegradowanych oraz obszaru rewitalizacji.

Część programowa dokumentu obejmuje:

- wizję obszaru rewitalizacji po pomyślnym zakończeniu programu odnowy, cele rewitalizacji,
- zasady zapewnienia komplementarności projektów,
- pakiet przedsięwzięć rewitalizacyjnych planowanych do realizacji w formie projektów zintegrowanych lub w postaci projektów indywidualnych, horyzontalnych (realizowanych na większym obszarze Gminy Michałowice) lub terytorialnych (realizowanych w konkretnych lokalizacjach),
- orientacyjne ramy finansowe,
- system zarządzania rewitalizacją,
- system monitoringu i sprawozdawczości,
- orientacyjny harmonogram realizacji programu.

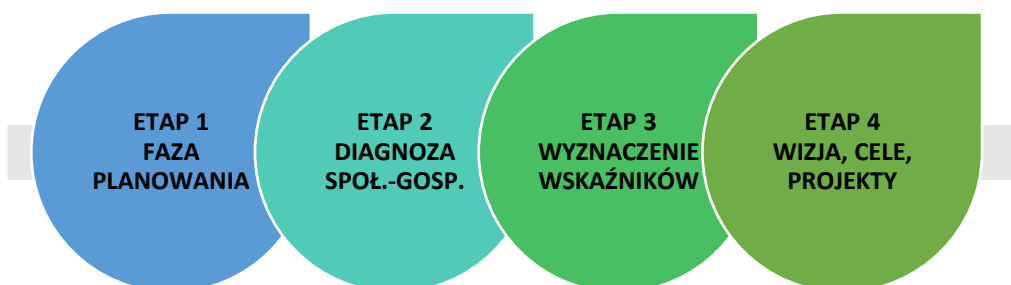
Stosownie do zasad opracowywania średniookresowych strategii działania, zakłada się, że program będzie cyklicznie aktualizowany wskutek prowadzenia monitoringu realizacji programu i monitoringu rozwoju Gminy. Przedsięwzięcia planowane do realizacji są określone w miarę szczegółowo w odniesieniu do zamierzeń, które mają być wykonywane w pierwszym okresie funkcjonowania programu. Dalsze działania, projektowane do realizacji w późniejszym terminie, są określone w sposób zgeneralizowany. Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 ma charakter otwarty, można włączyć do niego, na podstawie ustalonych procedur, nowe przedsięwzięcia, które wzbogacą działania na rzecz jego odnowy. Procedura włączania projektów została opisana w Części VIII niniejszego dokumentu - Projekty rewitalizacji - klasyfikacja i zakres merytoryczny.

Program Rewitalizacji poprzez zastosowane podejście zapewnia zintegrowane i długofalowe zmiany społeczne, przestrzenne i gospodarcze, które wyeliminują bariery rozwojowe Gminy, umożliwią wyprowadzenie obszarów zdegradowanych z sytuacji kryzysowej, prowadząc jednocześnie do przywrócenia im właściwych funkcji i dynamicznego rozwoju w najbliższym horyzoncie czasowym.

Zgodnie z opracowaniem analitycznym pn. „Model Rewitalizacji Miast” wydanym przez Instytut Rozwoju Miast, niezwykle ważnym elementem prowadzonej rewitalizacji jest określenie etapów modelowania, które wskazywać będą: przedmiot działania (w tym kontekście pod uwagę powinny zostać wzięte takie elementy jak: cele rewitalizacji, obszar rewitalizacji wraz z jego cechami oraz klasyfikacja obszarów rewitalizacji), model rewitalizacji (rozumiany jako zespół reguł którym podlegać powinna prowadzona rewitalizacja), interesariuszy rewitalizacji wraz z zakresem ich partycypacji w prowadzonych działaniach związanych z rewitalizacją.

Niniejszy Program został opracowany z uwzględnieniem poniżej zilustrowanych etapów.

Rysunek 2 Etapy opracowania Programu Rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

Etap I - faza planowania

Na etapie fazy planowania konieczne było precyzyjne, rozłożone w czasie, zaplanowanie prowadzonych działań. Celowym stało się potwierdzenie działań, zadań oraz interesariuszy w poszczególnych terminach określonych realizacją prowadzonego procesu rewitalizacji. Pierwszym elementem prowadzonych działań było potwierdzenie celów, zakresu i oczekiwań władz Gminy, związanych z programem naprawczym, który stanowi istotę procesu rewitalizacji. Konieczne było także określenie harmonogramu realizacji procesu oraz zintegrowanie go z innymi strategicznymi działaniami prowadzonymi w urzędzie i w Gminie. Zaplanowanie kalendarza prowadzonych działań wraz z ustaleniem: celów spotkań, osób uczestniczących, miejsc i terminów organizacji spotkań oraz kanałów komunikacji, było kluczowym elementem realizacji przedsięwzięcia w pierwszym etapie.

Kolejnym elementem prowadzonych działań była organizacja spotkania otwierającego proces rewitalizacji, na którym koordynatorzy przedstawili interesariuszom założenia Programu Rewitalizacji wynikające z istniejących wytycznych, funkcjonujących dobrych praktyk oraz uwarunkowań Gminy, adekwatnych dla jej potrzeb.

W ramach Etapu I celowe było zorganizowanie spotkań z przedstawicielami Urzędu Gminy, podczas których zaprezentowano metody opracowania i wdrażania Programu Rewitalizacji, pomocne przy tworzeniu koncepcji problemów i wyzwań w zakresie rewitalizacji.

Etap II - diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

Realizacja prac objętych Etapem II zakładała realizację działań uwzględniającą warstwę analityczną i konsultacyjną w ramach prowadzonego procesu rewitalizacji.

Warstwa analityczna obejmowała:

- analizę lokalnego dorobku przedmiotowej literatury opisującej inwestycje i rozwój Gminy,
- zebranie dostępnych informacji statystycznych znajdujących się w bazie Głównego Urzędu Statystycznego,
- zebranie informacji statystycznych z urzędu gminy oraz jednostek jej podporządkowanych oraz podmiotów zewnętrznych,

- przegląd dostępnych i cytowanych informacji w zakresie prognozy rozwoju gospodarczego i społecznego różnych regionów Polski,
- analizę dokumentów strategicznych wyższego rzędu, w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa i kraju z uwzględnieniem możliwości absorpcji środków unijnych w ramach perspektywy finansowej na lata 2014-2020.

Warstwa konsultacyjna obejmowała:

- analizę warsztatową obecnie obowiązujących dokumentów strategicznych Gminy, celem uzyskania odpowiedzi na pytania:
 - W jakim zakresie są one aktualne i adekwatne do celu i zakresu rewitalizacji?
 - W jakim trybie postawione cele powinny zostać zaprezentowane mieszkańcom Gminy?
 - W jakim zakresie Program Rewitalizacji będzie impulsem do aktualizacji innych dokumentów strategicznych funkcjonujących w Gminie?
- spotkania z udziałem przedstawicieli środowisk Gminy, w tym: przedsiębiorców, przedstawicieli administracji samorządowej, jednostek organizacyjnych Gminy, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz mieszkańców. Ich celem było uzyskanie m.in. odpowiedzi na pytania:
 - Jakie są oczekiwania i preferencje mieszkańców Gminy w zakresie inwestycji?
 - Jakie bariery w rozwoju identyfikowane przez wskazane osoby są konieczne do wyeliminowania przez Gminę?

W ramach Etapu II konieczne było przeprowadzenie pogłębionych wywiadów z reprezentantami interesariuszy, a także dokonanie pogłębionej analizy społeczno-gospodarczej, w szczególności:

- pogłębionej diagnozy problemów społecznych występujących na obszarze Gminy (w tym m.in. badanie jakości życia mieszkańców), oraz wskazanie mapy jej potencjałów społecznych,
- pogłębionej analizy obiektów i terenów gospodarczych oraz wskazanie kierunków ich potencjalnego wykorzystania i głównych problemów gospodarczych na obszarze Gminy,
- pogłębionej analizy problemów przestrzenno-środowiskowych, w tym m.in. inwentaryzacji problemów środowiskowych, wytypowanie miejsc wymagających zmiany wizerunku Gminy.

W ramach etapu II przeprowadzono badania ankietacyjne wśród mieszkańców Gminy. Ankiety dostępne były na stronie internetowej urzędu. Podczas prac nad dokumentem Programu Rewitalizacji wykonano kompleksowe badania ilościowe i jakościowe, które umożliwiły opracowanie i obliczenie wskaźników niezbędnych do wskazania obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji.

W ramach Etapu II dokonano zdefiniowania mierników pomocnych do wyznaczenia czynników i zjawisk kryzysowych oraz charakteru potrzeb rewitalizacyjnych na obszarze Gminy Michałowice. Mierniki te zostały zebrane dla możliwie najbardziej dokładnych, istniejących danych dotyczących jednostek urbanistycznych na obszarze Gminy. Agregacja danych dotyczyła zatem podziału na poszczególne miejscowości (dla niektórych miejscowości dane zostały zebrane i zagregowane na poziomie ulic). Analiza pozyskanych danych pozwoliła wyselekcjonować obszary zdegradowane, a w konsekwencji była pomocna do wytyczenia obszarów, które podlegać będą procesowi rewitalizacji.

Etap III - stworzenie wizji, celów i projektów rewitalizacji

Na tym etapie działania stworzono plan przestrzenny dla rewitalizacji, sporządzono analizę deficytów obszarów podlegających procesowi i opracowano plan ich usunięcia. Konieczne było określenie ramowej kalkulacji kosztów rewitalizacji, czasu niezbędnego do przeprowadzenia całego procesu, wskazanie szans i barier dla Programu Rewitalizacji.

Podczas tego etapu wskazane zostały niezbędne działania i inwestycje oraz sposoby ich przeprowadzenia, tak, aby cel programu został w pełni osiągnięty. W końcowym etapie działania została dokonana ocena skutków społeczno-ekonomicznych realizacji Programu Rewitalizacji i został ustalony system koniecznych działań osłonowych. Kluczowym elementem w tym etapie prowadzonego procesu rewitalizacji było przełożenie celów i sposobów ich realizacji na Mapę Projektów. W ramach Etapu III przeprowadzono badania przestrzeni w wyznaczonym obszarze rewitalizacji w zakresie aktywności gospodarczej, jakości przestrzeni publicznej i infrastruktury. Etap III przewidywał także w szerokim zakresie partycypację wszystkich interesariuszy i zebranie pomysłów, działań i konkretnych projektów, które w ramach programu będą realizowane.

Etap IV - zdefiniowanie systemu zarządzania, wdrażania, monitoringu i ewaluacji (wyznaczenie wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania w procesie monitoringu i ewaluacji)

Prowadzony proces rewitalizacji wymaga określenia i wskazania niezbędnych elementów, które pomocne będą podczas zarządzania i wdrażania Programu Rewitalizacji. Jednym z takich elementów jest wyznaczenie komórek, wydziałów lub osób, które w sposób kompetentny będą zajmować się dalszym przebiegiem prac, realizacją działań i inwestycji w ramach procesu rewitalizacji.

Na tym etapie Zarządzeniem Wójta Gminy Michałowice nr 10/2017 r. z 23.01.2017 r. został powołany Zespół ds. Rewitalizacji Gminy Michałowice.

Innym elementem procesu było opracowanie systemu monitoringu, który jest niezwykle istotnym elementem wdrażania dokumentu Programu Rewitalizacji. Jest on instrumentem pozwalającym lokalizować błędy, umożliwiając adaptację do ciągle zmieniającej się sytuacji. W odniesieniu do prowadzonych działań i zadań rewitalizacyjnych zdefiniować należy wskaźniki monitorowania procesu rewitalizacji wraz z określeniem sposobu ich pozyskiwania i kontroli. Właściwie prowadzony proces wdrożenia Programu Rewitalizacji wymaga realizacji wytyczonych wcześniej kierunków zadań i celów. Aby działania te były miarodajne i przynosiły oczekiwane efekty, a w konsekwencji realizowały zaplanowane rezultaty, celowe jest wyznaczenie sposobu pomiaru i zbadanie realizacji zdefiniowanych zadań oraz porównanie wyników z planowanymi wcześniej rezultatami.

Wytypowanie najbardziej odpowiednich dla prowadzonego procesu rewitalizacji wskaźników umożliwiło w dalszej konsekwencji prowadzenie w sposób prawidłowy procesu monitoringu i ewaluacji rewitalizacji.

Na potrzeby realizowanego etapu prac w prowadzonym procesie rewitalizacji, stworzona została baza wskaźników, które będą podlegały procesowi monitoringu i wykorzystane zostaną w procesie ewaluacji.

Aby wskazany proces rewitalizacji przebiegał w sposób konsekwentny i prowadził do uzyskania założonych celów konieczne jest:

- ✓ regularne gromadzenie danych liczbowych oraz informacji obejmujących realizację zadań wymienionych w Programie Rewitalizacji (według wskaźników monitorowania),
- ✓ systematyzacja i analiza uzyskanych danych,
- ✓ przygotowanie Raportu Monitorującego wraz z oceną realizacji zadań,

- ✓ porównanie za pomocą analizy wyników z celami i założeniami Programu Rewitalizacji,
- ✓ identyfikacja rozbieżności oraz ich analiza pod kątem odchyień wraz z określeniem zadań korygujących,
- ✓ koordynacja procesu rewitalizacji w zakresie działań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych wpływających na powodzenie prowadzonego procesu rewitalizacji.

CZĘŚĆ II. Podstawa prawna programu rewitalizacji oraz horyzont czasowy

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 został opracowany na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.). Należy jednak zauważyć, iż w pracach nad programem wzorowano się na niektórych rozwiązaniach proceduralnych określonych w ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, dotyczących maksymalnego zasięgu i zaludnienia obszaru wyznaczonego do rewitalizacji oraz szerokiego udziału społeczności w konsultacjach programu odnośnie jego zasięgu terytorialnego i planowanych przedsięwzięć realizacyjnych. W programie uwzględniono zapisy „Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego”.

Program Rewitalizacji został opracowany i uchwalony przez Radę Gminy Michałowice, wyznaczając w najbliższym horyzoncie czasowym plan działań odnoszących się do sfery społecznej, gospodarczej, funkcjonalno-przestrzennej, technicznej oraz środowiskowej.

Etap diagnostyczny, który ujęto w pracach nad dokumentem Programu Rewitalizacji przeprowadzono na zasadach określonych w *ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji*, w której w art. 4 ust. 1 jest mowa o tym, że wójt, burmistrz albo prezydent miasta prowadzi analizy, w których wykorzystuje obiektywne i weryfikowalne mierniki i metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań w celu opracowania diagnozy służącej sporządzeniu programu rewitalizacji, a w zasadzie wykonaniu elementów tego programu, jakimi są wyznaczenie obszaru zdegradowanego i wyznaczenie obszaru rewitalizacji. Powszechną jest świadomość, że wybór miejsc, w których będą koncentrowały się działania naprawcze, powinien być poprzedzony dokładnym rozpoznaniem problemów rozwojowych i możliwości ich rozwiązywania. Intencją władz Gminy Michałowice było przeprowadzenie szerokiej analizy zjawisk kryzysowych na potrzeby aktualnego Programu Rewitalizacji po to, by ewentualnie w przyszłości, w oparciu o te diagnozy można było zmienić formułę programu rewitalizacji na zasadach określonych w *ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji*.

CZĘŚĆ III. Zgodność programu rewitalizacji z dokumentami i programami rozwojowymi

Proces przemian społeczno-gospodarczych na obszarach wyłonionych jako obszary kryzysowe na terenie Gminy, stanowi istotę działań realizowanych w procesie rewitalizacji, a ujętych w dokumencie Programu Rewitalizacji. Wzajemna komplementarność wszystkich kluczowych dokumentów strategicznych i planistycznych zarówno na poziomie europejskim, krajowym czy regionalnym stanowi istotny aspekt związany z powodzeniem podjętych działań zmierzających do wyeliminowania czynników i zjawisk kryzysowych w Gminie, które służyć będą do pobudzenia jej rozwoju społeczno-gospodarczego.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 jest spójny z zewnętrznymi programami rozwojowymi i dokumentami oraz z dokumentami wewnętrznymi, obowiązującymi w Gminie Michałowice. Wśród dokumentów gminy, które zostały opracowane i przyjęte na potrzeby właściwej realizacji działań i projektów służących rozwojowi Gminy, na których oparto zapisy niniejszego Programu Rewitalizacji należą: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michałowice, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Michałowice.

1. Strategie Unii Europejskiej i strategię krajowe

Program opracowano na zasadach wynikających z aktualnej polityki strategicznej kraju i Unii Europejskiej. Dokument *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, odnosi się do podstawowych problemów współczesnej Europy i obejmuje trzy zasadnicze kierunki działań:

- rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,
- wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- sprzyjanie włączeniu społecznemu - wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Do tych kierunków strategicznych, a w szczególności do potrzeby działań na rzecz włączenia społecznego, nawiązują dokumenty unijne i krajowe opracowane w perspektywie finansowej UE 2014 – 2020, między innymi Umowa Partnerstwa, czyli dokument regulujący stosowanie w Polsce polityk unijnych z zakresu polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i polityki rybołówstwa. W dokumencie Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020 Umowa Partnerstwa¹ zawarto 11 celów tematycznych, do których nawiązują krajowe i regionalne programy operacyjne na lata 2014 – 2020.

Spśród tych celów bezpośrednie odniesienia do rewitalizacji mają:

- Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach,

¹ Dokument w wersji obowiązującej od grudnia 2015 r.

- Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami,
- Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej,
- Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników,
- Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.

Komplementarne pod względem treści odniesienia do powyższych celów tematycznych mają także następujące dokumenty krajowe:

- Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020,
- Narodowy Plan Rewitalizacji (projekt z 2015 r.).

Wcześniejsze krajowe programy strategiczne: Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020 Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, bezpośrednio wskazywały na konieczność podjęcia zintegrowanych działań w zdegradowanych, tracących przyjęte funkcje obszarach wewnątrz miast i regionów.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 nawiązuje do powyższych programów strategicznych, ponieważ w swoich celach działania i zadaniach koncentruje się, w sobie właściwej, lokalnej skali gminy, na zagadnieniach:

- włączenia społecznego i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w sferze dogodnej dostępności do przestrzeni publicznych i obiektów użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych oraz społecznej (działania i projekty ukierunkowane na integrację społeczności lokalnej, jej aktywizację),
- poprawy jakości życia, w kontekście estetycznym (ład przestrzenny), funkcjonalnym (poprawy dostępności usług rekreacyjno-wypoczynkowych, usług kulturalnych),
- wspierania lokalnej przedsiębiorczości poprzez projekty umożliwiające podniesienie wiedzy i wskazanie nowych form rozwoju dla osób prowadzących działalność gospodarczą na obszarach rewitalizowanych.

2. Dokumenty regionalne

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze

W strategii zagadnienia rewitalizacji znalazły szerokie odzwierciedlenie, w opisie tego procesu zwrócono uwagę na istotę działań rewitalizacyjnych, które prowadzą do łagodzenia i likwidacji degradacji obszarów przez nadanie im nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jego rozwoju, przy czym wskazano konieczność wykorzystania w procesie rewitalizacji czynników endogenicznych.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku jest dokumentem, którego zapisy określają kształt przyszłego rozwoju regionu oraz definiują jego długookresowe procesy rozwojowe. Następnym wdrażania Strategii powinno być zdynamizowanie procesu rozwoju i modernizacji gospodarki regionu oraz poprawa warunków i jakości życia mieszkańców. Jednym z elementów Strategii jest również określenie właściwych dla województwa rozwiązań oraz wskazanie działań,

które najlepiej przygotowują gospodarkę i społeczeństwo do potrzeb i wyzwań przyszłości. Cel główny realizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego zaprezentowano poniżej:

Rysunek 3. Cel główny Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku

**Zmniejszenie dysproporcji rozwoju w Województwie Mazowieckim,
wzrost znaczenia obszaru metropolitalnego Warszawy w Europie**

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku „Innowacyjne Mazowsze”.

Aby umożliwić realizację celu głównego, w Strategii wyodrębniono poszczególne cele strategiczne:

Rysunek 4. Cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku

Przemysł i produkcja (cel priorytetowy):

Rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym

Gospodarka:

Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii

Przestrzeń i transport:

Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego

Społeczeństwo:

Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki

Środowisko i energetyka:

Zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska

Kultura i dziedzictwo:

Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku „Innowacyjne Mazowsze”.

Projekty zawarte w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 wykazują wysoką zbieżność z celami strategicznymi zdefiniowanymi w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

Zbieżność tą wykazano poniżej:

- gospodarka – projekty zawarte w Programie Rewitalizacji mają na celu tworzenie dobrych warunków dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, która wpłynie na wzrost konkurencyjności regionu,
- przestrzeń i transport – w Programie Rewitalizacji zawarto projekty zakładające zagospodarowanie przestrzeni publicznej, racjonalne kształtowanie ładu przestrzennego,
- społeczeństwo – projekty zawarte w Programie Rewitalizacji mają na celu poprawę jakości życia mieszkańców Gminy oraz rozwój kapitału ludzkiego, potencjału mieszkańców,
- środowisko i energetyka – projekty zawarte w Programie Rewitalizacji zakładają podejmowanie działań mających na celu zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego (RPO WM) i uszczegółowienie RPO WM (SZOOP)

Powyższe dokumenty operacyjne umożliwiają wykorzystanie funduszy unijnych na rzecz województwa mazowieckiego, z uwzględnieniem specyfiki Mazowsza – stołecznego charakteru regionu. Celem głównym RPO WM 2014-2020, nawiązującym bezpośrednio do Strategii Europa 2020 jest inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy. Wspierany jest rozwój inteligentny, zrównoważony i włączający lokalną społeczność w kwestie rozwoju jej najbliższego otoczenia.

W RPO WM działania wspierane ze środków funduszy unijnych zostały ujęte w 9 osiach priorytetowych:

- Oś Priorytetowa I - Wykorzystanie działalności badawczo-rozwojowej w gospodarce
- Oś Priorytetowa II - Wzrost e-potencjału Mazowsza
- Oś Priorytetowa III - Rozwój potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości
- Oś Priorytetowa IV - Przejście na gospodarkę niskoemisyjną
- Oś Priorytetowa V - Gospodarka przyjazna środowisku
- Oś Priorytetowa VI - Jakość życia
- Oś Priorytetowa VII - Rozwój regionalnego systemu transportowego
- Oś Priorytetowa VIII - Rozwój rynku pracy
- Oś Priorytetowa IX - Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem.

Z rewitalizacją wiąże się w szczególności Oś VI – Jakość życia, w której jednym z celów szczegółowych jest „ożywienie obszarów zmarginalizowanych poprzez przywrócenie lub nadanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych”, Oś VIII rozwój rynku pracy oraz Oś IX - Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem.

Działania i projekty zawarte w Programie Rewitalizacji stanowią wypełnienie celów zawartych w VI osi priorytetowej- *Jakość życia*, poprzez dedykowane projekty i działania wpływające na podniesienie standardów życia dla lokalnej społeczności oraz osi VIII- *Rozwój rynku pracy*, który to priorytet realizują projekty wzmacniające obecny potencjał gospodarczy obszaru rewitalizowanego i pośrednio całej gminy Michałowice. Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 jest budowany w myśl Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014 - 2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego (wersja 1.2 z roku 2016 r.).

3. Dokumenty Gminy Michałowice

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

Podstawę prawną sporządzenia Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michałowice, stanowi ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2012 poz. 647 z późn. zm.), a także podjęta uchwała Nr XXXIX/347/2006 Rady Gminy Michałowice z dnia 6.III.2006 r.

Zapisy dokumentu wskazują istniejące uwarunkowania oraz ograniczenia i zagrożenia wpływające na rozwój Gminy. Wśród uwarunkowań przestrzennych dokument wskazuje na wiodącą rolę oddziaływania Warszawy i Pasma Zachodniego Aglomeracji Warszawskiej oraz związaną z nimi presję urbanizacyjną migracji, dogodną dostępność komunikacyjną do Warszawy i Pruszkowa, rozwój inwestycji, które bezpośrednio wpływają na rozwój przestrzenny Gminy Michałowice. Innym znaczącym uwarunkowaniem przestrzennym jest konieczność zachowania walorów środowiska przyrodniczego i rozwój walorów rekreacyjnych gminy dla potrzeb jej mieszkańców oraz potrzeb mieszkańców aglomeracji. W kontekście powyższym wskazane jest utrzymanie niezabudowanych ciągów przyrodniczych doliny rzek Utraty, Raszynki i Zimnej Wody, które stanowią potencjał rozwojowy gminy. Rozwój funkcji zabudowy mieszkaniowej oraz zabudowy związanej z prowadzeniem działalności gospodarczej warunkowany jest ograniczeniami jakie stwarza powszechna na obszarze gminy własność prywatna i brak terenów komunalnych umożliwiających rozwój budownictwa wielomieszkaniowego. Istotnym ograniczeniem rozwoju poszczególnych funkcji przestrzennych gminy jest między innymi:

- ✓ niedoinwestowanie w infrastrukturę techniczną i komunikację (zagrożenia środowiska przyrodniczego wynikające z powyższej przesłanki),
- ✓ ograniczenia w zakresie rozwoju funkcji mieszkalnych na obszarze gminy związanych z ochroną środowiska,
- ✓ konieczność opracowania i uchwalenia nowych planów miejscowych umożliwiających rozwój funkcji mieszkaniowych i gospodarczych,
- ✓ konieczność wyposażenia obszarów przeznaczonych na rozwój funkcji mieszkaniowych w niezbędną infrastrukturę techniczną oraz dostosowanie wskazanych wyżej obszarów do wymogów umożliwiających zachowanie ładu przestrzennego,
- ✓ niekorzystny wpływ na środowisko emisji zanieczyszczeń, których źródłem jest komunikacja i przemysł,
- ✓ brak wystarczającego nasycenia na obszarze Gminy urządzeniami rekreacyjno-turystycznymi, w oparciu o istniejące zasoby przyrodnicze,
- ✓ konieczność utrzymania funkcji rolniczych na obszarze Gminy, na której znajdują się wartościowe gleby umożliwiające intensyfikację gospodarki rolnej,
- ✓ konieczność utrzymania istniejących uwarunkowań związanych ze środowiskiem kulturowym, w zakresie układów urbanistycznych osiedli: Komorów, Michałowice, Pęcice Małe oraz zespołów kulturowych, obiektów zabytkowych, stref ochrony konserwatorskiej, obiektów archeologicznych,
- ✓ konieczność zachowania walorów środowiska przyrodniczego w postaci znacznych obszarów leśnych, obszarów chronionych, pomników i parków podworskich oraz stref krajobrazu chronionego,
- ✓ konieczność usprawniania powiązań komunikacyjnych na funkcjonujących na obszarze Gminy dróg oraz konieczność wyeliminowania ruchu o charakterze tranzytowym,

- ✓ konieczność usprawnienia układu drogowego i wytyczenia nowych dróg dla rozwoju funkcji mieszkalnych i usługowych, w tym budowa wewnętrznej sieci dróg dojazdowych, ścieżek rowerowych wzdłuż linii WKD oraz na terenach pozyskanych przez Gminę.

Dokument Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michałowice definiuje obszary priorytetowe dla rozwoju Gminy, które wpływają poprzez swoje rozlokowanie i wzajemne relacje na wyznaczony kierunek zmian w strukturze Gminy. Wśród nich znajdują się²:

- ✓ **obszary priorytetowe**, położone dwubiegunowo wzdłuż trasy kolejki WKD – główne ośrodki usługowo-mieszkaniowe: Reguły oraz Komorów wraz z częścią Granicy,
- ✓ **obszary wspomagające**, położone w bezpośrednim sąsiedztwie ośrodków głównych, zlokalizowane po ich zewnętrznych granicach, czyli: lokalne ośrodki usługowo-mieszkaniowe: Michałowice, Michałowice Wieś i część Opaczy Małej oraz Nowa Wieś i Granica,
- ✓ **obszary krystalizujące**, położone centralnie pomiędzy dwoma głównymi ośrodkami – miejscowości mieszkaniowo-rekreacyjne: Pęcice, Pęcice Małe, Komorów - Wieś,
- ✓ **obszary o mniejszym znaczeniu w strukturze gminy**, położone peryferyjnie - tereny aktywności gospodarczej Opaczy - Kolonii (na północnym-wschodzie); tereny przemysłowe Sokołowa (na wschodzie); tereny rolne Suchego Lasu (na południowym - wschodzie); tereny leśne Nadleśnictwa Chojnów (na południe); wojskowe tereny zamknięte Helenowa (na zachodzie).

Z ustaleń ogólnych dokumentu wynika konieczność realizacji „strategii tworzenia możliwości wzajemnie niekonfliktowego rozwoju wszystkich podstawowych form wykorzystania przestrzeni, poprawy ładu przestrzennego oraz podniesienia atrakcyjności wizerunku Gminy”³.

Zgodność dokumentu Programu Rewitalizacji i dokumentu Studium znajduje potwierdzenie w przyjętych do realizacji projektach, które stanowią rozwiązanie istniejących, zdefiniowanych barier rozwoju, odnoszących się do:

- ✓ konieczności wyposażenia obszarów przeznaczonych na rozwój funkcji mieszkaniowych w niezbędną infrastrukturę techniczną oraz dostosowanie wskazanych wyżej obszarów do wymogów umożliwiających zachowanie ładu przestrzennego,
- ✓ braku wystarczającego nasycenia na obszarze gminy urządzeniami rekreacyjno-turystycznymi, w oparciu o istniejące zasoby przyrodnicze,
- ✓ konieczności utrzymania istniejących uwarunkowań związanych ze środowiskiem kulturowym, w zakresie układów urbanistycznych osiedli: Komorów, Michałowice, Pęcice Małe oraz zespołów kulturowych, obiektów zabytkowych, stref ochrony konserwatorskiej, obiektów archeologicznych.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku, jest dokumentem, w którym wytyczono kierunki działań Gminy wraz z planem umożliwiającym jej dynamiczny rozwój tak, aby stanowiły one ciąg logiczny i były odpowiednio wkomponowane w nakreśloną wizję rozwoju.

² Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michałowice

³ tamże

Dokument zawiera Wizję Rozwoju Gminy Michałowice do 2023, którą przedstawiają następujące stwierdzenia⁴:

- ✓ Gmina Michałowice cechuje się wysoką atrakcyjnością zamieszkania, na którą składa się m.in. dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna oraz dogodne powiązania komunikacyjne z sąsiednimi gminami oraz Warszawą,
- ✓ Gmina Michałowice oferuje szeroki wachlarz usług publicznych takich jak m.in. usługi edukacyjne, kulturalne, zdrowotne oraz opiekuńcze dla dzieci i osób starszych,
- ✓ Gmina Michałowice charakteryzuje się innowacyjnym oraz konkurencyjnym rynkiem lokalnym, działania Gminy ukierunkowane są głównie na wspieranie sektora MSP oraz stworzenie dogodnych warunków dla inwestorów,
- ✓ Mieszkańcy mogą korzystać z bogatej różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu na terenie Gminy.

Wizerunek Gminy Michałowice w najbliższej przyszłości, zgodnie ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju, możliwy będzie do osiągnięcia poprzez zestaw celów strategicznych, celów operacyjnych oraz programów realizacyjnych. Ten arsenał skrupulatnie dobranych środków i narzędzi wykonawczych skutkować będzie dynamicznym rozwojem gminy we wszelkich możliwych aspektach społeczno-gospodarczych. Dokument definiuje pięć celów strategicznych, ujętych w następujących sformułowaniach:

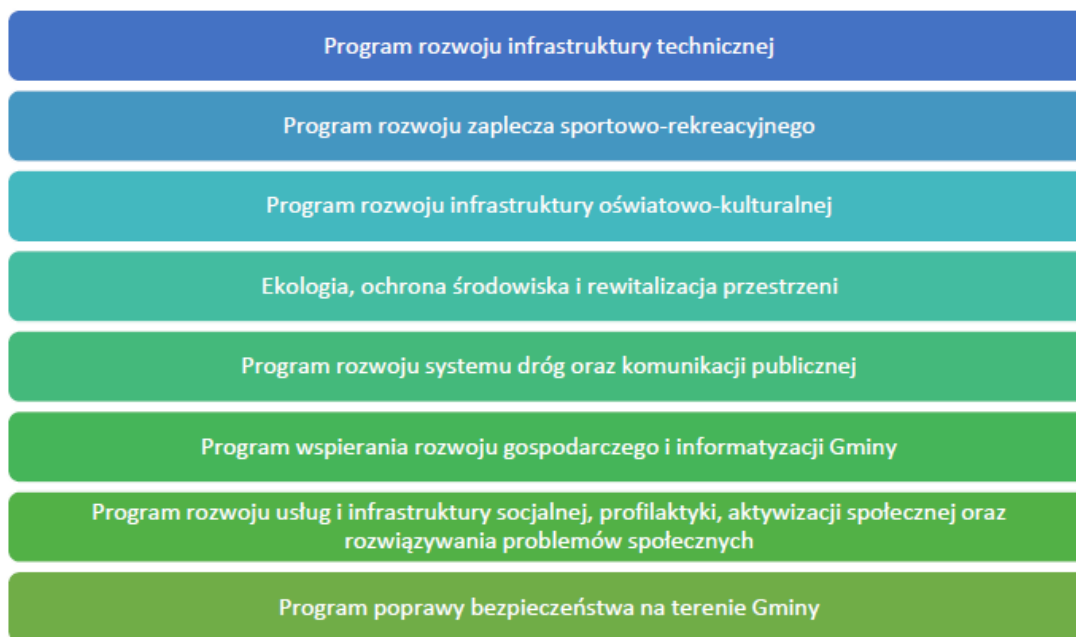
- ✓ zapewnienie wysokiego standardu zamieszkania i wypoczynku mieszkańców oraz świadczonych usług społecznych,
- ✓ tworzenie jak najlepszych warunków do trwałego wzrostu przedsiębiorczości mieszkańców i dalszego rozwoju gospodarczego,
- ✓ osiągnięcie europejskich standardów stanu środowiska przyrodniczego oraz racjonalne zagospodarowanie przestrzenne gminy,
- ✓ zapewnienie sprawnych powiązań komunikacyjnych gminy z otoczeniem, w tym z Warszawą oraz rozbudowa i modernizacja wewnętrznego układu drogowego,
- ✓ zapewnienie wysokiego standardu realizacji funkcji administracyjnych gminy, rozwój społeczeństwa informacyjnego, promocja gminy.

Powyższe cele zostały uzupełnione o cele operacyjne, które są pomocne w planowaniu strategicznym i umożliwieniu realizacji celów strategicznych. Jak zapisano w dokumencie Strategia Zrównoważonego Rozwoju: „programy wdrażające Strategię zostały opracowane na podstawie przeprowadzonej diagnozy uwarunkowań rozwojowych Gminy oraz dokonanej Analizy SWOT i uporządkowano je w taki sposób, aby przyczyniały się do realizacji określonych celów strategicznych i operacyjnych. Zadania zawarte w programach realizacyjnych stanowią listę przedsięwzięć, która może być w przyszłości sukcesywnie uzupełniania i modyfikowana w zależności od uwarunkowań rozwojowych Gminy Michałowice. Zebrane zadania przyporządkowane zostały do 7 wyodrębnionych programów realizacyjnych⁵:

⁴ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku

⁵ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku

Rysunek 5 Programy Realizacyjne w Strategii Zrównoważonego Gminy Michałowice do 2023 roku

Źródło: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku

Wszystkie wskazane wyżej cele w sposób jednoznaczny korelują z celami, działaniami i projektami wskazanymi w Programie Rewitalizacji. Ich zgodność potwierdzają analizy oraz ujęte w postaci zadań do realizacji następujące działania i inwestycje, które odpowiadają następującym programom realizacyjnym Strategii:

- ✓ Program rozwoju zaplecza sportowo-rekreacyjnego (działania i projekty w Programie Rewitalizacji, które związane są z budową infrastruktury rekreacyjno - wypoczynkowej, działania w zakresie podniesienia poziomu usług związanych z rekreacją i wypoczynkiem),
- ✓ Program rozwoju infrastruktury oświatowo-kulturalnej (projekty związane m.in. z remontem biblioteki, projekt pn. „Dom Idei Miasto Ogród Komorów”, przystosowanie obiektu Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach do potrzeb edukacyjnych i kulturalnych),
- ✓ Ekologia, ochrona środowiska, rewitalizacja przestrzeni (projekty związane z urządzeniem ciągów spacerowo-rowerowych, projekt dotyczący tworzenia mikro-przestrzeni sąsiedzkich, odnowa tkanki mieszkaniowej budynków w miejscowości Komorów, budowa obiektów infrastruktury rekreacyjnej, przywrócenie walorów środowiskowych Zalewu Komorowskiego, zagospodarowanie przestrzeni parku w Regułach, Remont i przystosowanie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach do potrzeb działalności kulturalnej i poszerzania wiedzy historycznej, projekt pn. „Dom Idei Miasto Ogród Komorów”, projekt dotyczący przeprowadzenia kampanii edukacyjnej związanej z zagadnieniami ochrony środowiska),
- ✓ Program wspierania rozwoju gospodarczego i informatyzacji gminy (projekt pn. Aktywni dla Aktywnych - otwarte forum wymiany wiedzy biznesowej, projekt pn. „Organizacja szkoleń i zajęć międzypokoleniowych podnoszących kompetencje mieszkańców, w tym w zakresie technologii informatycznych”),
- ✓ Program rozwoju usług i infrastruktury socjalnej, profilaktyki, aktywizacji społecznej oraz rozwiązywania problemów społecznych (projekt pn.: „Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie poprawy bezpieczeństwa poprzez edukację i działania prewencyjne”; „Wolni od uzależnień”- cykl spotkań i prelekcji; „Organizacja szkoleń i zajęć międzypokoleniowych [...]”; „Stworzenie Centrum Aktywizacji Społecznej w miejscowości Komorów”; „Otwarte

ogrody Komorów”- organizacja imprez społeczno-kulturalnych prezentujących walory historii, kultury i tradycji miejscowości”; „Działania integracyjne dla lokalnej społeczności obszaru rewitalizowanego”; „Organizacja imprez kulturalnych i warsztatów dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów, jako forma aktywizacji społeczeństwa”; „Organizacja imprez plenerowych promujących aktywny wypoczynek i rekreację oraz integrujących społeczność lokalną”; „Promocja aktywności lokalnej – organizacja Rajdu Pęcickiego wzmacniająca integrację mieszkańców i przynależność regionalną”; „Akademia Lokalnych Liderów Młodzieżowych”; „Integracja działań społecznych skupionych na terenach Zalewu Komorowskiego”; „Społeczny program mentoringowy „Klub Mentora”).

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Michałowice na lata 2014-2020

Obowiązek opracowania dokumentu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Michałowice na lata 2014-2020 wynika z mocy Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Powinny w nim być zdiagnozowane kluczowe problemy społeczne gminy oraz sposoby ich rozwiązania. Aby mieć możliwość zrealizowania powyższych założeń zdefiniowano w dokumencie obszary rozwoju gminy, które określają także wybrane do realizacji obszary strategiczne⁶:

- ✓ rozwój wielopłaszczyznowego wsparcia dziecka i rodziny,
- ✓ rozwój profilaktyki i rozwiązywania problemów związanych z nadużywaniem alkoholu, narkotyków i innych używek,
- ✓ aktywizacja i wsparcie osób niepełnosprawnych,
- ✓ aktywizacja i wsparcie osób starszych w Gminie Michałowice,
- ✓ wsparcie integracji społecznej i współpracy środowiskowej,
- ✓ wsparcie mieszkańców na rynku pracy,
- ✓ wzmocnienie poziomu i poczucia bezpieczeństwa mieszkańców gminy Michałowice.

Rozumiana w powyższy sposób rola gminy w wypełnianiu zadań odnoszących się do zagadnień odpowiedniego reagowania i przeciwdziałania problemom społecznym na obszarze Gminy, uzupełniają cele i działania zawarte w Programie Rewitalizacji, w którym między innymi takie projekty jak: „Wolni od uzależnień”- cykl spotkań i prelekcji”; „Likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej i budynkach użyteczności publicznej”; „Stworzenie Centrum Aktywizacji Społecznej w miejscowości Komorów”; „Działania integracyjne dla lokalnej społeczności obszaru rewitalizowanego”; „Organizacja imprez kulturalnych i warsztatów dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów, jako forma aktywizacji społeczeństwa”; „Organizacja imprez plenerowych promujących aktywny wypoczynek i rekreację oraz integrujących społeczność lokalną”; „Aktywni dla Aktywnych - otwarte forum wymiany wiedzy biznesowej”; „Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie poprawy bezpieczeństwa poprzez edukację i działania prewencyjne”, stanowią kontynuację założeń i celów zawartych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Michałowice”.

⁶ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Michałowice na lata 2014-2020

CZĘŚĆ IV. Diagnoza społeczno-gospodarcza gminy

1. Wprowadzenie

Diagnoza sytuacji Gminy Michałowice obejmuje swym zakresem zagadnienia społeczne i przestrzenno-funkcjonalne, gospodarcze, środowiskowe i techniczne. Służy wskazaniu obszarów gminy, które w pierwszym rzędzie wymagają zintegrowanej interwencji (rewitalizacji) ze względu na występujące na tych obszarach koncentracje problemów społecznych i kulturowych oraz deficyty w zakresie ładu przestrzennego, jakości przestrzeni publicznych i wyposażenia infrastrukturalnego oraz lokalnej gospodarki.

Diagnoza społeczno-gospodarcza powstała w oparciu o:

- ✓ szczegółową analizę wskaźników – mierników ilościowych i jakościowych,
- ✓ wyniki analizy ankietowych wypowiedzi mieszkańców na temat zakresu przestrzennego i symptomów kryzysu oraz działań prowadzących do poprawy jakości życia w Gminie,
- ✓ wiedzę ekspercką, zawartą między innymi w dokumentach Gminy.

Metodologia nawiązuje do rozstrzygnięć ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji⁷. Zadaniem części diagnostycznej, prowadzonej w układzie jednostek przestrzennych (osiedla i sołectwa) dla całego terytorium Gminy jest wyznaczenie na jej obszarze tych części, które znajdują się w stanie kryzysowym i w konsekwencji określenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji.

Rysunek 6 Schemat analizy diagnostycznej

Źródło: opracowanie własne

Koncentracja negatywnych zjawisk społecznych na danym obszarze jest warunkiem podjęcia działań rewitalizacyjnych. Obszar zdegradowany charakteryzuje się zagęszczeniem negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji, kapitału społecznego), któremu towarzyszą negatywne zjawiska co najmniej w jednej z następujących sfer życia: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej.

⁷ Dz.U. z 2015 r., poz. 1777.

Po to, by zwiększyć szanse efektywnej realizacji Programu Rewitalizacji, terytorium Gminy objęte tym programem, czyli obszar rewitalizacji, łącznie spełnia następujące kryteria:

- ✓ wyjątkowa koncentracja negatywnych zjawisk, głównie społecznych,
- ✓ istotne znaczenie dla gminy,
- ✓ ograniczony zasięg terytorialny, obejmujący do 20% powierzchni gminy, zamieszkaną przez nie więcej niż 30% liczby mieszkańców Gminy.

Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące charakteru działań, ich granic przestrzennych i czasowych, wzajemnych odniesień są określane w programie rewitalizacji, przy czym zasadą powinno być jak największe dopasowanie poszczególnych zadań i projektów do zdefiniowanych problemów kryzysowych.

W diagnozie zostały przedstawione wybrane, specyficzne dla Gminy, zagadnienia o istotnych powiązaniach z rewitalizacją. Mając na uwadze zasadnicze problemy rozwojowe, istotne dla procesów rewitalizacji oraz dostępność innych źródeł informacji o Gminie (Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michałowice, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Michałowice na lata 2014-2020) w diagnozie sytuacji społeczno-ekonomicznej zwraca się uwagę na wybrane aspekty, które są charakterystyczne dla zakresu przedmiotowego i celów rewitalizacji. Przede wszystkim rozpatrywane są uwarunkowania społeczne i przestrzenne. Pełną diagnozę Gminy Michałowice zawarto w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku, przyjętej Uchwałą Nr XIII/142/2016 z dnia 18.II.2016 r.

2. Główne problemy rozwojowe

Gmina Michałowice to Gmina wiejska położona w województwie mazowieckim, w powiecie pruszkowskim. Gmina graniczy z Warszawą, miastami Piastów i Pruszków oraz gminami Brwinów, Nadarzyn i Raszyn. Położenie gminy w Obszarze Aglomeracji Warszawskiej sprawia, iż pełni ona dla obszaru metropolitalnego funkcję mieszkaniową i usługowo-produkcyjną. Zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego teren gminy rekomendowany jest do usytuowania na jej obszarze zespołów zabudowy jednorodzinnej oraz usług logistyczno-magazynowych.

Obszar Gminy został podzielony na 13 jednostek pomocniczych: 3 osiedla (Granica, Komorów i Michałowice) oraz 10 sołectw (Komorów, Michałowice, Nowa Wieś, Opacz-Kolonia, Opacz Mała, Pęcice, Pęcice Małe, Reguły, Sokołów i Suchy Las). Ośrodkiem administracyjnym gminy, który stanowi siedzibę jego władz jest sołectwo Reguły.

Infrastruktura komunikacyjna Gminy opiera się na funkcjonującym systemie dróg wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych. W odniesieniu do powiązań zewnętrznych: krajowych i wojewódzkich, system komunikacyjny opiera się o drogę wojewódzką nr 719 - relacji Warszawa-Pruszków-Żyrardów-Kamion. Droga krajowa nr 7 relacji Gdańsk-Warszawa-Kraków-granica państwa, droga krajowa nr 8 relacji Warszawa/Janki-Wrocław-granica państwa, przebiegają poza obszarem gminy, a dostęp do nich umożliwiają drogi powiatowe. Istotnymi elementami sieci drogowej gminy są także drogi krajowe, wchodzące w skład ekspresowej obwodnicy Warszawy. Przez teren gminy przebiega trasa S2

- w ciągu autostrady A2 Berlin - Warszawa - Moskwa, zwana również południową obwodnicą Warszawy (POW) oraz trasa S8, łącząca aglomerację warszawską, wrocławską, łódzką i białostocką.

Korzystne położenie Gminy Michałowice w pobliżu dwóch ważnych ciągów komunikacyjnych, zdecydowanie podnosi atrakcyjność inwestycyjną regionu oraz stwarza dogodne warunki dla rozwoju społeczno-gospodarczego.

W odniesieniu do wskaźników dotyczących liczby ludności w Gminie, dane statystyczne odnotowują systematyczny wzrost jej mieszkańców. W roku 2015 Bank Danych Lokalnych GUS odnotował wskaźnik liczby ludności w Gminie Michałowice na poziomie 17 501 osób.

Tabela 1 Liczba ludności w Gminie Michałowice w latach 2009-2015

Wyszczególnienie	j.m.	Rok						
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba ludności ogółem	osoba	16 429	16 680	16 918	17 031	17 169	17 307	17 501
Mężczyźni	osoba	7 892	8 026	8 151	8 203	8 258	8 357	8 476
Kobiety	osoba	8 537	8 654	8 767	8 828	8 911	8 950	9 025

Źródło: Bank danych lokalnych GUS

Pozytywne uwarunkowania gminy obserwowane są także w odniesieniu do przyrostu naturalnego na 1 000 mieszkańców oraz wskaźnika salda migracji stałych (wewnętrznych i zagranicznych), które również od szeregu lat kształtuje się na dodatnim poziomie (według danych GUS za rok 2014 saldo migracji stałych na obszarze Gminy Michałowice wynosiło ogółem 128 osób). Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1 000 mieszkańców w roku 2014 osiągnął dodatni poziom 0,3 i był niższy niż wskaźnik odnotowany dla powiatu pruszkowskiego, natomiast wyższy niż ten sam wskaźnik uzyskany w tym samym okresie w województwie mazowieckim i Polsce.

Wskaźnik salda migracji stałych jest także korzystny w odniesieniu do danych uzyskanych w tej materii dla powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski. W roku 2014 (brak danych GUS za rok 2015) saldo migracji na 1 000 osób w Gminie Michałowice było dodatnie i kształtowało się na poziomie 7,4 osób i było znacznie wyższe niż ten sam wskaźnik odnotowany dla powiatu

pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski. Poniższy wykres i tabela ilustrują wskazane tendencje.

Rysunek 7 Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Michałowice na tle powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski w latach 2007-2014

Źródło: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku

Tabela 2 Saldo migracji na 1 000 osób w Gminie Michałowice, powiecie pruszkowskim, województwie mazowieckim i Polsce w latach 2009-2015

Wyszczególnienie	j.m.	Rok						
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	osoba	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,5	-0,4	brak danych
Województwo mazowieckie	osoba	2,4	2,5	2,7	2,5	2,5	2,5	brak danych
Powiat pruszkowski	osoba	9,4	8,0	7,3	7,2	8,1	6,0	brak danych
Gmina Michałowice	osoba	8,9	15,4	13,2	6,9	9,3	7,4	brak danych

Źródło: Bank danych lokalnych GUS

Dokonując analizy wskaźnika obciążenia demograficznego rozumianego jako relacja liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do 100 osób w wieku produkcyjnym, odnotowany dla Gminy Michałowice wskaźnik kształtuje się od szeregu lat na niekorzystnym poziomie, także w odniesieniu do nadrzędnych terytorialnie jednostek: powiatu, województwa i kraju. Wzrostowa tendencja wskaźnika stanowi niekorzystną z punktu widzenia finansów publicznych przesłankę wpływającą na dynamiczny rozwój Gminy (nieproporcjonalny stosunek osób w wieku produkcyjnym, aktywnych zawodowo do osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, ochrony zdrowia).

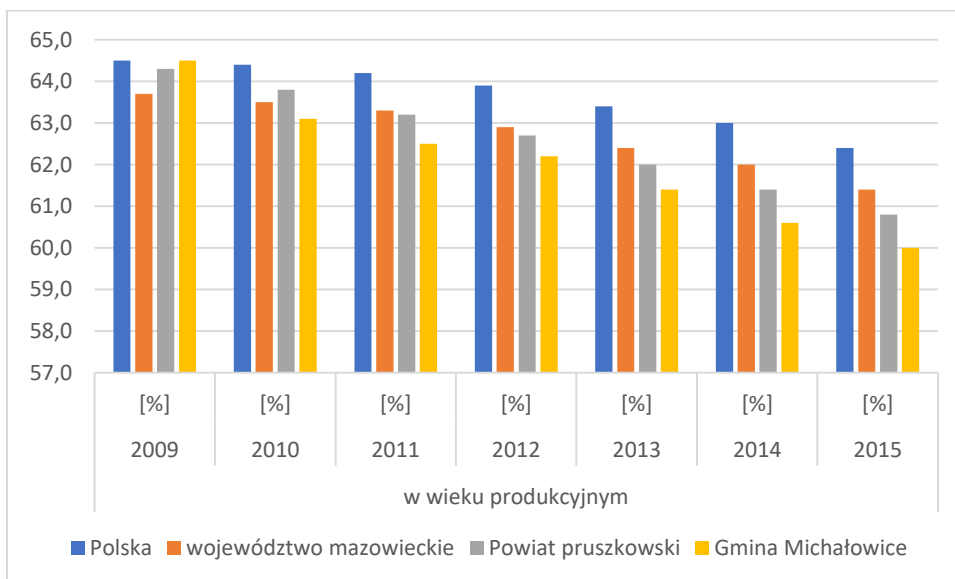
Tabela 3 Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego) w Gminie Michałowice, powiecie pruszkowskim, województwie mazowieckim i Polsce w latach 2009-2015

Wyszczególnienie	j.m.	Rok						
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	osoba	55,0	55,2	55,8	56,6	57,6	58,8	60,1
Województwo mazowieckie	osoba	56,9	57,4	58,1	59,0	60,1	61,4	62,9
Powiat pruszkowski	osoba	55,5	56,7	58,1	59,5	61,2	62,9	64,5
Gmina Michałowice	osoba	55,0	58,5	60,0	60,9	62,9	64,9	66,6

Źródło: Bank danych lokalnych GUS

Niekorzystna tendencja wskaźnika obciążenia demograficznego wynika w zasadniczej mierze z niekorzystnych wartości wskaźnika osób w wieku produkcyjnym, który to wskaźnik sukcesywnie od wielu lat w Gminie Michałowice obniża swoje wartości. Wskaźnik ten jest niższy niż analogiczne wskaźniki przyjęte w tym samym okresie dla powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego oraz Polski. Poniższy wykres i tabela, ilustruje wskazaną tendencję.

Rysunek 8 Odsetek ludności w wieku produkcyjnym na obszarze Gminy Michałowice, powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego oraz Polski w latach 2009-2015

Źródło: Bank danych lokalnych GUS

Tabela 4 Odsetek ludności w wieku produkcyjnym na obszarze Gminy Michałowice, powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego oraz Polski w latach 2009-2015

Wyszczególnienie	j.m.	Rok						
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	[%]	64,5	64,4	64,2	63,9	63,4	63,0	62,4
Województwo mazowieckie	[%]	63,7	63,5	63,3	62,9	62,4	62,0	61,4
Powiat pruszkowski	[%]	64,3	63,8	63,2	62,7	62,0	61,4	60,8
Gmina Michałowice	[%]	64,5	63,1	62,5	62,2	61,4	60,6	60,0

Źródło: Bank danych lokalnych GUS

Na tak niekorzystną sytuację wpływa w głównej mierze specyfika Gminy i jej usytuowanie na obszarze aglomeracji warszawskiej, co powoduje, iż na jej obszarze osiedlają się osoby w wieku poprodukcyjnym, poszukujące zamieszkania z dala od zgiełku stołecznej metropolii. Trend ten powoduje, iż procesy rozwojowe Gminy są zahamowane i nie napawają optymizmem w najbliższym horyzoncie czasowym. Wobec powyższego konieczne są działania ze strony Gminy, aby zatrzymać w gminie osoby w wieku produkcyjnym oraz umożliwić napływ młodych rodzin poprzez stworzenie dogodnych warunków do rozwoju osobistego i zawodowego.

Dokonując analizy w zakresie wskaźnika bezrobocia odnotowanego na obszarze Gminy Michałowice, należy stwierdzić, iż liczba osób bezrobotnych na przestrzeni ostatnich lat ulega okresowym wahaniom (spadek, wzrost). W roku 2015 według danych GUS liczba osób bezrobotnych w Gminie Michałowice wynosiła ogółem 363 osoby (przewaga bezrobotnych mężczyzn nad bezrobotnymi kobietami, odpowiednio 192 mężczyzn i 171 kobiet). Porównanie wskaźników dotyczących braku aktywności zawodowej mieszkańców w odniesieniu do danych powiatu, województwa i kraju kształtuje się na korzystnym dla Gminy Michałowice poziomie. Wskaźnik udziału bezrobotnych zarejestrowanych do liczby osób w wieku produkcyjnym wynosił dla Gminy 3,00 %, w roku 2015 zgodnie z danymi GUS i był niższy niż poziom tego wskaźnika odnotowany w tym samym okresie dla powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski.

Tabela 5 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Michałowice, powiecie pruszkowskim, województwie mazowieckim i Polsce w latach 2009-2015 [w %]

Wyszczególnienie	j.m.	Rok						
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	[%]	7,7	7,9	8,0	8,7	8,8	7,5	6,5
Województwo mazowieckie	[%]	6,7	7,1	7,4	8,2	8,5	7,6	6,6
Powiat pruszkowski	[%]	4,0	4,2	4,3	5,1	5,6	4,8	4,3
Gmina Michałowice	[%]	3,2	3,5	3,4	4,1	4,6	3,9	3,5

Źródło: Bank danych lokalnych GUS

Korzystna sytuacja w zakresie wskaźnika osób bezrobotnych w odniesieniu do liczby osób w wieku produkcyjnym, wskazuje, iż kwestie związane z brakiem zatrudnienia i pozostawianiem przez mieszkańców Gminy Michałowice w rejestrach osób **bezrobotnych nie stanowi istotnego problemu rozwojowego** w sołectwach i na osiedlach. Z uwagi na sąsiedztwo Gminy z miastem Warszawa, większość mieszkańców korzysta z możliwości zatrudnienia na stołecznym rynku pracy. Liczba aktywnych podmiotów gospodarczych funkcjonujących w Gminie Michałowice w roku 2015 według danych GUS wynosiła ogółem: 262 przedsiębiorstwa i wskaźnik ten w latach 2009-2015 podlegał okresowym wzrostom i spadkom w odniesieniu do zarejestrowanych danych roku poprzedzającego. Generalnie kwestie związane z poziomem przedsiębiorczości w Gminie nie stanowią barier rozwojowych, ponieważ wskaźniki dotyczące poziomu przedsiębiorczości na tle innych jednostek terytorialnych wypadają nader korzystnie. Dla umocowania tej konstatacji niech posłużą dane dotyczące wskaźnika liczby funkcjonujących podmiotów na 10 000 mieszkańców w odniesieniu do danych powiatowych, wojewódzkich i krajowych. Poziom przedmiotowego wskaźnika dla Gminy Michałowice w roku 2015 wynosił 3 478,6 podmiotów i był wyższy niż wskaźnik uzyskany w tym samym okresie dla powiatu, województwa i Polski.

Tabela 6 Liczba funkcjonujących podmiotów gospodarczych na 10 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w odniesieniu do Gminy Michałowice, powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski w latach 2009-2015

Wyszczególnienie	Rok						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	1 519,9	1 574,6	1 564,3	1 615,6	1 666,6	1 700,2	1 743,3
Województwo mazowieckie	1 942,6	2 034,7	2 019,2	2 097,3	2 183,8	2 245,8	2 333,5
Powiat pruszkowski	2 454,1	2 567,9	2 532,0	2 603,9	2 674,7	2 718,8	2 775,8
Gmina Michałowice	2 917,1	3 158,4	3 163,7	3 246,1	3 352,9	3 392,7	3 478,6

Źródło: Bank danych lokalnych GUS

Możliwości rozwojowe Gminy w obszarze sfery gospodarczej zgodnie z przyjętymi założeniami zagospodarowania przestrzennego Gminy wymagają działań wpływających na umożliwienie rozwoju przedsiębiorczości poprzez wyposażenie w niezbędną infrastrukturę, zagospodarowanie na cele gospodarcze nowych terenów w sąsiedztwie drogi ekspresowej S2, drogi wojewódzkiej 719 i kolei WKD oraz terenów Gminy położonych w obrębie miejscowości Reguły.

Harmonijny rozwój Gminy warunkuje nie tylko możliwość rozwoju zawodowego dla jej mieszkańców, chociaż niewątpliwie jest to główny miernik określający poziom życia lokalnej społeczności, ale także pozostałe elementy umożliwiające zaspokojenie innych potrzeb życiowych, między innymi poziom usług ze sfery edukacyjnej, kulturalnej, możliwości rozwoju zainteresowań i predyspozycji, dostępność do przestrzeni rekreacji i wypoczynku, funkcjonalność i estetyka przestrzeni publicznych. Powyższe uwarunkowania wpływają w konsekwencji na poziom aktywizacji lokalnej społeczności w wielu dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz na istotne kwestie dotyczące identyfikacji - integracji mieszkańców z Gminą oraz najbliższym otoczeniem. Wszystkie te elementy stanowią zwartą całość

wpływającą nie tylko na poziom życia jej mieszkańców, ale także a postrzeganie Gminy w powiecie i województwie.

Analiza powyższych, aktualnych uwarunkowań Gminy Michałowice stanowi punkt wyjścia do zaplanowania takich działań, które przede wszystkim umożliwią stworzenie warunków rozwoju dla obecnych i przyszłych mieszkańców. Niezbędne są takie działania i inwestycje, które w sposób zdecydowany pobudzą funkcjonowanie Gminy w wielu jej aspektach, głównie społecznym, ale także przy okazji w aspekcie gospodarczym, przestrzennym, technicznym czy środowiskowym.

Wszystkie wymienione wyżej sfery zasadniczo opierają się na jakości kapitału społecznego, na który wpływa nie tylko poziom edukacji, zapewnienie rozwoju społeczno-kulturalnego, możliwości dostosowania kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy, możliwości realizacji aspiracji zawodowych jako takich, ale także możliwości zapewnienia godnej starości dla seniorów rodzin. Utrzymanie korzystnych procesów, które aktualnie mają miejsce w Gminie Michałowice oraz redukcja tych które są niekorzystne (np. wskaźnik obciążenia demograficznego), poza wyżej wymienionymi czynnikami, umożliwiającymi rozwój lokalnej społeczności, warunkowane jest także identyfikacją mieszkańców z miejscem zamieszkania, ich integracją i poczuciem przynależności. Przynależność jako taka budowana jest nie tylko poprzez szereg inicjatyw, wydarzeń społeczno- kulturalnych organizowanych na obszarze Gminy, ale przede wszystkim poprzez możliwość zapewnienia mieszkańcom funkcjonalnych i estetycznych przestrzeni publicznych o zróżnicowanych funkcjach kulturalnych, rekreacyjnych, usługowych, zapewniających wzajemną integrację mieszkańców oraz poczucie gwarancji wypełnienia potrzeb mieszkańców stymulujących ich rozwój.

System oświaty, jako jedna z głównych sfer rozwoju lokalnej społeczności, jest przedmiotem szczególnej troski władz samorządowych. Wysoki poziom usług edukacyjnych jest jednym z czynników warunkujących perspektywiczny rozwój Gminy i jej konkurencyjności względem otoczenia. Na obszarze Gminy Michałowice prowadzone są systematyczne działania i inwestycje umożliwiające rozwój placówek oświaty. Szkoły prowadzą programy zajęć dodatkowych dla uczniów, wspomagając ich harmonijny rozwój. Wśród funkcjonujących na obszarze gminy placówek oświatowych, dla których Gmina jest organem prowadzącym znajdują się:

- **Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Marii Dąbrowskiej w Komorowie** w ramach którego funkcjonuje: Szkoła Podstawowa, Gimnazjum, Liceum Ogólnokształcące,
- **Zespół Szkół w Michałowicach** w ramach którego funkcjonuje: Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II oraz Gimnazjum im. Księcia Józefa Poniatowskiego,
- **Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Mikołaja Kopernika w Nowej Wsi**, w ramach którego funkcjonuje Gminne Przedszkole, Szkoła Podstawowa, Gimnazjum,
- **Gminne Przedszkole w Michałowicach.**

Na terenie Gminy Michałowice funkcjonują 2 publiczne przedszkola: Gminne Przedszkole w Michałowicach oraz Gminne Przedszkole w Nowej Wsi, do których w 2015 r. uczęszczało ogółem 227 dzieci. Oprócz placówek publicznych w Gminie Michałowice funkcjonuje także 9 przedszkoli niepublicznych, 8 niepublicznych punktów przedszkolnych, a także 8 żłobków oraz 2 kluby malucha, które dotowane są przez Gminę Michałowice. W 2015 r. do niepublicznych przedszkoli działających na terenie Gminy uczęszczało łącznie 489 dzieci w tym 245 zamieszkałych na terenie Gminy Michałowice, a do niepublicznych żłobków uczęszczało 30 dzieci z terenu Gminy⁸.

Analiza sytuacji oświatowej na obszarze Gminy zamieszczona w aktualnej Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 r. wykazała, iż liczba uczniów w szkołach podstawowych oraz

⁸ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku

w gimnazjach, w ostatnich kilku latach sukcesywnie wzrasta, natomiast maleje wskaźnik liczby uczniów w funkcjonującym na obszarze Gminy Liceum Ogólnokształcącym. Baza infrastrukturalna w odniesieniu do placówek edukacyjnych jest na wysokim poziomie, zarówno pod względem funkcjonalności obiektów jak i wyposażenia w nowoczesny sprzęt do nauczania. Sytuacja ta skutkuje wysokimi wskaźnikami dotyczącymi poziomu nauczania w oficjalnych rankingach. Przytaczając zapisy znajdujące się w dokumencie Strategii „szkoły znajdujące się na terenie Gminy Michałowice co roku osiągają doskonałe wyniki sprawdzianu w szóstej klasie podstawowej oraz egzaminu gimnazjalnego, przewyższające wyniki powiatowe i wojewódzkie. W rankingu (z roku 2015) Gmina Michałowice uplasowała się na drugim miejscu w złotej dziesiątce gmin najlepszych pod względem poziomu edukacji podstawowej. Raport, opracowany przez magazyn społecznościowy Blasting News, został przygotowany na podstawie wyników jakie osiągnęli uczniowie klas VI ze sprawdzianu”.

Tabela 7 Wyniki sprawdzianów oraz egzaminów zewnętrznych w Gminie Michałowice w odniesieniu do wyników powiatowych oraz wojewódzkich w 2015 r. [%]

	sprawdzian w szóstej klasie szkoły podstawowej	egzamin gimnazjalny – część humanistyczna		egzamin gimnazjalny – część matematyczno- przyrodnicza		egzamin gimnazjalny – część językowa			
		GH-H	GH-P	GM-M	GM-P	j. angielski		j. niemiecki	
						p.podst.	p.rozsz.	p.podst.	p.rozsz.
Komorów	80,2	71,4	69,3	57,5	61,6	84,0	69,5	-	-
Michałowice	79,2	77,0	75,4	66,6	67,1	89,0	77,3	-	-
Nowa Wieś	77,4	76,2	74,6	64,0	62,1	87,2	74,1	69,0	93,0
Gmina Michałowice	79,8	74,8	73,0	62,7	63,7	86,7	73,7	69,0	93,0
Warszawa	77,8	72,6	71,0	60,2	59,1	81,2	66,9	68,6	68,3
powiat	74,3	69,7	67,9	55,6	57,2	77,0	59,2	64,3	68,1
województwo	69,8	65,9	64,7	51,2	52,1	69,8	51,2	55,5	52,3

Źródło: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku

Edukacja publiczna w Gminie Michałowice w zakresie szkół podstawowych i gimnazjów obejmowała ogółem w roku 2015: 2 128 uczniów (poniższa tabela) w tym 1 567 uczniów uczęszczających do szkół podstawowych i 561 uczniów gimnazjów.

Tabela 8 Liczba uczniów w Gminie Michałowice w poszczególnych typach szkół w latach 2009-2015

Nazwa placówki	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
liceum	244	238	232	239	201	179	139
gimnazjum	573	548	545	551	559	532	561
szkoła podstawowa	1 166	1 202	1 287	1 287	1 347	1 488	1567

Źródło: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku

Liczba i zasoby techniczne obiektów funkcjonujących w sferze edukacji na obszarze Gminy, nie stanowi istotnego problemu rozwojowego. Oczywiście poziom oferowanych usług należy sukcesywnie rozwijać i proponować nowe jego formy dla uczniów i ich rodzin.

Obecnie placówki edukacyjne prowadzą szereg działań wzmacniających potencjał wiedzy i umiejętności uczniów oraz szereg warsztatów, prelekcji o charakterze integracyjnym, profilaktycznym, wzmacniających rozwój umiejętności społecznych, np. „Konferencja dla psychologów i pedagogów- Dziecko bezpieczne w szkole”; „Przeciw narkotykom - ku afirmacji życia”; „Przeciwdziałanie agresji w szkole- bezpieczna szkoła”; „Odmów - nie bierz”; „Cyberprzemoc”; „Zdrowy styl życia i nauka rywalizacji”; „Warsztaty umiejętności wychowawczych dla rodziców”; „Odpowiedzialność prawna nieletnich”. Tak bogaty program zajęć dodatkowych, wykraczających poza program nauczania zgodnie z wymogami proceduralnymi sprawia, iż troska o najmłodszą grupę wiekową lokalnej społeczności Gminy Michałowice znajduje się na najwyższym poziomie i jak wskazano powyżej przynosi efekty w postaci wysokich wyników placówek w rankingach oraz tworzy przyszłe społeczne zaplecze mieszkańców przygotowanych do funkcjonowania w środowisku społecznym, ale także środowisku gospodarczym.

Przeprowadzona analiza wykazała, iż to co należy w pierwszej kolejności poprawić w sferze edukacji na poziomie edukacji podstawowej i gimnazjalnej, to dostępność obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych, zorganizowanie miejsc do prowadzenia zajęć rewalidacyjnych, sal wyciszenia, zlikwidowanie problemów związanych z brakiem organizacji stref parkingów przy szkołach. Placówki edukacyjne funkcjonujące w Gminie mogą dodatkowo rozszerzyć wachlarz działań, których adresatami będą rodzice, działań wzmacniających integrację wielopokoleniową, podczas zorganizowanych eventów, wycieczek, spotkań poza szkołą oraz warsztatów tematycznych dla całych rodzin bądź wykładów i miejsc przyjaznych dla matek z dziećmi. W odniesieniu do potrzeb i problemów jakie należy rozwiązać w najbliższym okresie w funkcjonującym na terenie Gminy (miejscowość Komorów) Liceum Ogólnokształcącym, to potrzeby związane z: doposażeniem placówki w zaawansowany technologicznie sprzęt umożliwiający prowadzenie zajęć tematycznych (informatyka, fotografia, dziennikarstwo), dofinansowane zajęcia pozalekcyjne pozwalające pogłębić profilowanie klas i rozwijające zainteresowania uczniów pod kątem wyboru przyszłego zawodu. Wobec faktu, iż szkoła pełni funkcję ośrodka kultury celowe jest rozszerzenie pakietu proponowanych usług dla osób dorosłych, nauczycieli, osób 60+.

Obciążenie budżetów gmin wydatkami na oświatę i wychowanie stanowi istotny element w budżecie każdej gminy, a Gmina Michałowice nie stanowi w tym kontekście wyjątku. Celowe zatem stają się takie działania, które umożliwią pełniejsze wykorzystanie zasobów i możliwości funkcjonujących w Gminie placówek szkolnych, które służyć będą nie tylko uczniom, ale także wzbogacą możliwości wykorzystania czasu wolnego przez pozostałych członków lokalnej społeczności w innych grupach wiekowych.

Niewątpliwie istotnym problemem Gminy Michałowice jest kwestia dotycząca braku wyraźnie wykształconej, funkcjonalnej i estetycznej przestrzeni publicznej o charakterze rekreacyjnym i wypoczynkowym. Możliwość zagospodarowania czasu wolnego w miejscach zorganizowanych i wyposażonych w niezbędną infrastrukturę stanowi zasadniczy element w rozwoju społecznym Gminy i jej odbioru przez obecnych i przyszłych mieszkańców.

W obecnie obowiązującym Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, jak wskazuje dokument „podstawą wszelkich działań na terenie Gminy powinien być eko-rozwoj. Oznacza to, że uwarunkowania przyrodnicze powinny być podstawowym kryterium przy formułowaniu wniosków dotyczących rozwoju gospodarczego Gminy, a aktywna urbanizacja powinna skupiać się na terenach, które mają mniejsze wartości przyrodnicze”. W kontekście tym, istotną rolę odgrywa

możliwość takiego kształtowania uwarunkowań przestrzennych, które w oparciu o istniejące zasoby przyrodnicze (zasoby leśne, tereny zieleni urządzonej) zapewnią mieszkańcom, ale także odwiedzającym odpowiednie warunki wypoczynku i rekreacji. Warunki te powinny umożliwiać zróżnicowane formy rekreacji, zróżnicowane pod względem funkcji, a także wieku i predyspozycji użytkowników. Dokument Studium wyraźnie wskazuje na konieczność nowego zagospodarowania obszarów rekreacyjnych wzdłuż rzeki Utraty, Raszynki, Zimnej Wody. Funkcjonująca obecnie infrastruktura jest niewystarczająca zarówno pod względem ilości jak i jej jakości (ośrodek Helenów, zbiornik retencyjny, zespół dworsko-parkowy Pęcice). Brakuje miejsc rekreacji dostosowanych do różnorodnych potrzeb użytkowników, o bogatej ofercie programowej, oferujących możliwość rekreacji i wypoczynku o każdej porze roku. Konieczne jest zatem urządzenie tras rowerowych, ciągów spacerowych, miejsc biwakowych, miejsc do uprawiania sportów wodnych, sportów zimowych ze zorganizowaną infrastrukturą usługową (kawiarnie, miejsca postojowe, baza gastronomiczna i noclegowa). Aspekt ten posiada zasadnicze znaczenie nie tylko dla obecnych mieszkańców Gminy, ale także mieszkańców aglomeracji warszawskiej, którzy zdecydują się na osiedlenie na obszarze gminy, w której nie tylko istnieje możliwość rozwoju zawodowego, ale przede wszystkim zapewnione są dogodne warunki dla wypoczynku i rekreacji. Konsekwencją poprawy sytuacji w zakresie rozwoju bazy rekreacyjno-sportowej będzie zmiana dotychczasowych, niekorzystnych wskaźników w zakresie odnotowanych na obszarze Gminy wskaźników obciążenia demograficznego, na korzyść przyrostu liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Nie bez znaczenia dla rozwoju Gminy pozostaje fakt usytuowania na obszarze Gminy (miejscowości Komorów, której koncepcja zagospodarowania przestrzennego opiera się na idei tzw. miasta-ogrodu, funkcjonującego w latach 80-tych i 90-tych XIX w. jako miejscowość uzdrowsko-letniskowa. Cenne kulturowo obiekty znajdujące się na obszarze Komorowa, ale także w pozostałych miejscowościach Gminy, warto odrestaurować, doprowadzić do stanu ich największej świetności, co stanowić może niebagatelny element promocji obszaru i całej Gminy na terenie województwa mazowieckiego. Obecnie obiekty te wymagają prac remontowych, uporządkowania, nadania im nowych funkcji, zgodnie z zapotrzebowaniem społecznym i zdefiniowaną wizją rozwoju.

Rysunek 9 Ilustracja zabudowań mieszkalnych w ramach koncepcji „Miasta - Ogrodu Komorów”

Źródło: www.sarp.pl, <http://www.komorow.pl>

Współczesne podejście do przestrzeni publicznej, jej znaczenie i rola, posiada wyraźny akcent znaczeniowy i pozostaje nie bez wpływu na wszelkie inne sfery życia społeczno-gospodarczego. Przestrzeń publiczna oraz właściwie urządzone miejsca rekreacji i wypoczynku, to nie tylko miejsca umożliwiające integrację społeczną mieszkańców, ale przede wszystkim miejsca nadające przestrzeni wysokie walory estetyczne, miejsca funkcjonalne, miejsca, które stanowić mogą wizytówkę Gminy i napędzać jej rozwój społeczno-gospodarczy. Zapewnione warunki rozwoju we wszystkich sferach dla jej mieszkańców budują poczucie ich przynależności i integracji. Dogodne warunki dla tego rozwoju

są wynikiem wielu oddziaływań, które wpływają na przestrzeń życia mieszkańców, stanowią o ich codziennym poziomie funkcjonowania, ich aktywności i potencjale, możliwym do wykorzystania na różnych płaszczyznach życia społeczno-gospodarczego. Samorząd terytorialny posiada odpowiednie narzędzia organizacyjne, prawne, finansowe, które mogą w sposób zdecydowany wpłynąć na warunki życia i pracy jego mieszkańców, wyznaczając kierunki rozwoju w najbliższym horyzoncie czasowym.

3. Metodologia wyznaczania obszarów kryzysowych

W celu właściwej agregacji informacji, możliwości zebrania koniecznych danych statystycznych, Gmina została podzielona na podobszary – jednostki, dla których przeprowadzono diagnozę społeczną, gospodarczą, środowiskową, techniczną i przestrzenną. Dane dla niektórych podobszarów pozyskano na poziomie ulic.

Za obszar zdegradowany uznano obszar, na którym odnotowano wysoką koncentrację i współistnienie negatywnych zjawisk, zdiagnozowanych w powyższych sferach. Przy wyznaczeniu podziału Gminy na podobszary, kierowano się dostępnością podziałów przestrzennych. Do zebrania danych ilościowych dla każdego podobszaru posłużono się bazą adresową udostępnioną przez Urząd Gminy Michałowice.

Rysunek 10 Podział Gminy Michałowice na podobszary- jednostki pomocnicze

Źródło: <http://www.michalowice.pl/>

Celem wydzielenia obszarów kryzysowych przeprowadzono:

- ✓ szczegółową analizę wskaźników – mierników ilościowych i jakościowych,
- ✓ analizę ankietowych wypowiedzi mieszkańców na temat zakresu przestrzennego i symptomów kryzysu oraz działań prowadzących do poprawy jakości życia w Gminie,
- ✓ kwerendę wiedzy eksperckiej zawartej, między innymi, w dokumentach związanych z Gminą.

Nawiązując do wcześniejszych informacji, poruszonych we wprowadzeniu do diagnozy, należy podkreślić trudności merytoryczne w delimitacji obszaru rewitalizacji w sytuacji, gdy:

- ✓ wskaźniki kryzysu w sferze społecznej pozostają na dość wysokim poziomie w relacji do wartości w zewnętrznych jednostkach odniesienia (powiecie, województwie)
- ✓ wskaźniki kryzysu w sferze społecznej nie są bardzo silnie zróżnicowane w poszczególnych jednostkach w Gminie, a występujące zróżnicowania trudno często jest jednoznacznie zinterpretować
- ✓ zjawiska kryzysowe w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej, infrastrukturalnej są znaczące w wymiarze całej Gminy, a możliwości ich łagodzenia nie mają charakteru lokalnego, dotyczącego wyłącznie określonej jednostki (np. modernizacja dróg, porządkowanie terenów zieleni, budowa parkingów przy stacjach WKD)

Analiza rozkładu wartości wskaźników została oparta o kryterium wartości średniej danego wskaźnika. W zależności od interpretacji treści wskaźnika, oceniane jako znajdujące się w trudnej (na tle Gminy) sytuacji, są obszary o niekorzystnej jego wartości. Im wyższe wartości charakteryzują jednostkę, tym gorsza jest sytuacja, na tle pozostałych obszarów Gminy w danym zakresie.

Dane wyjściowe dla analizy cech ilościowych dotyczą z zasady stanu na 31 grudnia 2015 r., a w przypadku porównań czasowych uwzględniano dane za 2013, 2014 i 2015 r., według stanu na koniec roku oraz za 2016 r. według stanu na 30. 09.2016 r.

Zjawiska kryzysowe w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, i technicznej na obszarze Gminy Michałowice są rozpoznane w ujęciu przedmiotowym, w odniesieniu do zakresu obejmującego świadczenia socjalne, interwencje policji, czy aktywność organizacji pozarządowych. Wiele informacji jest dostępnych w układzie przestrzennym w formie schematycznych map tematycznych, opracowywanych w Urzędzie Gminy Michałowice i dostępnych na stronach internetowych. Szczegółowe dane ilościowe z zakresu problematyki społecznej nie były do tej pory ujmowane dla jednostek pomocniczych Gminy. Na potrzeby diagnozy sytuacji społecznej pozyskano szereg informacji wymagających dostosowania do podziału na wydzielone podobszary Gminy Michałowice. Dane jednostkowe, niespersonalizowane, pochodziły z Urzędu Gminy Michałowice, jego jednostek organizacyjnych, w tym z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Komisarzatu Policji w Michałowicach. Analizę zjawisk o charakterze liniowym, punktowym lub obszarowym przedstawiono w ujęciu kartograficznym lub opisowym.

Problemy wynikające ze stanu zagospodarowania przestrzennego, braku spójnej koncepcji przestrzeni, gęstości zabudowy i niedostosowania infrastruktury do rosnących potrzeb użytkowników mają często charakter ogólnogminny.

Zjawiska kryzysowe w sferze gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i infrastrukturalnej w szerszej mierze analizowano w oparciu o dane jakościowe będące wynikiem analiz eksperckich. Kwalifikacja jednostek przestrzennych do kategorii obszarów zdegradowanych i obszarów przeznaczonych do rewitalizacji nastąpiła po przeprowadzeniu wieloaspektowej analizy zjawisk, z uwzględnieniem opinii mieszkańców, wyrażonych w czasie spotkań konsultacyjnych i w ankiecie specjalnie opracowanej na potrzebę opracowania programu rewitalizacji, dotyczącej obszarów kryzysowych w ujęciu przestrzennym (lokalizacja) i merytorycznym (zjawiska kryzysowe i działania na rzecz ich eliminacji/pomniejszenia).

4. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych w gminie

4.1. Analiza wskaźnikowa degradacji

4.1.1. Sfera społeczna

Przeprowadzona szczegółowa analiza wskaźnikowa dla Gminy Michałowice w sferze społecznej dotyczyła następujących aspektów:

- Struktury demograficznej,
- Poziomu bezpieczeństwa,
- Problemów społecznych,
- Poziomu infrastruktury,
- Zaangażowania społeczności lokalnej.

Do najważniejszych problemów w sferze społecznej, którymi charakteryzują się wydzielone podobszary - jednostki poddane analizie w Gminie Michałowice należą:

- Utrzymujący się od lat wysoki poziom wskaźnika obciążenia demograficznego
- Odsetek osób w wieku produkcyjnym w ekonomicznej strukturze ludności
- Relatywnie wzrastająca liczba przestępstw i wykroczeń rejestrowanych przez Komisariat Policji w Michałowicach
- Stosunkowo niskie zaangażowanie społeczności lokalnej w sprawy regionu oraz niska integracja mieszkańców

Struktura demograficzna

Analiza rozkładu wartości wskaźników została oparta, jak wskazano powyżej, o kryterium wartości średniej danego wskaźnika. W zależności od interpretacji treści wskaźnika, oceniane jako znajdujące się w trudnej (na tle gminy) sytuacji, są obszary o niekorzystnej jego wartości w odniesieniu do średniej wartości wskaźnika przyjętego dla Gminy. Podobszary, dla których wskaźniki przyjmowały niekorzystne wartości zaznaczono w tabeli kolorem czerwonym.

Struktura demograficzna jest niezwykle istotnym elementem w procesie planowania rewitalizacji, wskazuje na rodzaj społecznych uwarunkowań występujących na badanym obszarze. Potencjał demograficzny i zmiany zachodzące w liczebności społeczeństwa, jak i struktura wiekowa wpływają na aktualną sytuację społeczno-gospodarczą Gminy i warunkują zaplanowanie koniecznych zmian umożliwiających jej optymalny rozwój.

Dane wskaźnikowe dotyczące podziału mieszkańców na ekonomiczne grupy wiekowe wskazują, że 20,5% mieszkańców Gminy Michałowice jest w wieku przedprodukcyjnym, 60% w wieku produkcyjnym, a 19,5 % mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym.

Analiza w zakresie koncentracji wiekowej mieszkańców umożliwia zdefiniowanie niezbędnych działań oraz wskazanie metod kompleksowego zaspokojenia potrzeb społeczno-bytowych adekwatnych dla poszczególnych grup.

Tabela poniżej przedstawia liczbę mieszkańców Gminy Michałowice w podziale na wydzielone podobszary. Łączna liczba mieszkańców na koniec roku 2015 wynosiła 16 775 osób (na podstawie

danych Urzędu Gminy Michałowice). Należy zwrócić jednak uwagę na nierównomierne zaludnienie poszczególnych obszarów Gminy.

Tabela 9 Liczba mieszkańców Gminy Michałowice stan na 31.12.2015 r.

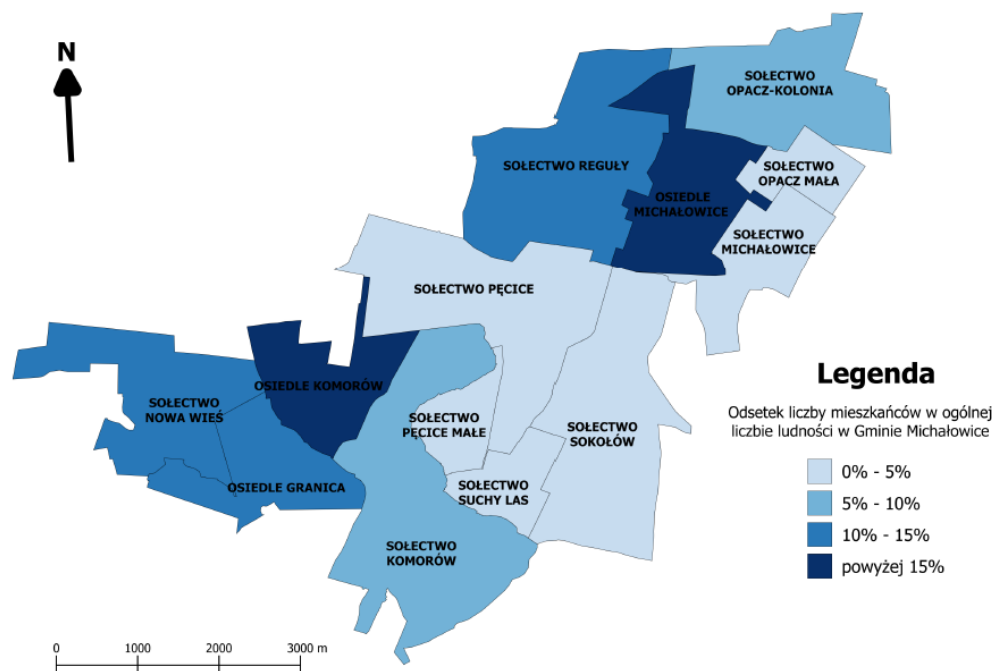
Wydzielony podobszar	Liczba mieszkańców stan na 31.12.2015	Odsetek liczby mieszkańców podobszaru w liczbie ludności gminy ogółem
OSIEDLE GRANICA	2 036	12,14%
OSIEDLE KOMORÓW	3 641	21,71%
SOŁECTWO KOMORÓW	856	5,10%
OSIEDLE MICHAŁOWICE	2 930	17,47%
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	533	3,18%
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	2 165	12,91%
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	1 528	9,11%
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	218	1,30%
SOŁECTWO PĘCICE	345	2,06%
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	472	2,81%
SOŁECTWO REGUŁY	1 686	10,05%
SOŁECTWO SOKOŁÓW	263	1,57%
SOŁECTWO SUCHY LAS	102	0,61%
GMINA MICHAŁOWICE	16 775	100%

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych Urzędu Gminy Michałowice

Diagnozę koncentracji przestrzennej mieszkańców Gminy Michałowice opracowano w podziale na wydzielone podobszary. Z powyższych danych wynika, że podobszarami o największym zaludnieniu są następujące jednostki:

- ✓ **Osiedle Komorów** - 21,73% mieszkańców Gminy Michałowice,
- ✓ **Osiedle Michałowice** – 17,47% mieszkańców Gminy Michałowice,
- ✓ **Sołectwo Nowa Wieś** – 12,91% mieszkańców Gminy Michałowice,
- ✓ **Osiedle Granica** – 12,14% mieszkańców Gminy Michałowice,
- ✓ **Sołectwo Reguły** – 10,5% mieszkańców Gminy Michałowice.

Rysunek 11 Odsetek liczby mieszkańców podobszarów w ogólnej liczbie ludności Gminy Michałowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Michałowice

Obszary charakteryzujące się wysokim zaludnieniem wymagają w szczególności przeprowadzania działań i programów naprawczych, zmierzających do zaopatrzenia je w odpowiednie możliwości wsparcia i wyposażenia w infrastrukturę, pozwalającą na niwelowanie różnic społecznych, oraz wyrównywanie szans służących rozwojowi lokalnej społeczności. Na obszarze, gdzie koncentracja ludności jest znaczna, konieczne są różnorodne i uzupełniające się działania służące zapewnieniu mieszkańcom nie tylko miejsc pracy, ale przede wszystkim organizacji możliwości wypełnienia czasu wolnego, dostarczenia dóbr kultury i wszelkich innych działań służących wzajemnej konsolidacji i aktywizacji społecznej.

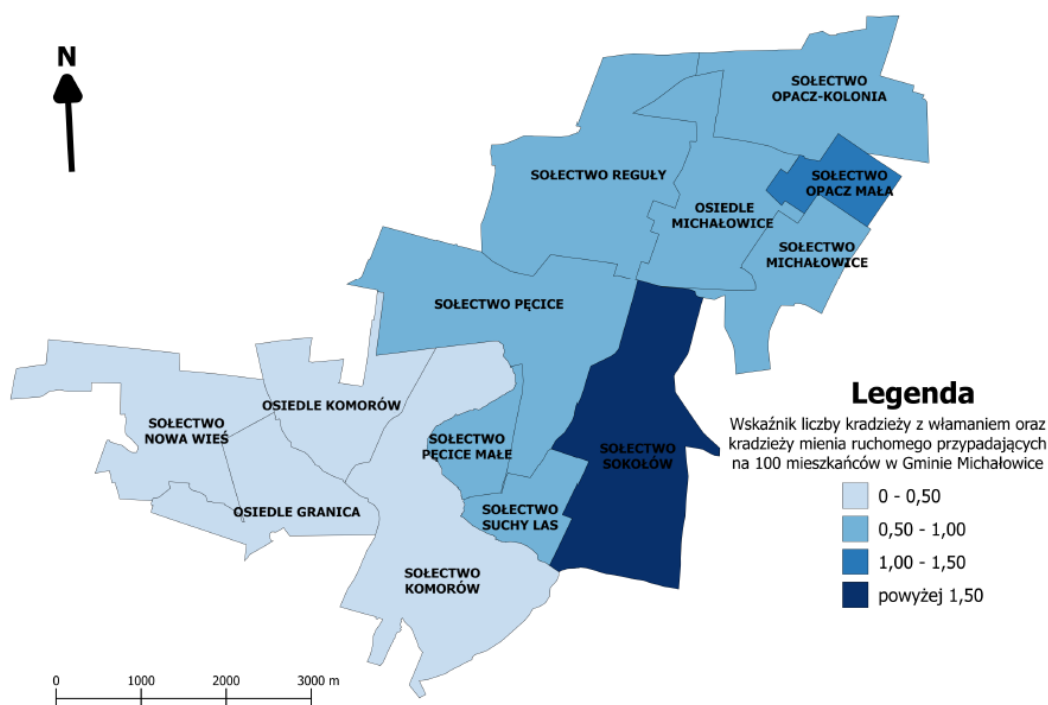
Poziom bezpieczeństwa

W Gminie Michałowice działa Komisariat Policji w Michałowicach, Ochotnicza Straż Pożarna w Nowej Wsi. W ramach analizy przestrzennej dotyczącej poziomu bezpieczeństwa na obszarze Gminy Michałowice analizie poddano mierniki dotyczące: liczby kradzieży z włamaniem oraz kradzieży mienia ruchomego, a także liczbę wypadków i kolizji (stan na 30.09.2016 r.)

Analiza wskaźników bezpieczeństwa mieszkańców wskazała, iż największą liczbę kradzieży z włamaniem i kradzieży mienia ruchomego odnotowuje się na terenie następujących wydzielonych podobszarach (wskaźnik **kradzieży z włamaniem i kradzieży mienia ruchomego** na 100 mieszkańców): **Sołectwo Sokołów** (1,87), **Sołectwo Opacz Mała** (1,35), **Sołectwo Suchy Las** (0,96), **Sołectwo Opacz - Kolonia** (0,91), **Sołectwo Pęcice Małe** (0,83), **Sołectwo Reguły** (0,82), **Sołectwo Michałowice** (0,74), **Sołectwo Pęcice** (0,58), **Osiedle Michałowice** (0,54). Wskazane wyżej podobszary odnotowały odnośnie analizowanego miernika wskaźnik powyżej średniej przyjętej dla Gminy Michałowice (0,53 kradzieży z włamaniem i kradzieży mienia ruchomego na 100 mieszkańców).

W zakresie liczby odnotowanych **wypadków i kolizji**, największa ich ilość na 100 mieszkańców, miała miejsce na obszarze (liczba odnotowanych wypadków i kolizji na 100 mieszkańców): **Sołectwa Pęcice** (4,91), **Sołectwa Sokołów** (4,48), **Sołectwa Opacz Mała** (3,15), **Sołectwa Reguły** (2,53), **Sołectwa Opacz - Kolonia** (1,76), **Osiedla Michałowice** (1,19). Wskazane wyżej podobszary odnotowały wartości wskaźnika powyżej średniej odnotowanej dla Gminy na poziomie (1,18 na 100 mieszkańców).

Rysunek 12 Wskaźnik liczby kradzieży z włamaniem oraz kradzieży mienia ruchomego przypadających na 100 mieszkańców w Gminie Michałowice

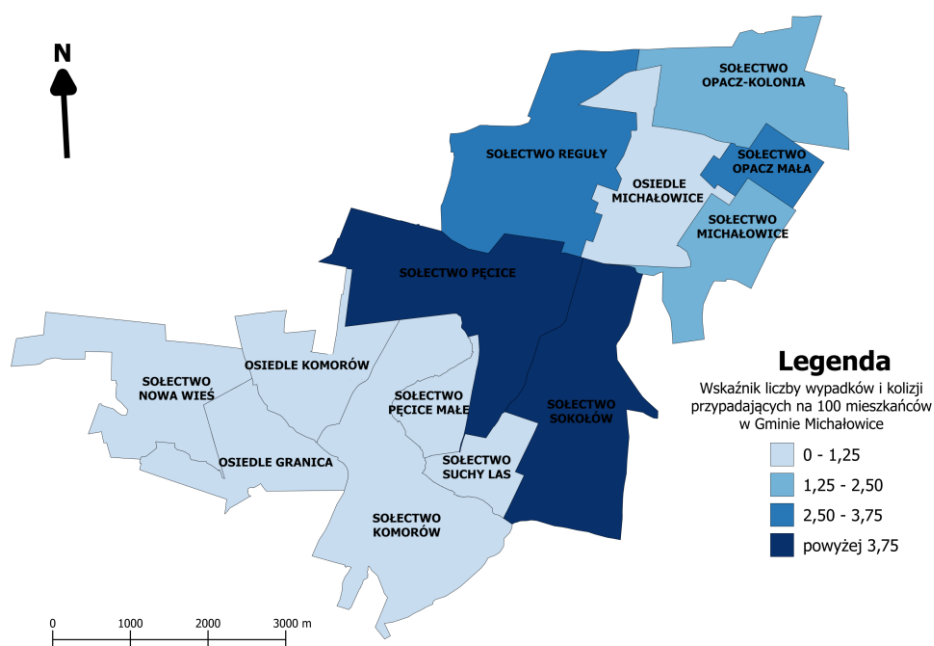
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisariatu Policji w Michałowicach

Tabela 10 Liczba kradzieży z włamaniem oraz kradzieży mienia ruchomego wg stanu 30 września 2016 r.

Wydzielony podobszar	Liczba mieszkańców stan na 30.09.2016	Liczba kradzieży z włamaniem oraz kradzieży mienia ruchomego stan na 30 września 2016	Liczba kradzieży z włamaniem oraz kradzieży mienia ruchomego na 100 mieszkańców stan na 30 września 2016
OSIEDLE GRANICA	2 052	5	0,24
OSIEDLE KOMORÓW	3 628	13	0,36
SOŁECTWO KOMORÓW	852	3	0,35
OSIEDLE MICHAŁOWICE	2 945	16	0,54
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	542	4	0,74
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	2 181	5	0,23
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	1 537	14	0,91
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	222	3	1,35
SOŁECTWO PĘCICE	346	2	0,58
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	484	4	0,83
SOŁECTWO REGUŁY	1 701	14	0,82
SOŁECTWO SOKOŁÓW	268	5	1,87
SOŁECTWO SUCHY LAS	104	1	0,96
GMINA MICHAŁOWICE	16 862	89	0,53

Źródło: Komisariat Policji w Michałowicach

Rysunek 13 Wskaźnik liczby wypadków i kolizji przypadających na 100 mieszkańców w Gminie Michałowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisariatu Policji w Michałowicach

Tabela 11 Liczba wypadków i kolizji wg. stanu na 30.09.2016 r.

Wydzielony podobszar	Liczba mieszkańców stan na 30.09.2016	Liczba wypadków i kolizji stan na 30 września 2016	Liczba wypadków i kolizji na 100 mieszkańców stan na 30 września 2016
OSIEDLE GRANICA	2 052	11	0,54
OSIEDLE KOMORÓW	3 628	16	0,44
SOŁECTWO KOMORÓW	852	3	0,35
OSIEDLE MICHAŁOWICE	2 945	35	1,19
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	542	7	1,29
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	2 181	18	0,83
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	1 537	27	1,76
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	222	7	3,15
SOŁECTWO PĘCICE	346	17	4,91
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	484	3	0,62
SOŁECTWO REGUŁY	1 701	43	2,53
SOŁECTWO SOKOŁÓW	268	12	4,48
SOŁECTWO SUCHY LAS	104	0	0

Wydzielony podobszar	Liczba mieszkańców stan na 30.09.2016	Liczba wypadków i kolizji stan na 30 września 2016	Liczba wypadków i kolizji na 100 mieszkańców stan na 30 września 2016
GMINA MICHAŁOWICE	16 862	199	1,18

Źródło: Komisariat Policji w Michałowicach

Przeprowadzana corocznie przez Komisariat Policji w Michałowicach debata społeczna poświęcona poprawie porządku i bezpieczeństwa publicznego na terenie Gminy Michałowice, wykazała, iż w roku 2016 w odniesieniu do lat ubiegłych nastąpił wzrost liczby wszczętych postępowań przygotowawczych, wzrost liczby czynów stwierdzonych i wykrytych, niemal we wszystkich kategoriach naruszeń prawa: przestępstw kryminalnych, kradzieży mienia, rozbojów, przestępczości narkotykowej, kradzieży z włamaniem, uszkodzeń mienia.

Tabela 12 Zestawienie dotyczące naruszeń prawa w poszczególnych kategoriach w latach 2014-2016

Wyszczególnienie	2014	2015	2016
PRZESTĘPSTWA KRYMINALNE			
Wszczęte	29	30	28
Stwierdzone	27	35	32
Dynamika czynów stwierdzonych w stosunku do roku ubiegłego	65,8%	129,6%	91,4%
Wykryto	3	8	10
KRADZIEŻE MIENIA			
Wszczęte	63	62	68
Stwierdzone	57	52	70
Dynamika czynów stwierdzonych w stosunku do roku ubiegłego	79,2%	91,2%	134,6%
Wykryto	7	6	11
ROZBOJE			
Wszczęte	1	1	1
Stwierdzone	1	2	3
Dynamika czynów stwierdzonych w stosunku do roku ubiegłego	33,3%	200%	150%
Wykryto	0	2	3
PRZESTĘPCZOŚĆ NARKOTYKOWA			
Wszczęte	10	11	9
Stwierdzone	18	10	8
Dynamika czynów stwierdzonych w stosunku do roku ubiegłego	450%	55,5%	81,8%
Wykryto	18	9	6
KRADZIEŻE Z WŁAMANIEM			
Wszczęte	29	30	28
Stwierdzone	27	35	32
Dynamika czynów stwierdzonych w stosunku do roku ubiegłego	65,8%	129,6%	91,4%
Wykryto	3	8	10
USZKODZENIE MIENIA			

Wyszczególnienie	2014	2015	2016
Wszczęte	11	9	Brak danych
Stwierdzone	11	10	Brak danych
Dynamika czynów stwierdzonych w stosunku do roku ubiegłego	122,2%	90,9%	Brak danych
Wykryto	1	5	Brak danych

Źródło: Komisariat Policji w Michałowicach

W okresie roku 2016 policja na obszarze Gminy Michałowice ujawniła ogółem 1 544 wykroczenia, w tym nałożono 1 216 grzywien w drodze postępowania mandatowego, 286 pouczeń, 42 sprawy skierowano do postępowania sądowego. Zgodnie z informacją przekazaną przez Komisariat Policji do najczęściej popełnianych naruszeń prawa i porządku publicznego należą: spożywanie alkoholu w miejscu publicznym, nieprzestrzeganie przepisów ruchu drogowego, zakłócanie ciszy nocnej oraz brak przestrzegania porządku publicznego. W związku z powyższym Pion Prewencji Policji nałożył w roku 2016 następujące środki prawne:

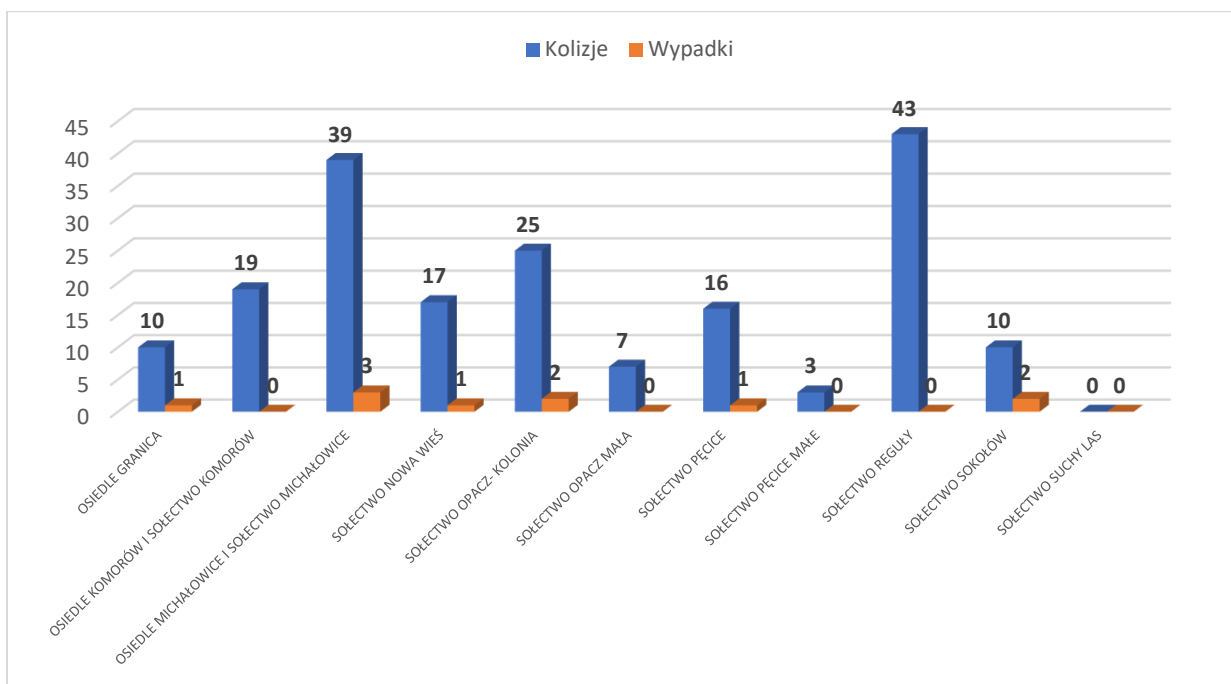
Tabela 13 Środki prawne nałożone przez Komisariat Policji w poszczególnych kategoriach w roku 2016

Wyszczególnienie	Liczba nałożonych mandatów karnych	Liczba pouczeń
Z ustawy o wychowaniu w trzeźwości	397	46
Bezpieczeństwo i porządek w komunikacji	401	180
Zakłócanie porządku publicznego	42	34
Zaśmiecanie	73	2

Źródło: Komisariat Policji w Michałowicach

Dane dotyczące zastosowanych interwencji domowych w roku 2016 na obszarze Gminy Michałowice wskazują ujawnienie 11 przypadków przemocy w rodzinie, które skutkowały koniecznością założenia tzw. niebieskiej karty, natomiast w 2 przypadkach wszczęte zostały postępowania przygotowawcze z art. 207 Kodeksu Karnego. W odniesieniu do stanu bezpieczeństwa w ruchu drogowym na obszarze Gminy Michałowice, poniższy wykres prezentuje liczbę zdarzeń drogowych w roku 2016 na obszarze poszczególnych miejscowości w Gminie w odniesieniu do zarejestrowanych kolizji i wypadków.

Wykres 1 Zarejestrowana w roku 2016 Liczba kolizji i wypadków na obszarze Gminy Michałowice w poszczególnych miejscowościach

Źródło: Komisariat Policji w Michałowicach

Do głównych przyczyn zdarzeń drogowych, które stwierdzono na obszarze Gminy Michałowice są: prędkość i hamowanie, zmiana kierunku jazdy, wymijanie, omijanie, cofanie, przecinanie się kierunków ruchu, niestosowanie się do znaków i sygnałów drogowych, niewłaściwy stan nawierzchni, wtargnięcie zwierzęcy. Analiza przeprowadzona przez jednostkę policji wykazała, iż na obszarze Gminy Michałowice proces wykrywania naruszeń prawa i porządku publicznego jest utrudniony z uwagi na: rozległy obszar gminy, usytuowanie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie m. st. Warszawy, znaczny przepływ ludności (czasowo przebywającej na obszarze gminy), zabudowa jednorodzinna w pobliżu obszarów niezagospodarowanych, która ułatwia popełnienie przestępstwa.

W odniesieniu do poszczególnych wydzielonych podobszarów na terenie Gminy Michałowice status popełnianych kradzieży mienia w roku 2016 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14 Liczba kradzieży mienia ruchomego w roku 2016 na obszarze Gminy Michałowice

Wydzielony podobszar	Rodzaj naruszenia prawa	liczba
OSIEDLE GRANICA	Kradzież telefonu (2), zegara astronomicznego	3
SOŁECTWO KOMORÓW I OSIEDLE KOMORÓW	m. in. kradzież rowerów (5), dokumentów (4)	12
OSIEDLE MICHAŁOWICE I SOŁECTWO MICHAŁOWICE	m. in. kradzież dokumentów (4), sklepowa (2), biżuterii (2)	16
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	kradzież pieniędzy, telefonu komórkowego	2
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA I SOŁECTWO OPACZ MAŁA	m. in. kradzież mieszkaniowa (3), paliwa (2), roweru (1).	8
SOŁECTWO PĘCICE I SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	kradzież roweru, dokumentów	3

Wydzielony podobszar	Rodzaj naruszenia prawa	liczba
SOŁECTWO REGUŁY	m. in. kradzież mieszkaniowa (2), podzespołów samochodowych (3), roweru (2)	13
SOŁECTWO SOKOŁÓW	Kradzież materiałów budowlanych i przemysłowych	4
SOŁECTWO SUCHY LAS	-	0

Źródło: Komisariat Policji w Michałowicach

Tabela 15 Liczba czynów niezgodnych z prawem w zakresie posiadania środków odurzających lub substancji prawnie zabronionych w roku 2016 na obszarze Gminy Michałowice

Wydzielony podobszar	Posiadanie środków odurzających lub substancji prawnie zabronionych
OSIEDLE GRANICA	0
OSIEDLE KOMORÓW i SOŁECTWO KOMORÓW	5
OSIEDLE MICHAŁOWICE i SOŁECTWO MICHAŁOWICE	2
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	0
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA i SOŁECTWO OPACZ MAŁA	2
SOŁECTWO PĘCICE i SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	0
SOŁECTWO REGUŁY	0
SOŁECTWO SOKOŁÓW	0
SOŁECTWO SUCHY LAS	0

Źródło: Komisariat Policji w Michałowicach

Tabela 16 Liczba kradzieży z włamaniem w roku 2016 na obszarze Gminy Michałowice

Wydzielony podobszar	Kradzieże z włamaniem
OSIEDLE GRANICA	2 (do domów)
OSIEDLE KOMORÓW i SOŁECTWO KOMORÓW	4 (do domów 3, do pojazdu 1)
OSIEDLE MICHAŁOWICE i SOŁECTWO MICHAŁOWICE	4 (do domów 2, do firm 2)
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	3 (do domu 1, do pojazdu 1, do automatu biletowego 1)
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA i SOŁECTWO OPACZ MAŁA	9 (do domów 2, do firm 5, do pomieszczeń gosp. 2)
SOŁECTWO PĘCICE i SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	3 (do domów)
SOŁECTWO REGUŁY	1 (do firmy)
SOŁECTWO SOKOŁÓW	1 (do domu letniskowego)
SOŁECTWO SUCHY LAS	0

Źródło: Komisariat Policji w Michałowicach

Tabela 17 Liczba zdarzeń drogowych w roku 2016 na obszarze Gminy Michałowice wraz z podziałem na kategorie zdarzeń

Wydzielony podobszar	kolizje	wypadki	zabici	ranni
OSIEDLE GRANICA	10	1	-	1
SOŁECTWO KOMORÓW i OSIEDLE KOMORÓW	19	-	-	-
OSIEDLE MICHAŁOWICE i SOŁECTWO MICHAŁOWICE	39	3	1	2
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	17	1	-	1
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	25	2	-	5
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	7	-	-	-
SOŁECTWO PĘCICE	16	1	-	3
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	3	-	-	-
SOŁECTWO REGUŁY	43	-	-	-
SOŁECTWO SOKOŁÓW	10	2	-	2
SOŁECTWO SUCHY LAS	-	-	-	-

Źródło: Komisariat Policji w Michałowicach

Statystyki policyjne potwierdzają, najbardziej dotkliwe problemy społeczne to:

- Rozboje z włamaniami
- Problem nadużywania alkoholu i środków odurzających

Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że problem nadużywania środków odurzających jest znacznie poważniejszy, niż wynika ze statystyk policyjnych - problem dotyczy zwłaszcza dzieci i młodzieży

Problemy społeczne

Podczas analizy zjawisk w zakresie problemów społecznych dotyczących poziomu życia mieszkańców w aspektach finansowych i społecznych, pod uwagę zostały wzięte wskaźniki dotyczące między innymi liczby rodzin pobierających zasiłki z tytułu ubóstwa, bezrobocia, długotrwałej i ciężkiej choroby, niepełnosprawności, oraz liczby osób niepełnosprawnych.

Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej

Sytuację w jakiej znajdują się mieszkańcy Gminy Michałowice opisują wskaźniki takie jak: liczba gospodarstw pobierających zasiłki czy, liczba mieszkańców niepełnosprawnych (dane dotyczące osób niepełnosprawnych pochodzą z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice, nie są zatem danymi odzwierciedlającymi rzeczywistą liczbę osób niepełnosprawnych).

Zgodnie z definicją, ubóstwo jest niekorzystnym zjawiskiem społeczno-ekonomicznym, obejmującym stały brak dostatecznych środków materialnych dla zaspokojenia potrzeb jednostki. Potrzebami tymi są w szczególności: pożywienie, schronienie, ubranie, transport oraz podstawowe potrzeby społeczno-kulturalne. Skalę ubóstwa na danym obszarze można oszacować na podstawie liczby gospodarstw korzystających z pomocy społecznej i pobierających zasiłki z kilku tytułów jednocześnie, gdyż jest to kwestia nawarstwiających się problemów życiowych i brakiem nieporadności społecznej.

Analizowane wskaźniki zostały wyselekcjonowane w taki sposób, aby mogły umożliwić zdefiniowanie i w konsekwencji przeprowadzenie całego spektrum działań prowadzonych przez Gminę na rzecz potrzebujących mieszkańców.

Analiza problemów społecznych skorelowanych z faktem pobierania zasiłków społecznych jest niezwykle istotna, ponieważ oprócz realnej skali omawianego zjawiska, pokazuje również zapotrzebowanie mieszkańców Gminy na różne formy wsparcia w ramach pomocy społecznej, ale również wsparcia w innych sferach życia społecznego i gospodarczego. Dane otrzymane z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej – zostały przeanalizowane na poziomie poszczególnych podobszarów. Dostrzeżono kumulację przestrzenną występowania rodzin które borykając się z problemami, korzystają z kilku zasiłków równocześnie.

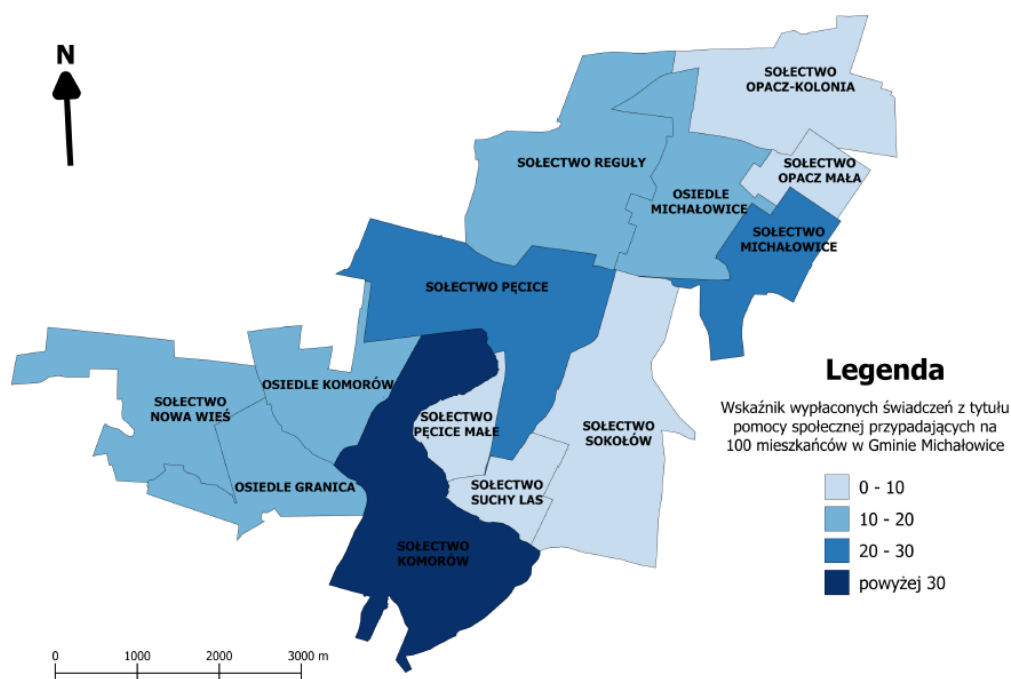
Szczegółowej analizie zostały poddane następujące zagadnienia:

- liczba wypłaconych świadczeń z tytułu pomocy społecznej
- liczba wypłaconych świadczeń wychowawczych „500+” na pierwsze dziecko
- liczba osób niepełnosprawnych
- liczba wypłaconych świadczeń z tytułu zasiłku pielęgnacyjnego
- liczba wypłaconych świadczeń z tytułu ubóstwa
- liczba wypłaconych świadczeń z tytułu bezrobocia
- liczba wypłaconych świadczeń z tytułu długotrwałej i ciężkiej choroby
- liczba wypłaconych świadczeń dotyczących zasiłku celowego
- liczba udzielonych świadczeń w postaci posiłków

Dane dotyczące stopnia poziomu ubóstwa oraz zakresu udzielanej pomocy dla mieszkańców pochodzą ze statystyk Gminnego Ośrodka Pomocy Gminy Michałowice.

Analiza rozkładu koncentracji skali problemów społecznych, w odniesieniu do liczby wypłaconych **świadczeń z tytułu pomocy społecznej** (na 100 mieszkańców gminy), wykazała, iż najwyższe wartości tego miernika odnotowano na następujących podobszarach: **Sołectwo Komorów** (43,81), **Sołectwo Michałowice** (25,14), **Sołectwo Pęcice** (22,32), **Osiedle Granica** (19,89), **Sołectwo Nowa Wieś** (19,03), **Osiedle Michałowice** (16,62). Wskazane podobszary uzyskały w roku 2015 (stan na 31 grudnia) wartości wskaźnika powyżej średniej przyjętej dla Gminy.

Rysunek 14 Wskaźnik wypłaconych świadczeń z tytułu pomocy społecznej przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Tabela 18 Liczba wypłaconych świadczeń z tytułu pomocy społecznej w Gminie Michałowice - stan na 31.12.2015 r.

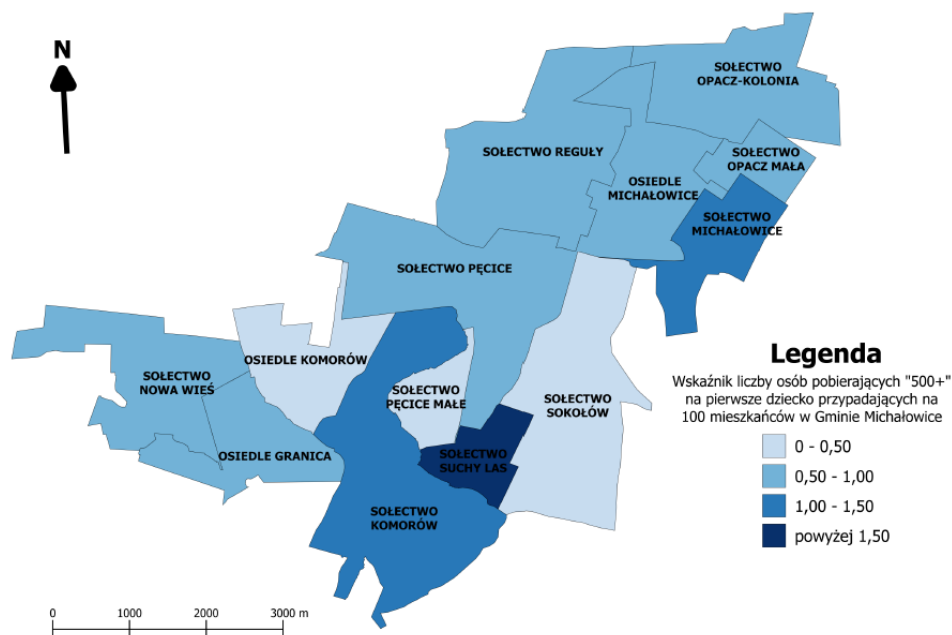
Wydzielony podobszar	Liczba mieszkańców stan na 31.12.2015	Liczba wypłaconych świadczeń z tytułu pomocy społecznej stan na 31 grudnia 2015	Liczba wypłaconych świadczeń z tytułu pomocy społecznej na 100 mieszkańców stan na 31 grudnia 2015
OSIEDLE GRANICA	2 036	405	19,89
OSIEDLE KOMORÓW	3 641	372	10,22
SOŁECTWO KOMORÓW	856	375	43,81
OSIEDLE MICHAŁOWICE	2 930	487	16,62
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	533	134	25,14
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	2 165	412	19,03
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	1 528	111	7,26
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	218	0	0
SOŁECTWO PĘCICE	345	77	22,32

SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	472	37	7,84
SOŁECTWO REGULY	1 686	204	12,10
SOŁECTWO SOKOŁÓW	263	0	0
SOŁECTWO SUCHYLAS	102	2	1,96
GMINA MICHAŁOWICE	16 775	2 616	15,59

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Wśród mierników, które zostały poddane analizie i uznane zostały za mierniki, które obrazują sytuację społeczną w wydzielonych podobszarach Gminy, znajduje się miernik prezentujący liczbę osób pobierających świadczenie wychowawcze „500+” na pierwsze dziecko. Świadczenie wychowawcze 500+ na pierwsze dziecko przysługuje tym rodzinom, które uzyskują niski poziom dochodów na członka gospodarstwa domowego, który kształtuje się poniżej 800 zł na miesiąc. Świadczenie to uznawane jest za rzeczywistą miarę ubóstwa, ponieważ jego wartość graniczna jest zbliżona do minimalnej emerytury netto (880,45 zł). Ideą, która stanowiła powód, dla którego świadczenie to zostało na mocy prawa przyjęte, była konieczność pomocy dla rodzin z dziećmi, czyli dla tej grupy społecznej, która powinna być szczególnie chroniona pod względem socjalnym. Średnio na 100 mieszkańców w Gminie Michałowice z zasiłku korzystało ogółem 0,74 osoby. Najwyższą jego intensywność odnotowano w następujących podobszarach: **Sołectwo Suchy Las** (4,81), **Sołectwo Michałowice** (1,48), **Sołectwo Komorów** (1,29), **Sołectwo Opacz Mała** (0,90), **Sołectwo Reguły** (0,82), **Osiedle Granica** (0,78), **Osiedle Michałowice** (0,75). Wartości miernika poniżej średniej uzyskały jedynie Sołectwo Pęcice Małe (0,21), Sołectwo Sokołów (0,37), Osiedle Komorów (0,39), Sołectwo Pęcice (0,58).

Rysunek 15 Wskaźnik liczby osób pobierających świadczenie wychowawcze „500+” na pierwsze dziecko, przypadających na 100 mieszkańców w Gminie Michałowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

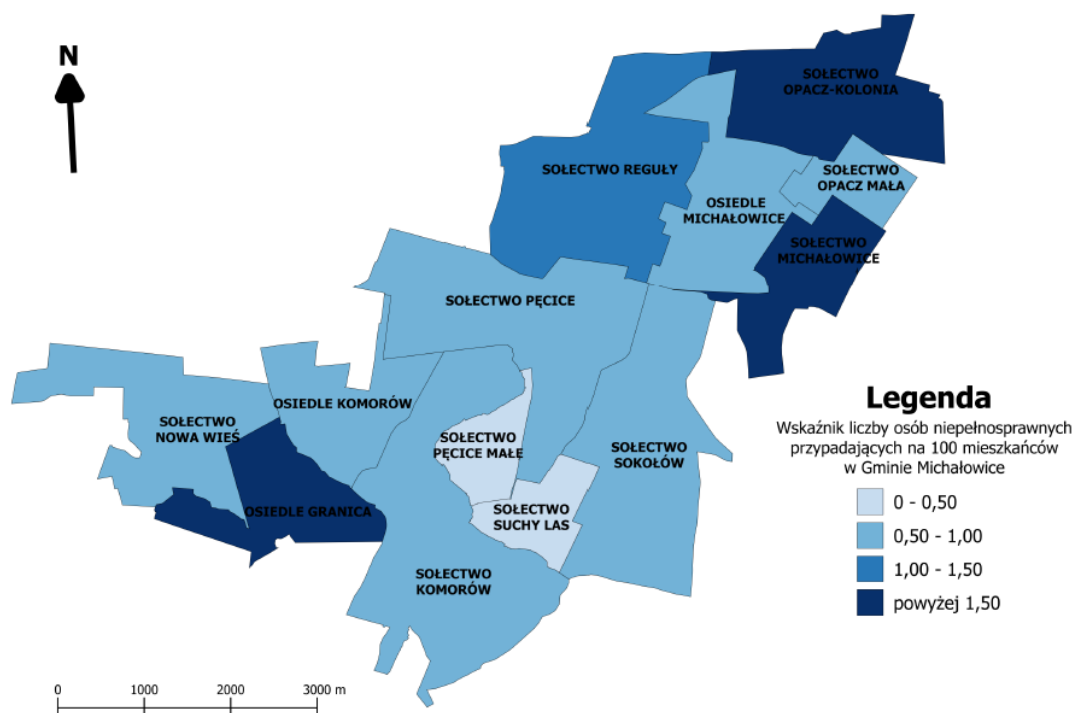
Tabela 19 liczba osób pobierających 500+ na pierwsze dziecko wg stanu na 30 czerwca 2016 r.

Wydzielony podobszar	Liczba mieszkańców stan na 30.09.2016	liczba osób pobierających "500+" na pierwsze dziecko stan na 30 czerwca 2016	Liczba osób pobierających „500+” na pierwsze dziecko na 100 mieszkańców stan na 30 czerwca 2016
OSIEDLE GRANICA	2 052	16	0,78
OSIEDLE KOMORÓW	3 628	14	0,39
SOŁECTWO KOMORÓW	852	11	1,29
OSIEDLE MICHAŁOWICE	2 945	22	0,75
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	542	8	1,48
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	2 181	17	0,78
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	1 537	12	0,78
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	222	2	0,90
SOŁECTWO PĘCICE	346	2	0,58
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	484	1	0,21
SOŁECTWO REGUŁY	1 701	14	0,82
SOŁECTWO SOKOŁÓW	268	1	0,37
SOŁECTWO SUCHY LAS	104	5	4,81
GMINA MICHAŁOWICE	16 862	125	0,74

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Michałowicach

Analizując problem wykluczenia społecznego w Gminie Michałowice, należy również zwrócić uwagę na liczbę zamieszkujących ją osób **niepełnosprawnych**. Są one bowiem jedną z grup społecznych najbardziej podatnych na zjawisko wykluczenia. W odniesieniu do koncentracji skali kryzysu w sferze społecznej, która mierzona jest poziomem zamieszkiwania osób ze stwierdzonym stopniem niepełnosprawności, przeprowadzona analiza wykazała występowanie zjawiska w największym nasileniu (liczba niepełnosprawnych na 100 mieszkańców Gminy) na podobszarach: **Sołectwo Michałowice** (2,06), **Osiedle Granica** (1,57), **Sołectwo Opacz - Kolonia** (1,57). Obszary te wymagają systematycznego rozbudowywania i modernizacji infrastruktury socjalnej, pod kątem mieszkańców potencjalnie zagrożonych wykluczeniem społecznym. W procesie prowadzonej rewitalizacji należy wziąć pod uwagę potrzeby takich osób i dostosować infrastrukturę do ich potrzeb.

Rysunek 16 Wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Tabela 20 Liczba osób niepełnosprawnych w Gminie Michałowice stan na 31.12.2015 r.

Wydzielony podobszar	Liczba mieszkańców stan na 31.12.2015	Liczba osób niepełnosprawnych stan na 31.12.2015	Liczba osób niepełnosprawnych na 100 mieszkańców stan na 31.12.2015
OSIEDLE GRANICA	2 036	32	1,57
OSIEDLE KOMORÓW	3 641	33	0,91
SOŁECTWO KOMORÓW	856	6	0,70
OSIEDLE MICHAŁOWICE	2 930	26	0,89
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	533	11	2,06
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	2 165	20	0,92
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	1 528	24	1,57
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	218	2	0,92
SOŁECTWO PĘCICE	345	3	0,87
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	472	2	0,42
SOŁECTWO REGUŁY	1 686	18	1,07
SOŁECTWO SOKOŁÓW	263	2	0,76
SOŁECTWO SUCHY LAS	102	0	0
GMINA MICHAŁOWICE	16 775	179	1,07

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

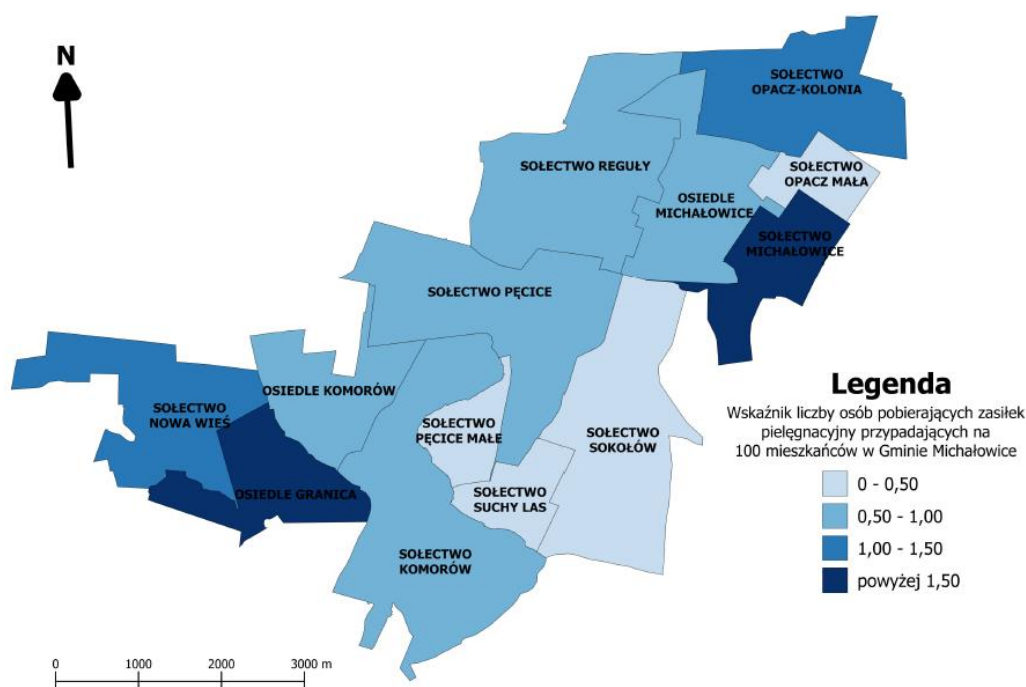
Innym świadczeniem, które obrazuje problemy społeczne, jest koncentracja liczby osób pobierających zasiłek pielęgnacyjny.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje:

- niepełnosprawnemu dziecku,
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia,
- osobie, która ukończyła 75 lat.

Aktualnie kwota zasiłku pielęgnacyjnego wynosi 153 zł miesięcznie. Zgodnie ze stanem na 30.06.2016 r. w Gminie Michałowice wypłacono ogółem 172 zasiłki pielęgnacyjne, a średnia liczba osób pobierających powyższy zasiłek wynosiła w Gminie Michałowice 1,02 osób. Największa koncentracja osób pobierających **zasiłek pielęgnacyjny** (na 100 mieszkańców gminy) odnotowana została w następujących podobszarach: **Sołectwo Michałowice** (1,66), **Osiedle Granica** (1,61), **Sołectwo Opacz - Kolonia** (1,37) oraz **Sołectwo Nowa Wieś** (1,24).

Rysunek 17 Wskaźnik liczby osób pobierających zasiłek pielęgnacyjny przypadający na 100 mieszkańców Gminy Michałowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Tabela 21 Liczba osób pobierających zasiłek pielęgnacyjny w Gminie Michałowice – stan na 30.06.2016 r.

Wydzielony podobszar	Liczba mieszkańców stan na 30 czerwca 2016	Liczba osób pobierających zasiłek pielęgnacyjny stan na 30 czerwca 2016	Liczba osób pobierających zasiłek pielęgnacyjny na 100 mieszkańców stan na 30 czerwca 2016
OSIEDLE GRANICA	2 052	33	1,61
OSIEDLE KOMORÓW	3 628	29	0,80
SOŁECTWO KOMORÓW	852	7	0,82
OSIEDLE MICHAŁOWICE	2 945	23	0,78
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	542	9	1,66
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	2 181	27	1,24
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	1 537	21	1,37
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	222	1	0,45
SOŁECTWO PĘCICE	346	2	0,58
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	484	2	0,41
SOŁECTWO REGUŁY	1 701	17	1,00
SOŁECTWO SOKOŁÓW	268	1	0,37
SOŁECTWO SUCHY LAS	104	0	0
GMINA MICHAŁOWICE	16 862	172	1,02

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

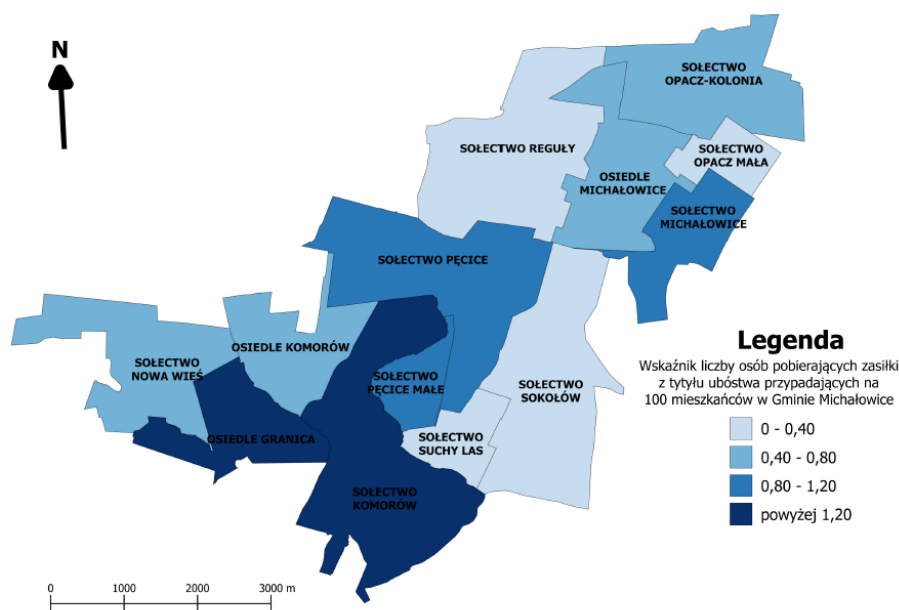
Potrzeby osób wymagających wsparcia z tytułu różnorodnych okoliczności życiowych, mających wpływ na poziom życia, uwidocznione są poprzez koncentrację poboru świadczeń z pomocy społecznej w zakresie gospodarstw domowych pobierających zasiłek z tytułu ubóstwa, bezrobocia czy długotrwałej i ciężkiej choroby.

Wskaźnik liczby gospodarstw (na 100 mieszkańców) pobierających zasiłek z tytułu **ubóstwa**, kształtował się według danych na 31.12.2015 r. na najwyższym poziomie (powyżej średniej przyjętej dla gminy) w następujących podobszarach: **Sołectwo Komorów** (1,40), **Osiedle Granica** (1,23), **Sołectwo Michałowice** (0,94), **Sołectwo Pęcice** (0,87), **Sołectwo Pęcice Małe** (0,85), **Sołectwo Nowa Wieś** (0,79).

Wskaźnik liczby gospodarstw (na 100 mieszkańców) pobierających zasiłek z tytułu **bezrobocia**, kształtował się według danych na 31.12.2015 r. na najwyższym poziomie (powyżej średniej przyjętej dla Gminy) w następujących podobszarach: **Sołectwo Komorów** (0,0047), **Sołectwo Nowa Wieś** (0,0046), **Osiedle Granica** (0,0044), **Sołectwo Reguły** (0,0036), **Osiedle Komorów** (0,0033), **Sołectwo Pęcice** (0,0029).

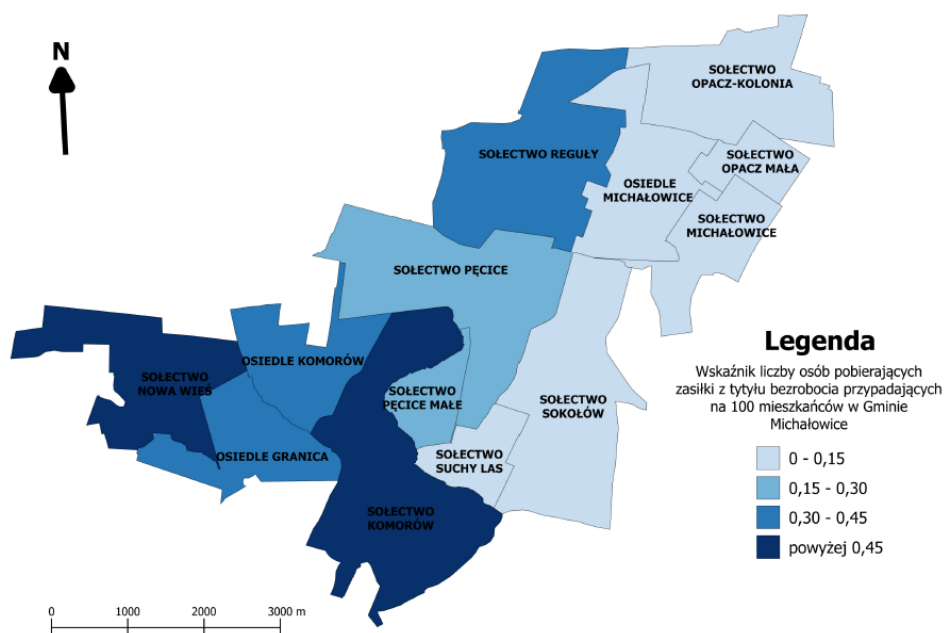
Wskaźnik liczby gospodarstw (na 100 mieszkańców) pobierających zasiłek z tytułu **długotrwałej i ciężkiej choroby**, kształtował się według danych na 31.12.2015 r. na najwyższym poziomie (powyżej średniej przyjętej dla Gminy) w następujących podobszarach: **Sołectwo Pęcice** (0,02319), **Osiedle Granica** (0,00982), **Sołectwo Komorów** (0,00935), **Sołectwo Nowa Wieś** (0,00647), **Sołectwo Pęcice Małe** (0,00636).

Rysunek 18 Wskaźnik liczby osób pobierających zasiłki z tytułu ubóstwa przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice

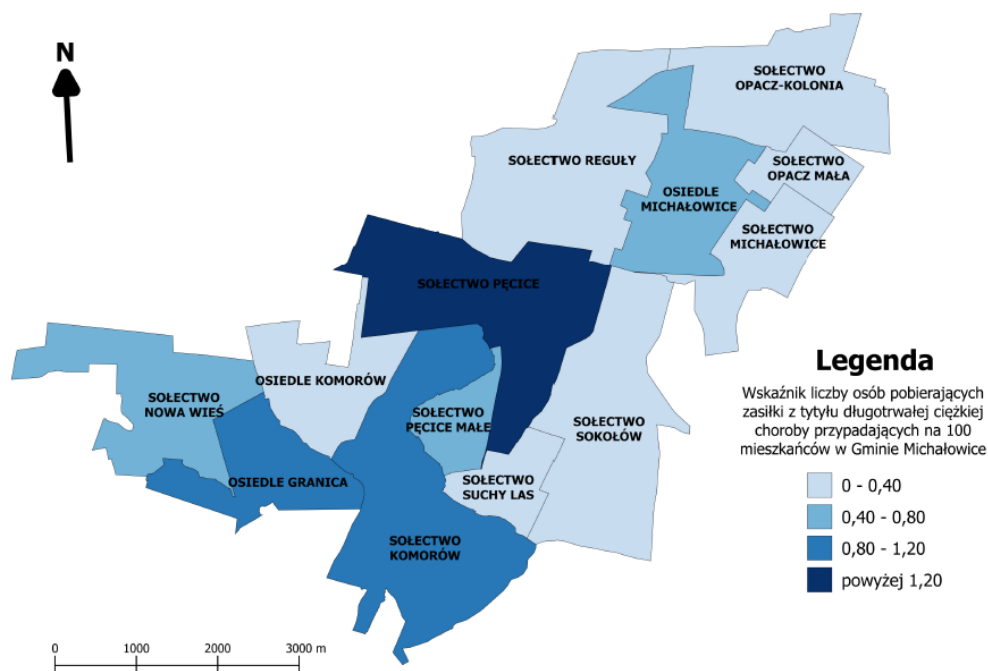
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Rysunek 19 Wskaźnik liczby osób pobierających zasiłki z tytułu bezrobocia przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Rysunek 20 Wskaźnik liczby osób pobierających zasiłki z tytułu długotrwałej i ciężkiej choroby przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Tabela 22 Liczba gospodarstw pobierających zasiłki z tytułu: ubóstwa, bezrobocia, długotrwałej i ciężkiej choroby w Gminie Michałowice - stan na 31.12.2015 r.

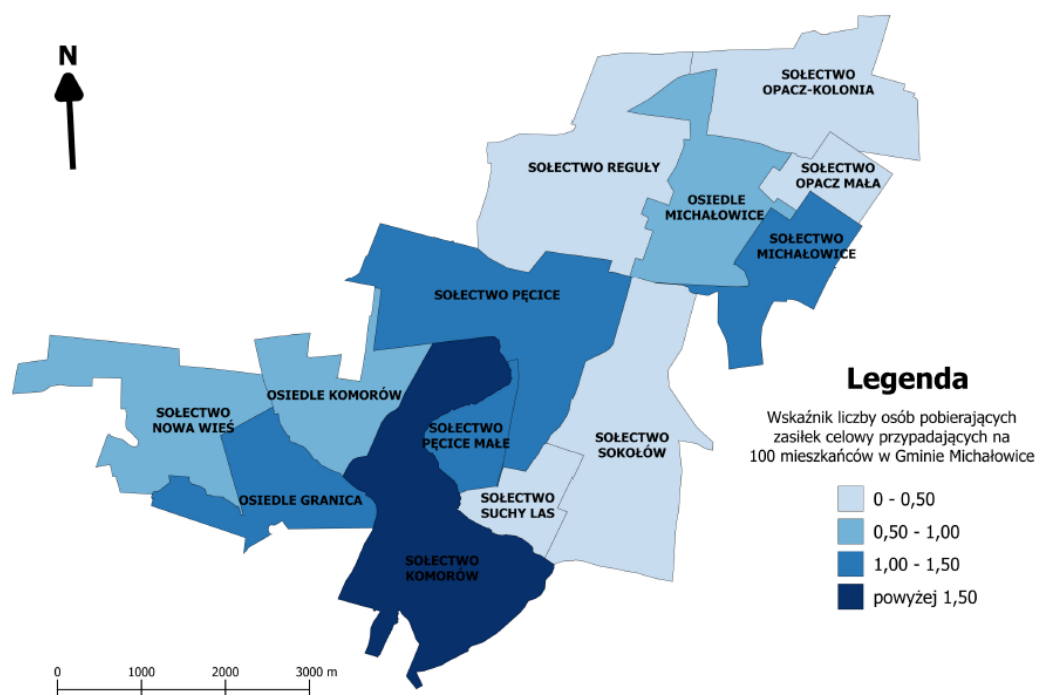
Wydzielony podobszar	Wskaźnik koncentracji gospodarstw domowych pobierających wybrane świadczenie z pomocy społecznej, w odniesieniu do łącznej liczby rodzin pobierających dane świadczenie w gminie					
	Liczba gospodarstw pobierających zasiłki z tytułu ubóstwa stan na 31.12.2015		Liczba gospodarstw pobierających zasiłki z tytułu bezrobocia stan na 31.12.2015		Liczba gospodarstw pobierających zasiłki z tytułu długotrwałej i ciężkiej choroby stan na 31.12.2015	
	ogółem	na 100 mieszkańców	ogółem	na 100 mieszkańców	ogółem	na 100 mieszkańców
OSIEDLE GRANICA	25	1,23	9	0,0044	20	0,00982
OSIEDLE KOMORÓW	18	0,49	12	0,0033	9	0,00247
SOŁECTWO KOMORÓW	12	1,40	4	0,0047	8	0,00935
OSIEDLE MICHAŁOWICE	21	0,72	0	0,0000	12	0,00410
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	5	0,94	0	0,0000	0	0,00000
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	17	0,79	10	0,0046	14	0,00647

Wydzielony podobszar	Wskaźnik koncentracji gospodarstw domowych pobierających wybrane świadczenie z pomocy społecznej, w odniesieniu do łącznej liczby rodzin pobierających dane świadczenie w gminie					
	Liczba gospodarstw pobierających zasiłek z tytułu ubóstwa stan na 31.12.2015		Liczba gospodarstw pobierających zasiłek z tytułu bezrobocia stan na 31.12.2015		Liczba gospodarstw pobierających zasiłek z tytułu długotrwałej i ciężkiej choroby stan na 31.12.2015	
	ogółem	na 100 mieszkańców	ogółem	na 100 mieszkańców	ogółem	na 100 mieszkańców
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	9	0,59	1	0,0007	6	0,00393
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	0	0,00	0	0,0000	0	0,00000
SOŁECTWO PĘCICE	3	0,87	1	0,0029	8	0,02319
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	4	0,85	1	0,0021	3	0,00636
SOŁECTWO REGUŁY	5	0,30	6	0,0036	3	0,00178
SOŁECTWO SOKOŁÓW	0	0,00	0	0,0000	0	0,00000
SOŁECTWO SUCHY LAS	0	0,00	0	0,0000	0	0,00000
GMINA MICHAŁOWICE	Suma: 119	Średnia: 0,71	Suma: 44	Średnia: 0,0026	suma: 83	Średnia: 0,00495

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Zasiłek celowy w Gminie Michałowice według stanu na 30.09.2016 r. został wypłacony ogółem dla 172 mieszkańców Gminy, a jego średnia wartość uzyskana dla Gminy (na 100 mieszkańców) wynosiła 1,02. Najwyższy poziom poboru zasiłku celowego dotyczył osób zamieszkających w: **Sołectwie Komorów** (1,88), **Sołectwie Pęcice** (1,45), **Sołectwie Pęcice Małe** (1,45), **Osiedlu Granica** (1,27), **Sołectwie Michałowice** (1,11).

Rysunek 21 Wskaźnik liczby osób pobierających zasiłek celowy przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Tabela 23 Liczba osób pobierających zasiłek celowy w Gminie Michałowice - stan na 30.06.2016 r.

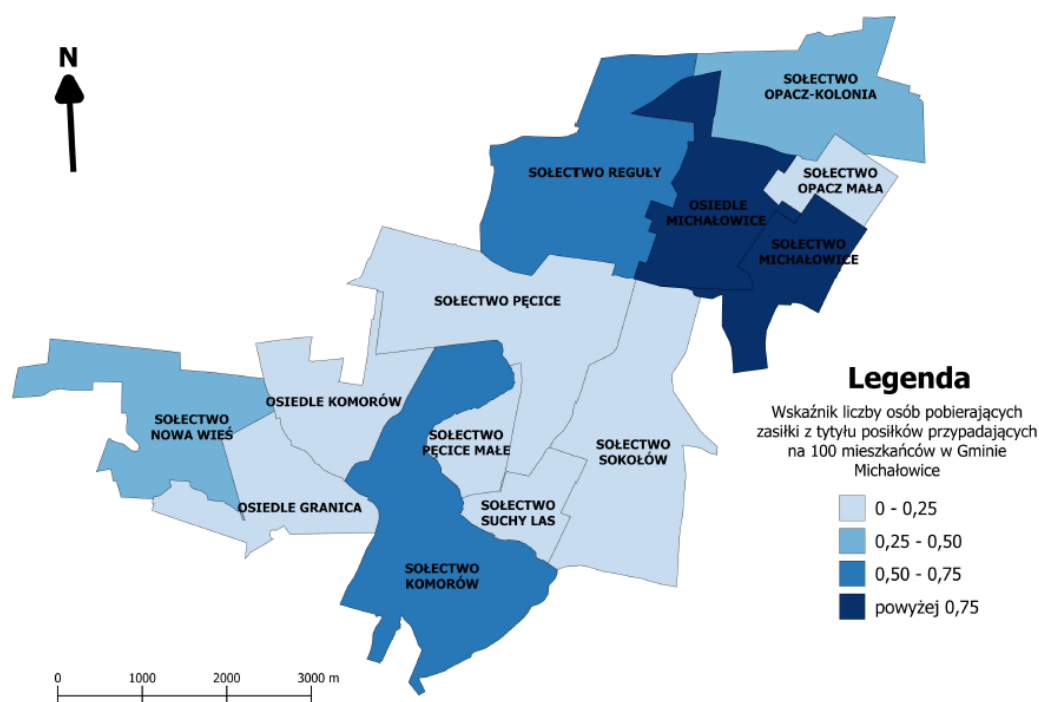
Wydzielony podobszar	Liczba mieszkańców stan na 30 czerwca 2016	liczba osób pobierających zasiłek celowy stan na 30 czerwca 2016	Liczba osób pobierających zasiłek celowy na 100 mieszkańców stan na 30 czerwca 2016
OSIEDLE GRANICA	2052	26	1,27
OSIEDLE KOMORÓW	3628	20	0,55
SOŁECTWO KOMORÓW	852	16	1,88
OSIEDLE MICHAŁOWICE	2945	20	0,68
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	542	6	1,11
SOŁECTWO NOWAWIEŚ	2181	18	0,83
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	1537	4	0,26
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	222	0	-
SOŁECTWO PĘCICE	346	5	1,45
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	484	7	1,45

Wydzielony podobszar	Liczba mieszkańców stan na 30 czerwca 2016	liczba osób pobierających zasiłek celowy stan na 30 czerwca 2016	Liczba osób pobierających zasiłek celowy na 100 mieszkańców stan na 30 czerwca 2016
SOŁECTWO REGUŁY	1701	5	0,29
SOŁECTWO SOKOŁÓW	268	0	-
SOŁECTWO SUCHY LAS	104	0	-
GMINA MICHAŁOWICE	16862	172	1,02

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Przeprowadzona analiza w sferze społecznej w odniesieniu do wybranych mierników, wskazujących na poziom ubóstwa w Gminie i jego koncentrację w poszczególnych podobszarach, wykazała, iż obszarami, w których znajdują się osoby wymagające wsparcia w zakresie pomocy społecznej w formie **posiłków** (liczba osób pobierających zasiłki z tytułu posiłków na 100 mieszkańców) są: **Sołectwo Michałowice** (2,44), **Osiedle Michałowice** (1,06), **Sołectwo Komorów** (0,58), **Sołectwo Reguły** (0,53) - wszystkie wskazane wyżej obszary uzyskały wartość wskaźnika powyżej średniej przyjętej dla Gminy.

Rysunek 22 Wskaźnik liczby osób pobierających zasiłki z tytułu posiłków, przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Tabela 24 Liczba osób pobierających zasiłki z tytułu posiłków w Gminie Michałowice – stan na 31.12.2015 r.

Wydzielony podobszar	Liczba mieszkańców stan na 31.12.2015	Liczba osób pobierających zasiłki z tytułu posiłków stan na 31.12.2015	Liczba osób pobierających zasiłki z tytułu posiłków na 100 mieszkańców stan na 31.12.2015
OSIEDLE GRANICA	2 036	5	0,25
OSIEDLE KOMORÓW	3 641	5	0,14
SOŁECTWO KOMORÓW	856	5	0,58
OSIEDLE MICHAŁOWICE	2 930	31	1,06
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	533	13	2,44
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	2 165	7	0,32
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	1 528	5	0,33
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	218	0	-
SOŁECTWO PĘCICE	345	0	-
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	472	0	-
SOŁECTWO REGUŁY	1 686	9	0,53
SOŁECTWO SOKOŁÓW	263	0	-
SOŁECTWO SUCHY LAS	102	0	-
GMINA MICHAŁOWICE	16775	80	0,48

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Wnioski dotyczące wskaźników społecznych:

1. Bardzo niski wskaźnik zagrożenia wykluczeniem społecznym, bezrobocia, ubóstwa, złego stanu zdrowia.
2. Zróżnicowanie przestrzenne poszczególnych zjawisk i wskaźników ich mierzących dla poszczególnych problemów społecznych:
 - Największa liczba osób niepełnosprawnych zamieszkuje podobszary: Osiedle Michałowice (26 osób) i Sołectwo Opacz - Kolonia (24 osoby),
 - Największa liczba zasiłków z tytułu ubóstwa jest wypłacana na podobszarach: Osiedle Granica (25), Osiedle Michałowice (21), Osiedle Komorów (18), Sołectwo Nowa Wieś (17).
3. Symptomy problemów społecznych w Gminie nie są skorelowane przestrzennie. W skali przyjętych jednostek sołectw i osiedli nie ujawniają się obszary koncentracji ubóstwa, wykluczenia społecznego, ale zostają ujawniane w wywiadach społecznych z pracownikami GOPS i podczas wywiadów środowiskowych z pedagogami i psychologami szkolnymi.

4. Na terenie gminy nie występują typowe problemy społeczne – można je scharakteryzować jako „problemy nowoczesnego społeczeństwa”. Wywiady pogłębione wskazują, że w społeczności lokalnej występują problemy które można określić jako „problemy rodzinne”, charakteryzujące się znaczną liczbą rozwodów i rozpadem związków, w następstwie czego dochodzi do wielu aktów agresji i przemocy rodzinnej oraz agresywnych działań związanych z podziałem majątku i przyznaniem praw opieki nad dziećmi.
5. Wywiady pogłębione z pedagogami i psychologami szkolnymi wskazują na znaczne problemy: emocjonalne, uzależnienia u dzieci i młodzieży (od środków odurzających, od elektroniki) braku motywacji do nauki. Deficyty emocjonalne wskazywane są przez pedagogów jako potrzeba organizacji przestrzeni do pracy nad całą rodziną, integracją międzypokoleniową i potrzebą wypracowywania postaw i dbania o podstawowe wartości społeczne.
6. Problemem społecznym dostrzeganym przez mieszkańców są kradzieże i włamania ze względu na zamieszkiwanie na tym terenie osób o wysokim statusie materialnym i brakiem relacji międzysąsiedzkich (konieczność zapewnienia wspólnej komunikacji społecznej).
7. Koncentracja ludności zamieszkałej na Osiedlu Komorów (21% mieszkańców całej Gminy).
8. Problem zanikających relacji sąsiedzkich i anonimowość mieszkańców – występuje deficyt relacji społecznych.
9. Na terenie Gminy znajduje się 6 lokalizacji w których mieszkają rodziny, gdzie kumulują się problemy społeczne. Rodziny te objęte są pomocą GOPS i jednostek edukacyjnych.

Przedmiotem analizy sfery społecznej była także w odniesieniu do Gminy Michałowice analiza działających aktywnie na jej obszarze organizacji pozarządowych. Liczba funkcjonujących podmiotów o tym profilu działania bezpośrednio wpływa na życie społeczno-gospodarcze obszaru, umożliwia różnorodne działania prospołeczne, wzmacnia aktywność społeczności lokalnej oraz umożliwia ich integrację w ramach różnorodnych inicjatyw, prowadzonych przez organizacje pozarządowe. Poniższe zestawienie prezentuje obecnie aktywnie funkcjonujące podmioty typu NGO (non governmental organisation).

Tabela 25 Wyszczególnienie organizacji pozarządowych funkcjonujących na obszarze Gminy Michałowice

LP.	Organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Michałowice – Nazwa Organizacji	Adres rejestracji organizacji
1.	Komorowskie Stowarzyszenie Aktywnych Seniorów i Osób dotkniętych Chorobą Parkinsona	05-806 Komorów, Komorów Wieś, ul. Południowa 1a
2.	Stowarzyszenie K40	05-806 Komorów Al. Marii Dąbrowskiej 40
3.	Polski Związek Niewidomych Okręg Mazowiecki	00-054 Warszawa ul. Jasna 22
4.	Uczniowski Klub Sportowy „Komorów”	05-806 Komorów, ul. Al. Marii Dąbrowskiej 12/20
5.	Chorągiew Stołeczna ZHP - komenda Pruszków	05-804 Pruszków ul. Jasna 2
6.	Uczniowski Klub Sportowy „W Nowej Wsi”	Nowa Wieś, ul. Główna 96, 05-806 Komorów
7.	Stowarzyszenie Tenisowe MATCHPOINT	05-806 Komorów, ul. Turystyczna 2a

8.	Towarzystwo Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowanie”	05-806 Komorów, ul. Kujawska 9
9.	Uczniowski Klub Sportowy FC Komorów	05-806 Komorów Al. Marii Dąbrowskiej 12/20
10.	Klub Sportowy Zdrowie	05-816 Michałowice, ul. Świętego Antoniego 2
11.	Stowarzyszenie Kultury Fizycznej ANPREL – Klub Piłkarski AMT	Nowa Wieś, ul. Kamelskiego 41, 05-806 Komorów
12.	Stowarzyszenie Instruktorów i Trenerów Kajakarstwa	02-954 Warszawa, ul. Goplańska 29 m. 132
13.	Fundacja Toto Animo	05-802 Pruszków, ul. Wiejska 5
14.	Stowarzyszenie Kulturalny Komorów	05-806 Komorów, ul. Rubinowa 3
15.	Fundacja Jestem Seniozem	Granica, 05-806 Komorów, ul. Szeroka 12
16.	Polska Unia Seniorów Region Warszawsko-Mazowiecki Im. Rotmistrza Witolda Pileckiego	Opacz-Kolonia, ul. Polna 11b, 05-816 Michałowice
17.	Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów	05-816 Michałowice, ul. Raszyńska 34
18.	UKS Akademia Koszykówki Komorów	05-806 Komorów, al. M. Dąbrowskiej 12/20
19.	UKS „Jaguar” Michałowice	05-816 Michałowice, ul. Szkolna 15
20.	Stowarzyszenie Głos Mieszkańców Gminy Michałowice	<u>05-816 Michałowice, ul. Aleja Topolowa 18,</u>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice

Najwyższy poziom aktywności społecznej (mierzony liczbą działających organizacji pozarządowych) występuje na terenie Osiedla Komorów – i jest strategicznym potencjałem rozwojowym umożliwiającym organizację życia społecznego i kulturalnego.

Obok mierników mających charakter ilościowy, należy poddać analizie również te czynniki, których nie da się zmierzyć w sposób liczbowy. To właśnie one w dużej mierze pokazują specyfikę danego obszaru i pozwalają zwrócić uwagę na jego realne problemy. W przypadku Gminy Michałowice jednym z najważniejszych problemów jest ogół zjawisk, które wynikają z braku inicjatywy oraz niedostatecznego zaangażowania społeczności lokalnej w sprawę regionu, obszaru zamieszkania.

Gmina Michałowice powinna funkcjonować nie tylko jako ośrodek administracyjny i komunikacyjny, lecz również jako centrum społeczno-kulturalne zaspokajające potrzeby mieszkańców i umożliwiające im partycypację w tworzeniu wizerunku regionu i wpływaniu na jego rozwój społeczno-gospodarczy. Znaczącym problemem na obszarze Gminy jest brak możliwości i propozycji form spędzania wolnego czasu przez mieszkańców oraz organizacji pozarządowych, które zaktywizują mieszkańców do działań we wspólnej sprawie rozwoju całej Gminy i regionu.

Omawiany w analizie obszar kryzysowy nie jest dostatecznie atrakcyjny dla mieszkańców. Infrastruktura społeczno-kulturalna czy sportowo-rekreacyjna nie spełnia bowiem oczekiwań osób chcących korzystać z różnych form wypoczynku i spędzania wolnego czasu. Zasadniczą barierą jest w tym przypadku brak oddolnych inicjatyw pozwalających mieszkańcom przekształcić otoczenie w bardziej przyjazne i dopasowane do ich potrzeb.

Omawiany problem dotyczy nie tylko osób zamieszkujących Gminę Michałowice, lecz również turystów, którzy ze względu na brak odpowiedniej infrastruktury i zorganizowanych inicjatyw decydują się na odwiedzenie innych rekreacyjnych obszarów w regionie. Jest to dla Gminy szczególnie niekorzystne, ponieważ ze względu na położenie w pobliżu stolicy i Pruszkowa, potencjał ten w znacznym stopniu nie jest jednak wykorzystywany. Brak możliwości spędzania wolnego czasu na terenie Gminy Michałowice w znacznym stopniu spowodowany jest brakiem oferty rekreacyjno-kulturalnej dedykowanej poszczególnym grupom wiekowym. Brak miejsc, które skupiają lokalną społeczność, z uwagi na ich charakter centrotwórczy skutkuje osłabieniem więzi społecznych oraz zmniejszaniem zaangażowania mieszkańców w sprawy regionu. Brak integracji społeczności lokalnej wpływa natomiast na powstawanie niekorzystnego zjawiska, które można określić jako przyjmowanie przez Gminę Michałowice jedynie funkcji „sypialnianej” w stosunku do innych bardziej atrakcyjnych miast w regionie aglomeracji warszawskiej.

Zbudowanie więzi mieszkańców z gminą powinno być realizowane od najmłodszych lat. Przy realizacji odpowiednio skoordynowanej polityki obszary kryzysowe będące przedmiotem niniejszego Programu Rewitalizacji mogą stać się ośrodkami stymulującymi rozwój całej gminy. Aby jednak tego dokonać, należy podejmować działania mające na celu poprawę stanu infrastruktury społeczno-kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej oraz działania zmierzające do wzmocnienia zaangażowania społeczności lokalnej w sprawy regionu.

4.1.2. Sfera gospodarcza

Gospodarka Gminy Michałowice bazuje na małych przedsiębiorstwach, lokalnych podmiotach gospodarczych. Dla wielu jednak mieszkańców miejscem pracy są zakłady i firmy usytuowane w Warszawie oraz w innych pobliskich większych miastach. Znaczącym podmiotem, umożliwiającym zatrudnienie mieszkańców na obszarze gminy są instytucje publiczne.

Jak wskazano w rozdziale IV niniejszego dokumentu Diagnoza społeczno-gospodarcza, Gmina Michałowice w odniesieniu do wskaźników liczby funkcjonujących przedsiębiorstw na 10 000 mieszkańców, osiąga korzystne wskaźniki (średnia liczba działających podmiotów gospodarczych jest wyższa niż wskaźniki odnotowane w tej materii dla powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i kraju).

Do najważniejszych problemów, które występują na wydzielonych podobszarach Gminy Michałowice, w sferze gospodarczej należą:

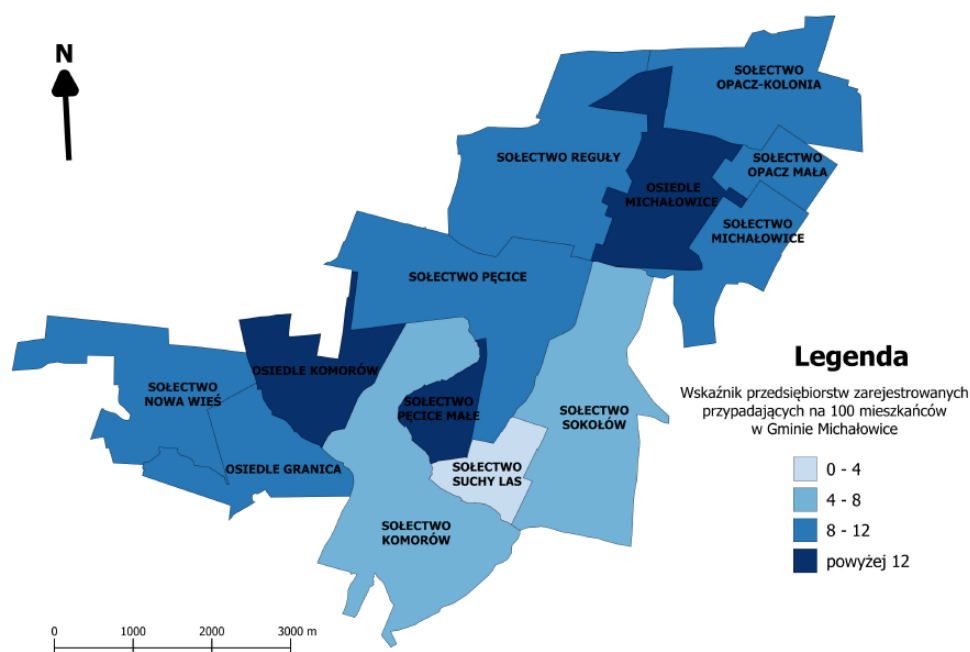
- przenoszenie się lokalnego rynku pracy do Warszawy,
- niewystarczająca liczba zorganizowanych inicjatyw służących lokalnemu rozwojowi gospodarczemu.

W zakresie analizy przestrzennej sfery gospodarczej uwzględniono w badaniach następujące mierniki:

- liczba zarejestrowanych przedsiębiorstw na obszarze Gminy Michałowice,
- liczba ludności w funkcjonalnych grupach wiekowych.

Do analizy intensywności rozmieszczenia **działalności gospodarczej** skorzystano z danych dotyczących przedsiębiorstw działających na terenie Gminy, według stanu na 31.12.2015 r. Łącznie w analizowanym okresie odnotowano 1 855 podmiotów gospodarczych. Rozkład aktywności gospodarczej w układzie przestrzennym sięga od 3,92 osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców (Sołectwo Suchy Las), po 15,02 podmiotów zarejestrowanych na 100 mieszkańców (Osiedle Michałowice). W czołówce obszarów uzyskujących najwyższy wskaźnik przedsiębiorstw na 100 mieszkańców, poza Osiedlem Michałowice, uzyskały: Sołectwo Pęcice Małe (12,92), Osiedle Komorów (12,72), Sołectwo Opacz Mała (11,47), Sołectwo Opacz - Kolonia (11,45). Wskazane obszary uzyskały wartości wskaźników powyżej średniej przyjętej dla Gminy, która w analizowanym okresie wynosiła 11,06 podmiotów gospodarczych. **Poniżej średniej** dla Gminy uzyskanej dla analizowanego wyżej wskaźnika uzyskały: **Sołectwo Suchy Las** (3,92), **Sołectwo Sokołów** (6,08), **Sołectwo Komorów** (5,02), **Osiedle Granica** (8,20), **Sołectwo Nowa Wieś** (8,96), **Sołectwo Pęcice** (8,99), **Sołectwo Michałowice** (9,38), **Sołectwo Reguły** (11,03).

Rysunek 23 Wskaźnik zarejestrowanych przedsiębiorstw przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 26 Liczba zarejestrowanych przedsiębiorstw w Gminie Michałowice – stan na 31.12.2015 r.

Wydzielony podobszar	Liczba mieszkańców stan na 31.12.2015	Liczba zarejestrowanych przedsiębiorstw stan na 31.12.2015	Przedsiębiorstwa zarejestrowane na terenie Gminy Michałowice na 100 mieszkańców stan na 31.12.2015
OSIEDLE GRANICA	2 036	167	8,20
OSIEDLE KOMORÓW	3 641	463	12,72
SOŁECTWO KOMORÓW	856	43	5,02
OSIEDLE MICHAŁOWICE	2 930	440	15,02
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	533	50	9,38
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	2 165	194	8,96
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	1 528	175	11,45
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	218	25	11,47
SOŁECTWO PĘCICE	345	31	8,99
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	472	61	12,92
SOŁECTWO REGUŁY	1 686	186	11,03
SOŁECTWO SOKOŁÓW	263	16	6,08
SOŁECTWO SUCHY LAS	102	4	3,92
GMINA MICHAŁOWICE	16 775	1 855	11,06

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Michałowice

Innym miernikiem określającym strukturę ludności wpływającą na wskaźniki gospodarcze Gminy jest liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym na wydzielonych podobszarach poddanych analizie.

Największy odsetek ludności w wieku **przedprodukcyjnym** zamieszkuje następujące podobszary: **Sołectwo Michałowice** (32%), **Sołectwo Pęcice Małe** (26%), **Sołectwo Reguły** (23%).

Największy odsetek ludności w wieku **produkcyjnym** zamieszkuje następujące podobszary: **Sołectwo Opacz Mała** (68%), **Sołectwo Sokołów** (67%), **Sołectwo Pęcice** (67%), **Sołectwo Suchy Las** (67%).

Największy odsetek ludności w wieku **poprodukcyjnym** zamieszkuje następujące podobszary: **Sołectwo Komorów i Osiedle Komorów** (18%), **Osiedle Michałowice** (17%), **Sołectwo Sokołów** (17%), **Sołectwo Opacz - Kolonia** (15%).

Tabela 27 Liczba ludności Gminy Michałowice w funkcjonalnych grupach wiekowych- stan na 31.12.2015 r.

Wydzielony podobszar	Ludność w wieku przedprodukcyjnym stan na 31 grudnia 2015		Ludność w wieku produkcyjnym stan na 31 grudnia 2015		Ludność w wieku poprodukcyjnym stan na 31 grudnia 2015	
	ogółem	% udział w liczbie mieszkańców podobszaru	ogółem	% udział w liczbie mieszkańców podobszaru	ogółem	% udział w liczbie mieszkańców podobszaru
OSIEDLE GRANICA	432	21%	1317	65%	287	14%
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	170	32%	323	61%	40	8%
OSIEDLE MICHAŁOWICE	628	21%	1792	61%	509	17%
OSIEDLE KOMORÓW I SOŁECTWO KOMORÓW	856	19%	2808	62%	830	18%
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	477	22%	1392	64%	292	13%
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	44	20%	148	68%	26	12%
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	323	21%	972	64%	233	15%
SOŁECTWO PĘCICE	69	20%	230	67%	46	13%
SOŁECTWO SUCHY LAS	19	19%	68	67%	15	15%
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	124	26%	295	63%	53	11%
SOŁECTWO SOKOŁÓW	44	17%	175	67%	44	17%
SOŁECTWO REGUŁY	383	23%	1107	66%	196	12%
GMINA MICHAŁOWICE	Suma: 3 569		Suma: 10 627	-	suma: 2 571	-

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych Urzędu Gminy Michałowice

4.1.3. Sfera przestrzenno-środowiskowo-techniczna

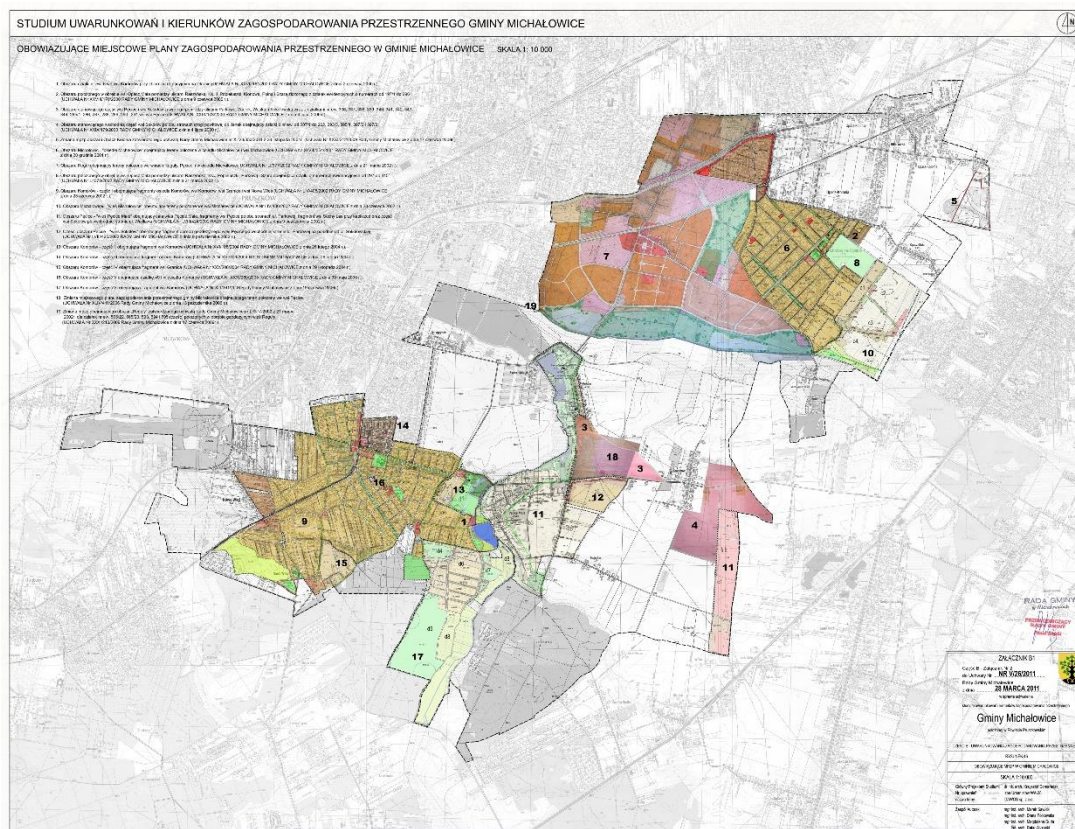
SFERA PRZESTRZENNA

Niezwykle istotnym zagadnieniem w zakresie dotyczącym analizy sfery przestrzennej jest przegląd, badanie i ocena aktualnie obowiązujących Miejsowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego. Dzięki uchwalonym planom możliwe są do realizacji w pełnym zakresie planowane inwestycje i przedsięwzięcia dla celów społecznych i gospodarczych. Objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego obszaru Gminy stwarza dogodne warunki do przeprowadzania procesów budowlanych, skraca okres przedinwestycyjny oraz pozwala prowadzić w sposób

uporządkowany politykę przestrzenną. Szczególne znaczenie powyższy fakt posiada w odniesieniu do obszarów, które podlegać będą procesom rewitalizacji, pozwalając realizować projekty i działania finansowane ze środków prywatnych, bez udziału finansów publicznych.

Na terenie Gminy Michałowice obecnie obowiązują 32 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Wyszczególnienie miejscowych planów obowiązujących w Gminie Michałowice, znajduje się w załączniku do niniejszego dokumentu.

Rysunek 24 Mapa obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w Gminie Michałowice

Źródło: <http://www.bip.michalowice.pl>

Deficyty związane z zagospodarowaniem przestrzennym na obszarze Gminy, dotyczą konieczności podnoszenia jakości przestrzeni publicznych, ciągłej dbałości o stan techniczny budynków o charakterze publicznym, prywatnym, infrastruktury przestrzeni publicznej. Zagadnienia te są szczególnie ważne w kontekście posiadanych zasobów o wartości kulturowej, historycznej, architektonicznej czy przyrodniczej. Gmina Michałowice posiada liczne zasoby, nie tylko budynków zabytkowych, ale także założeń parkowych i przyrodniczych. Walory przyrodnicze Gminy, z zachowanym naturalnym i zróżnicowanym biologicznie środowiskiem, stanowią cenny aspekt rozwoju funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej, a także funkcji turystycznej. Wśród najbardziej cennych przyrodniczo obszarów Gminy Michałowice znajdują się kompleksy leśne i łąkowe (wśród nich znajdują się uroczysko Chlebów oraz część uroczyska Popówek), a także doliny rzek: Raszynka, Zimna Woda i Utrata oraz duże zespoły stawów rybnych w Pęcicach oraz Helenowie. Stworzenie oferty turystycznej

w Gminie był przedmiotem projektu „Kompleksowa oferta turystyczna w Gminie Michałowice”, który był realizowany w ramach dotacji z funduszy - ze środków EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2013 w ramach Działania 6.2. Turystyka. Inwestycje wykorzystujące turystyczne i rekreacyjne możliwości Gminy umożliwiają nie tylko promocję, lecz także tworzą realne szanse jego rozwoju w aspektach społecznych, gospodarczych czy kulturowych⁹. Wśród obiektów o znaczeniu kulturowym, historycznym i architektonicznym znajdują się między innymi:

- ✓ Zespół pałacowo - parkowy Pęcice położony w Sołectwie Pęcice,
- ✓ Zespół pałacowo - parkowy w Helenowie,
- ✓ Kościół parafialny pod wezwaniem pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Sołectwie Pęcice,
- ✓ Osiedle Komorów z unikalną zabudową architektoniczną wpisaną w założenia tzw. „Miasta Ogrodu”,
- ✓ Parki dworskie w Sołectwie Pęcice Małe, Sołectwie Reguły oraz w Sołectwie Komorów,
- ✓ Kapliczki przydrożne na terenie Gminy,
- ✓ Pomnik – mauzoleum, cmentarz z I Wojny Światowej oraz pomniki na cmentarzu w Sołectwie Pęcice.

SFERA TECHNICZNA

Wykorzystanie w pełni posiadanych możliwości i dbałość o stan techniczny posiadanej infrastruktury to istotny element zrównoważonego rozwoju Gminy. Uzasadnione zatem stają się te działania, które realizują powyższe cele dla dobra lokalnej społeczności z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska i dbałości o jego zasoby.

Tabela 28 Obiekty na obszarze Gminy Michałowice wpisane do rejestru zabytków, obiekty objęte ochroną konserwatorską i obiekty o wysokich wartościach kulturowych

Wydzielony podobszar	Obiekty wpisane do rejestru zabytków	Obiekty objęte ochroną konserwatorską	Obiekty o wysokich wartościach kulturowych
OSIEDLE GRANICA	-	-	-
OSIEDLE KOMORÓW	układ urbanistyczny Strzecha Polska w Komorowie	domy mieszkalne i wille z poprzedniego stulecia w Komorowie	domy mieszkalne - Osiedle Domiczek w Komorowie
SOŁECTWO KOMORÓW	-	park w zespole dworsko – parkowym ze stawem z 1 poł. XIX w. w sołectwie Komorów Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Komorowie	domy mieszkalne przy ul. Wiejskiej 16, 25, 28 i 42, aleja kasztanowa przy ul. Głównej w sołectwie Komorów
OSIEDLE MICHAŁOWICE	-	-	ul. 3 Maja, ul. Raszyńska w Michałowicach

⁹ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Wydzielony podobszar	Obiekty wpisane do rejestru zabytków	Obiekty objęte ochroną konserwatorską	Obiekty o wysokich wartościach kulturowych
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	-	-	pozostałości parku dworskiego z końca XIX w., aleja kasztanowa w sołectwie Michałowice
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	zespół pałacowo parkowy w Helenowie, pałac klasycystyczny z przełomu XVIII	-	-
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	-	-	-
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	-	-	-
SOŁECTWO PĘCICE	zespół pałacowo-parkowy w Pęcicach wraz ze stawem i obiektami architektonicznymi, cmentarz żołnierzy z czasów I wojny światowej w Pęcicach kościół pod wezwaniem Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Pęcicach przykościelny Cmentarz Parafialny	zespół pałacowo-parkowy - dom rządcy, wozownia i stajnia z I poł. XIX w., czworaki z XIX w. w Pęcicach	-
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	-	park - ogród z 2 połowy XIX w. położony przy ul. Leśnej 4 nad zalewem, park krajobrazowy położony przy ulicy Komorowskiej z początku XX w. w Pęcicach Małych	-
SOŁECTWO REGUŁY	-	fragmenty zadrzewień parku z końca XIX w. w Regułach park dworski założony w latach 20-tych XX w. ze stawem, kanałem wodnym i drzewostanem liczącym około 300 okazów drzew w Regułach	-
SOŁECTWO SOKOŁÓW	-	-	-
SOŁECTWO SUCHY LAS	-	-	-

Źródło: opracowanie własne

Oceniając obiektywnie poziom jakości dróg w całej Gminie Michałowice, można uznać je za wysoki lub bardzo wysoki. W subiektywnych ocenach zebranych od mieszkańców, stan ten nie jest

zadowalający, głównie na obszarach objętych nowym osadnictwem. Odnosząc się do liczby kilometrów dróg gminnych, których długość w całej Gminie wynosi około 120 km, rocznie realizowanych jest około 7-10 kilometrów nowych inwestycji drogowych lub przeprowadzana jest modernizacja istniejącej sieci. Najczęściej występującym problemem uniemożliwiającym inwestycje drogowe są kwestie własności terenów oraz wymagany poziom uzbrojenia terenów pod drogami (w sieci wodociągowej i kanalizacyjnej).

Tereny urządzonej zieleni w Gminie są oceniane przez mieszkańców w zróżnicowany sposób. Zgodnie z informacjami uzyskanymi podczas wywiadów oraz procesu ankietyzacji – najdotkliwszym problemem jest kwestia zagospodarowania kompleksów zieleni otaczającej tereny zalewu w Sołectwie Komorów, parków w Sołectwie Pęcice i w Sołectwie Reguły. Mieszkańcy wskazując dostępność zieleni mają na uwadze również potrzeby skomunikowania tych obszarów z infrastrukturą ścieżek rowerowych, aby możliwy był bezpieczny i dogodny ruch komunikacyjny na obszarze Gminy.

Dogodny poziom komunikacji z Warszawą i sąsiednimi miejscowościami wynika z położenia Gminy wzdłuż kolejki WKD. Zgłaszanym problemem podczas spotkań konsultacyjnych i procesu ankietyzacji jest kwestia braku wewnętrznej komunikacji pomiędzy miejscowościami w Gminie. Mobilność na obszarze Gminy uległa poprawie po przeprowadzeniu inwestycji związanej z uruchomieniem systemu Rower Gminny, ale w ocenie mieszkańców (zwłaszcza osób starszych), można zaobserwować znaczący deficyt komunikacyjny.

Tabela 29 Poziom kryzysu infrastruktury drogowej i terenów zieleni publicznej wraz z poziomem dostępności komunikacji publicznej

Wydzielony podobszar	Stan infrastruktury drogowej 1- niezadawalający, 2- średni, 3-dobry, 4- bardzo dobry	Tereny zieleni publicznej: 1- zdegradowane, 2- brak, 3- stan średni, 4- dobry	Dostępność komunikacji publicznej 1- niewystarczająca, 2- średnia, 3-dobra
OSIEDLE GRANICA	2	3	2
OSIEDLE KOMORÓW	4	1	3
SOŁECTWO KOMORÓW	3	1	2
OSIEDLE MICHAŁOWICE	4	3	3
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	2	3	1
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	4	3	3
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	4	2	3
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	2	2	1
SOŁECTWO PĘCICE	2	1	1
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	2	1	1
SOŁECTWO REGUŁY	2	1	3
SOŁECTWO SOKOŁÓW	2	2	1
SOŁECTWO SUCHY LAS	2	1	1

Źródło: opracowanie własne ekspertów

Spacer badawczy w ramach prac przygotowawczych do opracowania Programu Rewitalizacji wykazał między innymi, iż nie tylko infrastruktura będąca własnością publiczną wymaga działań naprawczych, problemem są także obiekty i budynki stanowiące własność prywatną o znacznych walorach architektonicznych i kulturowych, wpisane do rejestru zabytków, które z uwagi na zakres i rozmiar prac remontowych wymagają znacznych nakładów finansowych, nie są remontowane i popadają w ruinę. Wśród takich budynków znajduje się zabytkowy budynek usytuowany na obszarze układu urbanistycznego „Strzecha Polska” w Osiedlu Komorów przy ul. Lipowej. Rozmiar degradacji budynku jest znaczny i brak zdecydowanych i natychmiastowych działań remontowych pod opieką konserwatora zabytków unicestwi obiekt, który stanowi spuściznę poprzednich pokoleń, ich historyczne dziedzictwo, stanowiące obecnie walor kulturowy miejscowości. Problem jest trudny do rozwiązania z uwagi na charakter zabudowy (zabudowa bliźniacza). W sytuacji zaniedbania i degradacji jednego z budynków, konsekwencje braku prowadzenia prac remontowych dotyczyć będą sąsiedniego budynku.

Rysunek 25 Zabytkowe budynki mieszkalne położone na Osiedlu Komorów przy ul. Lipowej

Źródło: materiał fotograficzny udostępniony przez jednego z mieszkańców Osiedla Komorów

Analiza wykazała, iż infrastruktura drogowa Gminy Michałowice wymaga remontu lub przebudowy. Infrastrukturę komunikacyjną Gminy Michałowice tworzy system dróg wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych. Powiązania zewnętrzne krajowe i wojewódzkie tworzy droga wojewódzka nr 719 relacji Warszawa-Pruszków-Żyrardów-Kamion. Poza obszarem Gminy przebiega droga krajowa nr 7 relacji Gdańsk-Warszawa-Kraków-granica państwa, droga krajowa nr 8 relacji Warszawa/Janki-Wrocław-granica państwa, do których dostęp umożliwiają drogi powiatowe. Powiązania wewnątrz województwa pomiędzy sąsiednimi gminami, a także wewnątrz Gminy, tworzą drogi powiatowe: 3107W Nadarzyn-Granica-Komorów-Pruszków (ul. Pruszkowska – ul. Komorowska), 3113W Michałowice-Opacz Mała-Raszyn (ul. Polna – ul. Targowa), 3114W Ursus-Reguły-Pęcice-Suchy Las (ul. Regulska – ul. Aleja Powstańców Warszawy – ul. Parkowa – ul. Księdza Michała Woźniaka), 3115W Helenów – Sokołów–do drogi Nr 7 (ul. Brzozowa – ul. Aleja Marii Dąbrowskiej – ul. Aleja Starych Lip – ul. Sanatoryjna – ul. Komorowska – ul. Sokołowska), 3116W Pęcice–Pruszków (ul. Pęcicka), 3123W Granica–Nowa Wieś–droga Nr 719 (ul. Główna)¹⁰.

¹⁰ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku

W ramach prowadzonych konsultacji społecznych na organizowanych z interesariuszami spotkaniach, podnoszony był wielokrotnie przez mieszkańców problem braku sieci połączeń zorganizowanego transportu wewnątrz Gminy Michałowice. Z uwagi na fakt, iż obszarowo gmina posiada znaczną powierzchnię, poruszanie się po jej terenie dla osób starszych, niezmotoryzowanych, dzieci i młodzieży stanowi istotny problem, który należy zminimalizować lub całkowicie wykluczyć poprzez podjęcie stosowanych działań. Poniższe zestawienie i rysunek, prezentuje potrzeby gminy związane z rozwojem infrastruktury drogowej.

Rysunek 26 Mapa Gminy Michałowice z oznaczonymi w kolorze „różowym” drogami planowanymi do przebudowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie mapy otrzymanej z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 30 Analiza stanu infrastruktury drogowej Gminy Michałowice na podstawie przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych z interesariuszami Programu Rewitalizacji i analiz materiału dokumentacyjnego

Wydzielony podobszar	Stan infrastruktury drogowej
OSIEDLE GRANICA	Teren zamieszkały z wybudowaną nową infrastrukturą drogową.
OSIEDLE KOMORÓW	Na terenie obszaru występują sprzeczne oczekiwania dotyczące rozwiązań drogowych, niezbędne jest wypracowywanie kompromisu pomiędzy zróżnicowanymi oczekiwaniami i potrzebami mieszkańców. Na terenie obszaru Osiedle Komorów występuje zwięzła zabudowa mieszkaniowa. Część terenów osiedla objęta jest ochroną konserwatorską. Zwięzła przestrzeń osiedla oraz uporządkowany system dróg lokalnych z zastosowanymi rozwiązaniami projektowymi uniemożliwia ich rozbudowę i zwiększenie przepustowości. W związku ograniczeniami terenu mieszkalnego, występowaniem wąskich pasów dróg, pozostaje mało miejsca na chodniki i ścieżki. Na obszarze

Wydzielony podobszar	Stan infrastruktury drogowej
	proponowanie jest stworzenie funkcjonalnego powiązania dróg jednokierunkowych, które przez część mieszkańców jest akceptowane, u części mieszkańców takie rozwiązania budzą sprzeciw. Podobnie rozbieżne zdania dotyczą kwestii projektowanych pasów zieleni - część mieszkańców oczekuje budowy chodników i ścieżek, część mieszkańców preferuje zaprojektowanie większej liczby pasów zieleni i trawników.
SOŁECTWO KOMORÓW	Wzmoczone potrzeby budowy i rozbudowy nowych powiązań lokalnych dróg ze względu na najbardziej intensywną rozbudowę osadniczą mieszkańców.
OSIEDLE MICHAŁOWICE	Teren zamieszkały z wybudowaną nową infrastrukturą drogową.
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	Największe potrzeby modernizacji dróg - część dróg posiada wyeksploatowaną nawierzchnię, która jest bardzo zdeformowana, część dróg nie posiada nawierzchni docelowej (na części nowych dróg projektowana jest kostka brukowa lub asfalt). Są to drogi tłuczniowe albo w destrukcji. Drogi wykonane są częściowo, ponieważ na całym terenie brak uzbrojenia wodno-kanalizacyjnego i przeprowadzenie inwestycji drogowych możliwe będzie dopiero po uzbrojeniu terenu.
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	Teren zamieszkały z wybudowaną nową infrastrukturą drogową.
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	Teren zamieszkały z wybudowaną nową infrastrukturą drogową.
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	Główną arterią drogową, przy której jest zabudowa wielorodzinna stanowi droga powiatowa, dwa lata temu przeprowadzony był remont drogi (2014 r.). W ramach wspólnej inwestycji gminy i Powiatu Pruszkowskiego została położona nowa nawierzchnia. Kolejnym etapem będzie sukcesywne budowanie bocznych dróg gminnych, które na obecnym etapie nie są jeszcze finalnie zabudowane i potencjalnie mogą zostać zniszczone podczas procesu budowy budynków mieszkalnych oraz uzbrajania terenu.
SOŁECTWO PĘCICE	Główną arterią przechodzącą przez Sołectwo Pęcice jest droga powiatowa, której stan techniczny jest w zadowalającym stanie. W ramach długookresowych inwestycji prowadzone będą prace budowy dróg gminnych położonych na terenie niezabudowanym i częściowo rolnym.
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	Ulice relatywnie nowe, postępujący proces zabudowy jednorodzinnej intensywnej - część dróg ma strukturę tymczasową, ponieważ teren nie jest w pełni uzbrojony infrastrukturą wodno-kanalizacyjną.
SOŁECTWO REGUŁY	Przez środek miejscowości przebiega droga powiatowa, która znajduje się w niezadowalającym stanie technicznym. Część dróg posiada wyeksploatowaną nawierzchnię, a część nie posiada nawierzchni docelowej.
SOŁECTWO SOKOŁÓW	Główną arterią stanowi droga powiatowa, która jest w dobrym stanie. Z drogi powiatowej prowadzi dogodny dojazd do Janek i drogi ekspresowej S8. W związku z położeniem przy drodze ekspresowej S8, następuje

Wydzielony podobszar	Stan infrastruktury drogowej
	proces zabudowania terenów inwestycyjnych i budowy nowych zakładów, magazynów wysokiego składowania. Podczas procesów uzbrajania terenów inwestycyjnych i budowy infrastruktury drogowej prowadzone inwestycje drogowe dokonywane są przy partycypacji inwestorów. Ulica Rodzinna (jedna ze znaczących ulic miejscowości) znajduje się w dobrym stanie technicznym, wzdłuż drogi koncentruje się 90% procent zabudowy mieszkaniowej.
SOŁECTWO SUCHY LAS	Przez środek miejscowości przebiega droga powiatowa która znajduje się w niezadawalającym stanie technicznym (obecnie nie istnieje harmonogram poprawy jakości tej drogi w związku z problemami natury technicznej, wynikającymi z niewystarczającej szerokości drogi i praktycznie brakiem możliwości jej poszerzenia). Oprócz drogi powiatowej na terenie miejscowości występują dwie drogi z niewielką liczbą budynków.

Źródło: opracowanie własne

SFERA ŚRODOWISKOWA

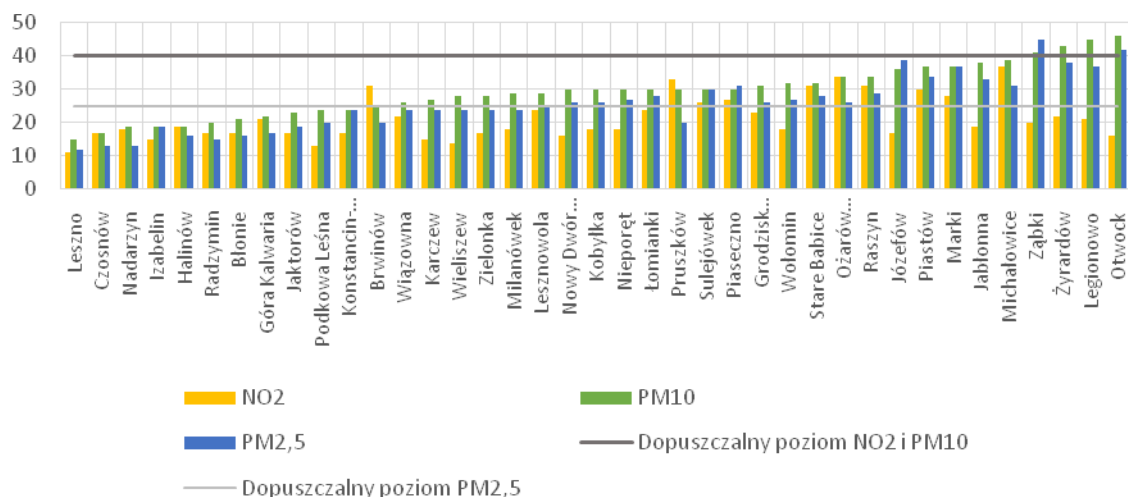
Opracowany w Gminie Michałowice Plan Gospodarki Niskoemisyjnej, wskazuje, iż pośród negatywnych czynników zaobserwowanych na obszarze Gminy w aspekcie ochrony środowiska, znajdują się¹¹:

- ✓ niska emisja w zabudowie jednorodzinnej,
- ✓ niska świadomość społeczna potencjału oszczędności wykorzystania energii finalnej,
- ✓ brak możliwości wpływu na indywidualne decyzje mieszkańców co do planów termomodernizacyjnych,
- ✓ wzrost udziału transportu indywidualnego w transporcie lokalnym,
- ✓ niewystarczająca ilość ścieżek rowerowych

Znaczące zagrożenie dla środowiska naturalnego stwarzają także tereny kolejowe, obszary pozostające w bezpośrednim oddziaływaniu infrastruktury drogowej, linie wysokiego napięcia. Niestety, na terenie Gminy Michałowice w minionych latach nie były prowadzone specjalistyczne pomiary zanieczyszczeń środowiska. Nie można zatem kompetentnie wskazać obszarów szczególnie zdegradowanych pod kątem środowiskowym. Z uwagi na masowe występowanie głównych źródeł skażeń, należy prowadzić intensywną politykę zmierzającą do neutralizacji i zmniejszenia istniejących zagrożeń w kontekście ochrony środowiska. O powadze sytuacji świadczą dane porównawcze dla gmin Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego, zaprezentowane na poniższych wykresach.

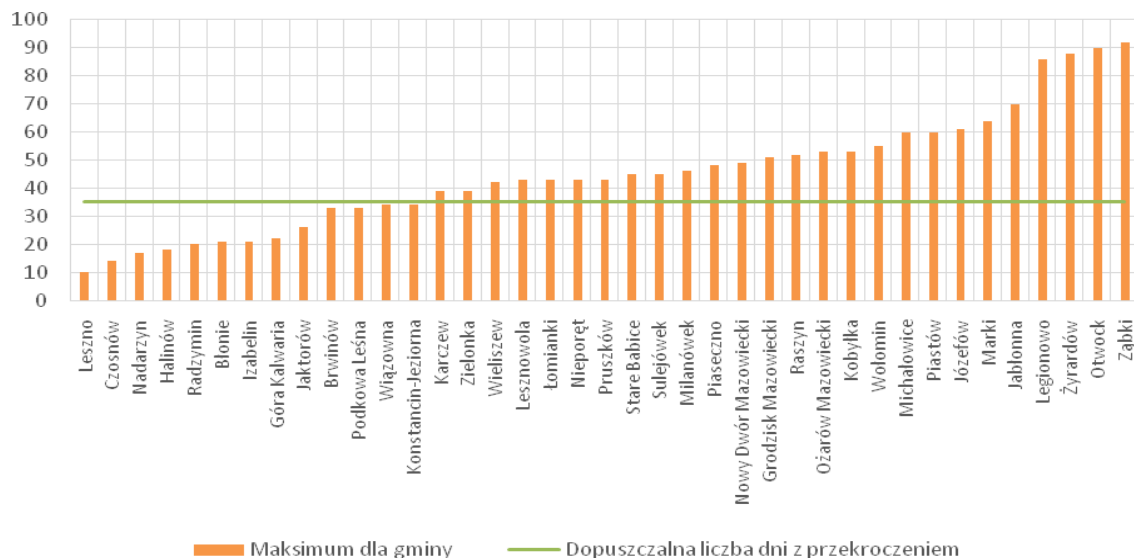
¹¹ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Michałowice

Wykres 2 Średnie stężenie dwutlenku azotu oraz pyłów PM10 i PM2,5 w gminach WOF w 2014 r. [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]

Źródło: Plan zrównoważonej mobilności dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego, s. 20

Wykres 3 Średnie stężenie dwutlenku azotu oraz pyłów PM10 i PM2,5 w dzielnicach Warszawy w 2014 r. [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]

Źródło: Plan zrównoważonej mobilności dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego, s. 20

Załączone powyżej dane wyraźnie wskazują na istniejące przekroczenia stężenia pyłów PM10 i PM2,5.

Gmina Michałowice, mając powyższe na uwadze, w lipcu 2016 r. podpisała porozumienie pomiędzy Gminą Grodzisk Mazowiecki a Gminami Partnerskimi w sprawie realizacji inwestycji dotyczącej powstania spójnej sieci ścieżek rowerowych na obszarze gmin partnerskich. Realizacja projektu będzie możliwa dzięki programowi: w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Warszawskim Obszarze Funkcjonalnym - RPO woj. mazowieckiego 2014-2020 „Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza w gminach południowo-zachodniej części Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę Zintegrowanego Systemu Tras Rowerowych – Etap 1”. Projekt będzie realizowany na obszarze

6 gmin: Grodzisk Mazowiecki, Michałowice, Milanówek, Podkowa Leśna, Pruszków, Żyrardów. Założenia projektu przewidują utworzenie spójnej sieci powiązań komunikacyjnych między obszarami i tym samym umożliwienie wykorzystania ekologicznych środków transportu w szerszym, niż dotychczas zakresie. Niewątpliwie wpłynie to na poprawę parametrów czystości powietrza, zmniejszenie tzw. niskiej emisji, poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Dbłość władarzy Gminy Michałowice o zasoby środowiska naturalnego stanowi istotny element polityki Gminy. Innym równie ważnym przedsięwzięciem jest porozumienie partnerskie gmin, w skład których wchodzi Gmina Michałowice, dotyczące instalacji infrastruktury do produkcji i dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych, w ramach projektu pn. „Słoneczne Gminy Zachodniego Mazowsza – Eko-Partnerstwo Gmin Brochów, Kampinos, Michałowice i Młodzieszyn”, realizowanego ze środków RPO woj. mazowieckiego na lata 2014-2020. Projekt zakłada budowę 207 instalacji OZE w tym: paneli fotowoltaicznych, kolektorów słonecznych, powietrznych pomp ciepła i kotłów na biomasę w gospodarstwach domowych i budynkach użyteczności publicznej.

W kontekście powyższym należy zatem wskazać potrzebę pełnego zagospodarowania zasobów przyrodniczych Gminy i nadania im znaczących funkcji wypoczynkowo- rekreacyjnych. Wśród nich potrzebę taką wykazują między innymi: zespół pałacowo - parkowy położony w Sołectwie Pęcice, parki dworskie w Sołectwie Reguły oraz w Sołectwie Komorów, zbiornik wodny w Sołectwie Komorów. Wskazane wyżej obiekty i założenia parkowe, stanowią istotny element, który umożliwi rozwój tych obszarów w kontekście społecznym i gospodarczym, dzięki przeprowadzonym pracom podnoszącym ich wartość techniczną i nadanie im nowych społecznie oczekiwanych funkcji.

Stan techniczny zbiornika zlokalizowanego w Sołectwie Komorów, który powstał na przełomie lat 80 i 90 XX w. na terenie dawnego stawu młyńskiego, poprzez przegrodzenie rzeki Utraty i wykonanie wykopu, jak wykazała przeprowadzona ostatnio ekspertyza, jest niezadowolający. Obiekt jest zamulony, skarpy zapory, grobli oraz brzegów zbiornika są miejscowo podmyte i osunięte, przepusty są w złym stanie technicznym, nieuporządkowana roślinność, drzewa rosnące w nasypie grobli bocznej oraz na skarpie mogą spowodować awarię zbiornika, kładka zlokalizowana nad stopniem na wlocie zbiornika jest w złym stanie technicznym.

Obiekty publiczne i zabytki podnoszą estetyczne walory gminy, a wartości przyrodnicze i kulturowe to elementy stanowiące podstawę całego procesu odnowy. Wizerunek przestrzeni publicznych wpływa na mieszkańców motywując w przypadku, kiedy żyją w zadbanym i estetycznym otoczeniu. Z założenia mają oni wówczas pozytywne zdanie o miejscu, w którym mieszkają, chętniej angażują się społecznie dbając o własny rozwój, a tym samym zwiększając potencjał społeczności Gminy.

Podobnie jak w przypadku obiektów publicznych oraz kulturalnych, obszary zieleni urządzonej- miejsca, gdzie można spędzić wolny czas i odpocząć mają niebagatelny wpływ na samopoczucie i motywację do działania dla lokalnej społeczności. Dogodny dostęp do obszarów zielonych podnosi estetyczne walory okolicy oraz wpływa na wizerunek miejsca i regionu.

4.1.4. Analiza badań ankietowych

Metoda i technika badawcza

Dla uzyskania jak najlepszego efektu badanie opinii mieszkańców Gminy Michałowice miało charakter przekrojowy: wybrano metodę sondażową, realizowaną przy zastosowaniu techniki badawczej w formie kwestionariusza ankiety.

Specjalnie stworzony do tego typu badań kwestionariusz ankiety zawierał w zdecydowanej większości pytania zamknięte (z podaniem zamkniętej i wyczerpującej listy odpowiedzi, z możliwością udzielenia odpowiedzi własnej). Pytania takie pozwalają na udzielenie szybkiej odpowiedzi przez respondenta oraz na standaryzację i opracowanie zebranych opinii. Ankietyzacja została przeprowadzona metodą wywiadu bezpośredniego oraz za pośrednictwem formularza ankietowego zamieszczonego na stronie Urzędu Gminy Michałowice.

Ankiety (treść ankiety – zał. do Programu Rewitalizacji), opracowaną na potrzeby diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej gminy oraz wstępnego rozpoznania preferencji mieszkańców w zakresie działań mających na celu jej poprawę, skierowano do mieszkańców poprzez trzy kanały rozpowszechniania:

- publikację ankiety w Internecie, z możliwością zwrotu wypełnionej ankiety
- dystrybucję ankiet w trakcie pierwszych spotkań konsultacyjnych, prowadzonych w listopadzie 2016 r. i grudniu 2016 r.
- dystrybucję ankiet do Sołtysów, Radnych, udostępnienie ankiet w jednostkach użyteczności publicznej na terenie Gminy,

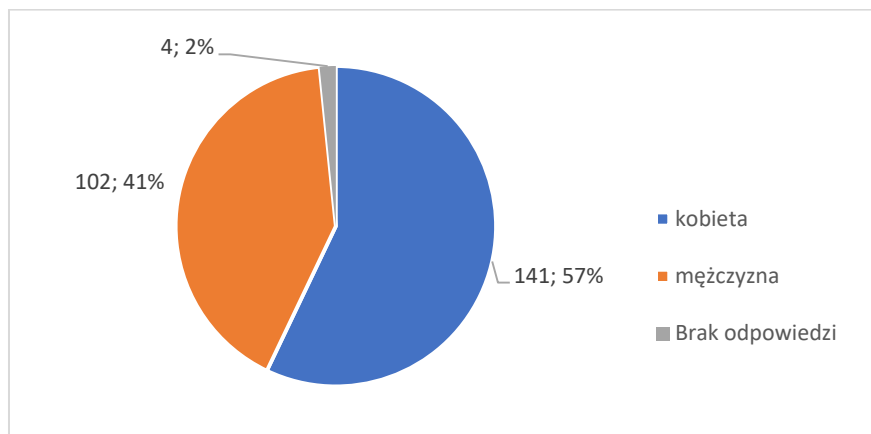
Charakterystyka grupy respondentów

Wysiłki włożone w zebranie jak największej próby badawczej sprawiły, że wybrano kilka sposobów dystrybucji ankiet do mieszkańców. Dystrybucja ankiet została przeprowadzona przy współpracy z placówkami oświatowymi oraz Urzędem Gminy Michałowice. Przeprowadzona została także bezpośrednia ankietyzacja mieszkańców na ulicach gminy, a ponadto kwestionariusz ankiety został zamieszczony na stronie internetowej Urzędu Gminy Michałowice.

Odpowiedzi na ankiety gromadzono w listopadzie i grudniu 2016 r. łącznie wypełnione zostały 243 ankiety. Ze względu na rodzaje wybranych sposobów dystrybucji respondenci stanowią losową próbę badawczą.

Ankiety wypełniło 243 osoby w tym: 141 kobiet (57%), 102 mężczyzn (41%), natomiast 4 osoby nie udzieliły odpowiedzi na pytanie dotyczące płci respondenta.

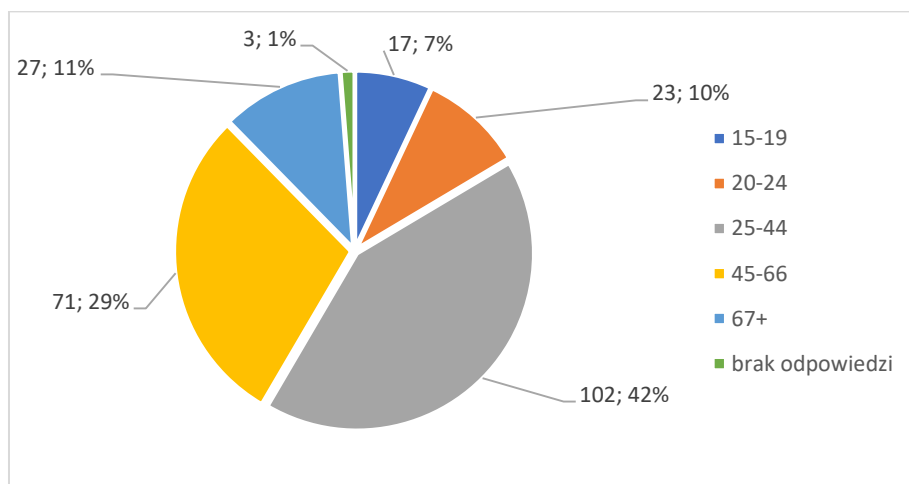
Wykres 4 Struktura respondentów ze względu na płeć

Źródło: badanie ankietowe

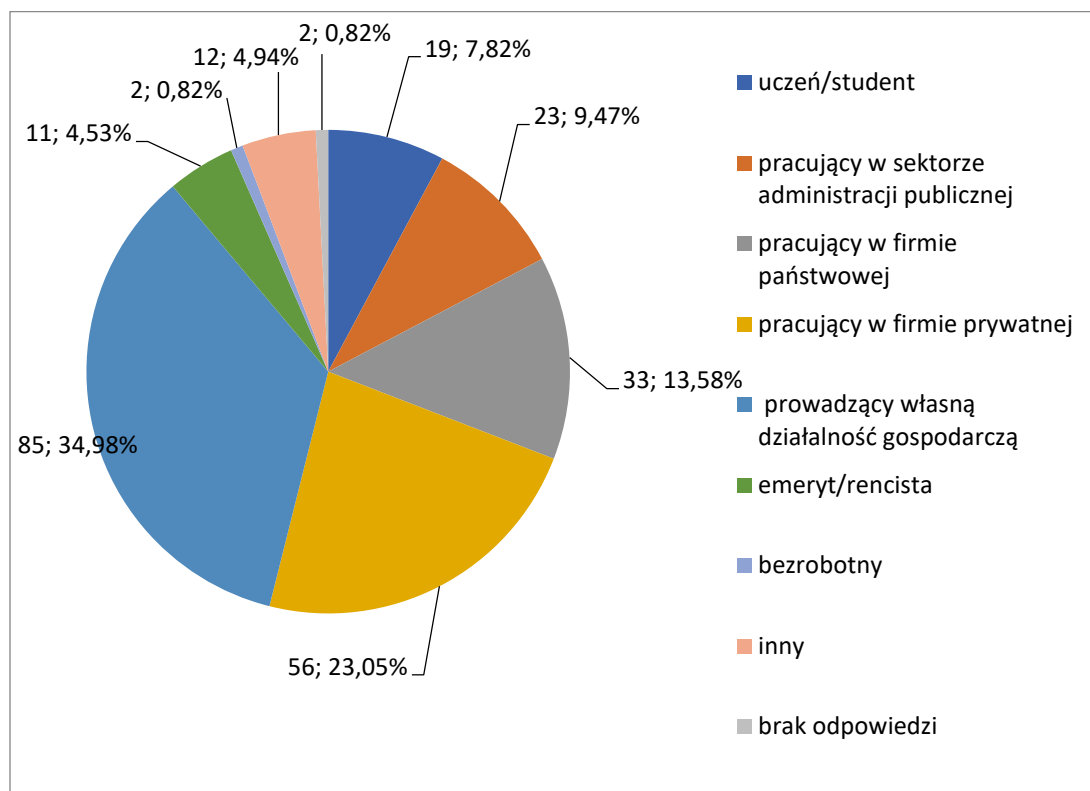
Badaniem zostali objęci mieszkańcy w następujących grupach wiekowych: 15-19, 20-24, 25-44, 45-66 oraz 67+. Przyjęte grupy są charakterystyczne dla tego typu badań. Największą grupę respondentów stanowiły osoby w wieku 25-44, których było 102 osoby (42% ankietowanych). Najmniej liczną grupą były natomiast osoby w wieku 15-19. Przez tę grupę zostało wypełnionych 17 ankiet (7% respondentów). Warto również zwrócić uwagę na to, że znaczącą liczbowo grupę stanowiły osoby w wieku 45-66 (29%), których było ogółem 71 osób oraz osoby powyżej 67+ stanowiące wśród respondentów 27 osób (11%).

Wykres 5 Struktura respondentów ze względu na wiek

Źródło: badanie ankietowe

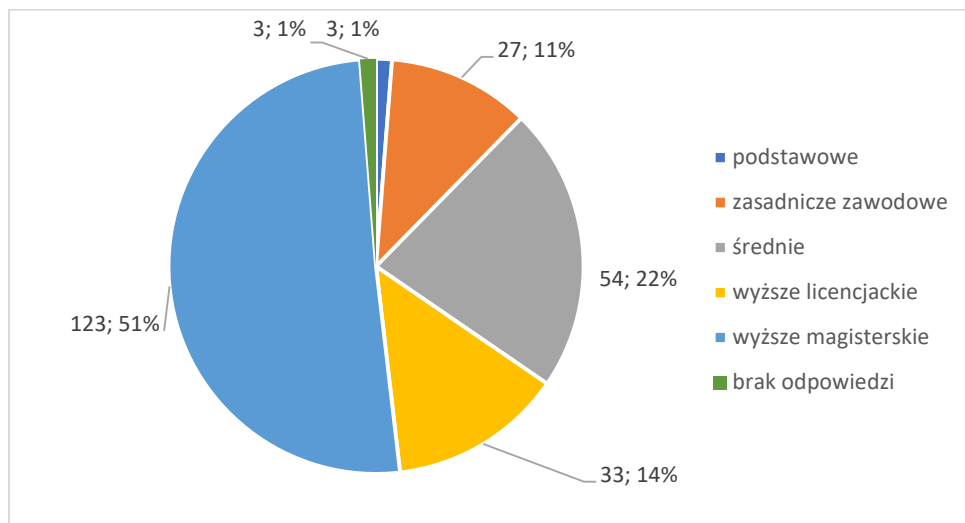
Największą liczbę respondentów stanowiła grupa osób prowadzących własną działalność gospodarczą - 85 osób (34,98%), najmniej liczącą grupę stanowiły osoby bezrobotne - 2 osoby (0,82%). Znaczącą grupę stanowiły również osoby pracujące w firmie prywatnej - 56 osób (23,05%) oraz osoby pracujące w firmie państwowej 33 osoby (13,58% respondentów). Grupa uczniów i studentów była reprezentowana przez 19 ankietowanych (7,82%). Na pytanie dotyczące statusu zawodowego 2 osoby spośród grupy badanych respondentów nie udzieliły żadnej odpowiedzi.

Wykres 6 Struktura respondentów ze względu na status społeczno - zawodowy

Źródło: badanie ankietowe

Pod względem wykształcenia najliczniejszą grupę stanowiły osoby legitymujące się wykształceniem wyższym magisterskim. Respondentów posiadających powyższe wykształcenie było ogółem 123 osoby (51%). Respondentów z wykształceniem średnim odnotowano ogółem 54 osoby (22%). Kolejną pod względem liczebności grupę badanych stanowiły osoby z wykształceniem wyższym licencjackim – 33 osoby (14%). Najmniej respondentów posiadało wykształcenie podstawowe. Ankiet wypełnionych przez tę grupę było ogółem 3 (1% badanych).

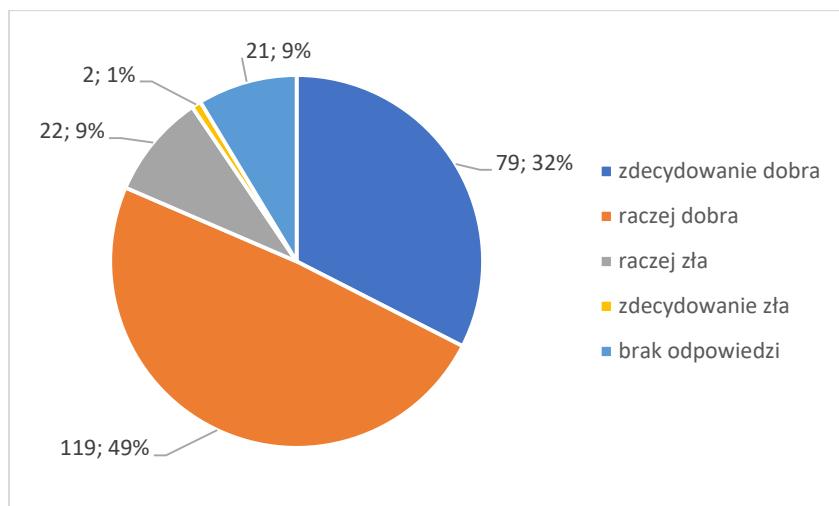
Wykres 7 Struktura respondentów ze względu na poziom wykształcenia

Źródło: badanie ankietowe

Kolejnym analizowanym aspektem dotyczącym charakterystyki respondentów, był aspekt dotyczący ich sytuacji materialnej. Ankietowanych, którzy określili swoją sytuację jako „raczej dobra”, było 119 (49%). Odpowiedź dotyczącą sytuacji materialnej, określoną jako „zdecydowanie dobra” wskazało 79 osób (32%). Wśród osób ankietowanych 22 osoby (9%) określiły swój status materialny jako „raczej zły”, a odpowiedź określoną stwierdzeniem „zdecydowanie zła” – wskazało 2 respondentów (1%). Brak odpowiedzi na powyższe pytanie dotyczyło 21 ankietowanych.

Wykres 8 Struktura respondentów ze względu na sytuację materialną

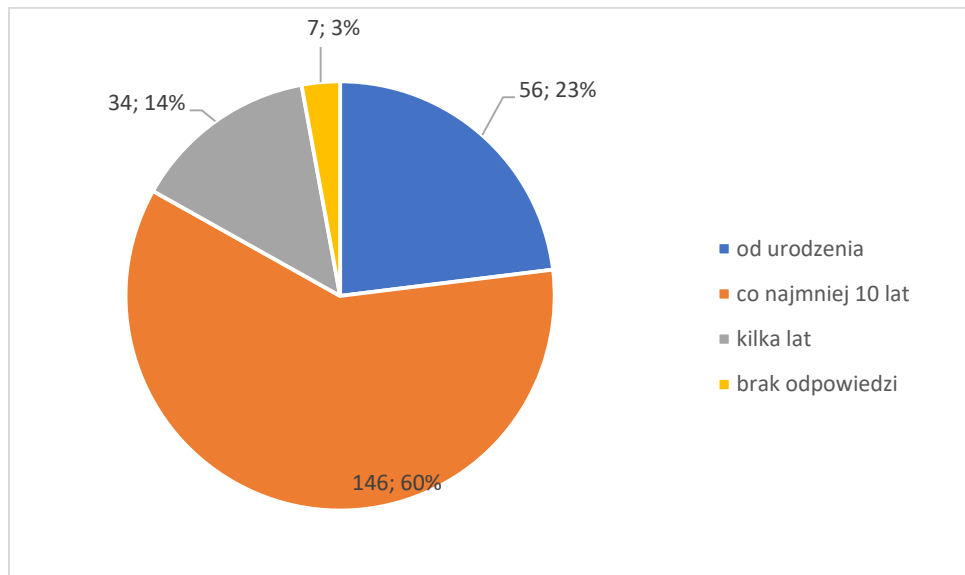

Źródło: badanie ankietowe

Wśród pytań ankietowych znalazło się także pytanie dotyczące okresu zamieszkania w Gminie. Najwięcej respondentów mieszka w gminie od co najmniej 10 lat (146 osób ankietowanych-60%), a najmniej liczną grupą wśród uczestniczących w badaniu, stanowili respondenci mieszkający w Gminie od niedawna. W badaniu osoby te były reprezentowane przez 34 (14%) odpowiadających na

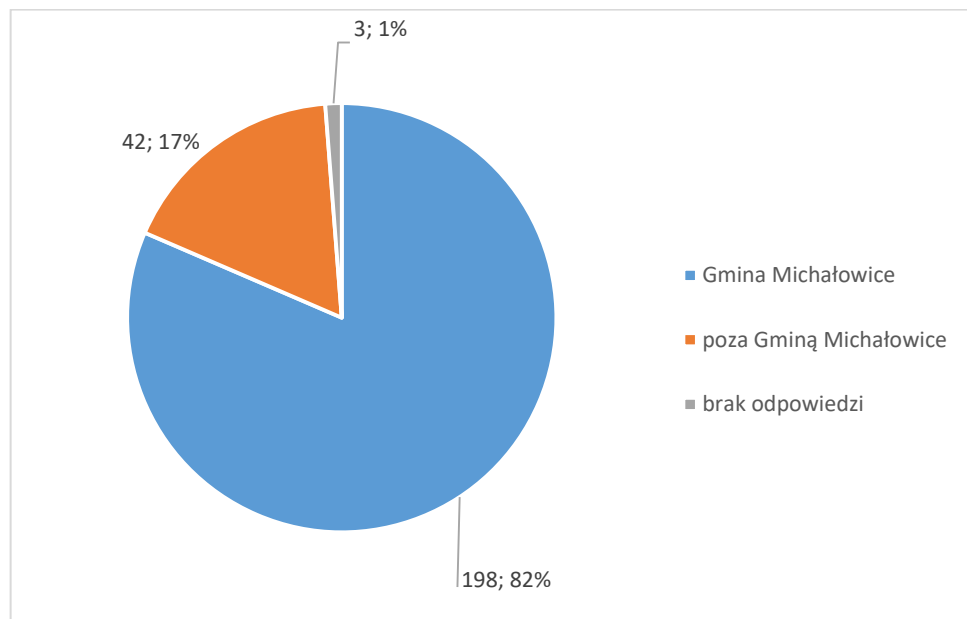
pytania. Drugą pod względem liczebności ankietowaną grupą, była grupa tych osób, które mieszkają w Gminie od urodzenia – ogółem 56 osób badanych (23%). Pośród respondentów 7 osób nie udzieliło odpowiedzi na powyższe pytanie.

Wykres 9 Struktura respondentów ze względu na okres zamieszkiwania w Gminie

Źródło: badanie ankietowe

Kolejnym pytaniem ankietowym, było pytanie dotyczące miejsca zameldowania. Najwięcej ankiet, bo ogółem 198 (82% respondentów) zostało wypełnionych przez osoby deklarujące miejsce zameldowania w Gminie Michałowice. Poza gminą spośród ankietowanych było zameldowanych 42 respondentów (17%), a 3 osoby uczestniczące w ankietyzacji, nie udzieliły żadnej odpowiedzi na to pytanie.

Wykres 10 Struktura respondentów ze względu na zameldowanie

Źródło: badanie ankietowe

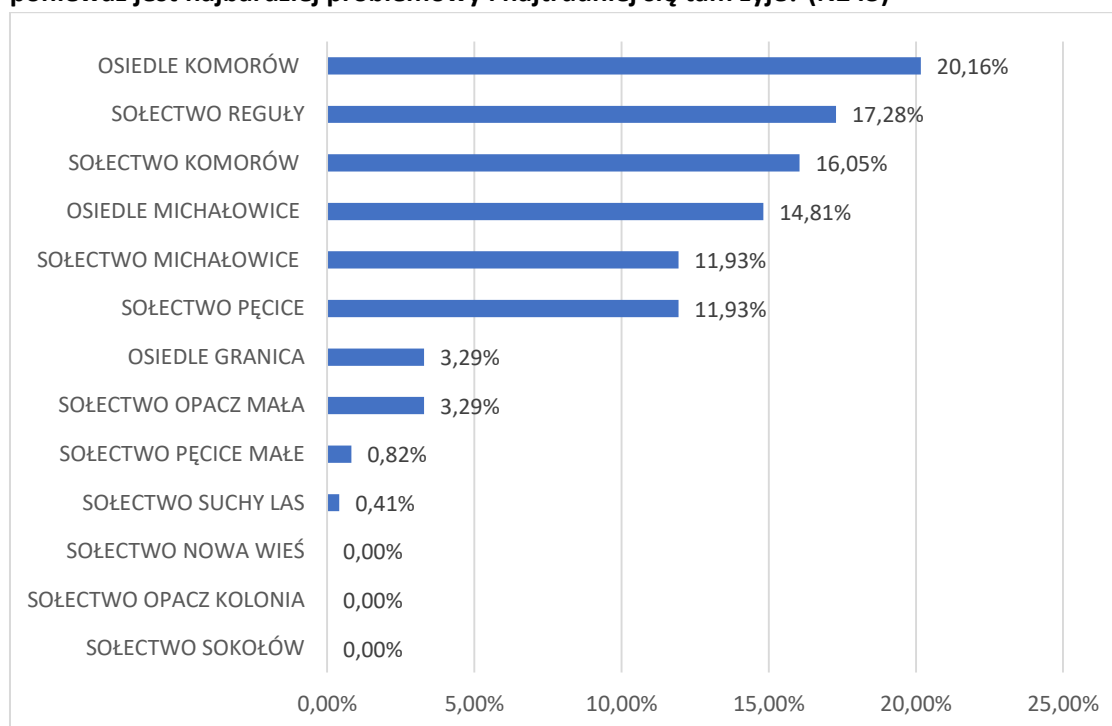
Zaprezentowana na powyższych wykresach struktura respondentów wskazuje na to, że w badaniu wzięła udział reprezentatywna grupa mieszkańców w różnym wieku, o wysokim poziomie wykształcenia, o różnym stanie cywilnym, charakteryzująca się zróżnicowaną sytuacją materialną. Wyniki ankiety są więc wiarygodne i oddają opinię społeczności lokalnej na tematy będące przedmiotem badania.

Analiza odpowiedzi

Na poniższych wykresach przedstawiono wyniki przeprowadzonego badania ankietowego. Należy zauważyć, że w wielu przypadkach respondenci nie odpowiadali na wszystkie pytania zawarte w kwestionariuszu, dlatego przy analizie odpowiedzi na dane pytanie zaznaczono liczbę osób, które udzieliły stosownej odpowiedzi.

Aby przeprowadzona analiza opinii publicznej była miarodajna i aby móc porównywać odpowiedzi na konkretne pytania, liczbę osób, która udzieliła danej odpowiedzi, przedstawiono procentowo jako odsetek osób, które łącznie wypowiedziały się w danym pytaniu. Ponadto, niektóre pytania miały charakter otwarty, a w pytaniach zamkniętych możliwe było wskazanie kilku odpowiedzi, dlatego liczba łącznie wskazanych odpowiedzi niejednokrotnie przewyższała liczbę respondentów. Odsetek osób, które wskazały poszczególne odpowiedzi, po zsumowaniu przyjmował więc bardzo często wartość wyższą niż 100%.

Pytanie 1.

Wykres 11 Który obszar Gminy Michałowice powinien zostać poddany procesowi rewitalizacji, ponieważ jest najbardziej problemowy i najtrudniej się tam żyje? (N243)

Źródło: badanie ankietowe

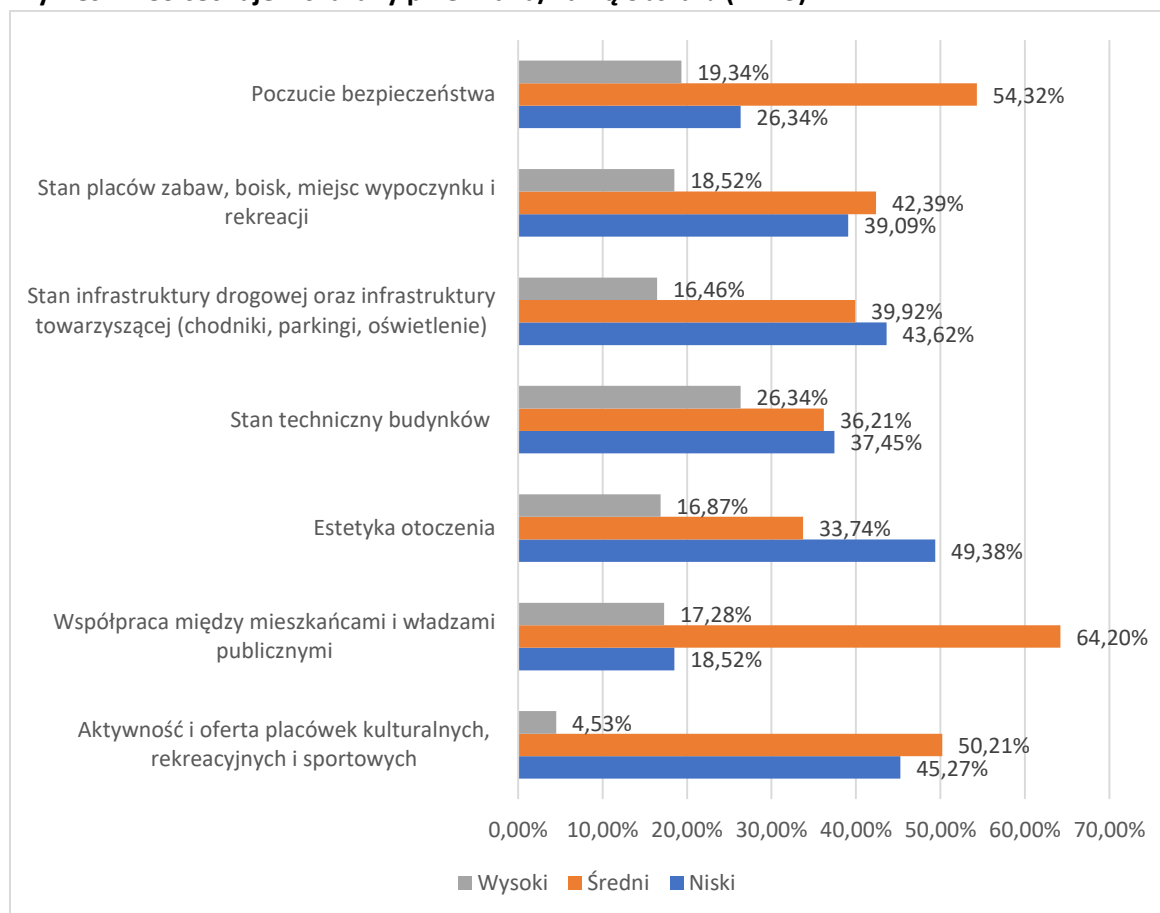
W pytaniu 1 zastosowano w formularzu ankiety uproszczoną nomenklaturę nazw podobszarów Gminy Michałowice. W celu zastosowania spójnego nazewnictwa w Programie Rewitalizacji nazwy podobszarów przy wynikach przeprowadzonej ankietyzacji wpisano zgodnie z przyjętą w dokumencie nomenklaturą. Największa grupa respondentów, stanowiąca 20,16% ogółu badanych wskazała Osiedle Komorów jako miejsce, w którym należy przeprowadzić rewitalizację. W dalszej kolejności wskazywano: Sołectwo Reguły (17,28%), Sołectwo Komorów (16,05%), Osiedle Michałowice (14,81%) i Sołectwo Michałowice (11,93%). Kolejne wskazane przez respondentów obszary wymagające rewitalizacji to: Sołectwo Pęcice (11,93% wskazań), Osiedle Granica (3,29%) oraz Sołectwo Opacz Mała (3,29%).

Analizując odpowiedzi wskazujące poszczególne ulice i obszary, które powinny zostać poddane procesowi rewitalizacji mieszkańcy wskazywali:

- ✓ **Osiedle Komorów:** ul. Aleja Marii Dąbrowskiej, cały obszar osiedla, ul. Akacjową, ul. Jana III Sobieskiego oraz ul. Karola Kurpińskiego.
- ✓ **Sołectwo Reguły:** ul. Wiejską, ul. Aleja Powstańców Warszawy, ul. Regulską, ul. Złotej Rybki, ul. Stefana Czarnieckiego, ul. Zieloną, ul. Przytorową, ul. Małego Księcia, ul. Szkolną.
- ✓ **Sołectwo Komorów:** ul. Sanatoryjną, ul. Sadową, ul. Szkolną, ul. Główną.
- ✓ **Sołectwo Michałowice:** ul. Kasztanową, ul. Wesotą, ul. Zgody, ul. Szarą, ul. Kolejową, ul. Poniatowskiego, ul. Tadeusza Borowskiego.
- ✓ **Sołectwo Pęcice:** ul. Aleja Powstańców Warszawy.
- ✓ **Osiedle Granica:** brak wskazań konkretnej ulicy
- ✓ **Sołectwo Opacz Mała:** ul. Targową, ul. Jałowcową, ul. Klonową.

Pytanie 2.

Wykres 12 Co cechuje wskazany przez Pana/Panią obszar? (N243)

Źródło: badanie ankietowe

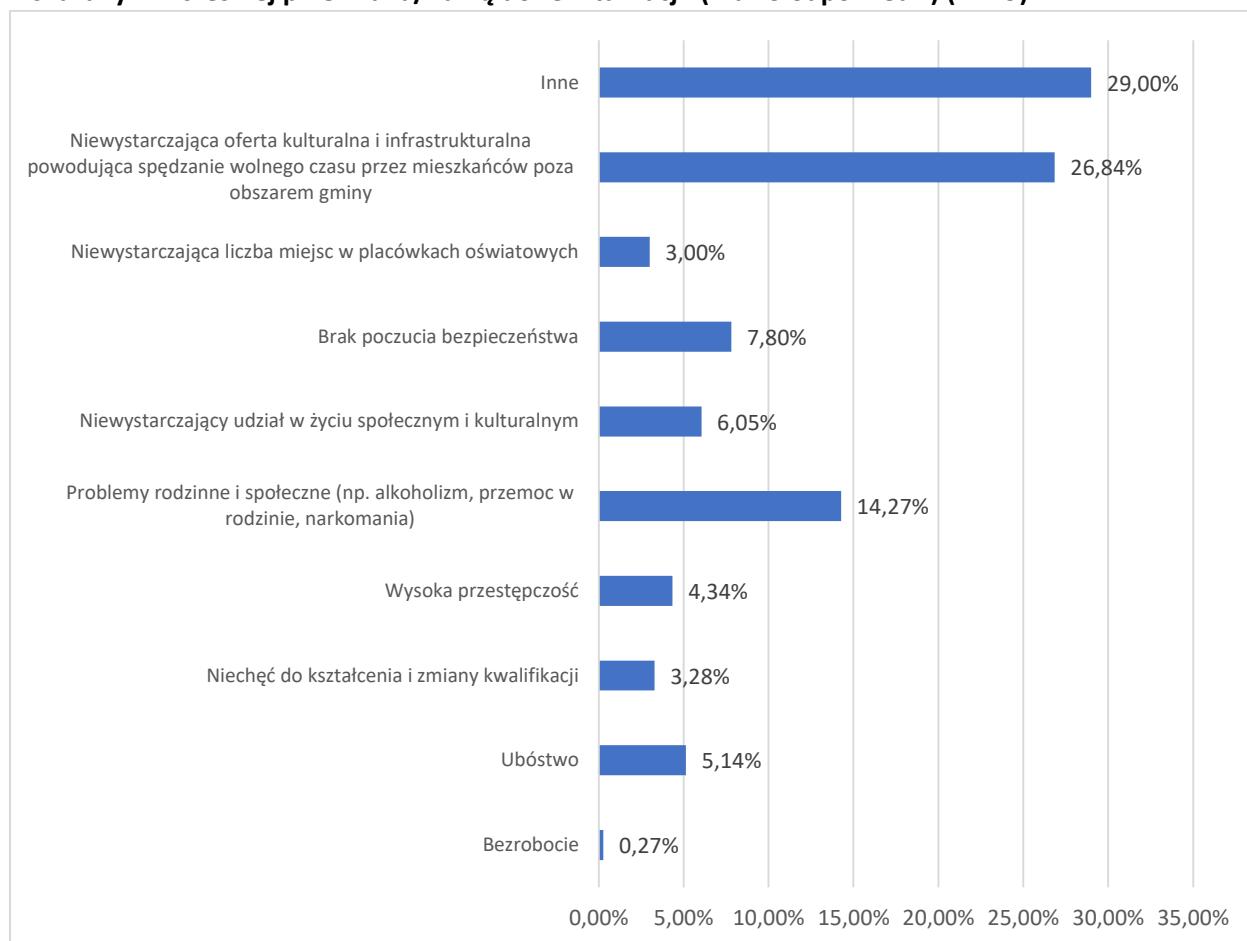
Analiza wypełnionych w badaniu ankiet wykazała, iż w odniesieniu do charakterystyki obszaru rewitalizacji, w aspekcie:

- ✓ poczucia bezpieczeństwa, respondenci uznali, iż problem braku bezpieczeństwa posiada średnie natężenie (54,32% odpowiedzi)
- ✓ stanu placów zabaw, boisk, miejsc wypoczynku i rekreacji, 42,39% badanych określiło natężenie problemu jako średnie, a niewiele mniej badanych 39,09% wskazało, iż stan infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej jest niski
- ✓ stanu infrastruktury drogowej oraz infrastruktury towarzyszącej (chodniki, parkingi, oświetlenie) aż 43,62% respondentów wskazała na niski poziom infrastruktury drogowej oraz infrastruktury towarzyszącej (43,62% odpowiedzi), a niewiele mniej badanych 39,92% wskazało na jej średni stan
- ✓ stanu technicznego budynków, respondenci opowiedzieli się w większości za niskim oraz średnim stanem technicznym tkanki budowlanej (odpowiednio 37,45% oraz 36,21% odpowiedzi)
- ✓ estetyki otoczenia, osoby biorące udział w ankietyzacji wskazały na niski stan estetyki otoczenia (49,38% odpowiedzi)
- ✓ współpracy między mieszkańcami i władzami publicznymi, aż 64,20% respondentów określiło ją na średnim poziomie

- ✓ aktywności i oferty placówek kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych, ponad połowa ankietowanych określiła ofertę wyżej wskazanych placówek jako średnią (50,21%)

Pytanie 3.

Wykres 13 Proszę wskazać najpoważniejsze problemy społeczne występujące na obszarze wskazanym wcześniej przez Pana/Panią do rewitalizacji: (max 3 odpowiedzi) (N729)

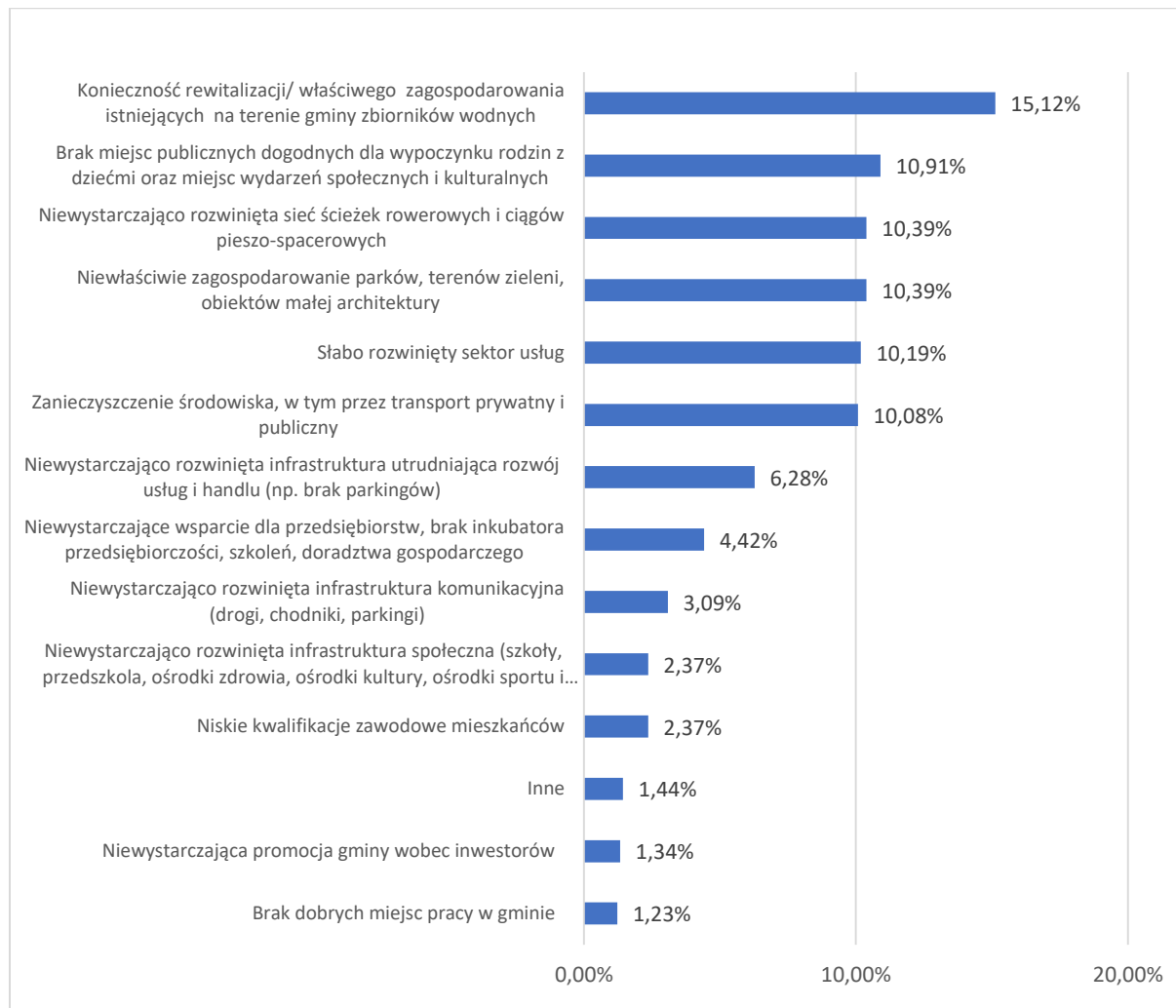

Źródło: badanie ankietowe

Respondenci wskazując najważniejsze problemy społeczne dotyczące obszaru wskazanego do rewitalizacji wskazali wśród możliwych inne, która odnosiła się do problemu w zakresie braku możliwości wzmacniania więzi społecznych oraz niewystarczającej oferty kulturalnej i infrastrukturalnej, która powoduje spędzanie przez mieszkańców wolnego czasu poza obszarem gminy. Ten rodzaj odpowiedzi zaznaczyło odpowiednio 29% oraz 26,84% respondentów- czyli ponad połowa ankietowanych. Równie istotnym problemem społecznym na obszarze wymagającym przeprowadzenia procesów rewitalizacji jest kwestia występujących problemów rodzinnych i społecznych (alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie). Ten problematyczny aspekt wskazało ogółem 14,27% respondentów. Kolejnymi pod względem liczebności odpowiedziami w zakresie problemów społecznych były między innymi: brak poczucia bezpieczeństwa, niewystarczający udział w życiu społecznym i kulturalnym, ubóstwo i wysoka przestępczość.

Pytanie 4.

Wykres 14 Proszę wskazać najważniejsze Pana/Pani zdaniem problemy gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne, na obszarze wskazanym wcześniej przez Pana/Panią do rewitalizacji: (max 4 odpowiedzi) (N851)

Źródło: badanie ankietowe

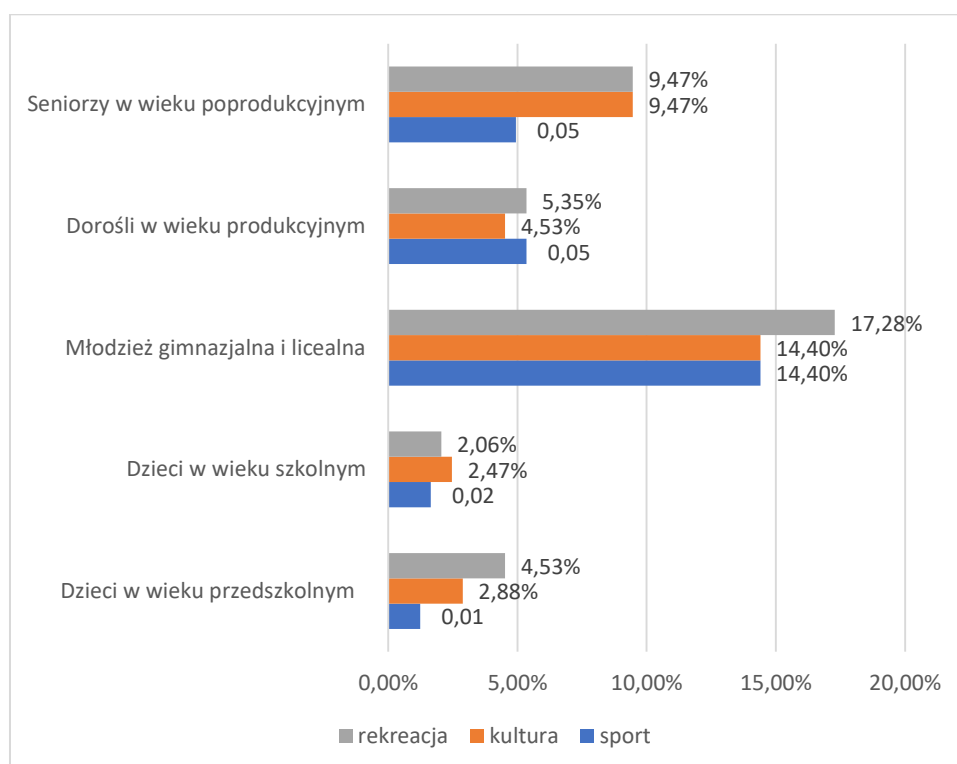
Negatywne zjawiska wynikające z problemów gospodarczych, środowiskowych i przestrzennych zostały ocenione przez respondentów poprzez wytypowanie najbardziej priorytetowych zagadnień kryzysowych w tym zakresie. Respondenci nie wskazali jednoznacznie jednego wyróżniającego się problemu, a odpowiedzi na to pytanie były podzielone na wszystkie możliwe do wyboru odpowiedzi.

Najwyższy odsetek odpowiedzi dotyczył konieczności rewitalizacji/ właściwego zagospodarowania istniejących na terenie gminy zbiorników wodnych (15,12%). Kolejnym pod względem liczebności wskazaniem ankietowanych był brak miejsc publicznych dogodnych dla wypoczynku rodzin z dziećmi oraz miejsc wydarzeń społecznych i kulturalnych (10,91% wskazań), niewystarczająco rozwinięta sieć ścieżek rowerowych i ciągów pieszo-spacerowych (10,39%), niewłaściwie zagospodarowanie parków,

terenów zieleni, obiektów małej architektury (10,39%), słabo rozwinięty sektor usług (10,19%) oraz zanieczyszczenie środowiska, w tym przez transport prywatny i publiczny (10,08%). Pozostałe odpowiedzi posiadały mniejsze znaczenie dla negatywnych zjawisk gospodarczych, wobec powyższego odsetek wskazań był znacznie niższy.

Pytanie 5.

Wykres 15 Proszę wskazać, dla których z niżej wymienionych grup społecznych, zagospodarowanie czasu wolnego w zakresie sportu, rekreacji i kultury wymaga podjęcia natychmiastowych działań? (N243)

Źródło: badanie ankietowe

W odniesieniu do odpowiedzi respondentów dotyczących poszczególnych grup społecznych i wskazania, w którym obszarze (rekreacja, kultura, sport), konieczna jest natychmiastowa interwencja, odpowiedzi zostały uszeregowane pod względem liczby wskazań respondentów w sposób następujący:

- ✓ dla seniorów w wieku poprodukcyjnym, konieczne są działania w obszarze rekreacji i kultury (9,47% wskazań respondentów)
- ✓ dla dorosłych w wieku produkcyjnym, konieczne są działania w obszarze rekreacji (5,35% wskazań respondentów)
- ✓ dla młodzieży gimnazjalnej i licealnej, konieczne są działania w obszarze rekreacji (17,28% wskazań respondentów)
- ✓ dla dzieci w wieku szkolnym, konieczne są działania w obszarze kultury i rekreacji (2,47% oraz 2,06% wskazań respondentów)

- ✓ dla dzieci w wieku przedszkolnym, konieczne są działania w obszarze rekreacji (4,53%% wskazań respondentów)

Dla respondentów badania ankietowego grupą, która została najczęściej wskazywana jako grupa, dla której oferta zagospodarowania wolnego czasu jest niewystarczająca, była młodzież gimnazjalna i licealna oraz seniorzy w wieku poprodukcyjnym.

PODSUMOWANIE BADANIA ANKIETOWEGO

W badaniu ankietowym przeprowadzonym na obszarze Gminy Michałowice wzięło udział 243 osoby z czego 141 osób stanowiły kobiety, 102 osoby reprezentowały grupę mężczyzn, 4 osoby nie udzieliły odpowiedzi wskazującej płeć ankietowanego. Najlicniejsza grupa ankietowanych określiła swój wiek między 25 a 44 rokiem życia. Pod względem wykształcenia największą grupę ankietowanych stanowiły osoby legitymujące się wykształceniem wyższym magisterskim (123 osoby), pod względem aktywności zawodowej - prowadzący własną działalność gospodarczą (85 respondentów). Respondenci badania ankietowego w większości zamieszkują od ponad 10 lat Gminę Michałowice.

Obszarem wymagającym programów naprawczych jest obszar Osiedla Komorów (20,16% ankietowanych wskazało ten obszar), Sołectwa Reguły (17,28% odpowiedzi w tym zakresie), obszar Sołectwa Komorów (16,05% odpowiedzi), Osiedla Michałowice (14,81% odpowiedzi) oraz Sołectwa Michałowice i Sołectwa Pęcice (11,93% odpowiedzi).

Ankietowani, którzy zostali poproszeni o wskazanie, co cechuje wybrany obszar rewitalizacji, w poszczególnych kategoriach zdefiniowanych odpowiedzi, wskazali na średni poziom poczucia bezpieczeństwa (54,32% odpowiedzi), średni stan placów zabaw, boisk, miejsc wypoczynku (42,39% odpowiedzi), niski poziom infrastruktury drogowej i infrastruktury towarzyszącej (43,62% odpowiedzi), niski stan techniczny budynków (37,45% odpowiedzi), niską estetykę otoczenia (49,38% odpowiedzi), średni poziom współpracy między mieszkańcami i władzami publicznymi (64,20% odpowiedzi), średni poziom aktywności i oferty placówek kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych (50,21% odpowiedzi).

Wśród najpoważniejszych problemów społecznych występujących na obszarze koniecznym do rewitalizacji ankietowani wskazali brak możliwości wzmacniania więzi społecznych poprzez organizowane wydarzenia kulturalne oraz niewystarczającą ofertę kulturalną i infrastrukturalną, która powoduje spędzanie przez mieszkańców wolnego czasu poza obszarem gminy (odpowiednio 29% odpowiedzi oraz 26,84% odpowiedzi). Dla respondentów biorących udział w badaniu problemem społecznym są także problemy rodzinne i są także problemy społeczne takie jak np.: alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie oraz brak poczucia bezpieczeństwa.

W odniesieniu do negatywnych zjawisk gospodarczych, implikowanych przez problemy gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne, odpowiedzi były zróżnicowane, a najlicniejsza grupa ankietowanych wskazała konieczność rewitalizacji/ właściwego zagospodarowania istniejących na terenie Gminy zbiorników wodnych (15,12%).

Ankietowani wskazali młodzież gimnazjalną i licealną jako grupę społeczną, która nie posiada w wystarczającym stopniu zagospodarowanego czasu wolnego, głównie w obszarze rekreacji (17,28% odpowiedzi), ale także sportu i kultury (14,40% odpowiedzi).

5. Wybór obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji

1.1. Wprowadzenie

Wybór obszarów Gminy Michałowice wskazanych do objęcia procesem rewitalizacji jest wynikiem gruntownej diagnozy zjawisk kryzysowych występujących na jej terenie oraz wynikiem ustalenia ich koncentracji terytorialnej.

W oparciu o przeprowadzone analizy ilościowe i jakościowe oraz wyznaczone na ich podstawie strefy wysokiej koncentracji negatywnych zjawisk wyznaczono granice obszarów zdegradowanych. Obszary te dały podstawę do przeprowadzenia konsultacji społecznych, które były kluczowym elementem sporządzania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023.

Partycypacja społeczna w prowadzonym procesie rewitalizacji przyjęła następujące formy:

- organizacji spotkań z mieszkańcami,
- konsultacji społecznych z mieszkańcami,
- organizacji spotkań z przedsiębiorcami,
- organizacji spotkań z organizacjami pozarządowymi,
- przeprowadzenia badania ankietowego wśród mieszkańców,
- wykorzystania strony internetowej Gminy Michałowice do prowadzenia działań związanych z informacją w zakresie postępu prac nad programem, terminami spotkań konsultacyjnych, możliwością zgłaszania uwag i sugestii do trwających prac nad kształtem i zawartością Programu Rewitalizacji.

Szczegółowa analiza wyników diagnozy czynników kryzysowych w Gminie Michałowice oraz badanie ankietujące mieszkańców, umożliwiły wyznaczenie obszarów zdegradowanych.

1.2. Obszary zdegradowane

Celem opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 jest wyodrębnienie obszarów wymagających szczególnej uwagi - obszarów zdegradowanych. W praktyce działania rewitalizacyjne prowadzone są m.in. na obszarach, które zostały zaniedbane w wyniku procesów planistycznych, politycznych i społecznych. Obszary te mają swoją specyfikę, a zakres i przedmiot działań bywa zróżnicowany, jednakże każdy z nich można w pewien sposób uznać za obszar kryzysowy uznawany jako obszar zdegradowany.

Zgodnie z rekomendacjami delimitacja obszarów zdegradowanych zostaje przeprowadzona w oparciu o zasadę współwystępowania czynników kryzysowych w sferze społecznej oraz w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. W oparciu o zestawienie wskaźników degradacji w poszczególnych miejscowościach przyjęto, że kwalifikacja podobszaru do obszaru

zdegradowanego następuje, jeżeli w tym podobszarze odnotowano niekorzystne wartości wskaźników społecznych oraz występują niekorzystne wskaźniki w pozostałych zakresach tematycznych.

Przeprowadzona analiza wskaźnikowa szeregu mierników ilościowych i jakościowych zamieszczona w Części IV niniejszego dokumentu oraz przeprowadzone na obszarze Gminy Michałowice badanie opinii publicznej poprzez ankietyzację, wyłoniły obszary, które uzyskały parametry poniżej średniej przyjętej dla gminy oraz wskazały na ich kryzysowy charakter. Tabela 32 podsumowuje wartość użytych wskaźników nadając im punktację w postaci oznaczenia cyfrą zero lub cyfrą jeden. Zero oznacza wartość poniżej średniej obliczonej dla Gminy, czyli wskazuje takie obszary, które nie wymagają interwencji. Analogicznie cyfrą jeden oznaczone zostały miejscowości, których wartość w sposób negatywny osiąga wartość powyżej średniej przyjętej dla Gminy. Taka gradacja pozwala na wyodrębnienie obszarów pozostających w kryzysie i wymagających niezwłocznej interwencji.

W ramach przeprowadzonego procesu analizy diagnostycznej, badania ankietowego, spotkań z interesariuszami zestawiono następujące główne problemy i źródła zjawisk kryzysowych w Gminie Michałowice zgodnie z następującym podziałem:

Tabela 31 Zestawienie mierników kryzysu dla Gminy Michałowice- opis szczegółowy

NR WSKAŹNIKA	OPIS SZCZEGÓŁOWY
1	wskaźnik koncentracji ludności w odniesieniu do liczby mieszkańców Gminy
2	wskaźnik dotyczący poziomu bezpieczeństwa (kradzież z włamaniem i kradzież mienia ruchomego)
3	wskaźnik dotyczący poziomu bezpieczeństwa (wypadki i kolizje)
4	wskaźnik wypłaconych świadczeń z tytułu pomocy społecznej na 100 mieszkańców
5	wskaźnik pobierających "500+" na pierwsze dziecko na 100 mieszkańców
6	wskaźnik liczby niepełnosprawnych na 100 mieszkańców
7	wskaźnik liczby osób pobierających zasiłek pielęgnacyjny na 100 mieszkańców
8	wskaźnik liczby osób pobierających zasiłek z tytułu ubóstwa na 100 mieszkańców
9	wskaźnik liczby osób pobierających zasiłek z tytułu bezrobocia na 100 mieszkańców
10	wskaźnik liczby osób pobierających zasiłek z tytułu długotrwałej i ciężkiej choroby na 100 mieszkańców
11	wskaźnik liczby osób pobierających świadczenie z tytułu zasiłku celowego na 100 mieszkańców
12	wskaźnik liczby osób pobierających świadczenie z tytułu posiłków na 100 mieszkańców
13	wskaźnik liczby funkcjonujących organizacji pozarządowych z siedzibą na terenie Gminy Michałowice
14	wskaźnik liczby zarejestrowanych przedsiębiorstw na 100 mieszkańców
15	wskaźnik liczby osób w wieku poprodukcyjnym
16	wskaźnik stan infrastruktury drogowej 1- niezadawalający, 2- średni, 3-dobry, 4- bardzo dobry
17	wskaźnik tereny zieleni publicznej: 1- zdegradowane, 2- brak, 3- stan średni, 4- dobre
18	wskaźnik dostępność komunikacji publicznej 1- niewystarczająca, 2- średnia, 3-dobra
19	wskaźnik poziom stężenia azotu oraz pyłów PM10 i PM2,5 0-poniżej dopuszczalnej normy 1- powyżej dopuszczalnej normy

Źródło: opracowanie Contract Consulting

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Tabela 32 Zestawienie mierników kryzysu dla Gminy Michałowice

Wydzielony podobszar	1. wskaźnik koncentracji ludności	2. wskaźnik bezpieczeństwa (kradzieże)	3. wskaźnik bezpieczeństwa (wypadki)	4. wskaźnik pomocy społecznej	5. wskaźnik "500+"	6. wskaźnik niepełnosprawni.	7. wskaźnik zasilek pielęgn...	8. wskaźnik ubóstwo	9. wskaźnik zasilek bezrobocie	10. wskaźnik długotrwała i ciężka choroba	11. wskaźnik zasilek celowy	12. wskaźnik posilki	13. wskaźnik organizacji pozarządowych	14. wskaźnik przedsiębiorstw	15. wskaźnik osoby wiek poprodukcyjny	16. wskaźnik infrastruktura drogowa	17. wskaźnik zieleni	18. wskaźnik dostępność komunikacji publicznej	19. wskaźnik- zanieczyszczenie środowiska	PUNKTACJA
OSIEDLE GRANICA	12,14%	0,24	0,54	19,89	0,78	1,57	1,61	1,23	0,0044	0,00982	1,27	0,25	1	8,2	14%	2	3	2	1	12
OSIEDLE KOMORÓW	21,71%	0,36	0,44	10,22	0,39	0,91	0,8	0,49	0,0033	0,00247	0,55	0,14	7	12,72	18%	4	1	3	1	5
SOŁECTWO KOMORÓW	5,10%	0,35	0,35	43,81	1,29	0,7	0,82	1,4	0,0047	0,00935	1,88	0,58	1	5,02		3	1	2	1	11
OSIEDLE MICHAŁOWICE	17,47%	0,54	1,19	16,62	0,75	0,89	0,78	0,72	0	0,0041	0,68	1,06	0	15,02	17%	4	3	3	1	10
SOŁECTWO MICHAŁOWICE	3,18%	0,74	1,29	25,14	1,48	2,06	1,66	0,94	0	0	1,11	2,44	3	9,38	8%	2	3	1	1	12
SOŁECTWO NOWA WIEŚ	12,91%	0,23	0,83	19,03	0,78	0,92	1,24	0,79	0,0046	0,00647	0,83	0,32	2	8,96	13%	4	3	3	1	9
SOŁECTWO OPACZ - KOLONIA	9,11%	0,91	1,76	7,26	0,78	1,57	1,37	0,59	0,0007	0,00393	0,26	0,33	1	11,45	15%	4	2	3	1	7

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Projekt pn. „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 oraz z budżetu państwa.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Wydzielony podobszar	1. wskaźnik koncentracji ludności	2. wskaźnik bezpieczeństwa (kradzieże)	3. wskaźnik bezpieczeństwa (wypadki)	4. wskaźnik pomoc społeczna	5. wskaźnik "500+"	6. wskaźnik niepełnosprawni.	7. wskaźnik zasilek pielęgn...	8. wskaźnik ubóstwo	9. wskaźnik zasilek bezrobocie	10. wskaźnik długotrwala i ciężka choroba	11. wskaźnik zasilek celowy	12. wskaźnik postłki	13. wskaźnik organizacji pozarządowych	14. wskaźnik przedsiębiorstw	15. wskaźnik osoby wiek poprodukcyjny	16. wskaźnik infrastruktura drogowa	17. wskaźnik zieleni	18. wskaźnik dostępność komunikacji publicznej	19. wskaźnik- zanieczyszczenie środ.	PUNKTACJA
SOŁECTWO OPACZ MAŁA	1,30%	1,35	3,15	0	0,9	0,92	0,45	0	0	0	-	-	0	11,47	12%	2	2	1	1	7
SOŁECTWO PĘCICE	2,06%	0,58	4,91	22,32	0,58	0,87	0,58	0,87	0,0029	0,02319	1,45	-	0	8,99	13%	2	1	1	1	13
SOŁECTWO PĘCICE MAŁE	2,81%	0,83	0,62	7,84	0,21	0,42	0,41	0,85	0,0021	0,00636	1,45	-	0	12,92	11%	2	1	1	1	9
SOŁECTWO REGUŁY	10,05%	0,82	2,53	12,1	0,82	1,07	1	0,3	0,0036	0,00178	0,29	0,53	0	11,03	12%	2	1	3	1	11
SOŁECTWO SOKOŁÓW	1,57%	1,87	4,48	0	0,37	0,76	0,37	0	0	0	-	-	0	6,08	17%	2	2	1	1	8
SOŁECTWO SUCHY LAS	0,61%	0,96	0	1,96	4,81	0	0	0	0	0	-	-	0	3,92	15%	2	1	1	1	9
GMINA MICHAŁOWICE	100%	0,53	1,18	15,59	0,74	1,07	1,02	0,71	0,0026	0,00495	1,02	0,48		11,06	19,50%					

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych Urzędu Gminy Michałowice i innych instytucji funkcjonujących na obszarze gminy

W powyższej tabeli dokonano zestawienia mierników kryzysu z wielu sfer poddanych analizie, a mianowicie sfery społecznej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej na obszarach Gminy Michałowice.

Wskaźniki te zostały wyselekcjonowane jako reprezentatywne z analizowanych sfer, które dotyczą najważniejszych kwestii rzutujących na sytuację społeczno-gospodarczą wydzielonych podobszarów.

Ze względu na brak wyraźnej korelacji przestrzennej mierników społecznych, gospodarczych, przestrzenno - środowiskowych, przy jednoczesnej świadomości potencjałów rozwojowych i potrzeb mieszkańców wskazywanych w ramach konsultacji społecznych – zaproponowano obszar zdegradowany. W ramach przeprowadzonej analizy obszar ten został wyznaczony dla następujących podobszarów:

- ✓ Osiedle Granica, Sołectwo Komorów, Sołectwo Michałowice, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły

Wymienione powyżej wydzielone podobszary wskazują na potrzebę wprowadzenia działań naprawczych i wyprowadzenia z sytuacji kryzysowej, a w konsekwencji umożliwienia wskazanym podobszaram warunków do rozwoju w kontekście zarówno społecznym, infrastrukturalnym, środowiskowym, urbanistycznym. Procesy rewitalizacyjne obejmować będą zgodnie z przyjętą metodyką i uwarunkowaniami proceduralnymi maksymalnie 20% powierzchni Gminy oraz 30% mieszkańców, zamieszkujących obszary zdegradowane. Dokonano zatem wyboru podobszarów, które podlegać będą procesom rewitalizacji nie tylko ze względu na przeprowadzoną analizę mierników kryzysu, przeprowadzone badanie ankietowe, wnioski z przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych z interesariuszami, ale także z uwagi na ich strategiczny dla Gminy Michałowice charakter. Rewitalizacją objęto następujące, zgodnie ze wskazanymi powyżej wymogami, części następujących podobszarów: Sołectwo Komorów i Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice i Sołectwo Reguły, a zatem mające charakter reprezentacyjny, stanowiące skupisko życia społeczno-gospodarczego i jednocześnie będące największym potencjałem rozwojowym Gminy Michałowice.

Obszar kryzysowy można opisać zatem jako swoisty „obszar ryzyka” w ramach którego powstały i utrzymują się zjawiska (procesy), które aktualnie (lub potencjalnie) są źródłem zagrożenia dla prawidłowego funkcjonowania tego obszaru jako środowiska mieszkalnego, a także miejsca działalności gospodarczej.

1.3. Obszar wyznaczony do rewitalizacji

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji.

Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. stanowi, że działaniom rewitalizacyjnym może zostać poddany obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, w przypadku występowania na nim ponadto negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej.

Przy określeniu obszaru przeznaczonego do rewitalizacji, w wyniku przeprowadzonych analiz oraz potrzeb społecznych, zgłaszanych podczas spotkań konsultacyjnych, ustalono główne kierunki działań w procesie rewitalizacji, które związane są z następującymi, przyjętymi wytycznymi:

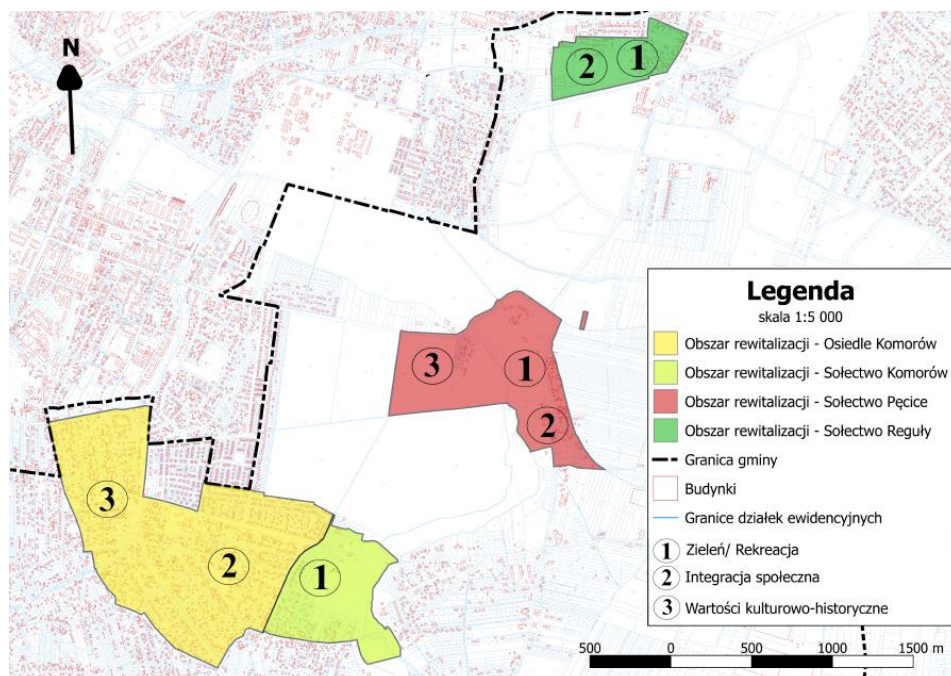

Unia Europejska
Fundusz Spójności

1. Zieleń/Rekreacja (zagospodarowanie przestrzenne).
2. Integracja społeczna.
3. Wartości kulturowo-historyczne.

Rysunek 27 Podział obszaru rewitalizacji pod względem przyjętych priorytetów realizacyjnych

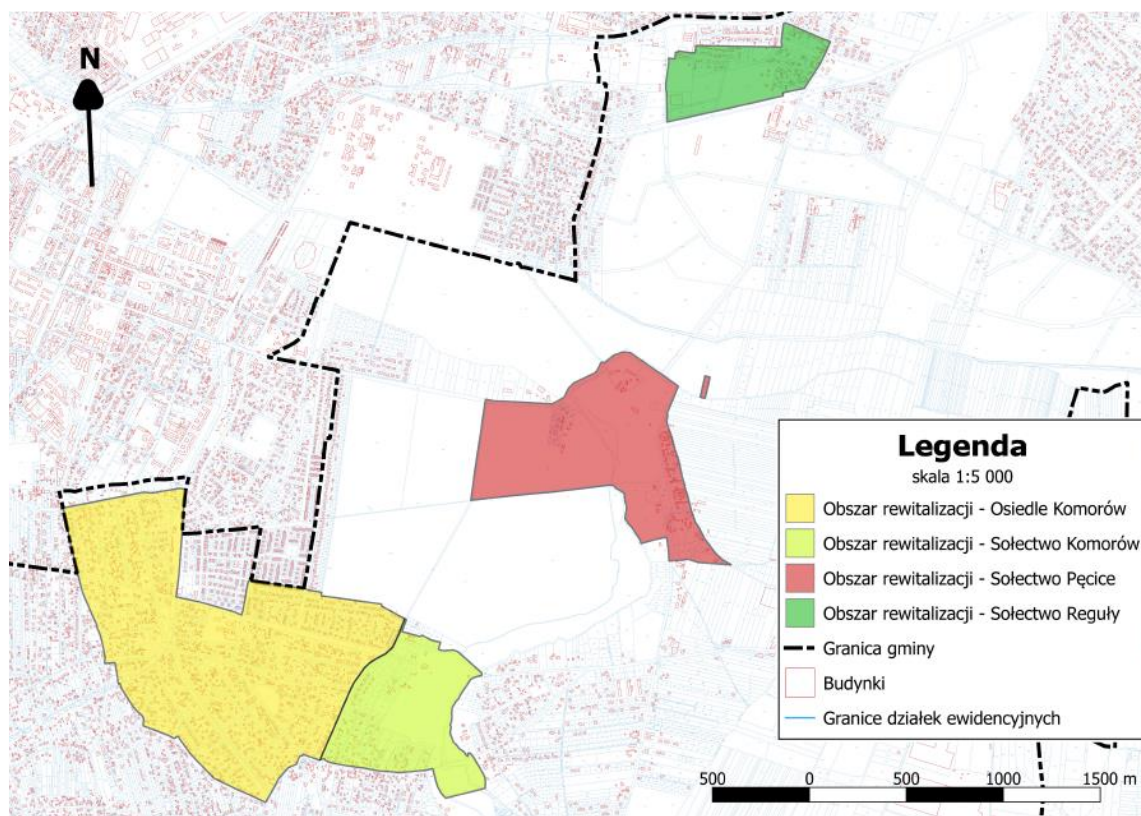

Źródło: opracowanie własne

Wskazane wyżej priorytety dodatkowo umożliwiły wyznaczenie strategicznych dla Gminy obszarów rewitalizacji, które umożliwią wypełnienie przyjętych założeń.

Załącznikiem do niniejszego Programu Rewitalizacji jest mapa obszaru rewitalizacji w skali 1:5 000.

Rysunek 28 Obszar wyznaczony do rewitalizacji na terenie Gminy Michałowice

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych Urzędu Gminy Michałowice

W opracowaniach specjalistycznych z zakresu rewitalizacji zwraca się uwagę na różne przesłanki delimitacji obszaru rewitalizacji. Są nimi też takie czynniki jak:

- ✓ znaczenie obszaru do rewitalizacji dla Gminy,
- ✓ zasadność zwracania uwagi na występowanie korzyści zewnętrznych przy realizacji programu rewitalizacji,
- ✓ potrzeby Gminy, w tym w zakresie spójności i strategii rozwojowej.

Do obszaru rewitalizacji włączono tereny, w których występuje koncentracja zjawisk kryzysowych we wszystkich sferach życia społeczno-gospodarczego. Są to wydzielone podobszary:

- ✓ Sołectwo Komorów
- ✓ Osiedle Komorów
- ✓ Sołectwo Pęcice
- ✓ Sołectwo Reguły

Obszar rewitalizacji został wyznaczony z obszaru zdegradowanego, który zgodnie z wcześniej przedstawionymi analizami obejmuje Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły. Obszar zdegradowany przekracza obowiązujące limity tzn. obejmuje ponad 20%

powierzchni Gminy i ponad 30% mieszkańców, wobec powyższego dokonano korekty obszaru pod względem powierzchni i liczby ludności (ograniczając wskazane obszary do konkretnych ulic) oraz wyznaczono obszar, którego rozwój będzie stanowił „koło zamachowe” do rozwoju pozostałego obszaru zdegradowanego, a pośrednio całej Gminy. Tabela poniżej określa szczegółowo liczbę ludności oraz powierzchnię obszaru przeznaczonego do rewitalizacji.

Tabela 33 Liczba ludności, powierzchnia obszaru przeznaczonego do rewitalizacji oraz odsetek liczby ludności gminy w obszarze rewitalizowanym, odsetek powierzchni Gminy w obszarze rewitalizowanym

Wydzielony podobzdar	Liczba ludności	Odsetek ludności Gminy	Powierzchnia [km ²]	Odsetek powierzchni Gminy
SOŁECTWO KOMORÓW	370	2,11%	0,4202	1,21%
OSIEDLE KOMORÓW	3 005	17,17 %	1,3768	3,96%
SOŁECTWO PĘCICE	210	1,20%	0,6921	1,99%
SOŁECTWO REGUŁY	546	3,12%	0,2456	0,71%
RAZEM OBSZAR REWITALIZOWANY- LICZBA LUDNOŚCI	4 131		RAZEM OBSZAR REWITALIZOWANY- POWIERZCHNIA [KM ²]	2,7347
OBSZAR REWITALIZOWANY RAZEM- ODSETEK LUDNOŚCI GMINY	23,60%		OBSZAR REWITALIZOWANY RAZEM- ODSETEK POWIERZCHNI GMINY	7,87%

Źródło: Dane Urzędu Gminy Michałowice

Analiza wniosków „wymiarów kryzysu” oraz uwarunkowania obszaru, priorytety strategiczne Gminy, umożliwiły wskazanie obszarów przeznaczonych do rewitalizacji z rozróżnieniem na konkretne ulice do nich należące.

- Osiedle Komorów:

3 Maja, Akacyjowa, Aleja Jana Pawła II, Aleja Marii Dąbrowskiej, Aleja Starych Lip, Bankowa, Brzozowa, Ceglana, Fryderyka Chopina, Granicka, Harcerska, Ireny, Aleksandra Janowskiego, Kaszubska, Klonowa, Kolejowa, Komorowska, Marii Konopnickiej, Henryka Kotońskiego, Plac ks. Tadeusza Kozłowskiego, Zygmunta Krasińskiego, Józefa Ignacego Kraszewskiego, Kredytowa, Krótka, Kujawska, Karola Kurpińskiego, Kurpiowska, Leszczynowa, Leśna, Lipowa, Lotnicza, Lubuska, Jana Matejki, Mazurska, Mieczysława, Stanisława Moniuszki, Nadarzyńska, Cypriana Kamila Norwida, Nowowiejska, Ogrodowa, Okrężna, Plac Ignacego Paderewskiego, Plac ks. kan. Tadeusza Kozłowskiego, Plac Marii i Józefa Markowiczów, Podhalańska, Podlaska, Stanisława Augusta Poniatowskiego, Bolesława Prusa, Henryka Sienkiewicza, Sieradzka, Ignacego Skorupki, Juliusza Słowackiego, Jana III Sobieskiego, Sosnowa,

Spacerowa, Spokojna, Sportowa, Śląska, Waldemara, Wiejska, Zaciszna, Jana Zamojskiego, Żabia, Stanisława Żeromskiego, Żwirowa.

- Sołectwo Komorów:

Aleja Starych Lip, Aleja Kasztanowa, Botaniczna, Główna, Miodowa, Nad Zalewem, Owocowa, Sadowa, Sanatoryjna, Stare Sady.

- Sołectwo Pęcice:

Aleja Kasztanowa, rondo Kapitana Harcmistrza Stefana Jaronia Kowalskiego (Pęcicka i Al. Kasztanowa), rondo Antoniego Józefa Marylskiego (Zaułek i Parkowa), rondo Orłąt Pęcickich, Parkowa, Pęcicka, Wąska, Zaułek.

- Sołectwo Reguły:

Królewska, Krótka, Michała, Platanowa, Regulska, Wiejska, Zaciszna.

Na obszarze tym występują instytucje i organizacje, mające wpływ na rozwój społeczny, gospodarczy i środowiskowy, z których korzystają mieszkańcy całego obszaru zdegradowanego. Należą do nich między innymi:

- parafie rzymsko-katolickie i inne,
- szkoły (przedszkola, szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła ponadgimnazjalna),
- organizacje pozarządowe (większość działających na terenie gminy NGO ma swoją siedzibę na obszarze rewitalizacji),
- służba zdrowia (NZOZ).

Liczba i przede wszystkim rodzaj oraz znaczenie znajdujących się na obszarze rewitalizacji obiektów, przedsiębiorstw, stowarzyszeń umożliwia przy współpracy tychże instytucji kompleksowe podejście do rozwiązywania występujących na obszarze zdegradowanym problemów. Celem wyznaczenia obszaru wskazanego do rewitalizacji było umożliwienie jak największej liczbie interesariuszy włączenie się w proces rewitalizacji i realizację przez nich projektów rewitalizacyjnych, które wpłyną na poprawę sytuacji na wyznaczonym obszarze. Impulsem do działań będą poczynania Urzędu Gminy, jednak im więcej podmiotów zaangażuje się w proces rewitalizacji, tym większe będą szanse jego powodzenia, ponieważ więcej osób będzie miało możliwość utożsamia się z tym procesem, większy zatem będzie efekt synergii i komplementarności podejmowanych działań.

Zdefiniowano zatem zasadnicze cele rewitalizacji:

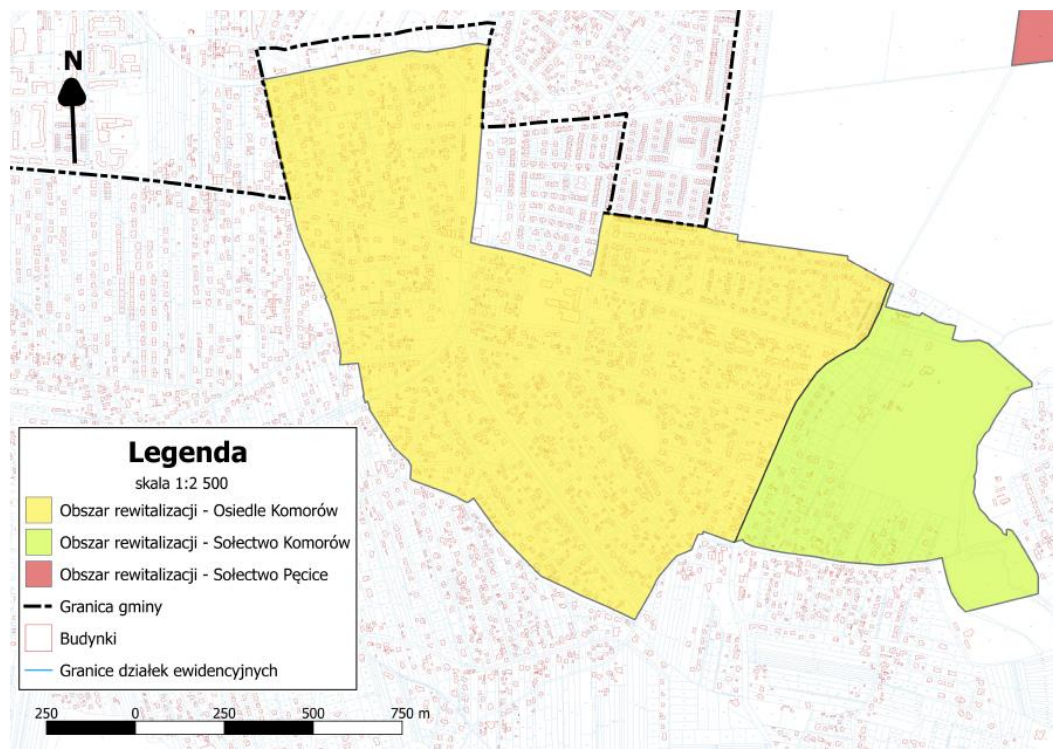
1. Integracja i aktywizacja mieszkańców obszaru rewitalizowanego oraz obszaru Gminy Michałowice.
2. Poprawa jakości życia mieszkańców.

3. Poprawa stanu zagospodarowania obszaru rewitalizacji oraz obszaru Gminy, w tym zagospodarowanie terenów zieleni.
4. Ułatwienia we współpracy przedsiębiorców.

1.4. Szczegółowa charakterystyka obszaru rewitalizacji

OBSZAR REWITALIZACJI-SOŁECTWO KOMORÓW I OSIEDLE KOMORÓW

Rysunek 29 Obszar rewitalizacji obejmujący obszar: Sołectwo Komorów i Osiedle Komorów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Michałowice

Obszar Osiedla Komorów usytuowany w środkowej części gminy Michałowice, zaledwie 16,5 km od centrum Warszawy (koleją WKD odległość można pokonać Komorów w 30 minut).

W obszarze rewitalizacji – Osiedle Komorów znajdują się następujące ulice:

3 Maja, Akacjowa, Aleja Jana Pawła II, Aleja Marii Dąbrowskiej, Aleja Starych Lip, Bankowa, Brzozowa, Ceglana, Fryderyka Chopina, Granicka, Harcerska, Ireny, Aleksandra Janowskiego, Kaszubska, Klonowa, Kolejowa, Komorowska, Marii Konopnickiej, Henryka Kotońskiego, Plac ks. Tadeusza Kozłowskiego, Zygmunta Krasińskiego, Józefa Ignacego Kraszewskiego, Kredytowa, Krótka, Kujawska, Karola Kurpińskiego, Kurpiowska, Leszczynowa, Leśna, Lipowa, Lotnicza, Lubuska, Jana Matejki, Mazurska, Mieczysława, Stanisława Moniuszki, Nadarzyńska, Cypriana Kamila Norwida, Nowowiejska, Ogrodowa, Okrężna, Plac Ignacego Paderewskiego, Plac ks. kan. Tadeusza Kozłowskiego, Plac Marii i Józefa Markowiczów, Podhalańska, Podlaska, Stanisława Augusta Poniatowskiego, Bolesława Prusa, Henryka

99

Sienkiewicza, Sieradzka, Ignacego Skorupki, Juliusza Słowackiego, Jana III Sobieskiego, Sosnowa, Spacerowa, Spokojna, Sportowa, Śląska, Waldemara, Wiejska, Zaciszna, Jana Zamojskiego, Żabia, Stanisława Żeromskiego, Żwirowa.

W obszarze rewitalizacji – Sołectwo Komorów znajdują się następujące ulice: Aleja Starych Lip, Aleja Kasztanowa, Botaniczna, Główna, Miodowa, Nad Zalewem, Owocowa, Sadowa, Sanatoryjna, Stare Sady.

Ustrukturyzowane przyczyny wybrania obszaru rewitalizacji na podobszarze Sołectwo Komorów i Osiedle Komorów:

1. Potencjał organizacji pozarządowych aktywnie działających na terenie obszaru rewitalizacji.
2. Miasto Ogród – unikalna wartość kulturowa i historyczna.
3. Marka Komorowa – doceniana przez mieszkańców i osoby spoza terenu rewitalizowanego,
4. Występuje spektrum problemów społecznych nowoczesnego społeczeństwa mieszkańców o wyższym niż przeciętny statusie majątkowym.
5. Problemy społeczne wynikają nie z problemów ubóstwa czy bezrobocia, lecz z braku realizacji i niewielkiego zaangażowania czasowego w relacje rodzinne i społeczne.
6. Potencjał terenów do ożywienia społecznego oraz ożywienie relacji społecznych oraz zagospodarowanie czasu aktywnego odpoczynku i rekreacji dla zróżnicowanych grup wiekowych w plenerze.
7. Potrzeba integracji międzypokoleniowej.
8. Miejsce lubiane przez mieszkańców.
9. W opinii mieszkańców – niewykorzystana przestrzeń i niewykorzystany potencjał.
10. Preferencje mieszkańców – oczekiwania w zakresie poprawy jakości przestrzeni publicznych.
11. Gotowość techniczna (przygotowana dokumentacja projektowa) i organizacyjna do przeprowadzenia procesu inwestycyjnego oraz społecznego (zaangażowane organizacje pozarządowe).
12. Brak na terenie Gminy innych zagospodarowanych zbiorników wodnych, stanowiących alternatywę do spędzania wolnego czasu na terenach zamkniętych posesji.
13. Poprawa jakości poziomu ochrony środowiska i zabezpieczenia przeciwpowodziowego.

Obszar rewitalizowany Sołectwo Komorów i Osiedle Komorów obejmuje powierzchnię ogółem: 1,797 km², zamieszkiwaną przez 3 375 mieszkańców.

Obszar posiada bogatą historię sięgającą XV w. oraz liczne obiekty zabytkowe i kulturowe. Jednym z jego znaczących potencjałów w skali regionu i województwa, jest zachowana architektura mieszkalna stworzona według koncepcji „Miasta – ogrodu”. Założenia urbanistyczne oraz zieleń w ramach tej koncepcji zostały wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, natomiast osiedle o nazwie Strzecha Polska do Rejestru Zabytków. Obecnie budynki wymagają prac remontowych i przywrócenia do dawnej świetności. Poza wyżej wymienionymi założeniami urbanistycznymi w Komorowie znajdują się dwa pomniki przyrody, będące pod opieką konserwatorską, a mianowicie Aleja Marii Dąbrowskiej oraz Aleja Starych Lip - będące głównymi drogami dojazdowymi.

Na jego obszarze rewitalizacji znajdują się:

- Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Marii Dąbrowskiej w Komorowie w ramach którego funkcjonuje: Szkoła Podstawowa, Gimnazjum, Liceum Ogólnokształcące,
- Przedszkola i żłobki niepubliczne,
- Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Komorowie,
- Gminna Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej,
- Ośrodki zdrowia i apteki (NZOZ i gabinety prywatne),
- Bank Spółdzielczy oddział w Komorowie,
- Punkty handlowe i usługowe,
- Strefa rekreacji przy ul. Głównej,
- Strefa rekreacji przy ul. Kolejowej,
- Plac Paderewskiego,
- Zalew Komorowski.

Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Marii Dąbrowskiej w Komorowie usytuowany jest przy ul. Marii Dąbrowskiej 12/20. Placówka dysponuje trzema budynkami szkolnymi, dwiema salami gimnastycznymi oraz kompleksem nowoczesnych boisk sportowych. W 2013 r. Szkoła Podstawowa w Komorowie otrzymała prestiżowy certyfikat „Szkoła z klasą”¹². Pomimo licznych sukcesów edukacyjnych, Zespół Szkół w Komorowie, w odpowiedzi na nowe wyzwania społeczne i cywilizacyjne powinien rozszerzać swoją działalność poprzez nie tylko związane z zakresem programu nauczania formy edukacji, ale także kształtowanie postaw, wartości oraz uzupełnianie wiedzy uczniów z zakresu bezpieczeństwa i współżycia społecznego. Brak zorganizowanej oferty spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży stanowi istotny element zagrożenia w postaci wyboru przez nich niewłaściwych rozrywek poza godzinami nauki (internet, brak ruchu na świeżym powietrzu, dostępność środków psychoaktywnych).

Gminna Biblioteka Publiczna usytuowana jest przy ul. Józefa Ignacego Kraszewskiego 3. Budynek biblioteki stanowił własność Marii Dąbrowskiej, która w roku 1965 dokonała jego testamentowego zapisu na rzecz społeczności Komorowa. W budynku znajduje się pracownia pisarki. Obecnie, na terenie obiektu trwają prace remontowo-modernizacyjne, które umożliwią funkcjonalne korzystanie z obiektu. Biblioteka poza swoimi statutowymi zadaniami, pełni także funkcję ośrodka kultury, organizując spotkania, warsztaty, koncerty o zróżnicowanych profilach i tematach. Pomimo dynamicznych wysiłków pracowników placówki z uwagi na jej ograniczoną powierzchnię oferta kulturalna placówki działającej na obszarze Komorowa jest w istocie niewystarczająca. Organizowane imprezy nie wyczerpują potrzeb mieszkańców, zróżnicowanych wiekowo i oczekujących różnorodnej tematyki oferty. Problem związany z brakiem uniwersalnej i pełnej oferty kulturalnej dla mieszkańców stał się kanwą działań Towarzystwa Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowianie”, które w 2011 roku zainicjowało działalność Domu Kultury „bez murów”. Inicjatywa oparta jest o organizację imprez artystycznych, przy udziale artystów i przedstawicieli ludzi sztuki i kultury.

Warto zaznaczyć, iż miejscowość posiada znaczny potencjał, który ulokowany jest w dynamicznie działających na jej terenie organizacjach pozarządowych. Wśród nich znajdują się między innymi:

¹² Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku

Komorowskie Stowarzyszenie Aktywnych Seniorów i Osób dotkniętych Chorobą Parkinsona, Stowarzyszenie K40, Stowarzyszenie Tenisowe MATCHPOINT, Towarzystwo Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowianie”, Uczniowski Klub Sportowy FC Komorów, UKS Komorów, Stowarzyszenie Kulturalny Komorów, UKS Akademii Koszykówki Komorów.

Przy ulicy Mazurskiej oraz ulicy Sieradzkiej znajdują się wielomieszkaniowe budynki komunalne należące do Gminy Michałowice, których obecny stan techniczny jest niezadowalający i wymaga remontów i modernizacji.

Do niedawna przy ul. Sanatoryjnej 1 działał Oddział Leczenia Zaburzeń Nerwicowych w Komorowie Mazowieckiego Specjalistycznego Centrum Zdrowia im. prof. Jana Mazurkiewicza. Placówka usytuowana była w zabytkowym, 14-hektarowym kompleksie pałacowo-parkowym nad rzeką Utratą. Obecnie przeniesiono placówkę do Pruszkowa, a budynki będące we władaniu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego pozostają do zagospodarowania.

W otoczeniu pałacu znajduje się zabytkowy park posiadający cenne okazy drzewostanu w postaci: klonów, jesionów, lip, jaworów, modrzewi czy kasztanowców, które wraz z obiektem pałacu znajdują się w ewidencji konserwatorskiej. Przy tejże ulicy zlokalizowane są tzw. „czworaki” - budynki mieszkalne będące własnością SGGW, zajmowane przez osoby prywatne.

Na obszarze Sołectwa Komorów usytuowany jest Zalew Komorowski - zbiornik retencyjny na rzece Utracie o powierzchni 6 ha, który poza pełnieniem funkcji rekreacyjnych stanowi także łowisko publiczne dla okolicznych wędkarzy. Wokół zbiornika urządzono miejsca zabawowe i spacerowe wraz z drewnianym mostkiem przez Utratę. Urokliwe, spokojne miejsce nie jest w pełni wykorzystane dla celów rekreacyjno-wypoczynkowych. Obecnie wymagane jest przywrócenie funkcji retencyjnych i zabezpieczenia przeciwpowodziowego obiektu zalewu oraz zagospodarowanie obszaru dla celów rekreacyjno-wypoczynkowych. Możliwości jakie stwarza obszar wokół Zalewu Komorowskiego to przede wszystkim rozwój oferty opartej o możliwości uprawiania sportów wodnych, ogólnodostępnych, zorganizowanych zajęć rekreacyjno-sportowych w okresie zarówno letnim jak i zimowym. Potrzeba takich działań jest znacząca i stanowić może potencjał rozwojowy miejscowości w najbliższym horyzoncie czasowym. Ten potencjał upatrywany jest w obszarze rozwoju inicjatyw ukierunkowanych na rozwój i wzmocnienie działań w sferze szeroko rozumianej rekreacji i wypoczynku nie tylko dla okolicznych mieszkańców, ale także całej społeczności Gminy. Strefy rekreacji przy ul. Kolejowej oraz przy ul. Głównej, utworzone dzięki wsparciu funduszy norweskich są istotnymi elementami, które obecnie dodatkowo uzupełniają ofertę rekreacyjną obszaru. W ramach stref urządzono m. in. place zabaw dla dzieci i młodzieży w różnym wieku, 4-metrową przeplotnię oraz skatepark. Dodatkowo przy stacji kolejki WKD funkcjonuje stacja samoobsługowej wypożyczalni rowerów, w ramach pilotażowego systemu „Rower Gminny”, który działa od lipca 2016 r. na terenie Gminy Michałowice.

Rysunek 30 Widok na fragment Zalewu Komorowskiego

Źródło: Urząd Gminy Michałowice

Podsumowanie

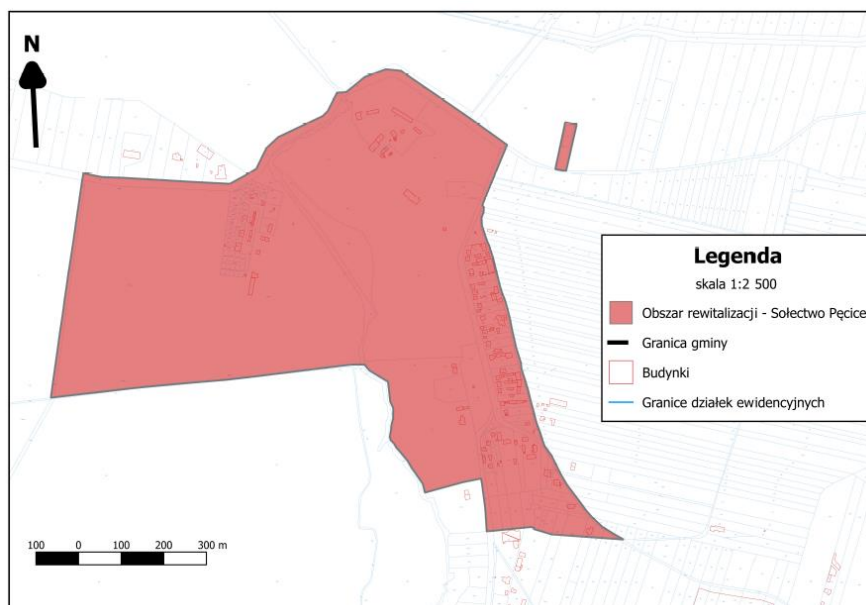
Przeprowadzona analiza dotycząca obszaru rewitalizacji znajdującego się w granicach wydzielonego podobszaru Sołectwo Komorów i Osiedle Komorów wykazała konieczność przeprowadzenia między innymi następujących działań inwestycyjnych i społecznych:

- ✓ utworzenie miejsca spotkań umożliwiającego aktywizację społeczną mieszkańców,
- ✓ działań angażujących młodzież i osoby starsze we wspólne inicjatywy, w postaci organizacji wystaw, prelekcji, spotkań, imprez kulturalnych,
- ✓ odnowa tkanki mieszkaniowej budynków mieszkalnych w miejscowości Komorów będących pod opieką konserwatora zabytków, które ze względu na degradację wymagają remontu, a które stanowią pomnik historii i kultury, dla celów udostępnienia dla mieszkańców i turystów,
- ✓ inicjatyw promujących idee założeń urbanistycznych według koncepcji „Miasta-Ogrodu” z okresu XX-lecia międzywojennego,
- ✓ działań aktywizujących dla lokalnej społeczności w zakresie organizacji imprez kulturalnych i warsztatów dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów, jako forma aktywizacji społeczeństwa,
- ✓ organizacji imprez plenerowych promujących aktywny wypoczynek i rekreację oraz integrujących społeczność lokalną,
- ✓ modernizacji obiektu Gminnej Biblioteki Publicznej w Komorowie, umożliwiającej rozszerzenie działalności i wzbogacenie placówki o nowe społeczne funkcje,
- ✓ przywrócenie funkcji retencyjnych i zabezpieczenia przeciwpowodziowego obiektu Zalewu Komorowskiego oraz zagospodarowanie obszaru dla celów rekreacyjno-wypoczynkowych,
- ✓ stworzenie cyklicznego programu aktywizacji i zdrowego wypoczynku, o charakterze międzypokoleniowym, całorocznym,
- ✓ organizacji prelekcji i spotkań o charakterze prewencyjnym w zakresie zasad bezpieczeństwa, kwestii dotyczących uzależnień i niebezpieczeństw związanych z rozwojem technologii IT,

- ✓ Podnoszenia poziomu kapitału społecznego wśród najmłodszej części społeczności lokalnej w zakresie propozycji rozwoju jego potencjału.

OBSZAR REWITALIZACJI-SOŁECTWO PĘCICE

Rysunek 31 Obszar rewitalizacji obejmujący obszar Sołectwa Pęcice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Michałowice

Miejscowość Pęcice położone na obszarze gminy Michałowice usytuowana jest w środkowej części Gminy Michałowice.

Ustrukturyzowane przyczyny wybrania obszaru rewitalizacji na podobszarze Sołectwo Pęcice:

1. Realizacja pomysłu otwarcia kompleksu Pałacu i Parku dla mieszkańców i odwiedzających.
2. Na ternie majątku działa aktywnie organizacja pozarządowa „Dwór Polski”, której celem jest aktywizacja przestrzeni oraz przywrócenie jej dawnej świetności zabytku.
3. Teren parku jest przestrzenią do rozwoju kultury i sztuki w plenerze.
4. Potencjał miejsca- obecnie z Pałacu mogą korzystać inne organizacje pozarządowe w celu realizacji wydarzeń kulturalnych i społecznych.
5. W ramach wspólnych działań prowadzone są projekty historyczne i kulturalne np. rekonstrukcje bitew oraz promocja wartości patriotycznych.

Obszar rewitalizowany Pęcice obejmuje: powierzchnię ogółem 0,6921 km², zamieszkiwaną przez 210 mieszkańców.

W obszarze rewitalizacji – Sołectwo Pęcice znajdują się następujące ulice: Aleja Kasztanowa, rondo Kapitana Harcmistrza Stefana Jaronia Kowalskiego (Pęcicka i Al. Kasztanowa), rondo Antoniego Józefa Marylskiego (Zaułek i Parkowa), rondo Orłąt Pęcickich, Parkowa, Pęcicka, Wąska, Zaułek.

Obszar Sołectwa Pęcice posiada bogatą historię. Parafia w Pęcicach założona została już w XIII w. z fundacji rodu Pierzchałów. W roku 1808 dobra Pęcickie nabył Jan Paweł Sapieha, który zbudował na terenie miejscowości pałac - miejsce podmiejskich bankietów dla osób zrzeszonych w Łoży Braci Polaków Zjednoczonych na Wschodzie Warszawy. Podczas I wojny światowej, jesienią 1914 roku Pęcice znalazły się na linii frontu między wojskami rosyjskimi i niemieckimi. Z tego okresu pochodzi cmentarz żołnierzy z okresu I wojny światowej usytuowany w Pęcicach-wpisany do rejestru zabytków. Także okres II wojny światowej pozostawił ślady na terenie miejscowości - w roku 1944 rozegrała się bitwa w Pęcicach, o której pamięć kultywuje organizowany „Rajd Po Kamienistej Drodze” - impreza upamiętniająca wydarzenia bitwy, gromadząca środowiska kombatanckie, mieszkańców gminy, dzieci, młodzież.

Na terenie Sołectwa Pęcice znajduje się Zespół Pałacowo-Parkowy w Pęcicach, park krajobrazowy ze stawem i obiektami architektonicznymi, które wpisano do rejestru zabytków. Pałac, wchodzący w skład Zespołu Pałacowo-Parkowego Pęcice, został wybudowany w latach 1808-1809 i stanowi doskonały przykład architektury pałacowej. W skład kompleksu wchodzi również park dworski o powierzchni 24 ha, w którym znajduje się wiele cennych okazów drzew o ponad 250 letnim rodowodzie. Teren parku bezpośrednio połączony jest z kompleksem 50 ha stawów założonych w XIX w., których okolice zasiedla liczne ptactwo. Obecnie stawy, siedlisko licznych zwierząt i ptactwa, które objęte są ochroną konserwatorską, wykorzystywane są przez wędkarzy. Zespół pałacowo-parkowy znajduje się na terenie prywatnym. Opieką konserwatorską objęty jest także dom rządcy, wozownia i stajnia z I poł. XIX w., czworaki z XIX w. w Pęcicach. Obecnie czworaki zamieszkiwane są przez osoby prywatne, a grunt stanowi własność Agencji Nieruchomości Rolnych. Zespół Parkowo-Pałacowy w Pęcicach wymaga szeregu prac remontowych oraz dostosowania obiektu do celów działalności kulturalnej, oświatowej i społecznej. Obiekt obecnie jest tylko w części wykorzystywany (własność osoby fizycznej, obiekt wykorzystywany na działalność fundacji „Dwór Polski”), a jego potencjał umożliwia prowadzenie w przyszłości wielu działań mających charakter prospołeczny.

Rysunek 32 Fragment stawów usytuowanych w Sołectwie Pęcice

Źródło: <http://turystyka.michalowice.pl>

Rysunek 33 Zespół pałacowo - parkowy Pęcice

Źródło: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku

Pośród innych obiektów o charakterze zabytkowym na terenie Sołectwa Pęcice znajduje się Kościół pw. Św. Piotra i Pawła przy ul. Parkowej 4 - klasycystyczny obiekt sakralny wybudowany w latach 1825-1832, wyposażony w ciekawe ruchome zabytki kultury materialnej wraz ze znajdującym się przy kościele cmentarzem parafialnym, na którym spoczywają liczne osobistości rodów szlacheckich.

W miejscowości znajdują się stanowiska archeologiczne (groby z okresu kultury łużyckiej).

Na obszarze miejscowości Pęcice znajduje się wymagająca remontu wiejska świetlica, wykorzystywana na cele społeczne, stanowiąca centrum życia kulturalnego. Sołectwo Pęcice nie posiada innych miejsc, które wzbogacałyby możliwość wypełnienia czasu wolnego mieszkańców o działania umożliwiające rozwój zainteresowań, działania w obszarze integracji społecznej, poszerzającej wiedzę lokalnej społeczności. Aktywność sportową i rekreacyjną uniemożliwia brak funkcjonujących na terenie miejscowości obiektów sportowych (przy ul. Zaułek znajduje się urządzony plac zabaw).

Podsumowanie

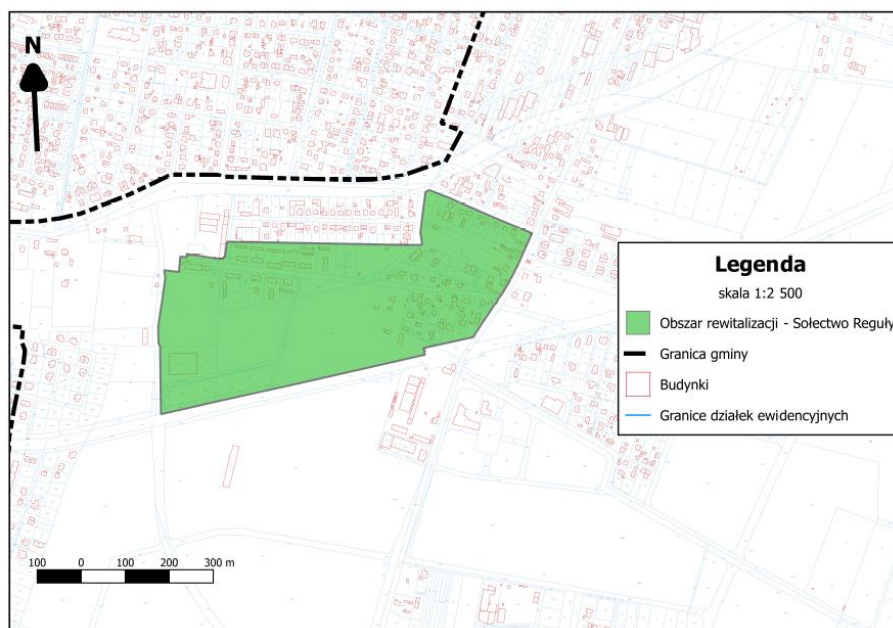
Przeprowadzona analiza dotycząca obszaru rewitalizacji znajdującego się w granicach wydzielonego podobszaru Sołectwa Pęcice wykazała konieczność przeprowadzenia między innymi następujących działań inwestycyjnych i społecznych:

- ✓ modernizacji miejsca spotkań umożliwiającą aktywizację społeczną mieszkańców,
- ✓ działań angażujących młodzież i osoby starsze we wspólne inicjatywy, w postaci organizacji wystaw, prelekcji, spotkań, imprez kulturalnych,
- ✓ organizacji imprez plenerowych promujących aktywny wypoczynek i rekreację oraz integrujących społeczność lokalną,
- ✓ organizacji prelekcji i spotkań o charakterze prewencyjnym w zakresie zasad bezpieczeństwa, kwestii dotyczących uzależnień i niebezpieczeństw związanych z rozwojem technologii IT,
- ✓ podnoszenia poziomu kapitału społecznego wśród najmłodszej części społeczności lokalnej w zakresie propozycji rozwoju jego potencjału,

- ✓ remontu i przystosowania Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach do potrzeb działalności kulturalnej,
- ✓ organizacji cyklicznych wydarzeń kulturalnych i integracyjnych dla lokalnej społeczności, na terenie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach.

OBSZAR REWITALIZACJI-SOŁECTWO REGUŁY

Rysunek 34 Obszar rewitalizacji obejmujący obszar Sołectwa Reguły

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Michałowice

Obszar Sołectwa Reguły położony na obszarze Gminy Michałowice usytuowany jest w północno - zachodniej części Gminy Michałowice.

Ustrukturyzowane przyczyny wybrania obszaru rewitalizacji na podobszarze Sołectwa Reguły

1. Potencjał terenów do ożywienia społecznego w sołectwie, które są położone przy dużym nasileniu komunikacyjnym (np. al. Jerozolimskie, kolejka WKD).
2. Duży deficyt przestrzeni społeczno-kulturalno rekreacyjnej w północnej części Gminy.
3. Potencjał miejsca- obecnie budowana jest na terenie kompleksu świetlica wiejska, która stanowiłaby komplementarne rozwiązanie do pracy w plenerze, organizacji zajęć w świetlicy i na terenie parku.
4. Potrzeba integracji międzypokoleniowej.
5. Potrzeba stworzenia „spójnego kalendarza wydarzeń społeczno - kulturalnych na omawianej przestrzeni.

6. W opinii mieszkańców – niewykorzystana przestrzeń i niewykorzystany potencjał.
7. Preferencje mieszkańców – oczekiwania w zakresie poprawy jakości przestrzeni publicznych.
8. Poprawa jakości poziomu ochrony środowiska.

Obszar rewitalizowany Reguły obejmuje: powierzchnię ogółem 0,2456 km², zamieszkiwaną przez 546 mieszkańców.

W obszarze rewitalizacji- Sołectwo Reguły znajdują się następujące ulice: Królewska, Krótka, Michała, Platanowa, Regulska, Wiejska, Zaciszna.

Sołectwo Reguły to powierzchniowo jeden z największych obszarów w Gminie Michałowice. Usytuowany przy trasie kolejki WKD posiada dogodne połączenie do i z Warszawy.

Na obszarze Reguły od 2013 r. funkcjonuje Urząd Gminy Michałowice. W centrum miejscowości znajduje się zabytkowy park dworski ze stawem, kanałem wodnym i drzewostanem liczącym około 300 okazów drzew, objęty opieką konserwatorską, założony w latach 20. XX w. ze stawem, kanałem wodnym i drzewostanem liczącym około 300 okazów drzew. Obecnie Park wymaga odnowy i wyposażenia w obiekty małej architektury, umożliwiając mieszkańcom wykorzystanie przestrzeni zielonej w sposób najbardziej efektywny.

Kwestie związane z rozwojem usług rekreacyjno-wypoczynkowych na obszarze miejscowości uzupełnia działająca w Regułach przy ul. Wiejskiej strefa rekreacji utworzona dzięki wsparciu funduszy norweskich. Obiekt posiada plac zabaw dla najmłodszych, plac z zestawem do zabaw z piaskiem i plac zabaw dla dzieci starszych, boisko wielofunkcyjne o nawierzchni z trawy syntetycznej (boisko do piłki ręcznej, 2 boiska do koszykówki i jedno boisko do piłki siatkowej)¹³. Przy Urzędzie Gminy, funkcjonuje stacja samoobsługowej wypożyczalni rowerów, w ramach pilotażowego systemu „Rower Gminny”, który działa od lipca 2016 r. na terenie Gminy Michałowice.

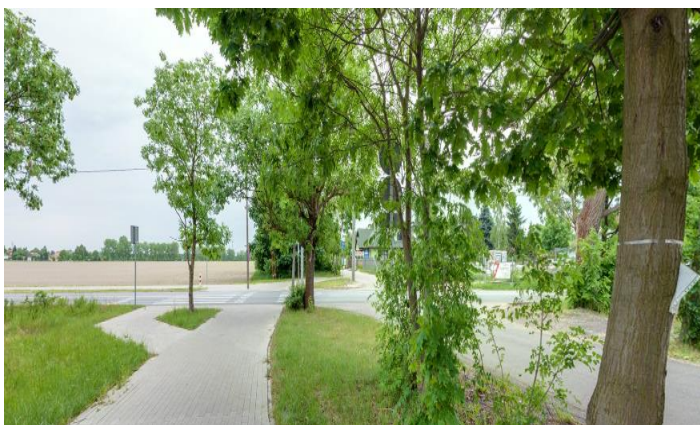
Rysunek 35 Zespół Parkowy w Sołectwie Reguły

Źródło: <http://turystyka.michalowice.pl>

¹³ http://www.eeagrants.michalowice.pl/pl/budowa_otwartych_stref_rekreacji

Rysunek 36 Fragment ścieżki rowerowej w Sołectwie Reguły

Źródło: <http://turystyka.michalowice.pl>

Istotnym faktem, o którym należy wspomnieć jest zakup w październiku 2016 r. przez Polską Agencję Żeglugi Powietrznej (PAŻP) od Agencji Nieruchomości Rolnej Skarbu Państwa, działki w Regułach, która przeznaczona będzie na siedzibę instytucji państwowej, co niewątpliwie podniesie prestiż miejscowości i Gminy Michałowice i umożliwi jej rozwój.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza dotycząca obszaru rewitalizacji znajdującego się w granicach wydzielonego podobszaru Sołectwo Reguły wykazała konieczność przeprowadzenia między innymi następujących działań inwestycyjnych i społecznych:

- ✓ utworzenie miejsca spotkań umożliwiającego aktywizację społeczną mieszkańców,
- ✓ działań angażujących młodzież i osoby starsze we wspólne inicjatywy, w postaci organizacji wystaw, prelekcji, spotkań, imprez kulturalnych,
- ✓ organizacji imprez plenerowych promujących aktywny wypoczynek i rekreację oraz integrujących społeczność lokalną,
- ✓ organizacja prelekcji i spotkań o charakterze prewencyjnym w zakresie zasad bezpieczeństwa, kwestii dotyczących uzależnień i niebezpieczeństw związanych z rozwojem technologii IT,
- ✓ podnoszenia poziomu kapitału społecznego wśród najmłodszej części społeczności lokalnej w zakresie propozycji rozwoju jego potencjału,
- ✓ zagospodarowanie i uporządkowanie przestrzeni Parku w Regułach.

CZĘŚĆ V. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi zarządzania strategicznego, które jest zestawieniem silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń analizowanego obszaru. Składa się ona z następujących elementów:

S strengths (mocne strony)

czynniki wewnętrzne wpływające pozytywnie na rozwój obszaru, tworzące podstawy jego przyszłego rozwoju, wyróżniające go w otoczeniu, podnoszące jego konkurencyjność i atrakcyjność w oczach mieszkańców, osób przyjezdnych i inwestorów,

W weakness (słabe strony)

czynniki wewnętrzne wpływające negatywnie na rozwój obszaru, utrudniające jego rozwój i realizację zamierzeń, obniżające rangę obszaru w oczach mieszkańców, osób przyjezdnych i inwestorów,

O opportunities (szanse)

czynniki zewnętrzne sprzyjające obszarowi w osiągnięciu wyznaczonych celów rozwojowych, umożliwiające eliminowanie słabości oraz podejmowanie nowych kierunków rozwoju,

T threats (zagrożenia)

czynniki zewnętrzne przeszkadzające obszarowi w osiągnięciu wyznaczonych celów rozwojowych, uniemożliwiające niwelowanie słabości, blokujące podejmowanie działania.

Celem analizy SWOT dla obszarów rewitalizowanych na terenie Gminy Michałowice jest identyfikacja czynników, które definiują aktualną sytuację, a także wskazują najlepsze rozwiązania oraz kierunek działań pozwalający na wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego przy minimalizacji zagrożeń, ograniczeniu słabych stron oraz wykorzystaniu szans i mocnych stron.

Analiza SWOT dla obszarów rewitalizowanych na terenie Gminy Michałowice została zaprezentowana w poniższej tabeli.

Tabela 34. Analiza SWOT dla obszarów rewitalizowanych na obszarze Gminy Michałowice – SFERA SPOŁECZNA/SFERA GOSPODARCZA/SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNO-ŚRODOWISKOWA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Wysokie efekty działalności placówek edukacyjnych i kulturalnych • wysoki poziom aktywności niektórych organizacji pozarządowych, przede wszystkim tych działających na terenie miejscowości Komorów • korzystna sytuacja w zakresie poziomu bezrobocia • korzystna sytuacja w zakresie poziomu przedsiębiorczości • niskie wskaźniki ubóstwa wśród ludności • potencjał zasobu miejsc przyrodniczo-krajobrazowych atrakcyjnych dla mieszkańców i odwiedzających • korzystne wskaźniki dotyczące poziomu bezrobocia • korzystne wskaźniki w zakresie liczby prowadzonych działalności gospodarczych • stosunkowo dobry stan środowiska naturalnego • brak dużych zakładów przemysłowych na terenie gminy, mogących znacząco się przyczynić do pogorszenia stanu środowiska naturalnego • zachowanie oryginalnych struktur mieszkalnych i ogrodowych odnoszących się do idei „Miasta - Ogrodu” na obszarze miejscowości Komorów • potencjał przestrzenno-środowiskowy w zakresie dostępu do przestrzeni leśnych, zbiorników wodnych	• niekorzystne tendencje polegające na spadku liczby osób w wieku produkcyjnym przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku nieprodukcyjnym • brak kompleksowej oferty spędzania wolnego czasu kierowanej do różnych grup mieszkańców Gminy • brak odpowiedniej ilości obiektów infrastruktury społeczno-kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej • brak inicjatyw mających na celu wsparcie lokalnej aktywności i integracji mieszkańców • brak działań i projektów wzmacniających poczucie więzi z miejscem zamieszkania • brak działań i projektów integrujących lokalną społeczność • przestrzeń publiczna oraz obiekty użyteczności publicznej nie w pełni dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych • brak instytucjonalnych form wsparcia dla małych firm rodzinnych oraz jednoosobowych działalności gospodarczych • brak inicjatyw i projektów wzmacniających poziom wiedzy i rozwój obecnie funkcjonujących podmiotów gospodarczych • niedostateczny poziom rozwoju infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej • niewystarczający stopień estetyki i zagospodarowania obiektów i przestrzeni publicznej • niewystarczający stopień dostosowania zagospodarowania przestrzeni publicznej do faktycznych potrzeb mieszkańców • brak wystarczającej sieci dróg spacerowych i rowerowych

SZANSE	ZAGROŻENIA
• walory przyrodnicze czyniące analizowane obszary miejscem przyjaznym do zamieszkania i w konsekwencji mogące generować wzrost liczby mieszkańców • bliskość Warszawy oraz innych większych miejscowości w regionie jako potencjalnych miejsc pracy i nauki dla mieszkańców • możliwość współpracy z organizacjami pozarządowymi, mającej na celu aktywizację lokalnej społeczności • walory przyrodnicze czyniące analizowane obszary miejscem przyjaznym dla turystów i inwestorów oraz w konsekwencji mogące generować wzrost dochodów z prowadzonej działalności gospodarczej • dostępność środków zewnętrznych na finansowanie zadań inwestycyjnych • położenie na obszarze aglomeracji warszawskiej • zaplanowane inwestycje infrastrukturalne mogące wpłynąć na zwiększenie spójności analizowanych obszarów oraz na rozwój gospodarczy • współpraca z organizacjami pozarządowymi na gruncie gospodarczym • rozwój dogodnych połączeń komunikacyjnych • dostępność środków zewnętrznych na finansowanie zadań inwestycyjnych • zaplanowane inwestycje infrastrukturalne mogące wpłynąć na zwiększenie spójności analizowanych obszarów • podejmowanie działań mających na celu poprawę zagospodarowania i zwiększenie funkcjonalności przestrzeni publicznej • poprawa stanu środowiska przyrodniczego aglomeracji warszawskiej • modernizacja Warszawskiej Kolei Dojazdowej (WKD) • realizacja krajowych inwestycji drogowych przebiegających przez gminę Michałowice	• konieczność zapewnienia odpowiedniej infrastruktury technicznej i społecznej coraz większej liczbie starszych mieszkańców • brak zorganizowanych inicjatyw służących rozwojowi lokalnej aktywności społeczeństwa • niski stopień integracji między mieszkańcami i przywiązania mieszkańców do Gminy • brak dynamicznej promocji obszaru rewitalizowanego oraz obszaru Gminy • częściowe przenoszenie się lokalnego rynku pracy do Warszawy i innych miast w regionie

Źródło: opracowanie własne

CZĘŚĆ VI. Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Realizacja założeń Programu Rewitalizacji na obszarze jego wdrażania, wskazanym jako obszar kryzysowy, wymagający wsparcia, umożliwi aktywizację obszaru i jego mieszkańców w zakresie pobudzenia sfery społecznej i gospodarczej. Wizja obszaru po zakończeniu procesu rewitalizacji, obejmującego szerokie spektrum komplementarnych, oddziałujących wzajemnie na siebie projektów i inwestycji jest swoistą projekcją i zależeć będzie nie tylko od zaplanowanych w ramach rewitalizacji działań, ale także od aktywności wszystkich zaangażowanych interesariuszy oraz czynników zewnętrznych związanych z sytuacją społeczno-gospodarczą kraju, które także będą miały wpływ na powodzenie założonych przez Program Rewitalizacji celów. Wizja obszaru, który podlegać będzie procesom rewitalizacji powinna mieć swoje odzwierciedlenie w wizji i kierunkach rozwoju całej Gminy Michałowice, jest zatem wspólną wizją dla obszaru znajdującego się obecnie w stanie kryzysu i obszaru całej Gminy.

W toku prac analitycznych, badań społecznych i przeprowadzonych konsultacji w ramach diagnozy obszarów kryzysowych Gminy Michałowice zdefiniowana została wizja obszarów wskazanych do rewitalizacji, która zgodna jest z wizją przyjętą dla całej gminy, a którą zdefiniowano w sposób następujący:

Rysunek 37 Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Miejsce dla mieszkańców, umożliwiające im rozwój i wypoczynek w przestrzeni spełniającej najwyższe standardy techniczne i funkcjonalne.

Źródło: opracowanie własne

Wdrożenie działań będących przedmiotem Programu Rewitalizacji sprawi, iż obszar rewitalizowany będzie miał nie tylko szansę na wszechstronny rozwój, ale poprzez działania w komplementarnych sferach wpłynie rozwój społeczno-gospodarczy całej Gminy Michałowice. Mając powyższe na uwadze, działania ujęte w ramach prowadzonego procesu rewitalizacji prowadzić będą do poprawy warunków życia i rozwoju osobistego mieszkańców poprzez zaplanowane działania i inicjatywy społeczne.

Istotnym, obserwowanym obecnie uwarunkowaniem kryzysowym na obszarze zdegradowanym oraz obszarze rewitalizacji jest brak możliwości dostępu do funkcjonalnej i estetycznej infrastruktury wypoczynkowo - rekreacyjnej. Realizacja projektów, które nie tylko podniosą poziom obecnej infrastruktury rekreacyjnej, umożliwią powstanie nowych, zagospodarowanych miejsc przeznaczonych do aktywnego wypoczynku, ale także uzupełnią ofertę usług, które proponowane będą w przestrzeni

dostępnej infrastruktury (imprezy, rajdy, wydarzenia kulturalno-społeczne). Dzięki tym projektom zabezpieczona zostanie dla mieszkańców, ale także dla odwiedzających kompleksowa oferta spędzania wolnego czasu. Obszar rewitalizacji będzie zatem dzięki realizacji przedmiotowych projektów zdefiniowanych w niniejszym Programie Rewitalizacji pełnił istotne funkcje zaspokajając potrzeby mieszkańców, ale dzięki bogatej ofercie rekreacyjno-wypoczynkowej skłoni odwiedzających do skorzystania z tej oferty, a być może wpłynie na ich decyzję na możliwość osiedlenia się na obszarze gminy. Obecnie obserwowany jest trend poszukiwania miejsc pracy i zamieszkania w regionach o nieco spokojniejszym niż stolica charakterze, w przyjaznym, zagospodarowanym otoczeniu, o wysokich walorach przyrodniczych i rekreacyjno-wypoczynkowych.

Znaczenie zagospodarowanej przestrzeni publicznej, z urządzonymi szlakami spacerowo-rowerowymi, placami zabaw, miejscami, gdzie można realizować tzw. aktywny wypoczynek jest znaczące w dobie rosnącego pędu życia, aktywności zawodowej. Taka przestrzeń dzięki realizacji działań i projektów będących przedmiotem rewitalizacji ma realną szansę zaistnieć. Mieszkańcy i przedsiębiorcy, którzy związani są z obszarem rewitalizowanym, a którzy otrzymają narzędzia do realizacji swoich pomysłów w postaci udostępnienia miejsca spotkań i wyrażania opinii w bieżących kwestiach dotyczących miejsca zamieszkania i pracy, w istocie poczną znaczenie i możliwość współdecydowania i otrzymają warunki do dynamicznego rozwoju.

Zapewnienie uniwersalnej, dostosowanej do różnego wieku oferty kulturalno-rozrywkowej oraz oferty dotyczącej rozwijania zainteresowań i predyspozycji mieszkańców, nie tylko umożliwi zagospodarowanie dla nich wolnego czasu, ale przede wszystkim wzmocni wzajemną integrację i przywiązanie do Gminy, podniesie poziom przedsiębiorczości, wpłynie na wzrost poziomu integracji i aktywności społecznej mieszkańców.

Polepszenie standardów funkcjonującej obecnie infrastruktury publicznej wpłynie na polepszenie warunków życia mieszkańców, którzy otrzymają w wyniku realizacji procesu rewitalizacji przestrzeń dostosowaną do ich potrzeb, przestrzeń estetyczną, funkcjonalną, o wysokich parametrach technicznych. Wypromowanie Zalewu Komorowskiego jako miejsca wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców Gminy Michałowice, umożliwi podniesienie poziomu przedsiębiorczości na obszarze wokół zalewu i wymiernie wpłynie na sytuację gospodarczą nie tylko na obszarze rewitalizacji, ale także na obszarze całej Gminy. Rozwój potencjału gospodarczego będzie korelował z rozwojem aktywności i kreatywności mieszkańców w aspekcie włączania się w rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

Budowanie przyszłego znaczenia i wysokiej pozycji Gminy odbywać się będzie dzięki projektom, które dotyczą najmłodszej części społeczności lokalnej. Realizacja takich projektów jak „Akademia Lokalnych Liderów Młodzieżowych” czy projekt „Klub Mentora”, bezpośrednio umożliwi rozwój najcenniejszych predyspozycji dzieci i młodzieży oraz poprzez szerzenie dobrych wzorców i integrację społeczną uczestników prowadzić będzie do dalszego dynamicznego rozwoju obszaru rewitalizacji i całej Gminy Michałowice.

Realizowane projekty poza wyprowadzeniem z kryzysu obszarów rewitalizowanych przyczynią się do istotnego zwiększenia poziomu spójności i integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz całej Gminy Michałowice. Spójność społeczno-gospodarcza obszaru jest warunkiem jego rozwoju we wszystkich sferach funkcjonowania. Obszary poddane rewitalizacji będą stymulowały w sposób znaczący rozwój Gminy, prezentując jej obszar jako zwarty, harmonijny i sprawnie funkcjonujący organizm, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Przebywanie w funkcjonalnie i estetycznie zaprojektowanej przestrzeni, która jednocześnie posiada funkcje rekreacyjno-kulturalne, dzięki realizacji projektów będących przedmiotem niniejszego Programu Rewitalizacji, wymiennie wpłynie na poziom satysfakcji mieszkańców i sprawi, że ich potrzeby w tej materii zostaną w pełni zaspokojone.

Reasumując, powyższe uwarunkowania sprawią, iż prowadzony proces rewitalizacji będzie miał następujący wymiar:

wymiar społeczny – nastąpi integracja społeczna mieszkańców prowadząca do odnowy więzi społecznych, nastąpi wzrost aktywności społecznej mieszkańców z równoczesną integracją pokoleniową, wzrośnie wiedza i tożsamość kulturowa, wzmocnione zostaną więzi mieszkańców z Gminą, zwiększona zostanie dostępność do usług kulturalno-edukacyjnych oraz wypoczynkowo-rekreacyjnych,

wymiar gospodarczy – nastąpi wzrost przedsiębiorczości, wzrost integracji przedsiębiorców działających na obszarze rewitalizowanym i obszarze Gminy, nastąpi dynamiczna promocja obszaru rewitalizowanego,

wymiar przestrzenno-funkcjonalny – nastąpi likwidacja barier architektonicznych, dostosowanie przestrzeni publicznej i budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych, poprawieniu ulegnie estetyka przestrzeni publicznej, utworzona zostanie infrastruktura rekreacyjno-wypoczynkowa, poprawie ulegnie estetyka zabudowy mieszkaniowej,

wymiar techniczny – nastąpi zwiększenie i poprawa jakości infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej, poprawa stanu tkanki zabudowy na terenie rewitalizowanym,

wymiar środowiskowy – ochrona środowiska naturalnego poprzez utworzenie terenów zieleni urządzonej,

Poniższy rysunek w sposób syntetyczny prezentuje obszar po przeprowadzonej rewitalizacji oraz jego efekty.

Rysunek 38 Parametry obszaru po przeprowadzonej rewitalizacji - efekty działań związanych z rewitalizacją

DOGODNE WARUNKI ŻYCIA I ROZWOJU MIESZKANCÓW

WYSOKI POZIOM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

WYSOKA SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I GOSPODARCZA

*FUNKcjONALNA I ESTETYCZNIE ZAGOSPODAROWANA
PRZESTRZEŃ PUBLICZNA*

WYSOKA KONKURENCYJNOŚĆ OBSZARU NA TLE REGIONU

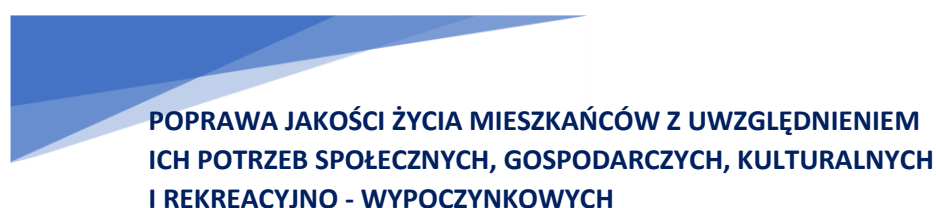
Źródło: opracowanie własne

Kluczowym warunkiem wdrożenia opisanej powyżej wizji jest realizacja kompleksowych działań rewitalizacyjnych. W ich efekcie nastąpi neutralizacja problemów koncentrujących się na wytyczonym obszarze rewitalizacji, co umożliwi zachowanie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzenno-funkcjonalnej całej Gminy Michałowice oraz stworzy warunki do jej długofalowego i zrównoważonego rozwoju.

CZĘŚĆ VII. Cele strategiczne, operacyjne oraz główne pola interwencji programu rewitalizacji

Realizacja wizji Gminy Michałowice wymaga konieczności zdefiniowania celów strategicznych i przyporządkowania im celów operacyjnych, a także wskazania konkretnych projektów niezbędnych do realizacji w procesie rewitalizacji. Aby prowadzony proces rewitalizacji zakończył się pomyślnie określony został główny cel realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023.

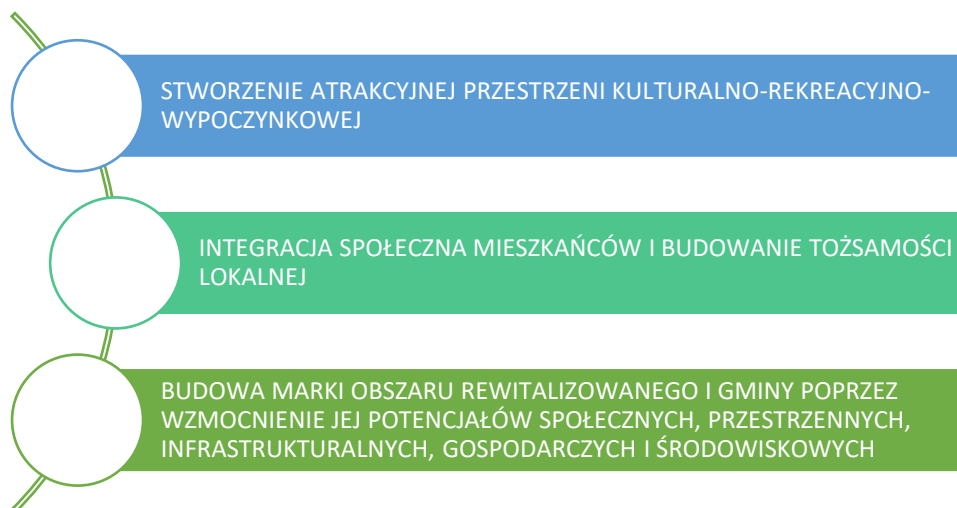
Rysunek 39. Cel główny Programu Rewitalizacji Gminy Michałowice

Źródło: opracowanie własne

Powyższemu celowi głównemu odpowiadają cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki interwencji zaprezentowane poniżej.

Rysunek 40. Cele strategiczne Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023

Źródło: opracowanie własne

Cele operacyjne rozumiane jako konkretne kierunki działań realizowanych w ramach Programu Rewitalizacji zestawiono w poniższej tabeli. Przedstawione kierunki działań służą eliminacji lub ograniczeniu występujących negatywnych zjawisk w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej, są ze sobą skorelowane, a każdy z nich jest podporządkowany celowi strategicznemu.

Tabela 35. Cele strategiczne, operacyjne/kierunki działań Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE / KIERUNKI DZIAŁAŃ
1. STWORZENIE ATRAKCYJNEJ PRZESTRZENI KULTURALNO-REKREACYJNO-WYPOCZYNKOWEJ	1.1 Poprawa estetyki, funkcjonalności i zagospodarowania przestrzeni publicznej oraz budynków użyteczności publicznej
	1.2 Poprawa tkanki mieszkaniowej poprzez modernizację i remonty
	1.3 Likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej i budynkach użyteczności publicznej
	1.4 Inwestycje w infrastrukturę społeczno-kulturalną i wypoczynkowo-rekreacyjną
	1.5 Przystosowanie istniejących obiektów dziedzictwa historycznego do funkcji kulturalno-edukacyjnych
2. INTEGRACJA SPOŁECZNA MIESZKAŃCÓW I BUDOWANIE TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ	2.1 Utworzenie Centrum Aktywizacji Społecznej
	2.2 Aktywizacja społeczności lokalnej i integracja mieszkańców poprzez organizację imprez społeczno-kulturalno-rekreacyjnych
	2.3 Realizacja projektów edukacyjnych i kulturalnych adresowanych do różnych grup mieszkańców, wzmacniająca poczucie więzi i integracji
	2.4 Zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa
	2.5 Zapewnienie systemu szkoleń w zakresie korzystania z technik informatycznych, Internetu
3. BUDOWA MARKI OBSZARU REWITALIZOWANEGO I GMINY POPRZECZ	3.1 Poprawa konkurencyjności Gminy poprzez rozwój kapitału społecznego

WZMOCNIENIE JEJ POTENCJAŁÓW SPOŁECZNYCH, PRZESTRZENNYCH, INFRASTRUKTURALNYCH, GOSPODARCZYCH I ŚRODOWISKOWYCH	3.2 Poprawa konkurencyjności regionu poprzez rozwój infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej
	3.3 Poprawa konkurencyjności Gminy poprzez rozwój infrastruktury kulturalnej
	3.4 Poprawa konkurencyjności Gminy poprzez ochronę i podniesienie walorów środowiskowych

Źródło: opracowanie własne

Rewitalizacja jest procesem długotrwałym, odbywającym się na wielu różnych płaszczyznach. Niniejszy dokument został opracowany w sposób gwarantujący elastyczność dostosowania przeprowadzanych działań do aktualnie panującej sytuacji. Może być on więc uzupełniany o dodatkowe działania wynikające z planów inwestycyjnych Gminy Michałowice, dostępności zewnętrznych źródeł finansowania, a także włączenia w proces rewitalizacji nowych partnerów.

Główne pola działań interwencyjnych na rzecz wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego prowadzą do zrównoważenia działań społecznych z działaniami o charakterze inwestycyjnym.

Rysunek 41 Główne pola interwencji Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023

Źródło: opracowanie własne

Cele operacyjne i obszary interwencji są wzajemnie powiązane. Dopiero w poszczególnych projektach rewitalizacji będzie można określić konkretne powiązania między celami a obszarami interwencji. W szczególności w projektach kompleksowych, zintegrowanych na poziomie zadań będzie występowało wiele relacji.

CZĘŚĆ VIII. Projekty rewitalizacji – klasyfikacja i zakres merytoryczny

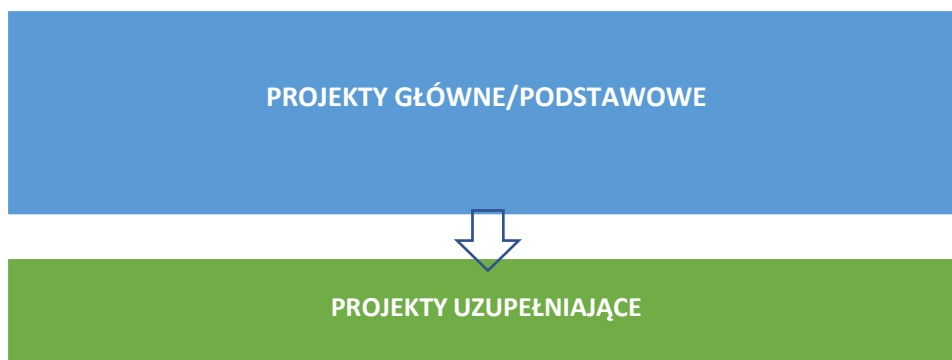
1. Klasyfikacja projektów rewitalizacji

Wizję Programu Rewitalizacji i cele strategiczne będą wypełniały konkretne projekty wpływające na sukces prowadzonego procesu rewitalizacji. Mając na uwadze jego kompleksowość, specyfikę wyzwań merytorycznych i organizacyjnych oraz zróżnicowane zasady organizacji przedsięwzięć, Zespół ds. Rewitalizacji wskazał i zaklasyfikował projekty, określając je jako **główne i uzupełniające projekty rewitalizacyjne** oraz wyznaczył cztery kategorie projektów rewitalizacji: projekty zintegrowane, czyli projekty, w ramach których realizacja jednego projektu implikuje konieczność wykonania drugiego projektu, projekty indywidualne - niepowiązane z innymi projektami, projekty horyzontalne o charakterze społecznym, realizowane z partnerem projektu oraz projekty terytorialne, prowadzone w jednej, konkretnej lokalizacji, samodzielnie lub z partnerem projektu.

Projekty główne w ramach niniejszego Programu Rewitalizacji, to projekty bez których realizacji obszar rewitalizacji nie będzie mógł wyjść z obecnej sytuacji kryzysowej. To także projekty, które mają powiązanie ze strategicznymi decyzjami Gminy. Projekty uzupełniające stanowią dopełnienie tematyczne projektów głównych, posiadają mniejszą skalę oddziaływania, ale jednocześnie stanowią wypełnienie założonych celów Programu Rewitalizacji. Ich realizacja wpłynie na kompleksowy charakter działań i interwencji.

Podział projektów Programu Rewitalizacji przedstawia poniższy rysunek. Zgodnie z dotychczasową praktyką i rekomendacjami specjalistów ustala się, że projekty realizowane w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023, będą prowadzone na obszarze rewitalizacji.

Rysunek 42 Typologia projektów rewitalizacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023- cz.1

Rysunek 43 Typologia projektów rewitalizacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023- cz.2

Źródło: opracowanie własne

Ze względu na wysoką dynamikę działań rewitalizacyjnych przyjęto następujące reguły włączania nowych projektów do Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 (zwanego dalej PR):

1. Lista zadań, szczegółowy zakres zadań, budżety i harmonogramy są ustalane i wprowadzone jako integralna część Programu Rewitalizacji.
2. Projekty horyzontalne, prowadzone przez samorząd Gminy Michałowice i inne podmioty w wielu miejscach (nazwane poprzez określenie lokalizacji przedsięwzięcia) są wprowadzane do PR

na podstawie fiszki projektowej, złożonej przez partnera /interesariusza/, zaakceptowanej przez Zespół ds. Rewitalizacji i wprowadzane jako projekt do Programu Rewitalizacji.

3. Projekty terytorialne, prowadzone przez samorząd Gminy Michałowice i inne podmioty są wprowadzane bezpośrednio do PR na podstawie fiszki projektowej. Ewentualne modyfikacje projektów wymagają zmiany Uchwały Rady Gminy Michałowice o przyjęciu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023.
4. Zespół ds. Rewitalizacji prowadzi systematyczny wykaz zmian w dokumencie PR i udostępnia w BIP aktualną treść PR i obowiązujących załączników.

2. Lista projektów rewitalizacji

Poniżej przedstawiono listę projektów przewidzianych w ramach rewitalizacji, w której figurują: projekty zintegrowane, projekty indywidualne, projekty horyzontalne oraz projekty terytorialne - zgodnie z definicją projektów określoną w podrozdziale klasyfikacja projektów rewitalizacji. Poniżej wyszczególniono wskazane wyżej projekty:

Tabela 36 Projekt 1 terytorialny (infrastrukturalny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Poprawa estetyki gminy, poprzez stworzenie spójnej koncepcji zagospodarowania terenów zielonych”

„Poprawa estetyki gminy poprzez stworzenie spójnej koncepcji zagospodarowania terenów zielonych ”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły
Koordynator	Urząd Gminy Michałowice
Partnerzy	Mieszkańcy poszczególnych miejscowości
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest stworzenie spójnej koncepcji zagospodarowania terenów zielonych na obszarze rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc przyrodniczo cennych.
Uzasadnienie	Na obszarze rewitalizacji brak estetycznie urządzonych i funkcjonalnych urządzonych terenów zielonych.
Cele Projektu	Poprawa atrakcyjności przestrzeni publicznej
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	100 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice
Wskaźniki produktu	Liczba terenów zielonych poddanych rewitalizacji- 2 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych terenów zielonych- 500 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 1- Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do ograniczenia negatywnych zjawisk w sferze społecznej i przestrzennej w zakresie braku funkcjonalnych przestrzeni publicznych wykorzystywanych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe, mierzonych poprzez wskaźnik: liczba inwestycji w zakresie poprawy estetyki, funkcjonalności i zagospodarowania obiektów publicznych oraz przestrzeni publicznej; liczba

	inwestycji w zakresie poprawy funkcjonowania układu komunikacyjnego w zakresie ciągów spacerowych i rowerowych.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 37 Projekt 2 terytorialny (infrastrukturalny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Tworzenie mikro przestrzeni sąsiedzkich na obszarze rewitalizacji”

„Tworzenie mikro przestrzeni sąsiedzkich na obszarze rewitalizacji”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły
Koordynator	Urząd Gminy Michałowice
Partnerzy	Stowarzyszenia i organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest stworzenie niewielkiego terenu zieleni z małą architekturą, ławki, kosze na śmieci, Wi-Fi, tablica ogłoszeń, miejsce na postawienie urządzeń grillowych.
Uzasadnienie	Na obszarze rewitalizacji brak miejsca integracji społecznej, miejsca gdzie istniałaby możliwość na świeżym powietrzu omówienia bieżących kwestii istotnych dla sołectwa, gminy, wzajemnej integracji i możliwości spędzenia wolnego czasu.
Cele Projektu	Integracja mieszkańców, budowanie kapitału społecznego
Czas realizacji	2017- 2023
Orientacyjny koszt	200 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba miejsc mikro-przestrzeni sąsiedzkich- 3 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba osób korzystających z mikro-przestrzeni sąsiedzkich- 1 000 os.
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 2- Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do ograniczenia negatywnych zjawisk w sferze społecznej i przestrzennej w zakresie braku funkcjonalnych przestrzeni publicznych wykorzystywanych na cele budowania tożsamości obywatelskiej, mierzonej przez wskaźnik: liczba ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do możliwości prezentacji aktualnych pomysłów i projektów związanych z życiem społeczno-gospodarczym obszaru, liczba inwestycji w zakresie poprawy estetyki, funkcjonalności i zagospodarowania obiektów publicznych oraz przestrzeni publicznej.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 38 Projekt 3 terytorialny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Stworzenie Centrum Aktywizacji Społecznej w miejscowości Komorów”

„Stworzenie Centrum Aktywizacji Społecznej w miejscowości Komorów”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji (Sołectwo Komorów i Osiedle Komorów)
Koordynator	Towarzystwo Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowanie”
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest stworzenie miejsca dla lokalnej społeczności, w którym odbywać się będą spotkania, warsztaty, konsultacje dotyczące bieżących kwestii

	z życia społeczno-gospodarczego miejscowości Komorów oraz Gminy Michałowice. W ramach projektu przewidywane są: spotkania społecznościowe rozpatrujące bieżące kwestie dotyczące społeczności lokalnej, spotkania integracyjne dla różnych grup wiekowych - cykliczne spotkania tematyczne.
Uzasadnienie	Obecnie na obszarze miejscowości Komorów brak jest miejsca, w którym mieszkańcy mogą wyrazić swoją opinię, zaproponować działania służące interesom społecznym, miejsca, w którym można podnieść swoją wiedzę obywatelską, umożliwić integrację mieszkańców oraz zaktywizować ich do prac na rzecz ogółu, miejsca gdzie dzieci, młodzież, dorośli i seniorzy mieliby możliwość zagospodarowania wolnego czasu, rozwój zainteresowań i integracji społecznej.
Cele Projektu	Budowa potencjału społecznego, integracja społeczności lokalnej, pobudzenie aktywności mieszkańców.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	500 000 zł
Źródła finansowania	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba miejsc centrów aktywności społecznej- 1 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba osób korzystających z centrów aktywności społecznej-1 500 os.
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 2- Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do ograniczenia negatywnych zjawisk w sferze społecznej i przestrzennej w zakresie braku funkcjonalnych przestrzeni publicznych wykorzystywanych na cele budowania tożsamości obywatelskiej, mierzonej przez wskaźnik: liczba ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do możliwości prezentacji aktualnych pomysłów i projektów związanych z życiem społeczno-gospodarczym obszaru, liczba spotkań o charakterze identyfikującym i wzmacniającym potencjał osobistych wartości i uzdolnień społeczności lokalnej.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 39 Projekt 4 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Dziedzictwo Komorowa”-podniesienie poziomu wiedzy dotyczącej historii, kultury i tradycji”

„Dziedzictwo Komorowa”-podniesienie poziomu wiedzy dotyczącej historii, kultury i tradycji”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji (Sołectwo Komorów i Osiedle Komorów)
Koordynator	Towarzystwo Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowanie”
Partnerzy	Stowarzyszenia i fundacje działające na obszarze miejscowości Komorów
Krótki opis	Projekt przewiduje cykl spotkań i prelekcji dla mieszkańców podnoszący poziom ich wiedzy historycznej, kulturowej i w zakresie lokalnej tradycji. Projekt dotyczy tzw. działań wspólnie angażujących młodzież i osoby starsze w postaci organizacji wystaw, prelekcji opracowanych przez dzieci i młodzież przy udziale i wiedzy seniorów lokalnej społeczności i posiadanych dokumentacji historycznych. Spacer po Komorowie raz w miesiącu dla mieszkańców i turystów to jedna z inicjatyw w ramach projektu.
Uzasadnienie	Poziom integracji społecznej i znajomości historii i kultury lokalnej obecnych mieszkańców wymaga interwencji i działań, które zaowocują przywiązaniem do miejsca zamieszkania, poczuciem dumy i przynależności regionalnej.
Cele Projektu	Budowa potencjału społecznego, integracja społeczności lokalnej, pobudzenie aktywności mieszkańców.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	500 000 zł
Źródła finansowania	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba przeprowadzonych spotkań i inicjatyw w zakresie poznania dziedzictwa miejscowości Komorów – 70 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba osób korzystających ze spotkań i inicjatyw w zakresie poznania dziedzictwa miejscowości Komorów – 1 500 os.
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do ograniczenia negatywnych zjawisk w sferze społecznej - umożliwi integrację społeczności lokalnej oraz podniesienie poziomu ich wiedzy o miejscu zamieszkania i tradycjach historycznych oraz kulturowych, mierzonych przez wskaźnik: liczba projektów edukacyjnych i kulturalnych adresowanych do różnych grup mieszkańców, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 40 Projekt 5 terytorialny (infrastrukturalny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Odnowa tkanki mieszkaniowej budynków w miejscowości Komorów”

„Odnowa tkanki mieszkaniowej budynków w miejscowości Komorów”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji (Osiedle Komorów-budynki mieszkalne wpisane do rejestru zabytków m.in. przy ul. Lipowej 8)
Koordynator	Stowarzyszenie mieszkańców
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice, przedsiębiorcy
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest odnowa tkanki mieszkaniowej budynków mieszkalnych w miejscowości Komorów, które ze względu na degradację wymagają remontu pod opieką konserwatora zabytków, a które stanowią pomnik historii i kultury, dla celów udostępnienia dla mieszkańców i turystów.
Uzasadnienie	Infrastruktura zabytków mieszkalnych, będąca miejscem integracji i aktywizacji mieszkańców, a jednocześnie dziedzictwem kulturowym miejscowości i gminy, wymaga przeprowadzenia pilnych remontów. Prace remontowe budynków, z uwagi na ich zabytkowy charakter, muszą być przeprowadzone pod kuratelą konserwatora zabytków, co z uwagi na znaczne koszty uniemożliwia przeprowadzenie tych prac przez właścicieli prywatnych obiektów.
Cele Projektu	Podniesienie poziomu technicznego i walorów estetycznych infrastruktury mieszkaniowej pełniącej funkcje kulturowe.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	3 000 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne inwestorów prywatnych, środki własne Gminy Michałowice, środki własne organizacji pozarządowych, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba wyremontowanych budynków mieszkalnych- 3 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba osób korzystających z wyremontowanych budynków mieszkalnych- 500 os.
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do ograniczenia negatywnych zjawisk w sferze przestrzennej i technicznej poprzez przywrócenie historycznym budynkom mieszkalnym, będących pod kuratelą konserwatora zabytków ich dawnego blasku, mierzonych przez wskaźnik: liczba inwestycji podnosząca standard budownictwa mieszkaniowego.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 41 Projekt 6 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Otwarte ogrody Komorów- organizacja imprez społeczno-kulturalnych prezentujących walory historii, kultury i tradycji miejscowości”

„Otwarte ogrody Komorów- organizacja imprez społeczno-kulturalnych prezentujących walory historii, kultury i tradycji miejscowości”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji (Osiedle Komorów i Sołectwo Komorów)
Koordynator	Organizacje, stowarzyszenia pozarządowe, działające na obszarze Gminy
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice, Zarząd osiedla Komorów
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest organizacja cyklicznej imprezy społeczno-kulturalnej mającej na celu prezentację spuścizny kulturowej i historycznej miejscowości związanej z ideą tworzenia miasta-ogrodu z I połowy XX w. W ramach cyklu zorganizowana będzie możliwość prezentacji spuścizny przyrodniczej ogrodów będących własnością osób prywatnych wraz z organizacją imprez kulturalnych i spotkań edukacyjnych umożliwiających zapoznanie się z historią, kulturą i tradycją miejscowości przez lokalną społeczność i turystów.
Uzasadnienie	Istnieje uzasadniona potrzeba kultywowania spuścizny kulturowej miejscowości Komorów poprzez organizację imprez społeczno-kulturalnych pogłębiających wiedzę i integrację mieszkańców z obszarem oraz umożliwiających jego promocję wśród turystów odwiedzających Komorów w ramach turystyki weekendowej.
Cele Projektu	Budowa potencjału społecznego, integracja społeczności lokalnej, pobudzenie aktywności mieszkańców, promocja obszaru.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	150 000 zł
Źródła finansowania	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych imprez społeczno-kulturalnych – 7 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba osób uczestniczących w zorganizowanych imprezach społeczno-kulturalnych- 1 500 os.
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do ograniczenia negatywnych zjawisk w sferze społecznej w zakresie braku różnorodnej oferty wypełnienia czasu wolnego, wzmacniając poziom integracji mieszkańców z obszarem, jednocześnie wpływając na jego promocję. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej, liczba nowych ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do rekreacji i wypoczynku.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 42 Projekt 7 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Działania integracyjne dla lokalnej społeczności obszaru rewitalizowanego (integracja NGOS, mieszkańców, itp.)”

„Działania integracyjne dla lokalnej społeczności obszaru rewitalizowanego (integracja NGOS, mieszkańców, itp.)”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły
Koordynator	Organizacje pozarządowe stowarzyszenia działające na obszarze Gminy
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice, sołectwa, zarząd osiedla, mieszkańcy, przedsiębiorcy
Krótki opis	Projekt przewiduje regularny cykl imprez w ramach kalendarza spotkań dla różnych grup wiekowych, aktywizujących mieszkańców w przestrzeni miejsca zamieszkania. Stworzenie alternatywy dla imprez w zamkniętych przestrzeniach w celu pogłębienia relacji i więzi społecznych. Imprezy o charakterze kulturalnym w plenerze (teatr, plastyka, prelekcje z osobami ze świata sztuki i kultury).
Uzasadnienie	Problemem na obszarze rewitalizowanym jest słaba więź społeczna i niski poziom integracji mieszkańców.
Cele Projektu	Podniesienie poziomu integracji społecznej i poziomu dumy z miejsca zamieszkania.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	300 000 zł
Źródła finansowania	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych imprez plenerowych – 30 spotkań
Wskaźniki rezultatu	Liczba korzystających ze zorganizowanych imprez plenerowych - 5 000 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 1 Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej, celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej, brakiem różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu oraz wpłynie na promocję obszaru. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba nowych ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do rekreacji i wypoczynku, liczba przeprowadzonych działań społecznych wzmacniających poziom usług kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 43 Projekt 8 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Organizacja imprez kulturalnych i warsztatów dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów, jako forma aktywizacji społeczeństwa”

„Organizacja imprez kulturalnych i warsztatów dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów, jako forma aktywizacji społeczeństwa”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły
Koordynator	Organizacje pozarządowe, stowarzyszenia działające na obszarze Gminy
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice, sołectwa, zarząd osiedla, mieszkańcy przedsiębiorcy
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest organizacja warsztatów umuzykalniających, chórów, dla rodzin mieszkańców obszarów rewitalizowanych oraz przegląd lokalnych talentów z różnych dziedzin sztuki, w tym między innymi realizacja przedsięwzięcia pn. „Teatr i Operetka dla mieszkańców Gminy Michałowice”.
Uzasadnienie	Nawiązanie więzi i czerpanie z doświadczeń eksperckich wybitnych osobistości zamieszkałych na obszarze rewitalizowanym.
Cele Projektu	Integracja społeczna, rozwój potencjału społecznego
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	325 000 zł
Źródła finansowania	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych warsztatów umuzykalniających i przeglądów talentów - 70 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba korzystających ze zorganizowanych warsztatów umuzykalniających i przeglądów talentów- 1 400 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 1 Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej, celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej, brakiem różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu oraz wpłynie na promocję obszaru. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba nowych ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do rekreacji i wypoczynku, liczba przeprowadzonych działań społecznych wzmacniających poziom usług kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 44 Projekt 9 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Organizacja imprez plenerowych promujących aktywny wypoczynek i rekreację oraz integrujących społeczność lokalną”

„Organizacja imprez plenerowych promujących aktywny wypoczynek i rekreację oraz integrujących społeczność lokalną”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły
Koordynator	Organizacje pozarządowe, stowarzyszenia działające na obszarze Gminy
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice, sołectwa, zarząd osiedla, mieszkańcy przedsiębiorcy
Krótki opis	Aktywizacja mieszkańców w kontekście aktywnego wypoczynku i szerzenie zasad zdrowego trybu życia. Działania ogólnorozwojowe przeznaczone dla różnych grup wiekowych nordic walking, pilates, jazda na rowerze, yoga, siatkówka, sporty wodne.
Uzasadnienie	Możliwość aktywnego i różnorodnego spędzania wolnego czasu staje się obecnie priorytetem zdrowotnym. Istnieje zatem uzasadniona potrzeba organizacji czasu wolnego dla mieszkańców poprzez realizację imprez sportowych i ogólnorozwojowych dla wszystkich grup lokalnej społeczności.
Cele Projektu	Rozwój aktywnych form spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizowanym, integracja społeczna mieszkańców
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	250 000 zł
Źródła finansowania	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych imprez- 150 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba korzystających zorganizowanych imprez 3 000
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 1 Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej, celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej, brakiem różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu oraz wpłynie na promocję obszaru. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba nowych ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do rekreacji i wypoczynku, liczba przeprowadzonych działań społecznych wzmacniających poziom usług kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 45 Projekt 10 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Wydawanie publikacji i organizacja imprez dot. lokalnej historii i tradycji, jako forma utożsamiania się mieszkańców z regionem”

„Wydawanie publikacji i organizacja imprez dot. lokalnej historii i tradycji, jako forma utożsamiania się mieszkańców z regionem”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły
Koordynator	Organizacje pozarządowe - Towarzystwo Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowianie”
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice, sołectwa, zarząd osiedla, mieszkańcy przedsiębiorcy
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest wydawanie publikacji wraz z organizacją imprez o charakterze historycznym, promujących spuściznę historyczną regionu oraz jego tradycje kulturowe.
Uzasadnienie	Istnieje uzasadniona potrzeba kultywowania spuścizny kulturowej regionu poprzez organizację imprez historycznych pogłębiających wiedzę i integrację mieszkańców z obszarem oraz umożliwiających jego promocję wśród turystów odwiedzających obszar.
Cele Projektu	Budowa potencjału społecznego, integracja społeczności lokalnej, pobudzenie aktywności mieszkańców, promocja obszaru.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	100 000 zł
Źródła finansowania	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba rodzajów publikacji – 1 szt. (nakład 1000 egz.)
Wskaźniki rezultatu	Liczba korzystających z publikacji -5 000 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych oraz celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z niską wiedzą mieszkańców na temat wartości historycznych i kulturowych obszaru zamieszkania, niskim przywiązaniem do regionu. Projekt umożliwi także promocję obszaru rewitalizacji i całej gminy wpływając na pozytywne wskaźniki migracji (wzrost liczby mieszkańców). Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba publikacji promujących dziedzictwo kulturowe i historyczne obszaru rewitalizacji.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 46 Projekt 11 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Organizacja szkoleń i zajęć międzypokoleniowych, podnoszących kompetencje mieszkańców, w tym w zakresie technologii informatycznych”

„Organizacja szkoleń i zajęć międzypokoleniowych, podnoszących kompetencje mieszkańców, w tym w zakresie technologii informatycznych”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji – placówki edukacyjne
Koordynator	Organizacje pozarządowe, stowarzyszenia działające na obszarze Gminy
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice
Krótki opis	Przeprowadzenie szkoleń w zakresie możliwości korzystania z komputera, Internetu dla osób dorosłych i starszych, które podnosić będą ich kompetencje społeczne.
Uzasadnienie	Wykluczenie społeczne poprzez brak umiejętności wykorzystania najnowszych technologii IT jest bariera na drodze sprostania aktualnym potrzebom nie tylko rynku pracy, ale także codziennego funkcjonowania w społeczeństwie zdominowanym przez technologie informatyczne.
Cele Projektu	Organizacja atrakcyjnych form spędzania czasu dla dorosłych i seniorów, podnoszenie umiejętności dot. nowych technologii IT wśród osób starszych
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	70 000 zł
Źródła finansowania	Środki organizacji pozarządowych, Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych szkoleń w zakresie możliwości korzystania z komputera, Internetu dla osób dorosłych i starszych – 50 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba uczestników zorganizowanych szkoleń w zakresie możliwości korzystania z komputera, Internetu dla osób dorosłych i starszych – 1 500 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej różnych grup wiekowych oraz podniesie zasób kompetencji mieszkańców poprzez umiejętność wykorzystania technik informatycznych. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba spotkań o charakterze identyfikującym i wzmacniającym potencjał osobistych wartości i uzdolnień społeczności lokalnej, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 47 Projekt 12 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie poprawy bezpieczeństwa poprzez edukację i działania prewencyjne”

„Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie poprawy bezpieczeństwa poprzez edukację i działania prewencyjne”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły
Koordynator	Urząd Gminy Michałowice
Partnerzy	Komisariat Policji w Regułach
Krótki opis	Edukacja i działania prewencyjne w zakresie podnoszenia świadomości mieszkańców dotyczących przestrzegania zasad bezpieczeństwa.
Uzasadnienie	Niewystarczająca wiedza mieszkańców w zakresie przestrzegania zasad bezpieczeństwa, prowadzi niejednokrotnie do sytuacji zagrożenia, które można wyeliminować przez system szkoleń i prelekcji.
Cele Projektu	Poprawa poczucia bezpieczeństwa mieszkańców
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	50 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych spotkań w zakresie przestrzegania zasad bezpieczeństwa – 10 spotkań
Wskaźniki rezultatu	Liczba uczestników zorganizowanych spotkań w zakresie przestrzegania zasad bezpieczeństwa – 1 000 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem poczucia bezpieczeństwa i funkcjonowania w realnych warunkach społecznych. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba przeprowadzonych projektów w zakresie zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 48 Projekt 13 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Wolni od uzależnień”- cykl spotkań i prelekcji”

„Wolni od uzależnień”- cykl spotkań i prelekcji”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły
Koordynator	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
Partnerzy	Organizacje pozarządowe
Krótki opis	Projekt skierowany jest do dzieci i młodzieży, która dzięki projektowi będzie miała możliwość uczestnictwa w warsztatach i prelekcjach dotyczących tematyki profilaktyki uzależnień.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Uzasadnienie	Projekt umożliwi podniesienie umiejętności lepszego radzenia sobie w sytuacji zagrożeń i odporności na uzależnienia
Cele Projektu	Profilaktyka uzależnień, poprawa jakości życia mieszkańców
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	140 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych warsztatów dla dzieci i młodzieży dotyczących profilaktyki uzależnień – 20 warsztatów
Wskaźniki rezultatu	Liczba uczestników zorganizowanych warsztatów dla dzieci i młodzieży – 200 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem poczucia bezpieczeństwa i funkcjonowania w realnych warunkach społecznych. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba przeprowadzonych projektów w zakresie zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 49 Projekt 14 terytorialny (infrastrukturalny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej i budynkach użyteczności publicznej”

„Likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej i budynkach użyteczności publicznej”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły
Koordynator	Urząd Gminy Michałowice
Partnerzy	-
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej oraz dostosowanie budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Uzasadnienie	Obecnie funkcjonujące, niektóre budynki użyteczności wymagają dostosowania pod względem technicznym do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Cele Projektu	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych poprzez montaż podjazdów, pochylni lub urządzeń dźwigowych.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	300 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba wybudowanych udogodnień w obiektach użyteczności publicznej na obszarze lokalizacji projektu- 10 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba osób niepełnosprawnych i innych osób korzystających z obiektów użyteczności publicznej na obszarze lokalizacji projektu-1 000 os.
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania)	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych.

w odniesieniu do celów programu	Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych, wzmocni integrację społeczną i wpłynie na promocję obszaru jako miejsca dogodnego dla życia mieszkańców o różnych potrzebach. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba inwestycji w zakresie poprawy estetyki, funkcjonalności i zagospodarowania obiektów publicznych oraz przestrzeni publicznej.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 50 Projekt 15 terytorialny (infrastrukturalny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Remont pomieszczeń Biblioteki Publicznej w Komorowie w celu dostosowania do działań kulturalno-integracyjnych”

„Remont pomieszczeń Biblioteki Publicznej w Komorowie w celu dostosowania do działań kulturalno-integracyjnych”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji – 05-806 Komorów ul. Józefa Ignacego Kraszewskiego 3 (Osiedle Komorów)
Koordynator	Biblioteka w Komorowie
Partnerzy	Organizacje pozarządowe działające na obszarze Gminy
Krótki opis	Projekt przewiduje remont pomieszczeń biblioteki w zakresie dostosowania obiektu do obecnych standardów obowiązujących w tego typu obiektach i potrzeb różnych grup mieszkańców.
Uzasadnienie	Obecny stan obiektu wymaga przeprowadzenia działań remontowych przywracających funkcjonalność i estetykę obiektu. Dzięki remontowi, budynek będzie mógł nabrać dodatkowych funkcji – organizowane tu będą m.in. spotkania integracyjne, prelekcje tematyczne.
Cele Projektu	Zapewnienie funkcjonalnego i estetycznego obiektu budynku biblioteki dla wszystkich użytkowników zgodnie z obecnymi standardami tego typu obiektów.
Czas realizacji	2016-2023
Orientacyjny koszt	250 000 zł
Źródła finansowania	Środki Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba wyremontowanych obiektów biblioteki na obszarze lokalizacji projektu- 1 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba korzystających z usług biblioteki na obszarze lokalizacji projektu-500 os.
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 1 Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej, celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem infrastruktury dostosowanej do potrzeb różnorodnych wiekowo grup mieszkańców, infrastruktury, która spełnia najwyższe standardy obiektów przeznaczonych na cele społeczne. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba inwestycji wzmacniających potencjał techniczny i funkcjonalny obecnie funkcjonujących przestrzeni kulturalno-rekreacyjno- wypoczynkowych , liczba inwestycji w zakresie poprawy estetyki, funkcjonalności i zagospodarowania obiektów publicznych oraz przestrzeni publicznej, liczba projektów wzmacniających dostęp do wysokiej jakości usług publicznych oraz niezbędnej infrastruktury, liczba Inwestycji w infrastrukturę społeczno-kulturalną i sportowo-rekreacyjną, liczba

	projektów edukacyjnych i kulturalnych adresowanych do różnych grup mieszkańców, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej, liczba spotkań o charakterze identyfikującym i wzmacniającym potencjał osobistych wartości i uzdolnień społeczności lokalnej, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 51 Projekt 16 terytorialny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Promocja aktywności lokalnej – organizacja Rajdu Pęcickiego wzmacniająca integrację mieszkańców i przynależność regionalną”

„Promocja aktywności lokalnej – organizacja Rajdu Pęcickiego wzmacniająca integrację mieszkańców i przynależność regionalną”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji -Sołectwo Pęcice
Koordynator	Urząd Gminy Michałowice
Partnerzy	organizacje pozarządowe
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest organizacja cyklicznej, corocznej imprezy społeczno-rekreacyjnej pn. Rajd Pęcicki, która przewiduje między innymi około 200 uczestników podczas każdego rajdu.
Uzasadnienie	Niewystarczająca integracja społeczna mieszkańców, brak poczucia więzi z miejscem zamieszkania wymaga prowadzenia działań, które zmienią obecny stan rzeczy, a jednocześnie umożliwią zaproponowanie mieszkańcom nowej formy spędzenia wolnego czasu.
Cele Projektu	Integracja społeczna mieszkańców, wzrost poczucia przynależności do regionu,
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	150 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych imprez społeczno-rekreacyjnych pn. Rajd Pęcicki- 7 imprez
Wskaźniki rezultatu	Liczba uczestników imprez społeczno-rekreacyjnych pn. Rajd Pęcicki- 2 000 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej, brakiem różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu oraz wpłynie na promocję obszaru. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba przeprowadzonych działań społecznych wzmacniających poziom usług kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 52 Projekt 17 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Aktywni dla Aktywnych - otwarte forum wymiany wiedzy biznesowej”

„Aktywni dla Aktywnych - otwarte forum wymiany wiedzy biznesowej”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły
Koordynator	Urząd Gminy Michałowice
Partnerzy	Przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze rewitalizacji
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest system otwartych spotkań i prelekcji dla przedstawicieli biznesu, działających na obszarze lokalizacji projektu w zakresie doświadczeń biznesowych, dobrych wzorców i innowacyjnych rozwiązań gospodarczych. Spotkania te stanowią będą wymianę posiadanej wiedzy przez przedstawicieli podmiotów gospodarczych dla wszystkich zainteresowanych, zarówno przedsiębiorców jak i mieszkańców.
Uzasadnienie	Podnoszenie poziomu przedsiębiorczości w zakresie dobrych wzorców umożliwi dalszy rozwój gospodarczy regionu i wzmocnienie jego marki w powiecie i województwie.
Cele Projektu	Podnoszenie poziomu przedsiębiorczości, integracja społeczna, promocja regionu, wzrost wskaźników gospodarczych na obszarze realizacji projektu
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	70 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice, środki prywatnego biznesu, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych spotkań pn. „Aktywni dla Aktywnych” - 28 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba uczestników spotkań pn. „Aktywni dla Aktywnych” - 200 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu Budowa marki obszaru rewitalizowanego i gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych oraz celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej. Projekt przyczyni się do utrzymania pozytywnych wskaźników w zakresie liczby funkcjonujących podmiotów gospodarczych na obszarze gminy, wzmocni potencjał gospodarczy, przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba przeprowadzonych prelekcji, wykładów, szkoleń w zakresie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, Wzrostu dochodów własnych gminy Michałowice, liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, liczby spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 53 Projekt 18 zintegrowany (infrastrukturalny) – GŁÓWNY: „Budowa obiektów infrastruktury rekreacyjnej umożliwiającej zagospodarowanie czasu wolnego”

„Budowa obiektów infrastruktury rekreacyjnej umożliwiającej zagospodarowanie czasu wolnego”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji - Zalew Komorowski (Sołectwo Komorów)
Koordynator	Urząd Gminy Michałowice
Partnerzy	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe
Krótki opis	Przywrócenie funkcji retencyjnych i zabezpieczenia przeciwpowodziowego obiektu zalewu oraz zagospodarowanie obszaru dla celów rekreacyjno-wypoczynkowych
Uzasadnienie	Degradacja zalewu i brak jego zagospodarowania wyklucza obszar z możliwości bezpiecznego korzystania przez mieszkańców. Zalew sąsiaduje ze strefą rekreacji w Komorowie zatem powiększa kompleks przestrzeni rekreacyjnej o nowe formy wypoczynku. Na terenie Zbiornika przewiduje się utworzenie wypożyczalni rowerów wodnych, kajaków, założenie monitoringu, wyposażenie w małą architekturę, drążki do ćwiczeń fizycznych.
Cele Projektu	Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców, promocja obszaru, zapewnienie miejsc wypoczynku i rekreacji.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	5 000 000 zł (3 000 000-przywrócenie funkcji retencyjnych, 2 000 000- zagospodarowanie terenu)
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba obiektów objętych projektem -1szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba korzystających z wybudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej - 10 000 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 1 Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej, celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk związanych z niskim bezpieczeństwem mieszkańców, brakiem odpowiedniej infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej, brakiem różnorodnych form spędzania wolnego czasu, niską integracją mieszkańców i brakiem poczucia więzi z miejscem zamieszkania. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba przeprowadzonych projektów w zakresie zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa , liczba inwestycji wzmacniających potencjał techniczny i funkcjonalny obecnie funkcjonujących przestrzeni kulturalno-rekreacyjno- wypoczynkowych, liczba nowych ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do rekreacji i wypoczynku, liczba Inwestycji w infrastrukturę społeczno-kulturalną i sportowo-rekreacyjną, liczba inwestycji w zakresie poprawy estetyki, funkcjonalności i zagospodarowania obiektów publicznych oraz przestrzeni publicznej.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 54 Projekt 19 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Akademia Lokalnych Liderów Młodzieżowych”

„Akademia Lokalnych Liderów Młodzieżowych”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji - placówki edukacyjne
Koordynator	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Michałowicach, NGO
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest organizacja warsztatów dla dzieci i młodzieży (15-24 lata) w warsztatach edukacyjnych, który ma na celu najpierw zdefiniowanie potencjału, możliwości i uzdolnień uczestników spotkań oraz w dalszej konsekwencji wskazanie pomysłów na realizację posiadanych potencjałów dla celów wzmocnienia kapitału społecznego na obszarze lokalizacji projektu. Warsztaty będą prowadzone w trzech głównych ścieżkach rozwoju pod hasłami: „Ja jako lider”, „Ja w środowisku” „Ja w działaniu”.
Uzasadnienie	Istnieje potrzeba wzmocnienia potencjału lokalnej społeczności (dzieci i młodzieży) wskazania ich dróg rozwoju oraz możliwości wykorzystania posiadanego potencjału dla dobra najbliższej społeczności lokalnej.
Cele Projektu	Integracja społeczna mieszkańców, wzrost poczucia przynależności do regionu, budowanie wysokiej jakości kapitału ludzkiego, rozwój życia społeczno-gospodarczego na obszarze lokalizacji projektu.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	100 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych warsztatów pn.” Akademia Lokalnych Liderów Młodzieżowych- 5 cykli warsztatów
Wskaźniki rezultatu	Liczba uczestników zorganizowanych warsztatów pn.” Akademia Lokalnych Liderów Młodzieżowych- 100 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej różnych grup wiekowych oraz wpłynie na podniesienie poziomu kapitału ludzkiego lokalnej społeczności. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba spotkań o charakterze identyfikującym i wzmacniającym potencjał osobistych wartości i uzdolnień społeczności lokalnej, liczba projektów edukacyjnych i kulturalnych adresowanych do różnych grup mieszkańców.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 55 Projekt 20 zintegrowany, terytorialny (społeczny) – GŁÓWNY: „Integracja działań społecznych skupionych na terenach Zalewu Komorowskiego”

„Integracja działań społecznych skupionych na terenach Zalewu Komorowskiego”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji - Zalew Komorowski (Sołectwo Komorów)
Koordynator	Urząd Gminy Michałowice
Partnerzy	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe
Krótki opis	Cykliczny program aktywizacji zdrowego wypoczynku, przeprowadzany w godzinach przedpołudniowych i/lub popołudniowych. Program o charakterze międzypokoleniowym, całoroczny. Projekt przewiduje stworzenie cyklicznego programu propagowania aktywnego wypoczynku na świeżym powietrzu dla różnych grup mieszkańców o różnym stopniu trudności. Wśród proponowanych zajęć będą ćwiczenia gimnastyczne, yoga, ćwiczenia sprawnościowe, gry i zabawy integracyjne.
Uzasadnienie	Brak różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu dla różnorodnych grup mieszkańców z różnymi potrzebami był powodem zdefiniowania niniejszego projektu. Potrzeba działań integracyjnych dla mieszkańców jest dodatkowym elementem celowości przeprowadzenia projektu.
Cele Projektu	Promocja obszaru, zapewnienie miejsc wypoczynku i rekreacji.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	500 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba przeprowadzonych działań społecznych skupionych na terenach Zalewu Komorowskiego- 150 działań
Wskaźniki rezultatu	Liczba uczestników przeprowadzonych działań społecznych skupionych na terenach Zalewu Komorowskiego- 3 000 uczestników
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 1 Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej, celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej, brakiem różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu oraz wpłynie na promocję obszaru. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba nowych ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do rekreacji i wypoczynku, liczba przeprowadzonych działań społecznych wzmacniających poziom usług kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 56 Projekt 21 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Kampania edukacyjna w zakresie ochrony środowiska i zasad ekologii”

„Kampania edukacyjna w zakresie ochrony środowiska i zasad ekologii”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły
Koordynator	Urząd Gminy Michałowice
Partnerzy	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest cykl warsztatów prelekcji, kampanii informacyjnych w zakresie ochrony środowiska, zasad ekologii dla różnorodnych wiekowo grup odbiorców.
Uzasadnienie	Konieczność dbania o istniejące zasoby przyrodnicze, środowisko naturalne, czystość powietrza, gleby, wód, to istotny element współczesnej rzeczywistości, także w kontekście zasad zrównoważonego rozwoju. Potrzeba motywowania społeczności lokalnej do działań proekologicznych jest niezaprzeczalna.
Cele Projektu	Wzrost świadomości mieszkańców w zakresie działań proekologicznych
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	200 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba przeprowadzonych akcji, warsztatów, prelekcji w zakresie działań proekologicznych 50 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba uczestników akcji, warsztatów, prelekcji w zakresie działań proekologicznych 2 000 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk związanych z brakiem dbałości o środowisko naturalne wśród mieszkańców. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba przeprowadzonych prelekcji, wykładów, kampanii w zakresie ochrony środowiska naturalnego.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 57 Projekt 22 zintegrowany, terytorialny (społeczny) – GŁÓWNY: „Integracja działań społecznych na terenie Parku w Regułach”

„Integracja działań społecznych na terenie Parku w Regułach”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji -Sołectwo Reguły- Park
Koordynator	Urząd Gminy Michałowice
Partnerzy	Organizacje pozarządowe, mieszkańcy
Krótki opis	Działania plenerowe, o charakterze kulturalnym społecznym i integracyjnym. Promocja zdrowego trybu życia i aktywnego wypoczynku poprzez zorganizowany program działań. Wśród proponowanych zajęć będą ćwiczenia gimnastyczne, yoga, ćwiczenia sprawnościowe, gry i zabawy integracyjne.
Uzasadnienie	Brak różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu dla różnorodnych grup mieszkańców z różnymi potrzebami był powodem zdefiniowania niniejszego projektu.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

	Potrzeba działań integracyjnych dla mieszkańców jest dodatkowym elementem celowości przeprowadzenia projektu.
Cele Projektu	Integracja społeczna mieszkańców, wzrost poczucia przynależności do regionu, budowanie wysokiej jakości kapitału ludzkiego, rozwój życia społeczno-gospodarczego na obszarze lokalizacji projektu.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	140 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych działań społecznych na terenie Parku w Regułach- 50 działań społecznych
Wskaźniki rezultatu	Liczba uczestników zorganizowanych działań społecznych na terenie Parku w Regułach- 1 000 uczestników
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 1 Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej, celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej, brakiem różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu oraz wpłynie na promocję obszaru. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba nowych ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do rekreacji i wypoczynku, liczba przeprowadzonych działań społecznych wzmacniających poziom usług kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 58 Projekt 23 zintegrowany, terytorialny (infrastrukturalny) – GŁÓWNY: „Zagospodarowanie przestrzeni Parku w Regułach”

„Zagospodarowanie przestrzeni Parku w Regułach”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji -Sołectwo Reguły- Park
Koordynator	Urząd Gminy Michałowice
Partnerzy	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe
Krótki opis	Zagospodarowanie terenu, oświetlenie, wymiana małej architektury, budowa alei spacerowych, placu zabaw
Uzasadnienie	Obszar Parku w Regułach wymaga prac interwencyjnych w zakresie funkcjonalnego i estetycznego zagospodarowania, w celu umożliwienia mieszkańcom dostępu do zorganizowanej przestrzeni infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej.
Cele Projektu	Poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej wykorzystywanej na cele rekreacyjno-wypoczynkowe, integracja społeczna mieszkańców, wzmocnienie więzi z miejscem zamieszkania.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	500 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba Parków w Regułach zagospodarowanych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe- 1 park

142

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Projekt pn. „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 oraz z budżetu państwa.

Wskaźniki rezultatu	Liczba korzystających z infrastruktury Parku w Regułach zagospodarowanych – 3 000 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 1 Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej, celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk związanych z brakiem odpowiedniej infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej, brakiem różnorodnych form spędzania wolnego czasu, niską integracją mieszkańców i brakiem poczucia więzi z miejscem zamieszkania. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba inwestycji wzmacniających potencjał techniczny i funkcjonalny obecnie funkcjonujących przestrzeni kulturalno-rekreacyjno- wypoczynkowych, liczba nowych ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do rekreacji i wypoczynku, liczba Inwestycji w infrastrukturę społeczno-kulturalną i sportowo-rekreacyjną, liczba inwestycji w zakresie poprawy estetyki, funkcjonalności i zagospodarowania obiektów publicznych oraz przestrzeni publicznej.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 59 Projekt 24 zintegrowany, terytorialny (infrastrukturalny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Remont i przystosowanie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach do potrzeb działalności kulturalnej i poszerzania wiedzy historycznej”

„Remont i przystosowanie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach do potrzeb działalności kulturalnej i poszerzania wiedzy historycznej”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizowany - 05-806 Pęcice, ul. Parkowa 2, (Sołectwo Pęcice)
Koordynator	Fundacja „Dwór Polski”
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest dostosowanie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach do potrzeb prowadzenia działań społeczno-kulturalnych poprzez przeprowadzenie prac remontowych. Przywrócenie obiektowi jego dawnej świetności poprzez nadanie wnętrzom ich pierwotnego wystroju.
Uzasadnienie	Obiekt Parkowo-Pałacowy w Pęcicach stanowi przykład dziedzictwa kulturowo-historycznego regionu. Remont i dostosowanie obiektu do potrzeb użytkowników wpłynie na podniesienie wiedzy historycznej dotyczącej obiektu i regionu.
Cele Projektu	Podniesienie wiedzy historycznej i kulturowej mieszkańców, wzmocnienie ich integracji i dumy z miejsca zamieszkania.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	4 500 000 zł
Źródła finansowania	RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba wyremontowanych i przystosowanych Zespołów Pałacowo-Parkowych w Pęcicach- 1 obiekt
Wskaźniki rezultatu	Liczba korzystających z wyremontowanych i przystosowanych Zespołów Pałacowo-Parkowych w Pęcicach- 2 000 osób
Sposób oceny efektów realizacji	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 1 Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej, celu 2 Integracja

projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk związanych z brakiem odpowiedniej infrastruktury kulturalnej, brakiem różnorodnych form spędzania wolnego czasu, niską integracją mieszkańców i brakiem poczucia więzi z miejscem zamieszkania. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba inwestycji wzmacniających potencjał techniczny i funkcjonalny obecnie funkcjonujących przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowych, liczba nowych ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do rekreacji i wypoczynku, liczba Inwestycji w infrastrukturę społeczno-kulturalną i sportowo-rekreacyjną, liczba inwestycji w zakresie poprawy estetyki, funkcjonalności i zagospodarowania obiektów publicznych oraz przestrzeni publicznej.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 60 Projekt 25 zintegrowany, terytorialny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Organizacja cyklicznych wydarzeń kulturalnych na terenie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach”

„Organizacja cyklicznych wydarzeń kulturalnych na terenie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizowany - 05-806 Pęcice, ul. Parkowa 2, (Sołectwo Pęcice)
Koordynator	Fundacja „Dwór Polski”
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest organizacja wydarzeń kulturalnych na obszarze lokalizacji projektu dla ogółu mieszkańców oraz przyjezdnych turystów. Projekt przewiduje organizację koncertów, prelekcji, spotkań literackich.
Uzasadnienie	Potrzeba wzmocnienia działań związanych z ożywieniem kulturalnym mieszkańców, stała się inspiracją do działań w zakresie realizacji przedmiotowego projektu
Cele Projektu	Integracja społeczna mieszkańców, wzrost poczucia przynależności do regionu, urozmaicenie form spędzania wolnego czasu dla mieszkańców.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	50 000 zł
Źródła finansowania	RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych wydarzeń kulturalnych na obszarze lokalizacji projektu- 5 wydarzeń kulturalnych
Wskaźniki rezultatu	Liczba korzystających (mieszkańców i turystów) ze zorganizowanych wydarzeń kulturalnych na obszarze lokalizacji projektu- 500 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 1 Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej, celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej, brakiem różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu oraz wpłynie na promocję obszaru. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba przeprowadzonych działań społecznych wzmacniających poziom usług kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych, liczba zorganizowanych akcji

	społecznych i imprez kulturalnych, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych, Liczba projektów edukacyjnych i kulturalnych adresowanych do różnych grup mieszkańców.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 61 Projekt 26 terytorialny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Dom Idei Miasto Ogród Komorów”-

„Dom Idei Miasto Ogród Komorów”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji -Sołectwo Komorów i Osiedle Komorów
Koordynator	Towarzystwo Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowanie”
Partnerzy	Gmina Michałowice
Krótki opis	Dom Idei Miasto Ogród Komorów odzwierciedla nowoczesny styl życia, jaki w nowo odrodzonym Państwie Polskim zapoczątkowały miasta ogrody. Jest kwintesencją poszukiwania stylu narodowego, zrywającego z architekturą zaborczą, rozpięty między romantyzmem dworku polskiego a polską szkołą modernizmu. W ramach działań rewitalizacyjnych będą przywrócony/ożywiony typowy dom polski z dwudziestolecia międzywojennego w obszarze Komorowa, poprzez umożliwienie w nim działań społecznych skierowanych do wszystkich grup wiekowych, lecz ze szczególną uwagą do dzieci, młodzieży i seniorów.
Uzasadnienie	W Komorowie brak jest fizycznego miejsca, które byłoby emanacją idei miasta ogrodu, spuścizny i dziedzictwa kulturowego regionu. Stworzenie w istniejącej substancji lokalowej, do której używania TPMOK „Komorowanie” na podstawie stosownych umów nabywa prawo, ośrodka „Idei Domu Miasta Ogrodu Komorów” pozwoli integrować społeczność Komorowa wokół wciąż żywej idei miasta ogrodu poprzez organizację różnorodnych wydarzeń (edukacyjnych, integrujących społeczność, wystawienniczych, badawczych). Ważną częścią projektu będą działania na rzecz konsolidacji rodziny, a więc działania, w których może wziąć udział cała rodzina.
Cele Projektu	Przeciwdziałanie dezintegracji mieszkańców z miejscem, w którym żyją, przeciwdziałanie rozbiciu rodzin, aktywizacja dzieci, młodzieży i seniorów. Stworzenie lepszej perspektywy życia i podniesie jakości życia społecznego.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	1 750 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne Towarzystwa Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów, środki własne Gminy Michałowice, fundusze Powiatu Pruszkowskiego, środki RPO WM 2014-2020.
Wskaźniki produktu	Liczba wydarzeń skierowanych do mieszkańców gminy Michałowice i Powiatu Pruszkowskiego, w ramach projektu pn.„Dom Idei Miasto Ogród Komorów”- 50 wydarzeń
Wskaźniki rezultatu	Liczba uczestników wydarzeń skierowanych do mieszkańców gminy Michałowice i Powiatu Pruszkowskiego, w ramach projektu pn.„Dom Idei Miasto Ogród Komorów” - 5 000 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania)	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki

w odniesieniu do celów programu	obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej, brakiem różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu oraz wpłynie na promocję obszaru. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba przeprowadzonych działań społecznych wzmacniających poziom usług kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych, liczba projektów edukacyjnych i kulturalnych adresowanych do różnych grup mieszkańców.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 62 Projekt 27 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Warsztaty umiejętności społecznych „Akademia dobrego ucznia”

„Warsztaty umiejętności społecznych „Akademia dobrego ucznia”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji – placówki edukacyjne
Koordynator	Stowarzyszenie Moc w Moc
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice
Krótki opis	Cykl Warsztatów dla dzieci w wieku szkolnym mających na celu wzmocnienie relacji pomiędzy nauczycielem a uczniem, zbudowanie poprawnego kanału komunikacji w trakcie zdobywania wiedzy. Ponadto zastosowane techniki wspomogą i nauczą dzieci procesów grupowych, pokażą metody skutecznej organizacji czasu na lekcji i w domu. Dzieci poznają odpowiednie reakcje w sytuacjach konfliktowych oraz radzenia sobie ze stresem. Dzieci poznają techniki asertywnej komunikacji. W trakcie spotkań zostaną zaprezentowane dzieciom alternatywne sposoby uczenia się, robienia notatek oraz ćwiczenia koncentracji. Warsztaty prowadzone będą w formie interaktywnej z przewagą ćwiczeń praktycznych. Metody stosowane podczas szkolenia: ćwiczenia, gry szkoleniowe, analiza przypadków, mini wykłady i prezentacje, dyskusje. Wszystkie ćwiczenia prowadzone są wg metodyki Kolba.
Uzasadnienie	Uczniowie poprzez ciągłe zmiany wymagań i metodyki pracy, coraz słabiej identyfikują się ze szkołą i nauczycielami, dochodzi do sytuacji, kiedy uczeń boi się zwrócić o pomoc do nauczyciela i próbuje rozwiązywać problemy sam. Najwięcej przykładów tego typu postaw jest widocznych w klasach 4-6, oraz gimnazjalnych, kiedy to zmieniają się zasady prowadzenia lekcji dla dzieci. Zmiana wymagań wobec uczniów często przyczynia się do zmiany warunków funkcjonowania dziecka. U dziecka słabiej rozwiniętego emocjonalnie reakcją na zmiany jest stres oraz obniżone poczucie własnej wartości. Odczucia te mogą przyczynić się do dezorientacji w nowym środowisku oraz nadmiernej pobudliwości, a w rezultacie agresji wobec innych uczniów i nauczycieli. Świadome przygotowanie ucznia klasy do zmiany trybu nauczania, wykształcenie w nim zasad dobrej organizacji nauki, praca nad poprawą koncentracji, umiejętność bezpośredniego i efektywnego komunikowania z nauczycielem może zniwelować skutki zmian wynikających z systemu edukacji. Warsztaty wzmocnią techniki efektywnej nauki oraz komunikacji z nauczycielem, dzięki temu zwiększy się pewność siebie uczniów, poprawią relacje z rówieśnikami oraz wyniki w nauce.

	W szkołach propagowany jest rozwój indywidualny, z pominięciem współpracy grupowej. Dobra współpraca w grupie jest uzależniona od efektywnego komunikowania się. Niestety kanały komunikacji coraz częściej są zakłócone poprzez nadmierne wykorzystywanie smartfonów, łatwy dostęp do Internetu oraz mediów społecznościowych. Podczas cyklu spotkań zostaną przeprowadzone ćwiczenia udrożniające kanały komunikacji werbalnej oraz zostaną wykazane korzyści płynące z komunikacji i budowania relacji między dziećmi.
Cele Projektu	Wzrost potencjału kapitału ludzkiego na obszarze lokalizacji projektu w tym: - zwiększenie zaufania uczniów do grona pedagogicznego, wypracowanie wspólnych zasad współpracy, zwiększenie umiejętności reagowania na konflikt w grupie, wypracowanie pozytywnej postawy wobec sytuacji kryzysowej, wzmocnienie roli grupy wobec sytuacji kryzysowej, wzmocnienie umiejętności komunikowania się w trakcie realizacji projektów grupowych, wzrost umiejętności organizacji czasu pracy na lekcji, w domu, poznanie oraz umiejętne zastosowanie zasad komunikacji werbalnej i niewerbalnej w grupie, wzrost umiejętności wykorzystywania technik komunikacji asertywnej, poznanie technik wizualizacji myśli, wzrost umiejętności efektywnego uczenia się, zbudowanie pewności siebie u uczniów w zakresie rozwiązywania problemów, umiejętności komunikowania się z innymi.
Czas realizacji	2017-2022
Orientacyjny koszt	324 000 zł
Źródła finansowania	Środki fundacji (Fundacja BGK im. Jana Kantego, Fundacja Kronenberga, Fundacja Orlen Dar Serca), środki własne Gminy Michałowice, środki RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych cykli warsztatów - 20 cykli rocznie (dla każdej klasy po jednym cyklu)
Wskaźniki rezultatu	Liczba dzieci biorących udział w programie 60 klas po 25 osób -1 500 dzieci
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt podniesie poziom kapitału społecznego na obszarze realizacji projektu, wzmocni poczucie własnej wartości, podniesie posiadane kompetencje interpersonalne. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba spotkań o charakterze identyfikującym i wzmacniającym potencjał osobistych wartości i uzdolnień społeczności lokalnej, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej, liczba projektów edukacyjnych i kulturalnych adresowanych do różnych grup mieszkańców
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 63 Projekt 28 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Społeczny program mentoringowy „Klub Mentora”

„Społeczny program mentoringowy „Klub Mentora”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły
Koordynator	Stowarzyszenie Moc w Moc
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice
Krótki opis	Program mentoringowy zakłada stworzenie struktur i organizację Klubu Mentora w Gminie Michałowice. Klub mentora jest rozwiązaniem opartym na pracy mentorów (w podstawowym założeniu seniorów), z podopiecznymi, na zasadzie wolontariatu. Program w naturalny sposób będzie wykorzystywał indywidualną relację mentoringową jako narzędzie oddziaływań wychowawczych wobec dzieci, młodzieży oraz osób do 25 roku życia, zagrożonych wykluczeniem społecznym. Kwestią kluczową jest pozyskanie seniorów poprzez działania Stowarzyszenia Moc w Moc, promujące program przy uniwersytetach trzeciego wieku, domach kultury, klubach seniorów, ośrodkach gminnych oraz miejscach znaczących dla seniorów
Uzasadnienie	Doświadczenia krajów, które od lat inwestują w programy oparte na współpracy osób starszych z młodymi pokazują, że współpraca pokoleń może być wykorzystywana jako skuteczne narzędzie zaspokajania potrzeb różnych grup społecznych. Dostrzeżenie i docenienie działań międzypokoleniowych, jest ściśle związane z potrzebą budowania zintegrowanych i spójnych społeczności lokalnych, odpowiadających na potrzeby wszystkich mieszkańców i korzystających z ich potencjału i wiedzy.
Cele Projektu	Aktywizacja osób starszych wpisująca się w teorię upowszechniania kultury, w nurt działalności pomocowej i obywatelskiej, integracja społeczna różnych grup wiekowych, podniesienie poziomu kapitału społecznego.
Czas realizacji	2017-2021
Orientacyjny koszt	320 000 zł
Źródła finansowania	Środki stowarzyszenia, środki własne Gminy Michałowice, środki Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej – Program ASOS, RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych warsztatów- 19 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba uczestników zorganizowanych warsztatów- 50 osób (mentorzy i podopieczni) Liczba uczestników osób pośrednich – warsztaty grupowe w szkołach i przedszkolach - 400 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt podniesie poziom kapitału społecznego na obszarze realizacji projektu, wzmocni poczucie własnej wartości, podniesie posiadane kompetencje interpersonalne. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba spotkań o charakterze identyfikującym i wzmacniającym potencjał osobistych wartości i uzdolnień społeczności lokalnej, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej, liczba projektów edukacyjnych i kulturalnych adresowanych do różnych grup mieszkańców.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 64 Projekt 29 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Ryksza oknem na świat dla osób starszych i samotnych”

„Ryksza oknem na świat dla osób starszych i samotnych”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji – Sołectwo Komorów
Koordynator	Towarzystwo Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowanie”
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice
Krótki opis	Projekt „Ryksza jako okno na świat dla osób starszych i samotnych” zakłada udostępnienie komfortowego, niewielkiego i wpisanego w kulturę miejsca środka transportu i spędzenia czasu dedykowanego szczególnie osobom starszym, samotnym, wykluczonym społecznie z powodu trudności w poruszaniu się. Pomysł jest zaczerpnięty z duńskiej organizacji „Cycling without ages”, która odniosła sukces łącząc osoby starsze, mieszkające niekiedy w tej samej miejscowości, lecz z powodu samotności i starszego wieku pozbawione ze sobą kontaktu. Ryksza będzie obsługiwana przez wolontariuszy i członków towarzystwa i będzie bezpłatna dla osób, którym usługa jest świadczona.
Uzasadnienie	Społeczeństwo Komorowa starzeje się. Coraz więcej osób traci możliwość częstego i aktywnego przemieszczania się, co związane jest z wchodzeniem w podeszły wiek, ostrożnym korzystaniem z samochodu, wyprowadzką dzieci- młodszego pokolenia z Komorowa. Coraz więcej osób starszych czuje się osamotnionych. Pojawia się depresja, która ma negatywny wpływ nie tylko na psychikę, lecz również na fizyczny stan człowieka, potęgując inne choroby (np. osoby ze schorzeniami kardiologicznymi i depresją mają gorsze rokowania niż osoby bez depresji). Życie społeczne zapobiega złemu samopoczuciu osób starszych. Możliwość odwiedzin u znajomych, poruszania się na świeżym powietrzu po Komorowie, zrobienia zakupów w sklepach, czy w końcu rozejrzenia się po okolicy – co się zmieniło – daje szansę na lepszą jakość życia seniorów.
Cele Projektu	Aktywizacja seniorów, integracja z młodszym pokoleniem, przeciwdziałanie osamotnieniu, podniesienie jakości życia seniorów. Pobudzenie aktywności seniorów.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	80 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne towarzystwa, środki własne Gminy Michałowice, środki RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba ryksz funkcjonujących na obszarze realizacji projektu-1 szt.
Wskaźniki rezultatu	Liczba korzystających z ryksz funkcjonujących na obszarze realizacji projektu-500 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych oraz celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba inwestycji poprawiających dostęp do przestrzeni i budynków użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej.

Uwagi	-
-------	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Tabela 65 Projekt 30 zintegrowany, terytorialny (społeczny) –UZUPEŁNIAJĄCY: „Zaczarowany Pałac w Pęcicach-budowa więzi rodzinnych poprzez wspólne tworzenie sztuki”

„Zaczarowany Pałac w Pęcicach – budowa więzi rodzinnych poprzez wspólne tworzenie sztuki”	
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji - Dwór Polski w Pęcicach - zespół pałacowo – parkowy , Parkowa 2, 05-806 Pęcice (Sołectwo Pęcice)
Koordynator	Fundacja Dwór Polski
Partnerzy	Urząd Gminy Michałowice, Stowarzyszenie K40, Fundacja „Polska Przyszłość” - Poland the Future
Krótki opis	Przedmiotem projektu jest zwiększenie wykorzystania potencjału zabytkowego kompleksu pałacowo – parkowego w Pęcicach poprzez organizację szeregu spotkań rodzinnych, zajęć/ spotkań integracyjnych ze sztuką (pod okiem Specjalistów/Artystów).
Uzasadnienie	Na obszarze rewitalizacji brak miejsc z takim potencjałem, występuje ograniczona liczba ciekawych zajęć dla rodzin, sprzyjających integracji społecznej, zachęcających do wspólnego spędzania czasu.
Cele Projektu	Poprawa dostępu do ciekawych spotkań ze sztuką dla całych rodzin, integracja społeczna, wzmocnienie więzi rodzinnych.
Czas realizacji	2017-2023
Orientacyjny koszt	1 000 000 zł
Źródła finansowania	Środki własne fundacji, środki Gminy Michałowice i dofinansowanie RPO WM 2014-2020
Wskaźniki produktu	Liczba zorganizowanych warsztatów/ spotkań /ekspozycji-150 warsztatów.
Wskaźniki rezultatu	Liczba korzystających z warsztatów/ spotkań /ekspozycji –1 000 osób
Sposób oceny efektów realizacji projektu (działania) w odniesieniu do celów programu	Projekt odnosi się do zdefiniowanego w Programie Rewitalizacji celu 1 Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej, celu 2 Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz celu 3 Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych. Projekt przyczyni się do redukcji negatywnych zjawisk społecznych związanych z brakiem integracji społecznej, brakiem różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu oraz wpłynie na promocję obszaru. Efekty realizacji projektu zmierzone zostaną przez wskaźnik: liczba przeprowadzonych działań społecznych wzmacniających poziom usług kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych, liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej, liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych, Liczba projektów edukacyjnych i kulturalnych adresowanych do różnych grup mieszkańców.
Uwagi	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

CZĘŚĆ X. Komplementarność przedsięwzięć w różnych aspektach działania

1. Przedsięwzięcia towarzyszące

Komplementarność przedsięwzięć zdefiniowanych w Programie Rewitalizacji zostanie wzmocniona poprzez realizację zadań inwestycyjnych Gminy przewidzianych w Wieloletniej Prognozie Finansowej. Dodatkowo, należy zaplanować następujące działania programowe dla wzmocnienia procesu rewitalizacji:

- ✓ Intensyfikacja programu modernizacji dróg gminnych i budowy dróg rowerowych – stan techniczny dróg, poboczy, chodników, rozwiązania w zakresie ruchu pieszego, rowerowego oraz transportu komunikacyjnego wewnątrz Gminy są jednym z głównych problemów rozwojowych, brak aktywności w tym zakresie powodowałby osłabienie skuteczności programu rewitalizacji.

Tabela 66 Inne działania, poza podstawowymi projektami i przedsięwzięciami, przyczyniające się do eliminacji lub ograniczenia negatywnych zjawisk występujących na terenach rewitalizowanych

CELE OPERACYJNE / KIERUNKI DZIAŁAŃ	RODZAJE PRZEDSIĘWZIĘĆ WRAZ Z CHARAKTERYSTYKĄ
1.1 Poprawa estetyki, funkcjonalności i zagospodarowania przestrzeni publicznej oraz budynków użyteczności publicznej	W ramach przedsięwzięć planuje się bieżące remonty oraz poprawę funkcjonalności ogólnodostępnych budynków i przestrzeni publicznych w postaci odnowy tkanki budowlanej czy bieżącej poprawy zewnętrznej przestrzeni publicznej w postaci nasadzeń roślinności, wymiany/doposażenia w obiekty małej infrastruktury. Przewiduje się także zwiększenie dostępności do infrastruktury rekreacyjnej poprzez budowę kolejnych stacji wypożyczeń w realizowanej inicjatywie pn. „Rower Gminny”
1.3 Likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej i budynkach użyteczności publicznej	
1.4 Inwestycje w infrastrukturę społeczno-kulturalną i wypoczynkowo-rekreacyjną	
1.5 Przystosowanie istniejących obiektów dziedzictwa historycznego do funkcji kulturalno-edukacyjnych	
2.1 Utworzenie Centrum Aktywizacji Społecznej	W ramach przedsięwzięć planowane są działania społeczne integracyjne i aktywizujące mieszkańców w postaci spotkań, prelekcji dotyczących bieżących zagadnień życia społecznego na obszarze rewitalizowanym

CELE OPERACYJNE / KIERUNKI DZIAŁAŃ	RODZAJE PRZEDSIĘWZIĘĆ WRAZ Z CHARAKTERYSTYKĄ
2.2 Aktywizacja społeczności lokalnej i integracja mieszkańców poprzez organizację imprez społeczno-kulturalno-rekreacyjnych	W ramach przedsięwzięć planowana jest organizacja imprez kulturalnych przy współpracy z funkcjonującymi na obszarze rewitalizacji organizacjami pozarządowymi
2.4 Zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa	W ramach przedsięwzięć planowana jest rozbudowa monitoringu wizyjnego, wymiana oświetlenia ulicznego, bieżące remonty chodników, ciągów spacerowych
2.6 Zapewnienie systemu szkoleń w zakresie korzystania z technik informatycznych, Internetu	W ramach przedsięwzięć planuje się organizację szkoleń dotyczących korzystania z technik informatycznych i Internetu dla osób w wieku poprodukcyjnym lub osób pragnących podnieść kwalifikacje zawodowe
3.1 Poprawa konkurencyjności regionu poprzez rozwój kapitału społecznego	
3.4 Poprawa konkurencyjności regionu poprzez ochronę i podniesienie walorów środowiskowych	

Źródło: opracowanie własne

2. Komplementarność działań rewitalizacyjnych

Kompleksowy program rewitalizacji spełnia wymogi komplementarności. Wzajemne uzupełnianie projektów jest wynikiem współistnienia uwarunkowań, które jako takie oddziałują na siebie, zależność ta implikuje kolejne, niezbędne działania, które umożliwią wypełnienie celów i oczekiwanych rezultatów Programu. Podstawowe wymiary „wzajemnego uzupełniania się” elementów programu, a w szczególności projektów rewitalizacji ujęto poniżej, w formie schematu.

Rysunek 44 Schemat dotyczący komplementarności poszczególnych elementów Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023

Źródło: opracowanie własne

KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA

Projekty, które zostały uwzględnione w programie rewitalizacji zostały zaplanowane jako działania wzajemnie się uzupełniające oraz wpływające na redukcję sytuacji kryzysowej i wzmocnienie potencjałów terenu na obszarze rewitalizacji, ale także oddziałujące na cały obszar gminy.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA

W zestawieniu poniżej znajduje się wykaz projektów w ramach Programu Rewitalizacji, które wykazują wzajemne powiązania projektów, celów i problemów koniecznych do rozwiązania na obszarze wskazanym do rewitalizacji.

Tabela 67 Powiązania problemów, celów głównych, wskaźników i projektów rewitalizacji

Główne problemy /na podstawie diagnozy, ankietyzacji, ekspertyz, spotkań konsultacyjnych/	Cele Programu Rewitalizacji	Dedykowane projekty	Wskaźnik
brak aktywności społecznej mieszkańców, niski poziom integracji	C2	P2, P3, P4, P6, P7, P8, P9, P11, P16, P17, P19, P20, P22, P25, P26, P27, P28, P30	-Liczba ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do możliwości prezentacji aktualnych pomysłów i projektów związanych z życiem społeczno-gospodarczym obszaru -Liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych
brak uniwersalnej oferty wykorzystania czasu wolnego i rozwoju zainteresowań	C1	P3, P6, P8, P9, P11, P16, P19, P20, P22, P25, P26, P27, P28, P30	- Liczba projektów edukacyjnych i kulturalnych adresowanych do różnych grup mieszkańców
brak ładu przestrzennego, zły stan terenów zieleni, brak atrakcyjnych przestrzeni publicznych i miejsc użyteczności publicznej	C1, C3	P1, P15, P18, P23, P24, P26	-Liczba inwestycji w zakresie poprawy estetyki, funkcjonalności i zagospodarowania obiektów publicznych oraz przestrzeni publicznej
brak wystarczających udogodnień dla osób niepełnosprawnych	C2, C3	P14	-Liczba przeprowadzonych projektów w zakresie dostępu do infrastruktury przestrzeni i budynków publicznych dla osób starszych i niepełnosprawnych
brak bezpieczeństwa	C3	P12, P13	- Liczba przeprowadzonych projektów w zakresie zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa
niski standard mieszkalnictwa	C3	P5	- Liczba inwestycji podnosząca standard budownictwa mieszkaniowego
niezadowalający stan techniczny placówek, które pełnią funkcje oświatowe i kulturalne	C1, C2	P15	- Liczba placówek które pełnią funkcje oświatowe i kulturalne, których stan techniczny uległ poprawie
słaba współpraca przedsiębiorców	C3	P17, P19, P27	- Liczba przeprowadzonych spotkań, prelekcji w zakresie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości - Liczba szkoleń i doradztwa w zakresie podnoszenia poziomu kapitału ludzkiego - Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON - Wzrost dochodów własnych Gminy Michałowice

Niezadowalający stan środowiska i potrzeba edukacji ekologicznej	C3	P21	- Liczba przeprowadzonych działań i inwestycji mających na celu poprawę stanu środowiska naturalnego i jego walorów-
Niewystarczająca promocja obszaru rewitalizowanego, uniemożliwiająca wzmocnienie jego potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych	C3	P1, P2, P3, P4, P5, P6, P7, P8, P9, P10, P11, P12, P13, P14, P15, P16, P17, P18, P19, P20, P21, P22, P23, P24, P25, P26, P27, P28, P29, P30	-Liczba przeprowadzonych działań i inwestycji na obszarze rewitalizowanym, wpływających na wzmocnienie potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych służących promocji i budowie marki Gminy
CELE GŁÓWNE PROGRAMU REWITALIZACJI			
C1 - Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej			
C2 - Integracja społeczna mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej			
C3 - Budowa marki obszaru rewitalizowanego i Gminy dzięki wzmocnieniu ich potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych			

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Poniższa tabela stanowi podział projektów ze względu na przyjętą typologię oraz wskazuje na ich charakter i wzajemne powiązania.

Tabela 68 Typologia projektów w kontekście komplementarności problemowej

lp.	typ projektu	liczba projektów	Nr projektu
1	Główny	4	P18, P20, P22, P23,
2	Uzupełniający	26	P1, P2, P3, P4, P5, P6, P7, P8, P9, P10, P11, P12, P13, P14, P15, P16, P17, P19, P21, P24, P25, P26, P27, P28, P29, P30
3	Zintegrowany	7	P18, P20, P22, P23, P24, P25, P30
4	Indywidualny	23	P1, P2, P3, P4, P5, P6, P7, P8, P9, P10, P11, P12, P13, P14, P15, P16, P17, P19, P21, P26, P27, P18, P29
5	Horyzontalny społeczny	15	P4, P6, P7, P8, P9, P10, P11, P12, P13, P17, P19, P21, P27, P28, P29
6	Terytorialny - infrastrukturalny	8	P1, P2, P5, P14, P15, P18, P23, P24
7	Terytorialny - społeczny	7	P3, P16, P20, P22, P25, P26, P30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

KOMPLEMENTARNOŚĆ CZASOWA

Rewitalizacja to proces złożony i długotrwały, który powinien zostać odpowiednio zaplanowany i rozłożony w czasie. Jedynie spójna wizja prowadzonych działań i ich komplementarność czasowa mogą przynieść oczekiwane rezultaty.

Komplementarność czasowa dotycząca prowadzonego procesu rewitalizacji warunkowana jest nie tylko racjonalnym rozłożeniem w czasie planowanych przedsięwzięć i inwestycji, ale przede wszystkim dotyczy kontynuacji działań rewitalizacyjnych na obszarze Gminy, które prowadzone są od wielu lat, a które między innymi współfinansowane były ze środków Unii Europejskiej w ramach poprzedniej perspektywy finansowania na lata 2007-2013. Należy wspomnieć, iż Gmina Michałowice została uznana za najlepszą gminę wiejską województwa mazowieckiego w rankingu wydatków inwestycyjnych poniesionych w latach 2010-2015, który został opublikowany w magazynie samorządowym „Wspólnota”. Ranking obejmował wydatki inwestycyjne w ramach infrastruktury technicznej (kanalizacja, wodociągi, oświetlenie) oraz wydatki na infrastrukturę społeczną (m.in. rozbudowa i modernizacja trzech gminnych szkół i przedszkola; budowa i modernizacja świetlic wiejskich). Działania te mogą być kontynuowane z powodzeniem obecnie, w ramach aktualnie obowiązującej perspektywy na lata 2014-2020. W poniższej tabeli zestawiono listę działań i inwestycji, które miały charakter rewitalizacyjny a które dotychczas przeprowadzono na obszarze gminy Michałowice.

Tabela 69 Dotychczasowe działania i zadania inwestycyjne o charakterze rewitalizacyjnym zrealizowane przez Gminę Michałowice

Nazwa zadania	Źródło finansowania	Kwota dofinansowania
Promowanie zdrowego trybu życia wśród dzieci i młodzieży w Gminie Michałowice poprzez budowę otwartych stref rekreacji	EOG 2004-2009	7 622 273,58
Opracowanie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej	RPO WM 2014-2020	32 410,50
Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Gminie Michałowice	PO IG 2007-2013/Działanie 8.3	1 389 898,23
Kompleksowa oferta turystyczna w Gminie Michałowice	RPO WM 2007-2013 Działanie 6.2. Turystyka	747 118,32
Pozostałe, między innymi:		
Infrastruktura sportowo-rekreacyjna	Budowa ścieżki rowerowej Reguły – Pęcice wzdłuż ul. Aleja Powstańców Warszawy	
	Zagospodarowanie placu zabaw w Suchym Lesie	
	Modernizacja wielofunkcyjnego boiska w Komorowie	
	Budowa budynku świetlicy wiejskiej w sołectwie Komorów	
	Zagospodarowanie placu zabaw w Granicy	
Gospodarka komunalna- infrastruktura sieciowa	Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Komorowie	
	Wykonanie kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami w ul. Leśnej, ul. Księdza Michała	

Nazwa zadania	Źródło finansowania	Kwota dofinansowania
	Woźniaka oraz ul. Zielonej Polany w Pęcicach Małych	
	Budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Tadeusza Wendy i ul. Filmowej w Granicy, ul. Regulskiej i ul. Elizy Orzeszkowej w Regułach oraz ul. Świętego Antoniego w Opaczy-Kolonii	
	Budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Dębowej w Granicy	
	Budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Środkowej, ul. Badyłarskiej i ul. Górnej w Opaczy-Kolonii	
	Budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Tadeusza Borowskiego w Michałowicach-Wsi - etap I	
	Budowa sieci wodociągowej w ul. Stanisława Bodycha, ul. Regulskiej i ul. Elizy Orzeszkowej w Regułach oraz w ul. Środkowej w Opaczy-Kolonii	
Modernizacja budynków użyteczności publicznej	Przebudowa budynku Gminy Michałowice przy ul. Raszyńskiej 34 w Michałowicach	
	Modernizacja budynku przedszkola i rozbudowa szkoły w Nowej Wsi	
	Zaprojektowanie, dostawa i montaż nowej hali namiotowej nad istniejącym boiskiem do koszykówki znajdującym się przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Komorowie	
	Rozbudowa szkoły w Komorowie – termomodernizacja budynku szkoły	
	Rozbudowa szkoły w Michałowicach	
Projekty infrastrukturalno-społeczne	Dostawa komputerów, oprogramowania, przeprowadzenie szkolenia oraz obsługa serwisowa komputerów w ramach realizacji projektu pod nazwą "Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Gminie Michałowice	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Przeprowadzone na przestrzeni ostatnich lat działania mające charakter rewitalizacyjny, kontynuowane będą w ramach procesu obecnie prowadzonej rewitalizacji na przestrzeni najbliższego horyzontu czasowego w latach 2016-2023. Poniższa tabela w formie diagramu Gantta, stanowi harmonogram działań w ramach niniejszego Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023.

Tabela 70 Harmonogram realizacji działań w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023

Lp.	Nazwa projektu	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	Poprawa estetyki gminy, poprzez stworzenie spójnej koncepcji zagospodarowania terenów zielonych								
2	Tworzenie „mikro przestrzeni sąsiedzkich” na obszarze rewitalizacji								
3	Stworzenie Centrum Aktywizacji Społecznej w miejscowości Komorów								
4	„Dziedzictwo Komorowa”- podniesienie poziomu wiedzy dotyczącej historii, kultury i tradycji miejscowości								
5	Odnowa tkanki mieszkaniowej budynków w miejscowości Komorów								
6	Otwarte ogrody Komorów”- organizacja imprez społeczno-kulturalnych prezentujących walory historii, kultury i tradycji miejscowości								
7	Działania integracyjne dla lokalnej społeczności obszaru rewitalizowanego (integracja NGOS, mieszkańców, itp.)								
8	Organizacja imprez kulturalnych i warsztatów dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów, jako forma aktywizacji społeczeństwa								
9	Organizacja imprez plenerowych promujących aktywny wypoczynek i rekreację oraz integrujących społeczność lokalną								

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Lp.	Nazwa projektu	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
10	Wydawanie publikacji i organizacja imprez dot. lokalnej historii i tradycji, jako forma utożsamiania się mieszkańców z regionem								
11	Organizacja szkoleń i zajęć międzypokoleniowych podnoszących kompetencje mieszkańców, w tym w zakresie technologii informatycznych								
12	Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie poprawy bezpieczeństwa poprzez edukację i działania prewencyjne								
13	„Wolni od uzależnień”- cykl spotkań i prelekcji								
14	Likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej i budynkach użyteczności publicznej								
15	Remont pomieszczeń Biblioteki Publicznej w Komorowie w celu dostosowania do działań kulturalno-integracyjnych								
16	Promocja aktywności lokalnej – organizacja Rajdu Pęcickiego wzmacniająca integrację mieszkańców i przynależność regionalną								
17	Aktywni dla Aktywnych - otwarte forum wymiany wiedzy biznesowej								
18	Budowa obiektów infrastruktury rekreacyjnej umożliwiającej zagospodarowanie czasu wolnego								
19	Akademia Lokalnych Liderów Młodzieżowych								

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Lp.	Nazwa projektu	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
20	Integracja działań społecznych skupionych na terenach Zalewu Komorowskiego								
21	Kampania edukacyjna w zakresie ochrony środowiska i zasad ekologii								
22	Integracja działań społecznych na terenie Parku w Regułach								
23	Zagospodarowanie przestrzeni Parku w Regułach								
24	Remont i przystosowanie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach do potrzeb działalności kulturalnej i poszerzania wiedzy historycznej								
25	Organizacja cyklicznych wydarzeń kulturalnych na terenie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach								
26	Dom Idei Miasto Ogród Komorów								
27	Warsztaty umiejętności społecznych „Akademia dobrego ucznia”								
28	Społeczny program mentoringowy „Klub Mentora”								
29	„Ryksza oknem na świat dla osób starszych i samotnych”								
30	Zaczarowany Pałac w Pęcicach-budowa więzi rodzinnych poprzez wspólne tworzenie sztuki								

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

KOMPLEMENTARNOŚĆ FINANSOWA

Komplementarność finansowa Programu Rewitalizacji oparta została o zdywersyfikowane źródła finansowania. Należą do nich zarówno środki budżetu Gminy, środki dotacyjne z Unii Europejskiej, środki programów rządowych i środki interesariuszy (przedsiębiorców, organizacji pozarządowych). W rozdziale dotyczącym *Indykatywnych ram finansowania projektów* wskazano w sposób wyczerpujący planowane źródła finansowania.

Gmina Michałowice kierując się zasadami maksymalnie efektywnego wykorzystania środków budżetu Gminy - będzie dążyła do stosowania modelu dźwigni finansowej, czyli pozyskania środków zewnętrznych na realizację przedsięwzięć i zapewnienia wkładu własnego niezbędnego do ich realizacji. Taki model zapewni relatywnie najwyższy poziom realizacji przedsięwzięć, gdyż Gmina dysponując ograniczonymi możliwościami finansowymi, będzie stawiała jako priorytet realizację przedsięwzięć dofinansowywanych ze źródeł zewnętrznych.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNA

Komplementarność proceduralna opiera się w zdecydowanej mierze na zarządzaniu programem w trybie partycypacyjnym wszystkich uczestników i interesariuszy. W ramach Programu Rewitalizacji przewidziano współdziałanie różnych instytucji oraz spójność przyjętych procedur służących precyzyjnemu i efektywnemu wykonaniu działań związanych z programem. Komplementarność ta zapewniona zostanie przez system zarządzania działający w oparciu o utworzony Zespół ds. Rewitalizacji. System ten zapewni także współuczestnictwo wszystkich interesariuszy prowadzonego procesu rewitalizacji. Wszystkie powyżej wskazane mechanizmy zostały szczegółowo zdefiniowane i opisane w rozdziale *Partycypacja interesariuszy Programu Rewitalizacji* oraz w rozdziale *System Zarządzania, wdrażania, monitoringu i ewaluacji Programu Rewitalizacji*.

CZĘŚĆ XI. Indykatywne ramy finansowania projektów - źródła finansowania

Przedsięwzięcia i zadania, które zostały zdefiniowane w Programie Rewitalizacji charakteryzuje komplementarność finansowania, rozumiana jako możliwość wzajemnego łączenia środków publicznych i prywatnych. Zgodnie z zapisami „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 ogłoszonymi przez Ministra Rozwoju z dnia 02.08.2016 r. „Głównym źródłem współfinansowania projektów rewitalizacyjnych z funduszy UE są środki RPO (EFS i EFRR). Dodatkowym, komplementarnym źródłem ich współfinansowania są środki KPO (EFS, EFRR, FS). Ponadto źródłem współfinansowania projektów rewitalizacyjnych będą środki budżetu państwa oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego, a także pozostałe np. prywatne”.

W ramach tych środków można wyróżnić środki o charakterze komercyjnym w postaci: kredytów i pożyczek, obligacji komunalnych, akcji i dopłat do kapitału. Środki niekomercyjne asygnowane są ze środków wnioskodawcy, budżetu Państwa oraz Środków Unii Europejskiej. W odniesieniu do projektów dotyczących ochrony środowiska istotnym instrumentem wsparcia są środki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska czy Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska.

Na projekty rewitalizacyjne przewiduje się środki z budżetu państwa z przeznaczeniem na część wkładu krajowego w ramach projektów rewitalizacyjnych realizowanych w ramach RPO, stanowiących część kompleksowych, skoordynowanych i terytorialnie skoncentrowanych przedsięwzięć, zgodnie z zakresem wsparcia wynikającym z RPO¹⁴. Poniższa tabela ilustruje dostępne działania wraz z podziałem środków finansowych.

Tabela 71 Finansowanie projektów w ramach RPO Województwa Mazowieckiego

Działanie/poddziałanie
3.1 Poprawa rozwoju MŚP na Mazowszu
4.2 Efektywność energetyczna
4.3 Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza
5.3 Dziedzictwo kultury
6.1 Infrastruktura ochrony zdrowia

¹⁴ Instrukcja dotycząca przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020

Działanie/poddziałanie
6.2 Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych
8.2 Aktywizacja zawodowa osób nieaktywnych zawodowo
8.3 Ułatwienie powrotu do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3
9.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
9.2.1 Zwiększenie dostępności usług społecznych
9.3 Rozwój ekonomii społecznej
10.1 Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży
10.2 Upowszechnienie kompetencji kluczowych wśród osób dorosłych
10.3 Doskonalenie zawodowe

Źródło: Instrukcja dotycząca przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020

Projekty inwestycyjne mogą być także finansowane w ramach krajowych Programów Operacyjnych. Wyszczególnienie rodzaju programu wraz z priorytetami inwestycyjnymi zawiera poniższa tabela.

Tabela 72 Priorytety inwestycyjne dotyczące rewitalizacji w ramach Krajowych Programów Operacyjnych

Program Operacyjny	Priorytety Inwestycyjne
	4iii - Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym 4v - Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu 6c - Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego

Program Operacyjny	Priorytety Inwestycyjne
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	6e (iv) - Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojaskowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz propagowania działań służących zmniejszaniu hałasu 9a - Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój	8ii Trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych, w szczególności tych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, w tym ludzi młodych zagrożonych wykluczeniem społecznym i ludzi młodych wywodzących się ze środowisk marginalizowanych, także poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży
Program Operacyjny Polska Wschodnia	4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu
Program Operacyjny Polska Cyfrowa	2a Poszerzanie zakresu dostępności łączy szerokopasmowych oraz wprowadzanie szybkich sieci internetowych oraz wspieranie prowadzenia nowych technologii i sieci dla gospodarki cyfrowej 2c Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e- uczenia się, e- włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia

Źródło: Wytoczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2016 r.

W ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 przewidziano następujące projekty i zdywersyfikowane źródła ich finansowania.

Tabela 73 lista projektów w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016 - 2023

Lp.	Projekt GŁÓWNY czy UZUPEŁNIAJĄCY	Rodzaj projektu	Nazwa projektu	Orientacyjny budżet (zł)	Źródła finansowania	Koordynator
1	UZUPEŁNIAJĄCY	terytorialny-infrastrukturalny	Poprawa estetyki gminy, poprzez stworzenie spójnej koncepcji zagospodarowania terenów zielonych	100 000	Środki własne Gminy Michałowice	Urząd Gminy Michałowice
2	UZUPEŁNIAJĄCY	terytorialny-infrastrukturalny	Tworzenie „mikro przestrzeni sąsiedzkich” na obszarze rewitalizacji	200 000	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Urząd Gminy Michałowice
3	UZUPEŁNIAJĄCY	terytorialny-społeczny	Stworzenie Centrum Aktywizacji Społecznej w miejscowości Komorów	500 000	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Towarzystwo Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowanie”
4	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny-społeczny	Dziedzictwo Komorowa”- podniesienie poziomu wiedzy dotyczącej historii, kultury i tradycji	500 000	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Towarzystwo Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowanie
5	UZUPEŁNIAJĄCY	terytorialny-infrastrukturalny	Odnowa tkanki mieszkaniowej budynków w miejscowości Komorów	3 000 000	Środki własne inwestorów prywatnych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Stowarzyszenie mieszkańców
6	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny-społeczny	Otwarte ogrody Komorów”- organizacja imprez społeczno-kulturalnych	150 000	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy	Organizacje, stowarzyszenia pozarządowe,

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Lp.	Projekt GŁÓWNY czy UZUPEŁNIAJĄCY	Rodzaj projektu	Nazwa projektu	Orientacyjny budżet (zł)	Źródła finansowania	Koordynator
			prezentujących walory historii, kultury i tradycji miejscowości		Michałowice, RPO WM 2014-2020	działające na obszarze gminy
7	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny-społeczny	Działania integracyjne dla lokalnej społeczności obszaru rewitalizowanego (integracja NGOS, mieszkańców, itp.)	300 000	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Organizacje pozarządowe stowarzyszenia, działające na obszarze gminy
8	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny-społeczny	Organizacja imprez kulturalnych i warsztatów dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów, jako forma aktywizacji społeczeństwa	325 000	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Organizacje pozarządowe, stowarzyszenia działające na obszarze gminy
9	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny-społeczny	Organizacja imprez plenerowych promujących aktywny wypoczynek i rekreację oraz integrujących społeczność lokalną	250 000	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Organizacje pozarządowe, stowarzyszenia działające na obszarze gminy
10	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny-społeczny	Wydawanie publikacji i organizacja imprez dot. lokalnej historii i tradycji, jako forma utożsamiania się mieszkańców z regionem	100 000	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Organizacje pozarządowe - Towarzystwo Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowanie”
11	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny-społeczny	Organizacja szkoleń i zajęć międzypokoleniowych podnoszących kompetencje mieszkańców, w tym w zakresie	70 000	Środki organizacji pozarządowych, środki własne Gminy Michałowice,	Organizacje pozarządowe, stowarzyszenia działające na obszarze gminy

166

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Projekt pn. „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 oraz z budżetu państwa.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Lp.	Projekt GŁÓWNY czy UZUPEŁNIAJĄCY	Rodzaj projektu	Nazwa projektu	Orientacyjny budżet (zł)	Źródła finansowania	Koordynator
			technologii informatycznych		RPO WM 2014-2020	
12	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny-społeczny	Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie poprawy bezpieczeństwa poprzez edukację i działania prewencyjne	50 000	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Urząd Gminy Michałowice
13	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny-społeczny	„Wolni od uzależnień”- cykl spotkań i prelekcji	140 000	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
14	UZUPEŁNIAJĄCY	terytorialny-infrastrukturalny	Likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej i budynkach użyteczności publicznej	300 000	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Urząd Gminy Michałowice
15	UZUPEŁNIAJĄCY	terytorialny-infrastrukturalny	Remont pomieszczeń Biblioteki Publicznej w Komorowie w celu dostosowania do działań kulturalno-integracyjnych	250 000	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Biblioteka w Komorowie
16	UZUPEŁNIAJĄCY	terytorialny-społeczny	Promocja aktywności lokalnej – organizacja Rajdu Pęcickiego wzmacniająca integrację mieszkańców i przynależność regionalną	150 000	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Urząd Gminy Michałowice

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Lp.	Projekt GŁÓWNY czy UZUPEŁNIAJĄCY	Rodzaj projektu	Nazwa projektu	Orientacyjny budżet (zł)	Źródła finansowania	Koordynator
17	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny- społeczny	Aktywni dla Aktywnych - otwarte forum wymiany wiedzy biznesowej	70 000	Środki własne Gminy Michałowice, środki prywatnego biznesu, RPO WM 2014-2020	Urząd Gminy Michałowice
18	GŁÓWNY	zintegrowany, terytorialny- infrastrukturalny	Budowa obiektów infrastruktury rekreacyjnej umożliwiającej zagospodarowanie czasu wolnego	5 000 000	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014- 2020	Urząd Gminy Michałowice
19	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny- społeczny	Akademia Lokalnych Liderów Młodzieżowych	100 000	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014- 2020	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Michałowicach
20	GŁÓWNY	zintegrowany, terytorialny- społeczny	Integracja działań społecznych skupionych na terenach Zalewu Komorowskiego	500 000	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014- 2020	Urząd Gminy Michałowice
21	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny- społeczny	Kampania edukacyjna w zakresie ochrony środowiska i zasad ekologii	200 000	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014- 2020	Urząd Gminy Michałowice
22	GŁÓWNY	zintegrowany, terytorialny- społeczny	Integracja działań społecznych na terenie Parku w Regułach	140 000	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014- 2020	Urząd Gminy Michałowice
23	GŁÓWNY	zintegrowany, terytorialny- infrastrukturalny	Zagospodarowanie przestrzeni Parku w Regułach	500 000	Środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014- 2020	Urząd Gminy Michałowice
24	UZUPEŁNIAJĄCY	zintegrowany, terytorialny- infrastrukturalny	Remont i przystosowanie Zespołu Pałacowo- Parkowego w	4 500 000	Środki fundacji, środki własne Gminy Michałowice,	Fundacja „Dwór Polski”

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Lp.	Projekt GŁÓWNY czy UZUPEŁNIAJĄCY	Rodzaj projektu	Nazwa projektu	Orientacyjny budżet (zł)	Źródła finansowania	Koordynator
			Pęcicach do potrzeb działalności kulturalnej i poszerzania wiedzy historycznej		RPO WM 2014-2020	
25	UZUPEŁNIAJĄCY	zintegrowany, terytorialny-społeczny	Organizacja cyklicznych wydarzeń kulturalnych na terenie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach	50 000	Środki fundacji, środki własne Gminy Michałowice, RPO WM 2014-2020	Fundacja „Dwór Polski”
26	UZUPEŁNIAJĄCY	terytorialny-społeczny	Dom Idei Miasto Ogród Komorów	1 750 000	Środki własne Towarzystwa Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów, środki własne Gminy Michałowice, fundusze powiatu pruszkowskiego środki RPO WM 2014-2020	Towarzystwo Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowianie”
27	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny - społeczny	Warsztaty umiejętności społecznych „Akademia dobrego ucznia”	324 000	Środki fundacji (Fundacja BGK im. Jana Kantego, Fundacja Kronenberga, Fundacja Orleń Dar Serca), środki własne Gminy Michałowice, środki REP WM 2014-2020	Stowarzyszenie Moc w Moc

Lp.	Projekt GŁÓWNY czy UZUPEŁNIAJĄCY	Rodzaj projektu	Nazwa projektu	Orientacyjny budżet (zł)	Źródła finansowania	Koordynator
28	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny-społeczny	Społeczny program mentoringowy „Klub Mentora”	320 000	Środki stowarzyszenia, środki własne Gminy Michałowice, środki Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej – Program ASOS	Stowarzyszenie Moc w Moc
29	UZUPEŁNIAJĄCY	horyzontalny-społeczny	„Ryksza oknem na świat dla osób starszych i samotnych”	80 000	Środki własne towarzystwa, środki własne Gminy Michałowice, środki RPO WM 2014-2020	Towarzystwo Przyjaciół Miasta Ogrodu Komorów „Komorowanie”
30	UZUPEŁNIAJĄCY	zintegrowany, terytorialny-społeczny	Zaczarowany Pałac w Pęcicach – budowa więzi rodzinnych poprzez wspólne tworzenie sztuki	1 000 000	Środki własne fundacji, środki Gminy Michałowice i dofinansowanie RPO WM	Fundacja Dwór Polski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy Michałowice

Większość projektów, zaplanowanych do realizacji do 2023 r. opiera się na montażu finansowym środków własnych Gminy Michałowice, środków funduszy unijnych, przede wszystkim pozyskanych z RPO WM 2014-2020 oraz środków pozostałych interesariuszy programu (przedsiębiorców, organizacji pozarządowych).

Gmina mając na uwadze efektywne wykorzystanie środków swojego budżetu, będzie dążyła do wykorzystania modelu dźwigni finansowej - czyli pozyskania środków zewnętrznych na realizację przedsięwzięć i zapewnienia wkładu własnego do tych inwestycji. Taki model zapewni relatywnie najwyższy poziom realizacji przedsięwzięć, ponieważ Gmina dysponując ograniczonymi możliwościami finansowymi, będzie stawiała jako priorytet realizację przedsięwzięć dofinansowywanych ze źródeł zewnętrznych.

CZĘŚĆ XII. Partycypacja interesariuszy Programu Rewitalizacji - docelowe grupy wsparcia oraz mechanizmy włączenia

1. Partycypacja interesariuszy

Proces prowadzonej Rewitalizacji obszarów znajdujących się w sytuacji kryzysowej, obszarów wymagających wsparcia wymaga aktywnego udziału wielu interesariuszy, dla których wskazany obszar podlegający delimitacji jest obszarem, gdzie kumulują się ich interesy, potrzeby i preferencje. Istotne jest określenie dla tych grup partycypujących w procesie rewitalizacji stopnia zaangażowania, ich roli i poziomu zainteresowania zagadnieniami i problemami, które Program Rewitalizacji definiuje, wyszczególnia i nakreśla sposób ich naprawy. Poszczególne grupy interesariuszy charakteryzuje różna siła wpływu oraz poziom zaangażowania. Mając na uwadze powyższe przesłanki interesariuszy możemy podzielić na:

- ✓ interesariuszy kluczowych,
- ✓ interesariuszy - sojuszników interesariuszy kluczowych,
- ✓ interesariuszy wymagających wsparcia,
- ✓ interesariuszy biernych- niezainteresowanych.

Wśród interesariuszy kluczowych znajdują się jednostki, organizacje, osoby, które wykazują aktywność w prowadzonych działaniach, którzy zainteresowani są zmianą sytuacji i posiadają znaczną siłę wpływu. Do interesariuszy kluczowych możemy zaliczyć: władze lokalne, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Policja. Drugą grupą interesariuszy są tzw. interesariusze – sojusznicy interesariuszy kluczowych, są to interesariusze zainteresowani, ale posiadający mniejszą siłę wpływu niż kluczowi, a należą do nich: aktywni mieszkańcy, aktywni właściciele nieruchomości prywatnych, sektor biznesu, fundacje, stowarzyszenia, instytucje kulturalne, edukacyjne, sportowe.

Interesariusze wymagający wsparcia to interesariusze nieaktywni, którzy posiadają małą siłę wpływu. Należą do nich: beneficjenci pomocy społecznej, bezrobotni, nieinnowacyjne przedsiębiorstwa. Ostatnią grupą interesariuszy w kontekście siły wpływu i zaangażowania są interesariusze bierni- niezainteresowani o nikomej sile wpływu. Należą do nich: bierni mieszkańcy obszarów rewitalizacji, bierni właściciele nieruchomości prywatnych.

Podczas prowadzonych prac nad opracowaniem Programu Rewitalizacji, na etapie diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych na obszarze gminy oraz programowania procesu rewitalizacji, został zapewniony udział i dostęp do informacji dla wszystkich interesariuszy: mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz władz lokalnych. Działania te były zróżnicowane pod względem użytych narzędzi, środków komunikacji, aby zmaksymalizować efektywność dotarcia z informacją do grup docelowych.

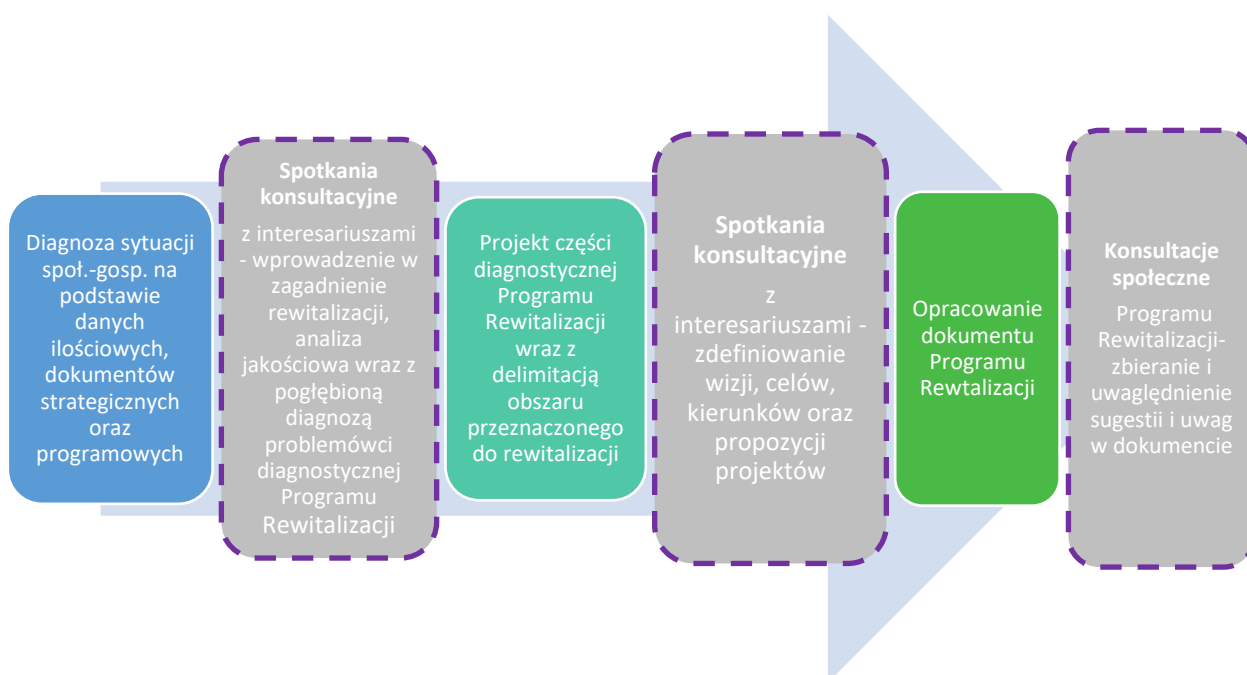
Wobec powyższego wykorzystano następujące narzędzia badawcze:

- badanie ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych,

- spotkania konsultacyjne z interesariuszami na etapie sporządzania diagnozy czynników kryzysowych w Gminie,
- spotkania konsultacyjne z interesariuszami na etapie konstruowania celów, kierunków, działań i projektów niezbędnych w procesie rewitalizacji,
- spotkanie podsumowujące proces rewitalizacji na etapie uchwalonego do realizacji Programu Rewitalizacji.

Poszczególne etapy partycypacji interesariuszy w procesie powstawania Programu Rewitalizacji obrazuje poniższy rysunek.

Rysunek 45 Etapy partycypacji interesariuszy w procesie opracowania Programu Rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

Na stronie internetowej gminy <http://www.michalowice.pl> oraz dedykowanej podstronie <http://www.rewitalizacja.michalowice.pl>, znalazły się między innymi następujące informacje dot. rewitalizacji:

- INFORMACJA DOTYCZĄCA PRZEPROWADZONEGO SPACERU BADAWCZEGO
- INFORMACJA DOTYCZĄCA SPOTKAŃ KONSULTACYJNYCH Z INTERESARIUSZAMI W RAMACH LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023
- ZAMIESZCZENIE INFORMACJI O PRZEPROWADZANYM BADANIU ANKIETYZACYJNYM W RAMACH LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI WRAZ Z MOŻLIWOŚCIĄ WYPEŁNIENIA ANKIETY BADAWCZEJ DLA INTERESARIUSZY

- INFORMACJA DOTYCZĄCA PRZYSTĄPIENIA DO REALIZACJI LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023 WRAZ Z INFORMACJĄ DOTYCZĄCĄ SPOTKAŃ KONSULTACYJNYCH Z INTERESARIUSZAMI

Ponadto, w ramach prowadzonego procesu rewitalizacji podjęte zostały następujące działania informacyjno-promocyjne:

- wywieszenie plakatu informacyjnego dotyczącego prowadzonych prac w ramach opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji w Urzędzie Gminy Michałowice które miało miejsce 9 listopada 2016 r. oraz 23 grudnia 2016 r.,
- ankietyzacja wśród mieszkańców, informowanie mieszkańców o opracowywaniu i istocie Programu Rewitalizacji), która miała miejsce w terminie 17-30 listopada 2016 r.,
- spotkania informacyjne skierowane do różnych grup interesariuszy, w dniu 16.11.2016 roku w Regułach- siedziba Urzędu Gminy (godz. 16.00 oraz 18.00), w dniu 17.11.2016 w Regułach- siedziba Urzędu Gminy (godz. 16.00 oraz 18.00), 21.11.2016 w Regułach- siedziba Urzędu Gminy (godz. 18.00)
- ekspert zewnętrzny wraz z wybranymi reprezentantami urzędu gminy przeprowadzał spacer badawczy dnia 23.11.2016 r.,
- spotkania Zespołu ds. Rewitalizacji zaplanowano na początek miesiąca lutego 2017 r.,
- przekazanie informacji nt. rewitalizacji podczas sesji Rady Gminy Michałowice- Uchwała Nr XVII/196/2016 z dn.17.10.2016 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji,
- zamieszczenie informacji o podejmowanych w ramach projektu działaniach na tablicach ogłoszeniowych w jednostkach pomocniczych Gminy oraz jednostkach organizacyjnych, świetlicach wiejskich oraz stronie internetowej Urzędu Gminy Michałowice oraz stronie internetowej projektu www.rewitalizacja.michalowice.pl,
- udzielanie informacji zainteresowanym osobom przez pracownika Urzędu Gminy Michałowice,
- wysłanie elektronicznej korespondencji do potencjalnych interesariuszy ws. prowadzonych prac nad opracowywaniem Programu Rewitalizacji,
- indywidualne rozmowy bezpośrednie i telefoniczne z interesariuszami,
- spotkania konsultacyjne z mieszkańcami Gminy Michałowice (ws. obszaru rewitalizacji i zgłaszania propozycji fiszek projektowych) w Regułach- siedziba Urzędu Gminy 05.01.2017 r. godz.17.00; 09.01.2017 r. godz. 17.00 oraz 19.00; 13.01.2017 r. godz. 17.00 oraz 19.00,
- zebranie informacji na temat propozycji projektów i propozycji fiszek projektowych podczas spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami Gminy Michałowice (ws. obszaru rewitalizacji i zgłaszania propozycji fiszek projektowych) w Regułach- siedziba Urzędu Gminy 05.01.2017 r. godz.17.00; 09.01.2017 r. godz. 17.00 oraz 19.00; 13.01.2017 r. godz. 17.00 oraz 19.00,
- zamieszczenie projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 w dniu 06.02.2017 r.,
- zamieszczenie informacji o możliwości zgłaszania uwag do projektu Programu Rewitalizacji na stronie internetowej i tablicach ogłoszeń,
- zamieszczenie artykułu w lokalnej prasie nt. opracowywanego Programu Rewitalizacji (WPR - 13, 20, 27 stycznia 2017 roku oraz 3, 10, 17 lutego 2017 roku, 23 grudnia 2016 roku i 16 grudnia 2016 roku).

Przeprowadzone badanie ankietacyjne wśród mieszkańców i przedsiębiorców, które było dodatkowym elementem rozpoznania potrzeb interesariuszy w odniesieniu do obszaru poddanego rewitalizacji, stanowiło istotny element podczas prac nad dokumentem Programu Rewitalizacji.

Podczas prac inicjujących proces rewitalizacji zorganizowany został tzw. spacer badawczy na obszarze gminy, w ramach którego w realnej przestrzeni dokonano analizy istniejących znamion kryzysu w odniesieniu do ogólnodostępnej przestrzeni publicznej, obiektów użyteczności publicznej, zagospodarowania przestrzennego. Spacer badawczy miał miejsce dnia 23.11.2016 r., a wśród jego uczestników znajdowali się przedstawiciele Urzędu Gminy, mieszkańców, organizacji pozarządowych, firmy konsultingowej sporządzającej Program Rewitalizacji.

Rysunek 46 Spacer badawczy podczas prowadzonego procesu opracowania Programu Rewitalizacji-dokumentacja fotograficzna

Źródło: materiały Urzędu Gminy Michałowice

W ramach prowadzonego procesu rewitalizacji zostały przeprowadzone dwa cykle warsztatów konsultacyjnych. Pierwszy cykl spotkań stanowił istotny element podczas prac nad opracowaniem diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych, zmierzający do wyodrębnienia obszaru zdegradowanego na terenie Gminy. Warsztaty konsultacyjne z interesariuszami w ramach pierwszego cyklu odbyły się w Urzędzie Gminy Michałowice w Regułach w dniach: 16.11.2016 r., 17.11.2016 r. oraz 21.11.2016 r. Interesariusze: mieszkańcy, przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, radni mieli możliwość zgłaszania uwag, zgłaszania propozycji projektów/działań jakie należy ująć w opracowywanym programie rewitalizacji. Spotkania te posiadały także element edukacyjny, umożliwiający uczestnikom weryfikację ich wiedzy na temat rewitalizacji sensu stricto oraz jej celów i konieczności zaangażowania jak najszerszego grona jej uczestników.

Drugi cykl dotyczył zebrania pomysłów działań i projektów oraz celów i kierunków rozwoju dla wyłonionych obszarów, które przyjęto do rewitalizacji. Spotkania konsultacyjne z interesariuszami w ramach drugiego cyklu spotkań odbyły się w Urzędzie Gminy Michałowice w Regułach, w dniach 05.01.2017 r., 09.01.2017 r. oraz 13.01.2017 r.

W ramach szeroko pojętej partycypacji społecznej do Programu Rewitalizacji zostały zgłoszone projekty, które zostały uwzględnione w dokumencie i przyjęte do realizacji. Należą do nich m. in.:

projekt nr 1 „Poprawa estetyki gminy, poprzez stworzenie spójnej koncepcji zagospodarowania terenów zielonych”, projekt nr 2 „Tworzenie mikro przestrzeni sąsiedzkich na obszarze rewitalizacji” oraz projekt nr 5 „Odnowa tkanki mieszkaniowej budynków w miejscowości Komorów”. Podczas prowadzonych spotkań konsultacyjnych z interesariuszami zgłoszone zostały także inne projekty (dotyczące m.in. Osiedla Michałowice i Sołectwa Pęcice), które z uwagi na brak możliwości uzasadnienia wskaźników charakteryzujących obszar nie zostały ujęte w Lokalnym Programie Rewitalizacji.

Przeprowadzone warsztaty konsultacyjne pozwoliły na poznanie opinii szerokiego grona interesariuszy we wszystkich omawianych sferach dotyczących rewitalizacji, zarówno w kwestiach społecznych, gospodarczych, uwarunkowań przestrzennych czy środowiskowych.

Na stronie internetowej urzędu zamieszczona została informacja dotycząca rozpoczęcia procesu rewitalizacji w Gminie oraz informacje dotyczące miejsca i terminów odbywających się warsztatów konsultacyjnych. Interesariusze mieli możliwość zgłaszania konkretnych projektów do realizacji poprzez dystrybuowaną przez Urząd Gminy fiszkę projektową do prowadzonego procesu rewitalizacji. Na stronie internetowej urzędu zamieszczono projekt opracowanego Programu Rewitalizacji do którego interesariusze mieli możliwość zgłaszania uwag, sugestii i komentarzy, które zostały poddane analizie i uwzględnione w dokumencie. Przewiduje się, iż postęp prac i jego wyników w zakresie działań i projektów, których konieczność realizacji została zawarta w opracowanym Programie Rewitalizacji, będzie podawany do publicznej wiadomości w postaci informacji i opracowanych Raportów z realizacji. Proces prowadzonej rewitalizacji będzie zatem transparentny i weryfikowany przez wszystkie zainteresowane strony.

Rysunek 47 Warsztaty konsultacyjne z interesariuszami w ramach Programu Rewitalizacji

Źródło: Urząd Gminy Michałowice

Tabela 74 Kalendarium spotkań konsultacyjnych – Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023

Termin spotkania	Spotkanie
16.11.2016 r.	Spotkanie w dniu 16 listopada 2016 r. godz. 16.00 - Sala w Urzędzie Gminy Michałowice, w zakresie warsztatów konsultacyjnych dotyczących informacji objaśniających zasady rewitalizacji oraz zebrania opinii i sugestii interesariuszy dotyczących wyłonienia obszaru zdegradowanego
	Spotkanie w dniu 16 listopada 2016 r. godz. 18.00 - Sala w Urzędzie Gminy Michałowice, w zakresie warsztatów konsultacyjnych dotyczących informacji objaśniających zasady rewitalizacji oraz zebrania opinii i sugestii interesariuszy dotyczących wyłonienia obszaru zdegradowanego
17.11.2016 r.	Spotkanie w dniu 17 listopada 2016 r. godz. 16.00 - Sala w Urzędzie Gminy Michałowice, w zakresie warsztatów konsultacyjnych dotyczących informacji objaśniających zasady rewitalizacji oraz zebrania opinii i sugestii interesariuszy dotyczących wyłonienia obszaru zdegradowanego
	Spotkanie w dniu 17 listopada 2016 r. godz. 18.00 - Sala w Urzędzie Gminy Michałowice, w zakresie warsztatów konsultacyjnych dotyczących informacji objaśniających zasady rewitalizacji oraz zebrania opinii i sugestii interesariuszy dotyczących wyłonienia obszaru zdegradowanego
21.11.2016	Spotkanie w dniu 21 listopada 2016 r. godz. 18.00 - Sala w Urzędzie Gminy Michałowice, w zakresie warsztatów konsultacyjnych dotyczących informacji objaśniających zasady rewitalizacji oraz zebrania opinii i sugestii interesariuszy dotyczących wyłonienia obszaru zdegradowanego
05.01.2017	Spotkanie w dniu 5 stycznia 2017 r. godz. 17.00 Sala w Urzędzie Gminy Michałowice, dotyczące zebrania pomysłów działań i projektów oraz celów i kierunków rozwoju dla wyłonionych obszarów, które przyjęto do rewitalizacji
09.01.2017	Spotkanie w dniu 9 stycznia 2017 r. godz. 17.00 Sala w Urzędzie Gminy Michałowice, dotyczące zebrania pomysłów działań i projektów oraz celów i kierunków rozwoju dla wyłonionych obszarów, które przyjęto do rewitalizacji
	Spotkanie w dniu 9 stycznia 2017 r. godz. 19.00 Sala w Urzędzie Gminy Michałowice, dotyczące zebrania pomysłów działań i projektów oraz celów i kierunków rozwoju dla wyłonionych obszarów, które przyjęto do rewitalizacji
13.01.2017	Spotkanie w dniu 13 stycznia 2017 r. godz. 17.00 Sala w Urzędzie Gminy Michałowice, dotyczące zebrania pomysłów działań i projektów oraz celów i kierunków rozwoju dla wyłonionych obszarów, które przyjęto do rewitalizacji

Termin spotkania	Spotkanie
	Spotkanie w dniu 13 stycznia 2017 r. godz. 19.00 Sala w Urzędzie Gminy Michałowice, dotyczące zebrania pomysłów działań i projektów oraz celów i kierunków rozwoju dla wyłonionych obszarów, które przyjęto do rewitalizacji

Źródło: dane Urzędu Gminy Michałowice

Zainteresowanie pracami nad programem rewitalizacji ze strony interesariuszy nie było znaczące. Pamiętając, że w diagnozie sytuacji społecznej w Gminie Michałowice uwypuklano problem niskiej aktywności społecznej, należy podjąć systematyczne działania na rzecz większego włączenia interesariuszy w realizację i monitoring programu.

Sprzyjać temu powinny rozwiązania zaproponowane organizacyjne dla etapu realizacji programu, stanowiące podstawowe mechanizmy włączenia interesariuszy programu:

- otwarta formuła naboru projektów indywidualnych, a takimi są projekty partnerów zewnętrznych, w całym okresie realizacji PR.

2. Docelowe grupy wsparcia

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023 roku jest programem kierowanym do wszystkich interesariuszy, którzy ze względu na swoją działalność zawodową, społeczną lub osobiste powiązania z gminą są zainteresowani uczestnictwem w programie.

Docelowymi grupami wsparcia w procesie prowadzonej rewitalizacji są:

- mieszkańcy obszaru rewitalizacji,
- mieszkańcy obszarów bezpośrednio objętych przekształceniami materialno-technicznymi,
- osoby i rodziny ubogie oraz zagrożone wykluczeniem społecznym,
- dzieci i młodzież,
- seniorzy,
- przedsiębiorcy lokalni,
- osoby aktywnie spędzające czas wolny, w tym rowerzyści, biegacze, spacerowicze,
- członkowie stowarzyszeń i nieformalnych grup zainteresowań.

Znaczącą docelową grupą wsparcia będą mieszkańcy obszaru rewitalizacji doświadczający trudności związanych z zagospodarowaniem czasu wolnego, rozwojem osobistym, integracją społeczną i brakiem przywiązania do miejsca zamieszkania. Osoby te będą adresatami większości zadań projektów zintegrowanych o charakterze społecznym, ale także inwestycyjnym.

CZĘŚĆ XIII. System zarządzania, wdrażania, monitoringu i ewaluacji Programu Rewitalizacji

1. System zarządzania i wdrażania Programu Rewitalizacji

Mechanizm zarządzania w procesie rewitalizacji na obszarze Gminy Michałowice oparty został na czterech filarach działania, gwarantujących powodzenie założonych celów. Schemat tego mechanizmu prezentuje poniższy rysunek.

Rysunek 48 Schemat mechanizmu zarządzania w procesie rewitalizacji na obszarze Gminy Michałowice

Źródło: opracowanie własne

Partnerstwo polega na współuczestnictwie wszystkich interesariuszy całego procesu rewitalizacji na równych prawach, poczynając od wstępnych faz planistycznych, przez najważniejszy etap wdrażania programu po jego ewaluację *post ante*. Zasada partnerstwa jest szczególnie istotna w sytuacji słabej współpracy i aktywności interesariuszy rewitalizacji, jaka ma miejsce na obszarze Gminy Michałowice.

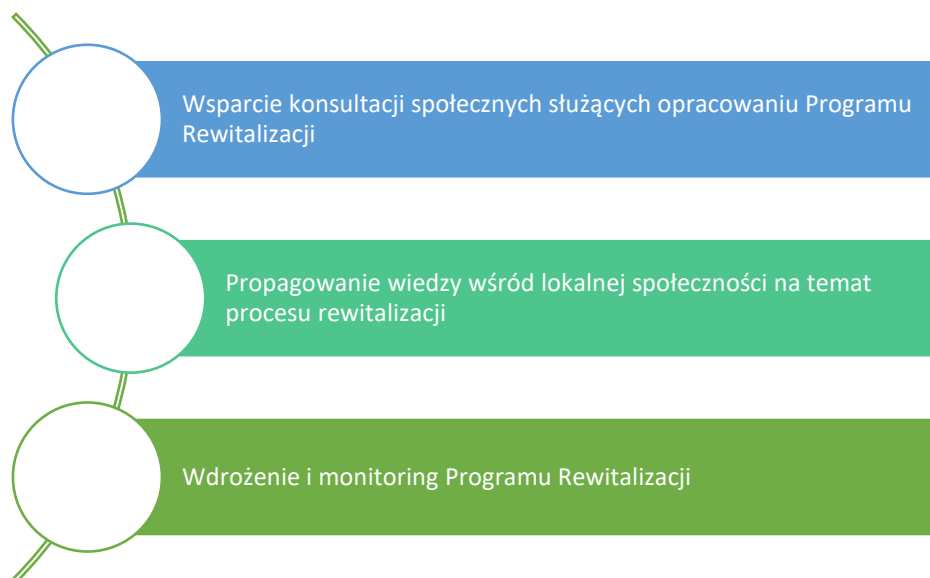
Dzięki zasadzie partnerstwa nastąpiła:

- identyfikacja lokalnych liderów zmian,
- wzmocnienie współpracy pomiędzy interesariuszami, w tym reprezentującymi organizacje pozarządowe, niezorganizowane grupy mieszkańców i przedstawicieli instytucji publicznych
- wzmocnienie współpracy mieszkańców z urzędem,
- identyfikacja miejscowych potencjałów, które mogą wzmocnić proces rewitalizacji,
- wzrost wiedzy o procesie rewitalizacji i jego promocja,
- wypracowanie nowych projektów rewitalizacji.

Zgodnie z zasadą partycypacji poszczególne grupy partnerów powinny aktywnie zaangażować się w proces rewitalizacji. Proces partycypacji wymaga stałego doskonalenia, ponieważ wpisane są w niego pewne bariery, na przykład ograniczona obecność i z reguły pasywna postawa przedstawicieli środowisk wykluczonych, którzy – jako bezpośredni adresaci wielu projektów rewitalizacji – powinni wyrażać swoje opinie w sprawach bezpośrednio ich dotyczących. Oczekuje się również, że rozszerzanie kręgów partycypacji o nowych interesariuszy spowoduje pojawienie się nowych projektów, szczególnie projektów społecznych.

Mając na uwadze ograniczenia budżetowe nie przewiduje się powołania odrębnego podmiotu do zarządzania procesem rewitalizacji. Zarządzeniem nr 10/2017, Wójta Gminy Michałowice z dnia 23 stycznia 2017 r. został powołany Zespół ds. Rewitalizacji. Podstawowe zadania Zespołu ds. Rewitalizacji przedstawiono na poniższym rysunku.

Rysunek 49 Zadania Zespołu ds. Rewitalizacji (komórki merytorycznej w Urzędzie Gminy Michałowice)

Źródło: opracowanie własne

Zdefiniowane w Programie Rewitalizacji cele realizowane będą poprzez wprowadzony system wdrażania realizowany przez wyznaczony Zespół ds. Rewitalizacji. W ramach jego kompetencji przewidziano realizację następujących zadań:

- ✓ wsparcie konsultacji społecznych służących opracowaniu Programu Rewitalizacji,
- ✓ propagowanie wiedzy wśród lokalnej społeczności na temat procesu rewitalizacji,
- ✓ wdrożenie i monitoring Programu Rewitalizacji.

Projekty ujęte w Programie Rewitalizacji z poszczególnych obszarów zagadnień społecznych, gospodarczych, przestrzennych, środowiskowych, infrastrukturalnych realizowane będą przez wyznaczony Zespół ds. Rewitalizacji. W zakresie jego kompetencji będzie wdrożenie projektu do realizacji i skuteczne jego zakończenie.

MONITORING W PROCESIE REWITALIZACJI

Wytyczne w dokumencie Programu Rewitalizacji kierunki działań, cele niezbędne do realizacji oraz zdefiniowana w sposób wyczerpujący lista projektów koniecznych do realizacji, muszą zostać poddane wewnętrznej kontroli i systemowi monitorowania postępów prac w całym procesie prowadzonej rewitalizacji. Działania te umożliwią osiągnięcie stanu docelowego, który będzie konsekwencją wykonanych zadań zmierzających do wyeliminowania zjawisk i obszarów pozostających w kryzysie. Niezbędne będzie zatem gromadzenie i właściwa interpretacja danych (monitoring), które określać będą, czy niekorzystne zjawisko na danym obszarze zostało wyeliminowane, a prowadzony proces rewitalizacji uznać można za satysfakcjonujący.

W tym celu konieczne jest sporządzanie Raportów Monitoringowych, umożliwiających odpowiedź na pytanie, czy prowadzone działania są wystarczająco skuteczne lub też powinny zostać skorygowane w odniesieniu do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej w Gminie.

Rekomendowane do corocznego monitorowania wskaźniki odnoszące się do realizacji celów oraz poszczególnych projektów i działań zawartych w niniejszym Programie Rewitalizacji, ujęte zostały w poniższej tabeli.

Tabela 75 Wskaźniki realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023

1. Cel strategiczny: Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowej

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania informacji	Częstotliwość poboru informacji	Wartość wskaźnika styczeń 2017	Wartość wskaźnika grudzień 2023	Projekty wpływające na wartość docelową wskaźnika
Liczba inwestycji wzmacniających potencjał techniczny i funkcjonalny obecnie funkcjonujących przestrzeni kulturalno-	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	7	P1, P5, P18, P24

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania informacji	Częstotliwość poboru informacji	Wartość wskaźnika styczeń 2017	Wartość wskaźnika grudzień 2023	Projekty wpływające na wartość docelową wskaźnika
rekreacyjno-wypoczynkowych						
Liczba przeprowadzonych działań społecznych wzmacniających poziom usług kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	669	P6, P7, P8, P9, P16, P20, P22, P25, P26, P30
Liczba uczestników działań społecznych wzmacniających poziom usług kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych	osób	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	23 400	P6, P7, P8, P9, P16, P20, P22, P25, P26, P30

2. Cel strategiczny: Integracja społeczna mieszkańców w różnych grupach wiekowych

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania informacji	Częstotliwość poboru informacji	Wartość wskaźnika styczeń 2017	Wartość wskaźnika grudzień 2023	Projekty wpływające na wartość docelową wskaźnika
Liczba spotkań o charakterze identyfikującym i wzmacniającym potencjał osobistych wartości i uzdolnień społeczności lokalnej	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	273	P3, P4, P11, P12, P13, P17, P19, P21, P27, P28

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania informacji	Częstotliwość poboru informacji	Wartość wskaźnika styczeń 2017	Wartość wskaźnika grudzień 2023	Projekty wpływające na wartość docelową wskaźnika
Liczba uczestników spotkań o charakterze identyfikującym i wzmacniającym potencjał osobistych wartości i uzdolnień społeczności lokalnej	osób	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	9550	P3, P4, P11, P12, P13, P17, P19, P21, P27, P28
Liczba inwestycji wzmacniających poziom integracji społecznej i aktywności społecznej mieszkańców	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	17	P2, P14, P15, P18, P23, P24
Liczba spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących i aktywizujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska społeczności lokalnej	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	833	P4, P6, P7, P8, P9, P11, P16, P19, P20, P22, P25, P26, P27, P28, P30
Liczba uczestników spotkań, warsztatów, akcji, programów integrujących różnorodne pod względem wieku i doświadczenia środowiska	osób	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	28 050	P4, P6, P7, P8, P9, P11, P16, P19, P20, P22, P25, P26, P27, P28, P30

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania informacji	Częstotliwość poboru informacji	Wartość wskaźnika styczeń 2017	Wartość wskaźnika grudzień 2023	Projekty wpływające na wartość docelową wskaźnika
społeczności lokalnej						
liczba zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	891	P4, P6, P7, P8, P9, P12, P13, P16, P17, P19, P20, P21, P22, P25, P26, P27, P28, P30
liczba uczestników zorganizowanych akcji społecznych i imprez kulturalnych	osób	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	29 950	P4, P6, P7, P8, P9, P12, P13, P16, P17, P19, P20, P21, P22, P25, P26, P27, P28, P30
Liczba projektów edukacyjnych adresowanych do różnych grup mieszkańców	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	273	P4, P10, P11, P12, P13, P17, P19, P21, P27, P28
Liczba uczestników projektów edukacyjnych adresowanych do różnych grup mieszkańców	osób	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	13 050	P4, P10, P11, P12, P13, P17, P19, P21, P27, P28

3. Cel strategiczny: Budowa marki obszaru rewitalizowanego i gminy dzięki wzmocnieniu jej potencjałów społecznych, przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania informacji	Częstotliwość poboru informacji	Wartość wskaźnika styczeń 2017	Wartość wskaźnika grudzień 2023	Projekty wpływające na wartość docelową wskaźnika
Liczba przeprowadzonych prelekcji, wykładów, szkoleń w zakresie rozwoju	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	28	P17

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania informacji	Częstotliwość poboru informacji	Wartość wskaźnika styczeń 2017	Wartość wskaźnika grudzień 2023	Projekty wpływające na wartość docelową wskaźnika
lokalnej przedsiębiorczości						
Liczba uczestników przeprowadzonych prelekcji, wykładów, szkoleń w zakresie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości	osób	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	200	P17
Liczba nowych podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	-	1834	P17
Liczba utworzonych miejsc pracy	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	-	2	P17
Liczba przeprowadzonych projektów w zakresie zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	30	P12, P13
Liczba uczestników projektów w zakresie zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa	osób	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	1 200	P12, P13
Liczba publikacji promujących dziedzictwo kulturowe	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy,	co 2 lata	0	1	P10

184

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Projekt pn. „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 oraz z budżetu państwa.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania informacji	Częstotliwość poboru informacji	Wartość wskaźnika styczeń 2017	Wartość wskaźnika grudzień 2023	Projekty wpływające na wartość docelową wskaźnika
i historyczne obszaru rewitalizacji		organizacje pozarządowe				
Liczba osób korzystających z publikacji promujących dziedzictwo kulturowe i historyczne obszaru rewitalizacji	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	5000	P10
Liczba inwestycji w zakresie poprawy estetyki, funkcjonalności i zagospodarowania obiektów publicznych oraz przestrzeni publicznej	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	15	P1, P14, P15, P18, P23
Liczba osób korzystających z estetycznych i funkcjonalnych obiektów publicznych i przestrzeni publicznej, które poddano pracom inwestycyjnym	osób	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	15 000	P1, P14, P15, P18, P23
Liczba inwestycji podnosząca standard budownictwa mieszkaniowego	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	3	P5
Liczba inwestycji poprawiających dostęp	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy,	co 2 lata	0	10	P14

185

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Projekt pn. „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 oraz z budżetu państwa.

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania informacji	Częstotliwość poboru informacji	Wartość wskaźnika styczeń 2017	Wartość wskaźnika grudzień 2023	Projekty wpływające na wartość docelową wskaźnika
do przestrzeni i budynków użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych		organizacje pozarządowe				
Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z dostępnych przestrzeni i budynków użyteczności publicznej	osób	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	1000	P14
Liczba przeprowadzonych prelekcji, wykładów, kampanii w zakresie ochrony środowiska naturalnego	szt	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	50	P21
Liczba uczestników prelekcji, wykładów, kampanii w zakresie ochrony środowiska naturalnego	osób	Urząd Gminy Michałowice, partnerzy, organizacje pozarządowe	co 2 lata	0	2 000	P21

Źródło: opracowanie własne

Opracowane i zgromadzone Karty Raportu Monitoringowego, niezbędne dane i mierniki posłużą do opracowania Zbiorczego Raportu Monitoringowego, sporządzanego w cyklu dwuletnim.

Jeżeli analiza danych, gromadzonych mierników ujętych w Zbiorczym Raporcie Monitoringowym wykaże znaczne, odbiegające od głównych założeń Programu Rewitalizacji odchylenia, konieczne będzie sporządzenie jego aktualizacji.

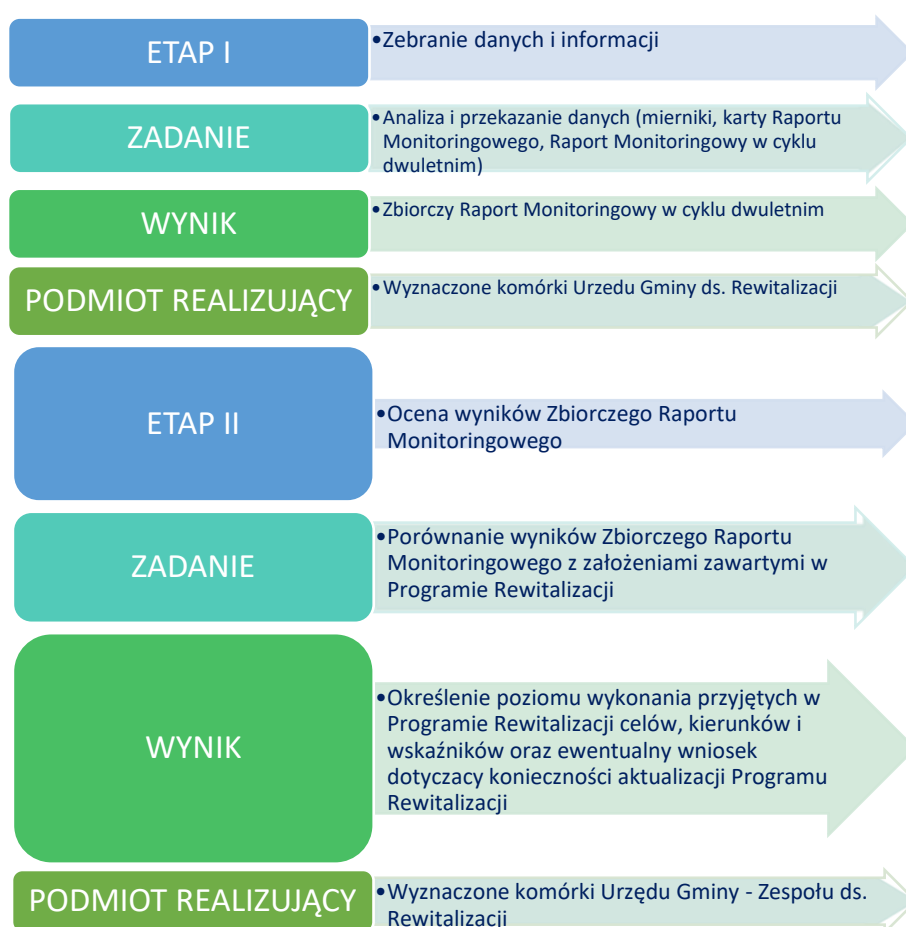
EWALUACJA W PROCESIE REWITALIZACJI

Ewaluacja w kontekście działań rewitalizacyjnych polegać będzie na ocenie i interpretacji zebranych wcześniej danych zawartych w Raporcie Monitoringowym. Prowadzona ewaluacja Programu Rewitalizacji stanowić będzie niezbędne narzędzie działań zmierzających do wypełnienia wszystkich ujętych programem celów.

Rozległy horyzont czasowy prowadzonych działań rewitalizacyjnych na obszarze Gminy jest czynnikiem, który powoduje, iż dokument Programu Rewitalizacji ma charakter otwarty i jeżeli z powodu wskazanych wyżej uwarunkowań zajdzie konieczność korekty jego zapisów nastąpi aktualizacja dokumentu.

Poniższy schemat ilustruje etapy monitoringu i ewaluacji Programu Rewitalizacji.

Rysunek 50 Etapy monitoringu i ewaluacji Programu Rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

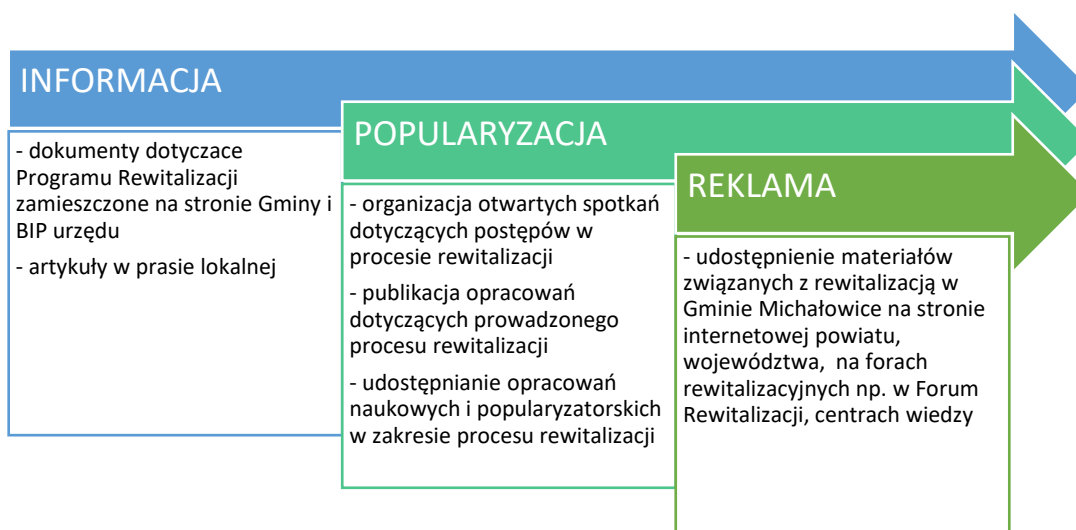
2. Współpraca z parterami zewnętrznymi, promocja programu

Podmiot prowadzący proces rewitalizacji dla Gminy Michałowice, a w szczególności Zespół ds. Rewitalizacji Urzędu Gminy, wyznaczony do prac koordynowania, zarządzania, monitoringu i ewaluacji Programu Rewitalizacji oraz organizacje pozarządowe prowadzące projekty rewitalizacji będą ściśle współpracować z wszystkimi podmiotami, które są związane z działalnością samorządu gminnego i rewitalizacją na Mazowszu, parterami biznesowymi, organizacjami wsparcia, w szczególności z jednostkami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami społecznymi promującymi i działającymi na rzecz włączenia społecznego, wzbogacania działań rewitalizacyjnych, promocji zdrowego trybu życia, wspierania srebrnej ekonomii, wspierania działań poprawiających ład przestrzenny i jakość środowiska.

Władze Gminy Michałowice oraz lokalne instytucje rewitalizacji zaangażują się we współpracę gmin Mazowsza, mającą na celu zwiększenie skali działań rewitalizacyjnych i ich efektywności.

W zakresie promocji programu przewidziane są następujące działania zdefiniowane na poniższym rysunku.

Rysunek 51 Działania promocyjne na rzecz rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

CZĘŚĆ XIV. Wnioski

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice wyznacza, w oparciu o diagnozę społeczno - gospodarczą gminy, prace programowe prowadzone w trybie partycypacyjnym:

- obszar zdegradowany na terenie Gminy Michałowice, obejmujący 4 obszary: Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły.
- obszar rewitalizacji, obejmujący cztery obszary, stanowiące następujące wydzielone podobszary (ograniczone do konkretnych ulic): Sołectwo Komorów, Osiedle Komorów, Sołectwo Pęcice, Sołectwo Reguły.
- sześć kategorii projektów rewitalizacyjnych¹⁵:
 - Projekty główne
 - Projekty uzupełniające
 - Projekty indywidualne
 - Projekty zintegrowane
 - Projekty horyzontalne
 - Projekty terytorialne
- wykaz 30 projektów rewitalizacji przewidzianych do realizacji
- lokalne podmioty rewitalizacji:
 - Zespół ds. Rewitalizacji – podmiot realizujący program we współpracy z partnerami zewnętrznymi
- zasady organizacji i zarządzania programem
- ramowe zasady i źródła finansowania
- system aktualizacji i monitoringu programu.

Na podstawie diagnozy społeczno-gospodarczej Gminy Michałowice Program Rewitalizacji rekomenduje otwarte podejście do lokalizacji i zasięgu terytorialnego projektów rewitalizacji. Mając na uwadze zwartość zabudowy w strukturze przestrzennej gminy, zidentyfikowane bariery rozwojowe (niedostateczny ład przestrzenny, niezadowalający stan terenów zielonych, niedobór istniejących przestrzeni publicznych), potrzeby rewitalizacyjne identyfikowane przez mieszkańców - projekty Programu powinny elastycznie dostosowywać się do standardów procesu, do jakich należy ścisła koncentracja zamierzeń rewitalizacyjnych w obszarze rewitalizacji.

Programowaniu rewitalizacji obszarów kryzysowych w Gminie Michałowice towarzyszyła idea współtworzenia oblicza gminy przez lokalną społeczność, miejscowe instytucje i podmioty, w tym podmioty gospodarcze i lokalne władze samorządowe.

¹⁵ Przy czym projekty zintegrowane mają charakter wiązki projektów.

Spis rysunków

Rysunek 1 Elementy procesu rewitalizacji	4
Rysunek 2 Etapy opracowania Programu Rewitalizacji	8
Rysunek 3. Cel główny Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku	15
Rysunek 4. Cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku	15
Rysunek 5 Programy Realizacyjne w Strategii Zrównoważonego Gminy Michałowice do 2023 roku ..	20
Rysunek 6 Schemat analizy diagnostycznej.....	22
Rysunek 7 Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Michałowice na tle powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski w latach 2007-2014	25
Rysunek 8 Odsetek ludności w wieku produkcyjnym na obszarze Gminy Michałowice, powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego oraz Polski w latach 2009-2015	26
Rysunek 9 Ilustracja zabudowań mieszkalnych w ramach koncepcji „Miasta - Ogrodu Komorów”	32
Rysunek 10 Podział Gminy Michałowice na podobszary- jednostki pomocnicze	33
Rysunek 11 Odsetek liczby mieszkańców podobszarów w ogólnej liczbie ludności Gminy Michałowice	37
Rysunek 12 Wskaźnik liczby kradzieży z włamaniem oraz kradzieży mienia ruchomego przypadających na 100 mieszkańców w Gminie Michałowice	38
Rysunek 13 Wskaźnik liczby wypadków i kolizji przypadających na 100 mieszkańców w Gminie Michałowice	40
Rysunek 14 Wskaźnik wypłaconych świadczeń z tytułu pomocy społecznej przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice	47
Rysunek 15 Wskaźnik liczby osób pobierających świadczenie wychowawcze „500+” na pierwsze dziecko, przypadających na 100 mieszkańców w Gminie Michałowice.....	48
Rysunek 16 Wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice	50
Rysunek 17 Wskaźnik liczby osób pobierających zasiłek pielęgnacyjny przypadający na 100 mieszkańców Gminy Michałowice	51
Rysunek 18 Wskaźnik liczby osób pobierających zasiłki z tytułu ubóstwa przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice	53
Rysunek 19 Wskaźnik liczby osób pobierających zasiłki z tytułu bezrobocia przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice.....	53
Rysunek 20 Wskaźnik liczby osób pobierających zasiłki z tytułu długotrwałej i ciężkiej choroby przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice.....	54
Rysunek 21 Wskaźnik liczby osób pobierających zasiłek celowy przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice	56
Rysunek 22 Wskaźnik liczby osób pobierających zasiłki z tytułu posiłków, przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice	57
Rysunek 23 Wskaźnik zarejestrowanych przedsiębiorstw przypadających na 100 mieszkańców Gminy Michałowice	62
Rysunek 24 Mapa obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w Gminie Michałowice	65
Rysunek 25 Zabytkowe budynki mieszkalne położone na Osiedlu Komorów przy ul. Lipowej	69

Rysunek 26 Mapa Gminy Michałowice z oznaczonymi w kolorze „różowym” drogami planowanymi do przebudowy.....	70
Rysunek 27 Podział obszaru rewitalizacji pod względem przyjętych priorytetów realizacyjnych	94
Rysunek 28 Obszar wyznaczony do rewitalizacji na terenie Gminy Michałowice	95
Rysunek 29 Obszar rewitalizacji obejmujący obszar: Sołectwo Komorów i Osiedle Komorów	99
Rysunek 30 Widok na fragment Zalewu Komorowskiego	103
Rysunek 31 Obszar rewitalizacji obejmujący obszar Sołectwa Pęcice	104
Rysunek 32 Fragment stawów usytuowanych w Sołectwie Pęcice.....	105
Rysunek 33 Zespół pałacowo - parkowy Pęcice	106
Rysunek 34 Obszar rewitalizacji obejmujący obszar Sołectwa Reguły.....	107
Rysunek 35 Zespół Parkowy w Sołectwie Reguły	108
Rysunek 36 Fragment ścieżki rowerowej w Sołectwie Reguły	109
Rysunek 37 Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji.....	113
Rysunek 38 Parametry obszaru po przeprowadzonej rewitalizacji - efekty działań związanych z rewitalizacją.....	116
Rysunek 39. Cel główny Programu Rewitalizacji Gminy Michałowice	117
Rysunek 40. Cele strategiczne Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023.....	117
Rysunek 41 Główne pola interwencji Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023.....	119
Rysunek 42 Typologia projektów rewitalizacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023- cz.1.....	121
Rysunek 43 Typologia projektów rewitalizacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023- cz.2.....	121
Rysunek 44 Schemat dotyczący komplementarności poszczególnych elementów Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023	153
Rysunek 45 Etapy partycypacji interesariuszy w procesie opracowania Programu Rewitalizacji	172
Rysunek 46 Spacer badawczy podczas prowadzonego procesu opracowania Programu Rewitalizacji- dokumentacja fotograficzna	174
Rysunek 47 Warsztaty konsultacyjne z interesariuszami w ramach Programu Rewitalizacji	175
Rysunek 48 Schemat mechanizmu zarządzania w procesie rewitalizacji na obszarze Gminy Michałowice	178
Rysunek 49 Zadania Zespołu ds. Rewitalizacji (komórki merytorycznej w Urzędzie Gminy Michałowice)	179
Rysunek 50 Etapy monitoringu i ewaluacji Programu Rewitalizacji.....	187
Rysunek 51 Działania promocyjne na rzecz rewitalizacji	189

Spis tabel

Tabela 1 Liczba ludności w gminie Michałowice w latach 2009-2015	24
Tabela 2 Saldo migracji na 1 000 osób w Gminie Michałowice, powiecie pruszkowskim, województwie mazowieckim i Polsce w latach 2009-2015	25

Tabela 3 Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego) w Gminie Michałowice, powiecie pruszkowskim, województwie mazowieckim i Polsce w latach 2009-2015	26
Tabela 4 Odsetek ludności w wieku produkcyjnym na obszarze Gminy Michałowice, powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego oraz Polski w latach 2009-2015	27
Tabela 5 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Michałowice, powiecie pruszkowskim, województwie mazowieckim i Polsce w latach 2009-2015 [w %]	27
Tabela 6 Liczba funkcjonujących podmiotów gospodarczych na 10 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w odniesieniu do Gminy Michałowice, powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski w latach 2009-2015	28
Tabela 7 Wyniki sprawdzianów oraz egzaminów zewnętrznych w Gminie Michałowice w odniesieniu do wyników powiatowych oraz wojewódzkich w 2015 r. [%]	30
Tabela 8 Liczba uczniów w Gminie Michałowice w poszczególnych typach szkół w latach 2009-2015	30
Tabela 9 Liczba mieszkańców Gminy Michałowice stan na 31.12.2015 r.	36
Tabela 10 Liczba kradzieży z włamaniem oraz kradzieży mienia ruchomego wg stanu 30 września 2016 r.	39
Tabela 11 Liczba wypadków i kolizji wg. stanu na 30.09.2016 r.	40
Tabela 12 Zestawienie dotyczące naruszeń prawa w poszczególnych kategoriach w latach 2014-2016	41
Tabela 13 Środki prawne nałożone przez Komisariat Policji w poszczególnych kategoriach w roku 2016	42
Tabela 14 Liczba kradzieży mienia ruchomego w roku 2016 na obszarze Gminy Michałowice	43
Tabela 15 Liczba czynów niezgodnych z prawem w zakresie posiadania środków odurzających lub substancji prawnie zabronionych w roku 2016 na obszarze Gminy Michałowice	44
Tabela 16 Liczba kradzieży z włamaniem w roku 2016 na obszarze Gminy Michałowice	44
Tabela 17 Liczba zdarzeń drogowych w roku 2016 na obszarze Gminy Michałowice wraz z podziałem na kategorie zdarzeń	45
Tabela 18 Liczba wypłaconych świadczeń z tytułu pomocy społecznej w Gminie Michałowice - stan na 31.12.2015 r.	47
Tabela 19 liczba osób pobierających 500+ na pierwsze dziecko wg stanu na 30 czerwca 2016 r.	49
Tabela 20 Liczba osób niepełnosprawnych w Gminie Michałowice stan na 31.12.2015 r.	50
Tabela 21 Liczba osób pobierających zasiłek pielęgnacyjny w Gminie Michałowice – stan na 30.06.2016 r.	52
Tabela 22 Liczba gospodarstw pobierających zasiłek z tytułu: ubóstwa, bezrobocia, długotrwałej i ciężkiej choroby w Gminie Michałowice - stan na 31.12.2015 r.	54
Tabela 23 Liczba osób pobierających zasiłek celowy w Gminie Michałowice - stan na 30.06.2016 r. .	56
Tabela 24 Liczba osób pobierających zasiłki z tytułu posiłków w Gminie Michałowice – stan na 31.12.2015 r.	58
Tabela 25 Wyszczególnienie organizacji pozarządowych funkcjonujących na obszarze Gminy Michałowice	59
Tabela 26 Liczba zarejestrowanych przedsiębiorstw w Gminie Michałowice – stan na 31.12.2015 r..	63

Tabela 27 Liczba ludności Gminy Michałowice w funkcjonalnych grupach wiekowych- stan na 31.12.2015 r.	64
Tabela 28 Obiekty na obszarze Gminy Michałowice wpisane do rejestru zabytków, obiekty objęte ochroną konserwatorską i obiekty o wysokich wartościach kulturowych	66
Tabela 29 Poziom kryzysu infrastruktury drogowej i terenów zieleni publicznej wraz z poziomem dostępności komunikacji publicznej.....	68
Tabela 30 Analiza stanu infrastruktury drogowej Gminy Michałowice na podstawie przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych z interesariuszami Programu Rewitalizacji i analiz materiału dokumentacyjnego	70
Tabela 31 Zestawienie mierników kryzysu dla Gminy Michałowice- opis szczegółowy	89
Tabela 32 Zestawienie mierników kryzysu dla Gminy Michałowice	90
Tabela 33 Liczba ludności, powierzchnia obszaru przeznaczonego do rewitalizacji oraz odsetek liczby ludności gminy w obszarze rewitalizowanym, odsetek powierzchni Gminy w obszarze rewitalizowanym	96
Tabela 34. Analiza SWOT dla obszarów rewitalizowanych na obszarze Gminy Michałowice – SFERA SPOŁECZNA/SFERA GOSPODARCZA/SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNO-ŚRODOWISKOWA	111
Tabela 35. Cele strategiczne, operacyjne/kierunki działań Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023.....	118
Tabela 36 Projekt 1 terytorialny (infrastrukturalny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Poprawa estetyki gminy, poprzez stworzenie spójnej koncepcji zagospodarowania terenów zielonych”	122
Tabela 37 Projekt 2 terytorialny (infrastrukturalny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Tworzenie mikro przestrzeni sąsiedzkich na obszarze rewitalizacji”	123
Tabela 38 Projekt 3 terytorialny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Stworzenie Centrum Aktywizacji Społecznej w miejscowości Komorów”	123
Tabela 39 Projekt 4 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Dziedzictwo Komorowa” - podniesienie poziomu wiedzy dotyczącej historii, kultury i tradycji”	125
Tabela 40 Projekt 5 terytorialny (infrastrukturalny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Odnowa tkanki mieszkaniowej budynków w miejscowości Komorów”	126
Tabela 41 Projekt 6 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Otwarte ogrody Komorów- organizacja imprez społeczno-kulturalnych prezentujących walory historii, kultury i tradycji miejscowości”	127
Tabela 42 Projekt 7 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Działania integracyjne dla lokalnej społeczności obszaru rewitalizowanego (integracja NGOS, mieszkańców, itp.)”	128
Tabela 43 Projekt 8 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Organizacja imprez kulturalnych i warsztatów dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów, jako forma aktywizacji społeczeństwa” ...	129
Tabela 44 Projekt 9 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Organizacja imprez plenerowych promujących aktywny wypoczynek i rekreację oraz integrujących społeczność lokalną”	130
Tabela 45 Projekt 10 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Wydawanie publikacji i organizacja imprez dot. lokalnej historii i tradycji, jako forma utożsamiania się mieszkańców z regionem”	131

Tabela 46 Projekt 11 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Organizacja szkoleń i zajęć międzypokoleniowych, podnoszących kompetencje mieszkańców, w tym w zakresie technologii informatycznych”	132
Tabela 47 Projekt 12 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie poprawy bezpieczeństwa poprzez edukację i działania prewencyjne”	133
Tabela 48 Projekt 13 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Wolni od uzależnień”- cykl spotkań i prelekcji”	133
Tabela 49 Projekt 14 terytorialny (infrastrukturalny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej i budynkach użyteczności publicznej”	134
Tabela 50 Projekt 15 terytorialny (infrastrukturalny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Remont pomieszczeń Biblioteki Publicznej w Komorowie w celu dostosowania do działań kulturalno-integracyjnych”	135
Tabela 51 Projekt 16 terytorialny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Promocja aktywności lokalnej – organizacja Rajdu Pęcickiego wzmacniająca integrację mieszkańców i przynależność regionalną” ..	136
Tabela 52 Projekt 17 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Aktywni dla Aktywnych - otwarte forum wymiany wiedzy biznesowej”	137
Tabela 53 Projekt 18 zintegrowany (infrastrukturalny) – GŁÓWNY: „Budowa obiektów infrastruktury rekreacyjnej umożliwiającej zagospodarowanie czasu wolnego”	138
Tabela 54 Projekt 19 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Akademia Lokalnych Liderów Młodzieżowych”	139
Tabela 55 Projekt 20 zintegrowany, terytorialny (społeczny) – GŁÓWNY: „Integracja działań społecznych skupionych na terenach Zalewu Komorowskiego”	140
Tabela 56 Projekt 21 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Kampania edukacyjna w zakresie ochrony środowiska i zasad ekologii”	141
Tabela 57 Projekt 22 zintegrowany, terytorialny (społeczny) – GŁÓWNY: „Integracja działań społecznych na terenie Parku w Regułach”	141
Tabela 58 Projekt 23 zintegrowany, terytorialny (infrastrukturalny) – GŁÓWNY: „Zagospodarowanie przestrzeni Parku w Regułach”	142
Tabela 59 Projekt 24 zintegrowany, terytorialny (infrastrukturalny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Remont i przystosowanie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach do potrzeb działalności kulturalnej i poszerzania wiedzy historycznej”	143
Tabela 60 Projekt 25 zintegrowany, terytorialny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Organizacja cyklicznych wydarzeń kulturalnych na terenie Zespołu Pałacowo-Parkowego w Pęcicach”	144
Tabela 61 Projekt 26 terytorialny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Dom Idei Miasto Ogród Komorów” -	145
Tabela 62 Projekt 27 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Warsztaty umiejętności społecznych „Akademia dobrego ucznia”	146
Tabela 63 Projekt 28 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Społeczny program mentoringowy „Klub Mentora”	148
Tabela 64 Projekt 29 horyzontalny (społeczny) – UZUPEŁNIAJĄCY: „Rybsza oknem na świat dla osób starszych i samotnych”	149
Tabela 65 Projekt 30 zintegrowany, terytorialny (społeczny) –UZUPEŁNIAJĄCY: „Zaczarowany Pałac w Pęcicach-budowa więzi rodzinnych poprzez wspólne tworzenie sztuki”	150

Tabela 66 Inne działania, poza podstawowymi projektami i przedsięwzięciami, przyczyniające się do eliminacji lub ograniczenia negatywnych zjawisk występujących na terenach rewitalizowanych	151
Tabela 67 Powiązania problemów, celów głównych, wskaźników i projektów rewitalizacji.....	154
Tabela 68 Typologia projektów w kontekście komplementarności problemowej	155
Tabela 69 Dotychczasowe działania i zadania inwestycyjne o charakterze rewitalizacyjnym zrealizowane przez Gminę Michałowice	156
Tabela 70 Harmonogram realizacji działań w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023	158
Tabela 71 Finansowanie projektów w ramach RPO Województwa Mazowieckiego.....	162
Tabela 72 Priorytety inwestycyjne dotyczące rewitalizacji w ramach Krajowych Programów Operacyjnych.....	163
Tabela 73 lista projektów w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023	165
Tabela 74 Kalendarium spotkań konsultacyjnych – Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023	176
Tabela 75 Wskaźniki realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023.....	180

Spis wykresów

Wykres 1 Zarejestrowana w roku 2016 Liczba kolizji i wypadków na obszarze Gminy Michałowice w poszczególnych miejscowościach.....	43
Wykres 2 Średnie stężenie dwutlenku azotu oraz pyłów PM10 i PM2,5 w gminach WOF w 2014 r. [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	73
Wykres 3 Średnie stężenie dwutlenku azotu oraz pyłów PM10 i PM2,5 w dzielnicach Warszawy w 2014 r. [$\mu\text{g}/\text{m}^3$].....	73
Wykres 4 Struktura respondentów ze względu na płeć.....	76
Wykres 5 Struktura respondentów ze względu na wiek	76
Wykres 6 Struktura respondentów ze względu na status społeczno - zawodowy	77
Wykres 7 Struktura respondentów ze względu na poziom wykształcenia	78
Wykres 8 Struktura respondentów ze względu na sytuację materialną.....	78
Wykres 9 Struktura respondentów ze względu na okres zamieszkiwania w Gminie.....	79
Wykres 10 Struktura respondentów ze względu na zameldowanie	80
Wykres 11 Który obszar Gminy Michałowice powinien zostać poddany procesowi rewitalizacji, ponieważ jest najbardziej problemowy i najtrudniej się tam żyje? (N243)	81
Wykres 12 Co cechuje wskazany przez Pana/Panią obszar? (N243).....	82
Wykres 13 Proszę wskazać najpoważniejsze problemy społeczne występujące na obszarze wskazanym wcześniej przez Pana/Panią do rewitalizacji: (max 3 odpowiedzi) (N729).....	83
Wykres 14 Proszę wskazać najważniejsze Pana/Pani zdaniem problemy gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne, na obszarze wskazanym wcześniej przez Pana/Panią do rewitalizacji: (max 4 odpowiedzi) (N851)	84

Wykres 15 Proszę wskazać, dla których z niżej wymienionych grup społecznych, zagospodarowanie czasu wolnego w zakresie sportu, rekreacji i kultury, wymaga podjęcia natychmiastowych działań? (N243)	85
--	----

Spis załączników

Załącznik 1 Obowiązujące Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego w Gminie Michałowice	198
Załącznik 2 Ankieta badawcza na potrzeby opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Michałowice na lata 2016-2023	201
Załącznik 3 Mapa obszaru Rewitalizacji – Gmina Michałowice.....	204

Załącznik 1 Obowiązujące Miejsowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego w Gminie Michałowice

Lp.	Nazwa Planu Miejsowego Zagospodarowania Przestrzennego	Nr Uchwały	data
1	Obszar działki nr ew. 6 we wsi Komorów przy zbiorniku retencyjnym na Utracie	UCHWAŁA Nr XXVII/161/2000 RADY GMINY MICHAŁOWICE	2 czerwca 2000 r.
2	Obszaru położonego w obrębie wsi Opacz Mała pomiędzy ulicami Raszyńską, Ks. J. Popiełuszki, Klonową, Polną i Szarą złożonego z działek ewidencyjnych o numerach od 197/1 do 296	UCHWAŁA Nr XXVIII/170/2000 RADY GMINY MICHAŁOWICE	9 czerwca 2000 r.
3	Obszaru stanowiącego część wsi Pęcice i wsi Sokołów zawartego pomiędzy ulicami Parkową, Zaulek, Wąską, i Sokołowską wraz z działkami nr ew. 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 285/1, 286	UCHWAŁA Nr XXIX/178/2000 RADY GMINY MICHAŁOWICE	4 lipca 2000 r.
4	Obszaru stanowiącego wschodnią część wsi Sokołów po obu stronach drogi powiatowej do Janek obejmujący działki o nr ew. od 207/1 do 262, 393/3, 395/1, 397/2 i 397/3	UCHWAŁA Nr XLII/404/2006 Rady Gminy Michałowice	11 września 2006r.
5	Obszar obejmujący część wsi Opacz Kolonia.	Uchwała Nr XXXI/212/2009 Rady Gminy Michałowice	17 czerwca 2009r.
6	Obszar Michałowice - "osiedle Michałowice" obejmujący tereny położone w osiedlu Michałowice i wsi Michałowice.	UCHWAŁA Nr XLVIII/354/2001 RADY GMINY MICHAŁOWICE	20 grudnia 2001 r.
7	Obszar Reguł obejmujący tereny położone we wsiach Reguły, Pęcice i w osiedlu Michałowice	UCHWAŁA Nr LI/377/2002 RADY GMINY MICHAŁOWICE	21 marca 2002 r.
8	Obszar położony w obrębie wsi Opacz Mała pomiędzy ulicami Raszyńską, Ks.J.Popiełuszki, Parkową i Szarą obejmującą działki o numerach ewidencyjnych od 297 do 315	UCHWAŁA Nr LI/378/2002 RADY GMINY MICHAŁOWICE	21 marca 2002 r.
9	Obszar Komorów - część I obejmująca fragmenty osiedla Komorów, wsi Komorów, wsi Granica i wsi Nowa Wieś	UCHWAŁA Nr LIV/405/2002 RADY GMINY MICHAŁOWICE	28 czerwca 2002 r.
10	Obszar Michałowice - "wieś Michałowice" obejmujący tereny położone we wsi Michałowice	UCHWAŁA Nr LIV/406/2002 RADY GMINY MICHAŁOWICE	28 czerwca 2002 r.
11	Obszar Pęcice - "wieś Pęcice Małe" obejmujący całą wieś Pęcice Małe, fragmenty wsi Pęcice po obu stronach ul.	UCHWAŁA Nr LVIII/424/2002 RADY GMINY MICHAŁOWICE	9 października 2002 r.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Lp.	Nazwa Planu Miejscowego Zagospodarowania Przestrzennego	Nr Uchwały	data
	Parkowej, fragment wsi Suchy Las przy kapliczce oraz część wsi Sokołów		
12	Części obszaru Pęcice - "wieś Sokołów" obejmujący fragment obrębu geodezyjnego wieś Pęcice po wschodniej stronie ul. Parkowej na południe od ul. Sokołowskiej	UCHWAŁA Nr LVIII/425/2002 RADY GMINY MICHAŁOWICE	9 października 2002 r.
13	Obszar Komorów - część II obejmująca fragment wsi Komorów	UCHWAŁA Nr XVI/108/2004 Rady Gminy Michałowice	26 lutego 2004 r.
14	Obszar Komorów - część III obejmująca fragment osiedla Komorów	UCHWAŁA Nr XVI/109/2004 Rady Gminy Michałowice	26 lutego 2004 r.
15	Obszar Komorów - część IV obejmująca fragment wsi Granica	UCHWAŁA Nr XXV/208/2004 Rady Gminy Michałowice	29 listopada 2004 r.
16	Obszar Komorów - część V obejmująca działkę 491 w osiedlu Komorów	Uchwała Nr XXXI/260/2005 Rady Gminy Michałowice	30 maja 2005 r.
17	Obszar "Komorów" - część VI obejmująca fragment wsi Komorów	UCHWAŁA Nr XLIV/412/2006 Rady Gminy Michałowice	13 października 2006 r.
18	Obszar obejmujący teren położony we wsi Pęcice	UCHWAŁA Nr XLIV/411/2006 Rady Gminy Michałowice	13 października 2006 r.
19	Obszar obejmujący działki nr ew. 565/22, 565/23, 593, 594 i 595 (część) położone w obrębie geodezyjnym wieś Reguły	Uchwała Nr XXXI/213/2009 Rady Gminy Michałowice	17 czerwca 2009 r.
20	Obszar obejmujący działki nr ew. 565/22, 565/23, 593, 594 i 595 (część) położone w obrębie geodezyjnym wieś Reguły	Uchwała Nr XXXI/213/2009 Rady Gminy Michałowice	17 czerwca 2009 r.
21	Zmiana planu obszaru "Komorów - część I"	Uchwała nr XXVIII/258/2013 Rady Gminy Michałowice	24 kwietnia 2013 r.
22	Obszar „Wiejska” w Regułach	UCHWAŁA NR XLI/381/2014 RADY GMINY MICHAŁOWICE	30 września 2014 r.
23	Obszar „Polna” w Komorowie-Wsi	UCHWAŁA NR XLI/382/2014 RADY GMINY MICHAŁOWICE	30 września 2014 r.
24	Obszar „Bugaj” w Komorowie-Wsi	UCHWAŁA NR XLI/383/2014 RADY GMINY MICHAŁOWICE	30 września 2014 r.
25	Obszar „Opacz-Kolonia”	Uchwała Nr XLI/384/2014 Rady Gminy Michałowice	30 września 2014 r.
26	Obszar „Pruszkowska” na terenie obrębu geodezyjnego Granica	UCHWAŁA NR VII/43/2015 RADY GMINY MICHAŁOWICE	12 maja 2015 r.
27	Obszar „Kamelskiego” na terenie obrębu geodezyjnego Nowa Wieś	UCHWAŁA NR VII/44/2015 RADY GMINY MICHAŁOWICE	12 maja 2015 r.
28	Obszar „Żwirowa” w Komorowie-Osiedlu	UCHWAŁA NR VII/45/2015 RADY GMINY MICHAŁOWICE	12 maja 2015 r.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY MICHAŁOWICE NA LATA 2016-2023

Lp.	Nazwa Planu Miejscowego Zagospodarowania Przestrzennego	Nr Uchwały	data
29	Obszar „Spacerowa” w Michałowicach-Osiedlu	UCHWAŁA NR VII/46/2015 RADY GMINY MICHAŁOWICE	12 maja 2015 r.
30	Obszar „Wesoła” w Michałowicach-Wsi	UCHWAŁA NR VII/47/2015 RADY GMINY MICHAŁOWICE	12 maja 2015 r.
31	Obszar „Bodycha” w Regułach	UCHWAŁA NR VII/50/2015 RADY GMINY MICHAŁOWICE	12 maja 2015 r.
32	Obszar „Orzeszkowej” w Regułach	UCHWAŁA NR VII/51/2015 RADY GMINY MICHAŁOWICE	12 maja 2015 r.

Źródło: <http://www.bip.michalowice.pl>

Załącznik 2 Ankieta badawcza na potrzeby opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Michałowice na lata 2016-2023

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

Szanowni Państwo,

Bardzo prosimy o poświęcenie chwili na rzecz wspólnej sprawy – budowy nowego programu rewitalizacji obszarów kryzysowych gminy Michałowice. Chcemy poznać Państwa opinię w sprawie tego, jakie są problemy społeczne na naszym terenie, które obszary są w najgorszej sytuacji i co należy zrobić w pierwszej kolejności, by w całej gminie żyło się lepiej, bezpieczniej i ciekawiej.

Ankieta wśród mieszkańców przeprowadzamy przystępując do opracowania „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023”.

Wszystkie zawarte w kwestionariuszu pytania są anonimowe i służą wyłącznie celom badawczym. Proszę o zaznaczenie, stosownie do rekomendacji, jednej lub kilku odpowiedzi w wybranym polu znakiem „X”.

Bardzo dziękujemy za udział w ankiecie!

Ankieta dostępna jest na stronie internetowej www.michalowice.pl, w bibliotekach gminnych oraz urzędzie gminy – biuro podawcze. Na Państwa odpowiedzi czekamy do 30 listopada br. Formularze ankiet, oprócz tych wypełnionych on-line, można składać bezpośrednio w siedzibie Urzędu Gminy Michałowice, bibliotekach lub przesłać skan na adres: fundusze@michalowice.pl. Wszelkie pytania należy kierować do pracownika Urzędu Gminy Michałowice nr tel. 22 350 91 74 lub pracownika firmy Contract Consulting sp. z o.o. tel. 664 932 979

1. Który obszar gminy Michałowice powinien zostać poddany procesowi rewitalizacji, ponieważ jest najbardziej problemowy i najtrudniej się tam żyje? (po zaznaczeniu należy wpisać drukowanymi literami ulicę)

	ULICA
☐	Granica
☐	Komorów (osiedle)
☐	Komorów (sołectwo)
☐	Michałowice-Wieś
☐	Michałowice
☐	Nowa Wieś
☐	Opacz-Kolonia
☐	Opacz-Mała
☐	Pęcice
☐	Pęcice Małe
☐	Reguły
☐	Sokołów
☐	Suchy Las

2. Co cechuje wskazany przez Pana/Panią obszar?

Aktywność i oferta placówek kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych	☐	niska	☐	średnia	☐	wysoka
Współpraca między mieszkańcami i władzami publicznymi	☐	niska	☐	średnia	☐	wysoka
Estetyka otoczenia	☐	niska	☐	średnia	☐	wysoka
Stan techniczny budynków	☐	niski	☐	średni	☐	wysoki
Stan infrastruktury drogowej oraz infrastruktury towarzyszącej (chodniki, parkingi, oświetlenie)	☐	niski	☐	średni	☐	wysoki
Stan placów zabaw, boisk, miejsc wypoczynku i rekreacji	☐	niski	☐	średni	☐	wysoki
Poczucie bezpieczeństwa	☐	niskie	☐	średnie	☐	wysokie

1

Unia Europejska
Fundusz Spójności

201

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Projekt pn. „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 oraz z budżetu państwa.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023

3. Proszę wskazać najpoważniejsze problemy społeczne występujące na obszarze wskazanym wcześniej przez Pana/Panią do rewitalizacji: (max 3 odpowiedzi)

	Bezrobocie
	Ubóstwo
	Niechęć do kształcenia i zmiany kwalifikacji
	Wysoka przestępczość
	Problemy rodzinne i społeczne (np. alkoholizm, przemoc w rodzinie, narkomania)
	Niewystarczający udział w życiu społecznym i kulturalnym
	Brak poczucia bezpieczeństwa
	Niewystarczająca liczba miejsc w placówkach oświatowych
	Niewystarczająca oferta kulturalna i infrastrukturalna powodująca spędzanie wolnego czasu przez mieszkańców poza obszarem gminy
inny, proszę podać	

4. Proszę wskazać najważniejsze Pana/Pani zdaniem problemy gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne na obszarze wskazanym wcześniej przez Pana/Panią do rewitalizacji (max 4 odpowiedzi)

	Niewystarczające wsparcie dla przedsiębiorstw, brak inkubatora przedsiębiorczości, szkoleń, doradztwa gospodarczego
	Brak dobrych miejsc pracy w gminie
	Niskie kwalifikacje zawodowe mieszkańców
	Niewystarczająca promocja gminy wobec inwestorów
	Słabo rozwinięty sektor usług
	Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura utrudniająca rozwój usług i handlu (np. brak parkingów)
	Zanieczyszczenie środowiska, w tym przez transport prywatny i publiczny
	Brak miejsc publicznych dogodnych dla wypoczynku rodzin z dziećmi oraz miejsc wydarzeń społecznych i kulturalnych
	Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura społeczna (szkoły, przedszkola, ośrodki zdrowia, ośrodki kultury, ośrodki sportu i rekreacji, biblioteki)
	Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura komunikacyjna (drogi, chodniki, parkingi)
	Niewystarczająco rozwinięta sieć ścieżek rowerowych i ciągów pieszo-spacerowych
	Nie właściwie zagospodarowanie parków, terenów zieleni, obiektów małej architektury
	Konieczność rewitalizacji/ właściwego zagospodarowania istniejących na terenie gminy zbiorników wodnych
inny, proszę podać	

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023

5. Proszę wskazać, dla których z niżej wymienionych grup społecznych, zagospodarowanie czasu wolnego w zakresie sportu, rekreacji i kultury, wymaga podjęcia natychmiastowych działań?

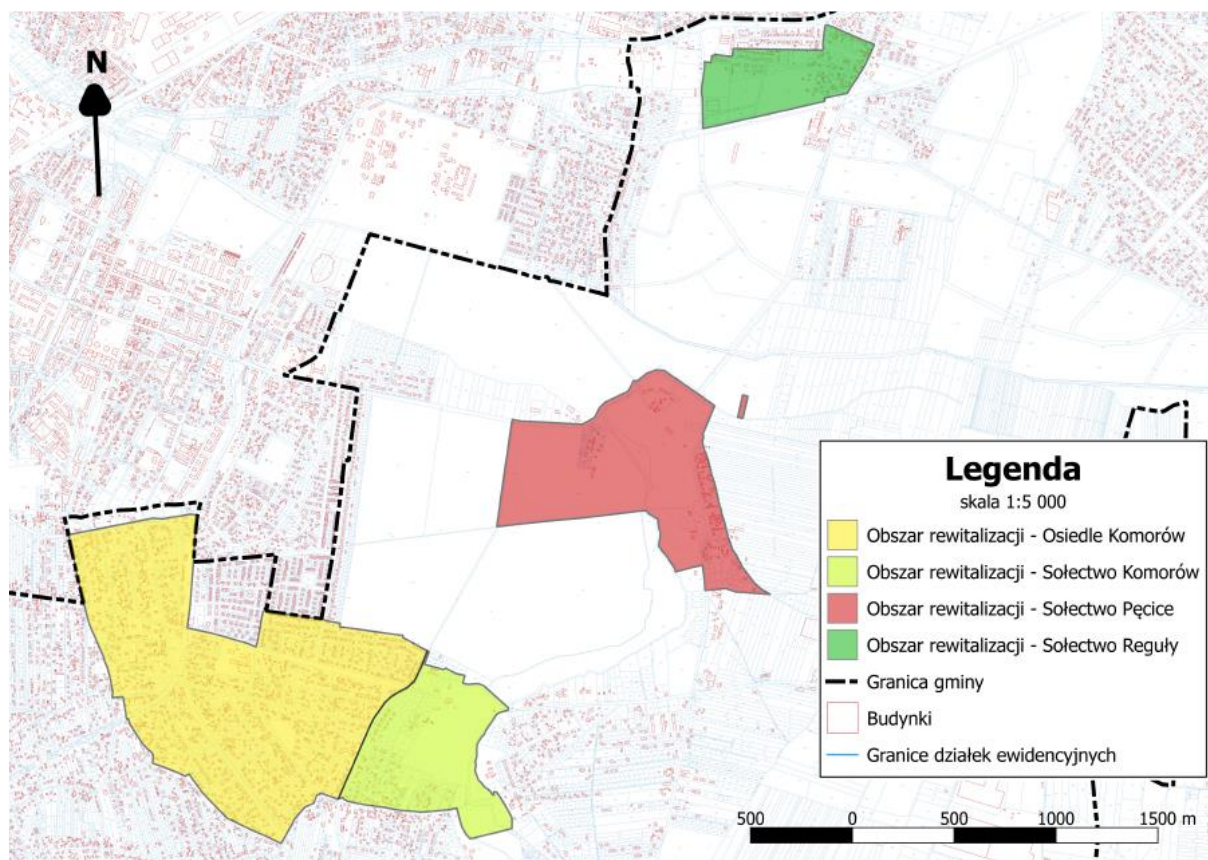
Dzieci w wieku przedszkolnym	☐	sport	☐	kultura	☐	rekreacja
Dzieci w wieku szkolnym	☐	sport	☐	kultura	☐	rekreacja
Młodzież gimnazjalna i licealna	☐	sport	☐	kultura	☐	rekreacja
Dorośli w wieku produkcyjnym	☐	sport	☐	kultura	☐	rekreacja
Seniorzy w wieku poprodukcyjnym	☐	sport	☐	kultura	☐	rekreacja

METRYCZKA

Proszę o zakreślenie znakiem „X” wybranej opcji odpowiedzi

PLEĆ	WIEK	SYTUACJA MATERIALNA
☐ Kobieta	☐ 15-19	☐ zdecydowanie dobra
☐ mężczyzna	☐ 20-24	☐ raczej dobra
STATUS SPOŁECZNO-ZAWODOWY	☐ 25-44	☐ raczej zła
☐ pracujący w sektorze administracji publicznej	☐ 45-66	☐ zdecydowanie zła
☐ pracujący w firmie państwowej	☐ 67+	OKRES ZAMIESZKIWANIA W GMINIE
☐ pracujący w firmie prywatnej	WYKSZTAŁCENIE	☐ od urodzenia
☐ prowadzący własną działalność gospodarczą	☐ podstawowe	☐ co najmniej 10 lat
☐ uczeń/student	☐ zasadnicze zawodowe	☐ kilka lat
☐ emeryt/rencista	☐ średnie	ZAMELDOWANIE
☐ bezrobotny	☐ wyższe licencjackie	☐ gmina Michałowice
☐ inny	☐ wyższe magisterskie	☐ poza gminą Michałowice

Załącznik 3 Mapa obszaru Rewitalizacji – Gmina Michałowice

/projekt /

Uchwała Nr / /2017

Rady Gminy Michałowice

z dnia lutego 2017 roku

w sprawie przyjęcia „Lokalnego Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023”.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.) oraz w związku z uchwałą Nr XVII/196/2016 z dnia 17 października 2016 r. Rady Gminy Michałowice w sprawie przystąpienia do opracowania „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023” Rada Gminy Michałowice uchwala, co następuje:

§ 1

Uchwala się „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Michałowice na lata 2016-2023”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Michałowice.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.